

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ: ЛОКАЛЬНІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ КОНТЕКСТИ

**Збірник матеріалів науково-практичної
конференції**

18 квітня
2024 року

Київ 2024

Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 квітня 2024 р.) / під заг. ред. М. Трофименка. К. : МДУ, 2024. 186 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу «Інтернет» Вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 10 травня 2024 року)

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти». Видання адресовано науковцям, викладачам, здобувачам, а також усім, хто цікавиться актуальними проблемами суспільно-політичних трансформацій у сучасному світі. В матеріалах конференції представлена оригінальна думка учасників. Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР

Арзаманов Олексій,
3 курс, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти,
освітня програма «Історія та археологія»,
Маріупольський державний університет

СТАН СИСТЕМИ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ТЕРРИТОРІЯХ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДО ПРИЙНЯТТЯ ЗЕМСЬКОЇ РЕФОРМИ

Важливим для вивчення історії розвитку регіонів України є питання розвитку у них системи соціальної підтримки на різних етапах їх діяльності, що дає краще зрозуміти унікальні процеси регіонального розвитку, та отримати корисний історичний досвід. Особливо важливою сферою цього був розвиток медицини. Вважається що система місцевої медичної допомоги була повноцінно сформована у період після введення земської адміністративної реформи 1864 р., яка надала широкі повноваження місцевим державним органам на рівні повітів у цій сфері. Однак слід зазначити що земська медична система не виникла на пустому місці, та не була присутня увесь період існування губернії, а отже є сенс оглянути умови які їй передували.

Як окрема адміністративно-територіальна одиниця Катеринославська губернія була утворена у 1784 р., у результаті губернської адміністративної реформи Катерини II. За цією реформою контроль над охороною здоров'я (а також над освітою та іншими сферами діяльності) був переданий до так званих «приказів громадської опіки». Це були органи прямо підпорядкований губернатору, до яких входили члени магістрату, земського суду, міський голова та предводитель дворянства. Пізніше частину обов'язків приказів у медичній сфері взяли на себе утворені у 1797 р. лікарські управи, що підпорядковувались загальноімперській Медичній колегії та займалися вирішенням окремих питань цієї сфери на місцях (пошук працівників, збір статистичної інформації, тощо). Окремо існували поселення державних селян, що підпорядковувались Міністерству державного майна, якому підпорядковувались власні лікарі та фельдшери. Щодо селян поміщицьких, то наймав лікарів для них сам поміщик (якщо вважав це важливим) [1, с.18].

З губернаторського звіту 1862 р. відомо, що при кожному повітовому місті існувала міська лікарня, але при цьому – лише Катеринославська губернська була відкрита для населення та утримувалась приказом громадської опіки. Інші утримувались за рахунок військових інтендантств та лікували лише хворих з військових чинів [8 с.23]. Для цих лікарень не створювали окремих будівель, а лише орендували для них будинки у багатих жителів міста, у яких, за відсутністю альтернатив були пізніше розміщені земські лікарні. Відомо, що з 26 червня 1856 р. для розміщення лікарні був орендований на 10 років, з оплатою 1000 руб. на рік будинок колежського асесора Івана Твердохлебова. Сплачувало ці гроші військове інтендантство, Після закінчення строку приміщення вже почало орендувати

новоутворене земство. Слова представника Бахмутських військових, стосовно строку оренди також підтверджують те, що лікарня не приймала ніяких пацієнтів, окрім військових [4, с.123-125]. Також у Катеринославі окремо існувала лікарня для євреїв, що утримувалась на рахунок єврейського суспільства [8, с.23].

Відомості про стан лікарняних закладів приказів громадської опіки що зберіглись часто свідчать про байдуже ставлення до них. У матеріалах за 1816 р. згадується, що будівлі приказу у Катеринославі були застарілими та непридатними для користування [10, с.18]. Циркуляр господарчого департаменту Міністерства внутрішніх справ Російсько імперії за 1833 р., описує загальний стан лікарень приказів громадської опіки: «... знаходяться у невідповідних будівлях, не мають потрібних приміщень та речей для хворих » [1, с.19]. Відомо про незадовільнений стан міської лікарні у Бахмуті (лікарняних речей вистачало лише на 10 осіб, при тому що заклад мав 40 ліжок). Щодо міської тюремної лікарні, то там взагалі хворі не мали лікарняних речей, та були вимушені розташовуватись на нарах [5, с.7].

Та навіть доступна для населення Катеринославська лікарня мала ряд проблем із розміщенням хворих що не були вирішені аж до часу виходу з під контроль приказу громадської опіки. Так у 1864 р. глава приказу до якого належала лікарня та інші заклади опіки надав наказ заселити у будинок для розміщення інвалідів та божевільних хворих із жіночої тюрми, а людей які там проживали – перевести до основних корпусів лікарні. У результаті чого заразні хворі на сифіліс були розміщені в одній будівлі із звичайними хворими; у лікарні на 240 місць було розташовано 323 хворих та інвалідів; 77 душевнохворих були розташовані у будівлі на 40 людей, де жінки та чоловіки а також безпечні та небезпечні хворі були майже не ізольовані одні від одного [3, с.219-221].

Через недоступність лікарень для населення, та нестачу спеціалістів на велику територію, можна зазначити що у багатьох людей взагалі не було можливості отримати медичну допомогу. Городові лікарі, що могли здійснювати допомогу жителям повітових міст, Відомо що у Бахмутському повіті повітовий та міський лікар часто були зайняті керуванням лікарнею, медико-поліцейською та судово-медичною діяльністю, а лікар, що доглядав за державними селянами мав лише двох помічників та повинен був обслуговувати три повіти водночас [6, с.21]. У Александрівському повіті окрім військової лікарні допомогу можна було отримати лише некваліфіковану фельдшерську [6, с.16]. Катеринославській повіт(за виключенням міста), також забезпечував допомогу лікаря лише державним та поміщицьким селянам(останнім-за рахунок поміщика), при тому що лікар для державних селян був той самий, що і у Бахмутському повіті [6, с.29]. Значні проблеми були і в профілактичній сфері, так у Бахмутському повіті профілактичне щеплення від віспи отримували лише державні селяни. Більшість жителів, яким не забезпечив допомогу поміщик, та ті, що не належали до державних селян могли лише розраховувати на допомогу невідготовлених фельдшерів(часто – з числа відставних солдатів) [6, с.21].

За свідченням Катеринославської повітової управи більшість фельдшерів, що здійснювали допомогу населенню не мали медичних інструментів(окрім зубних щипців та ланцетів) та медикаментів, та часто лікували травами, які самі ж і збирали. Через це, особливо в оточенні селян було популярно знахарство, та послуги кровопускачів та шептунів, чия діяльність часто приводила до смерті хворого [9, с.83-84].

При цьому не можна назвати жителів губернії апатичними до питання наявності лікарських закладів. Так у Маріуполі та його околицях в умовах відсутності державного

фінансування у цьому питанні жителі лише за рахунок своїх добровільних пожертв змогли зібрати у сумі 10310 руб., які були збережені, та, згодом, стали частиною бюджету будівництва першої міської земської лікарні [4, с.68-69].

Доступними послуги повітових лікарень для представників усіх станів почали ставати, за свідченням губернаторського звіту, лише через деякий час після прийняття земської реформи, 6 травня 1866 р., коли керівництво ними офіційно перейшло до земських управ, які почали працювати над їх розбудовою[7, с.20]. Інші заклади та фінанси приказів громадської опіки також перейшли під контроль земств. Однак у деяких регіонах засилля військового контролю над лікарнями продовжувалось аж до кінця 1860-х років. Так у Олександрівську військові поставили перед земством вимогу не приймати цивільних хворих, загрожуючи припинити фінансування(оскільки на той час земського бюджету не вистачало повітове зібрання було вимушене прислухатись до цих умов)[2, с.36].

Перехід турботи про охорони здоров'я під контроль місцевих земських органів, що дозволив їм самостійно керувати власним бюджетом у цій сфері ситуацію значно покращив. Так наприклад, окрім відкриття для відвідування простими жителями лікарень зросли загальні темпи їх будівництва(у період у 1784 по 1866 р. було збудовано 7 лікарень, у період з 1866 по 1890 рр. – 30) [2, с. 107]. Почало значно зростати і число кваліфікованих лікарів(на момент появи земств в губернії їх офіційно працювало 22 чол., у 1900 р. кваліфікованих лікарів в губернії вже було 74) [2, с.71].

У висновку можна визначити, що хоч система медичної допомоги у регіоні Катеринославської губернії і починала розбудовуватись разом із її заснуванням, до формування земської системи вона не була здатна забезпечити потреби населення. Не вистачало кваліфікованих лікарів, невелике число лікарень або мали проблеми з їх облаштуванням, або просто не були відкриті для населення. Забезпечити собі постійну медичну допомогу у більшості місць могли лише армія та люди поміщиків. Значні покращення відбулись вже після земської реформи, що надала місцевому керівництву більше можливостей для розвитку медицини.

Література

1. Андріяка Г.О. Внесок приказів громадської опіки у розбудову системи медичного обслуговування населення України наприкінці XVIII – XIX ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Історія. Вип. 24. Збірник наукових праць Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. С. 17—25.
2. Герасименко М.В., Черемсин О.В. Становлення та розвиток Земської медицини Півдня України(60-90 ті роки XIX ст..) : монографія. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 200 с.
3. Журнал Екатеринославской губернской земской управы. С 2 марта по 1 июля 1867 года. Екатеринослав. Типография Я.М. Чауссаго. 1867. 360 с.
4. Журнал Екатеринославской губернской земской управы. С 1 января по 1 июля 1868 г. Екатеринослав. Типография Я.М. Чауссаго, 1868. 349 с.
5. Завада Л.В. Нариси земської медицини Бахмутського повіту. Учебний посібник. Печатный двор, 2011 120 с.
6. Земско-медицинский сборник Вып. VII. Москва. Тип. Д.И.Иноземцева, 1893. 620 с.

7. КМФ 11. Оп.1.Д.74.Ч.1.Н.42.
8. КМФ 11. Оп.1.Д.38.Ч.1.Н.40.
9. Лохматова А. Катеринославське земство. Запоріжжя. Тандем-У, 1999. С. 83—116.
10. Шаломова Л.Б. Здравоохранение Днепропетровска. Краткий исторический очерк (1776 – 1993). Днепропетровск. 1993. С. 18.

Варваріга Данііл,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Середня освіта. Історія»,
Маріупольський державний університет

РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 1991-2019 РОКАХ

Актуальність теми: дослідження реформування середньої освіти в Україні 1991-2019 років є важливим для розуміння сучасного стану освітньої системи та визначення векторів її подальшого розвитку.

Мета дослідження: проаналізувати процес реформування середньої освіти в Україні протягом 1991-2019 років, виокремити його основні етапи, здобутки та проблеми.

Завдання дослідження: 1) Охарактеризувати стан середньої освіти в Україні напередодні здобуття незалежності. 2) Визначити основні етапи реформування середньої освіти в Україні протягом 1991-2019 років. 3) Проаналізувати здобутки та проблеми реформування середньої освіти в Україні. 4) Визначити перспективи розвитку середньої освіти в Україні.

Спочатку розглянемо стан середньої освіти в Україні напередодні здобуття незалежності: 1) Радянська система освіти: централізована, авторитарна, ідеологічно заангажована. 2) Переваги: високий рівень грамотності, доступність освіти для всіх верств населення. 3) Недоліки: жорстка регламентація, відсутність свободи вибору, пріоритетність знань над розвитком особистості [1, с.180-190].

Основні етапи реформування середньої освіти в Україні (1991-2019 роки):

1991 – 1998 роки: Прийняття Закону України "Про освіту" (1991 р.); Створення Державної національної програми "Освіта" (1994 р.); Гуманітаризація та українізація освіти; Перехід на 12-річну систему навчання; Впровадження нових навчальних програм і підручників.

1998 – 2010 роки: Реформування системи шкільного менеджменту; Створення профільних шкіл; Розвиток інклюзивної освіти; Запровадження ЗНО.

2010 – 2019 роки: Модернізація навчально-матеріальної бази шкіл; Впровадження нових освітніх технологій; Підвищення кваліфікації вчителів; Децентралізація управління освітою.

Європейський вектор політики України сприяв поглибленню європейської орієнтації на українську освіту. Усі законодавчі та стратегічні документи, що визначають розвиток української освіти декларують інтеграцію української освіти в європейський простір. З цієї

метою українська освіта перебуває в процесі безперервної трансформації, розпочатої з декомунізації, виховання молодого покоління в дусі національних та європейських цінностей. На рівні школи реформи мають масштабний характер і охоплюють трансформацію як структури, так і змісту шкільної освіти [2, с.213-225].

Здобутки та проблеми реформування середньої освіти:

Здобутки: Перехід на демократичні принципи розвитку освіти, гуманітаризація та українізація освіти, створення різноманітних типів шкіл, підвищення рівня доступності освіти, покращення результатів ЗНО.

Проблеми: Недостатнє фінансування освіти, нерівний доступ до якісної освіти, застаріла навчально-матеріальна база шкіл, недосконалість системи шкільного менеджменту, відтік кадрів з освітньої галузі.

Перспективи розвитку середньої освіти в Україні: 1) Створення сучасної, інноваційної та конкурентоспроможної освітньої системи. 2) Забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей. 3) Модернізація навчально-матеріальної бази шкіл. 4) Підвищення кваліфікації вчителів. 5) Розвиток інклюзивної освіти. 6) Інтеграція української освіти в європейський та світовий освітній простір. Можемо сказати, що реформи, які проводяться в останні роки, мають на меті зробити освіту більш якісною та відповідною до потреб суспільства [6, с.2-15].

Висновок: Реформування середньої освіти в Україні 1991-2019 років стало складним і суперечливим процесом, який мав як свої здобутки, так і проблеми. За цей час українська освіта зазнала значних змін та вийшла на новий рівень. Дослідивши освітні документи та зробивши аналіз можна стверджувати, що розвиток середньої освіти в Україні стався на краще: 1) створення нової методології для розвитку національної середньої освіти в незалежній Україні; 2) розвиток нової законотворчості; 3) активна участь науковців, педагогів, дослідників, НАПН України; 4) підготовка документів, що регламентують розвиток української середньої освіти на засадах європейських цінностей і передають такі принципи, як національний, демократичний, гуманістичний, дитиноцентричний, диференціальний та індивідуальний.

Література

1. Березівська Л. Д. Шкільна реформа в Україні початку 90-х років ХХ століття як перехідний період до особистісно орієнтованої парадигми освіти. Педагогічна і психологічна науки України : зб. наук. праць : в 5 т. Київ : Пед. думка, 2012. Т. 1 : Загальна педагогіка та філософія освіти. С. 180—190.
2. Біденко Н. Розвиток загальної середньої освіти в Україні в період незалежності. Наук. зап. Серія: Історичні науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2009. Вип. 12. С. 213-225.
3. Постанова Загальних зборів НАПН України «Проблеми модернізації змісту освіти в умовах реформування української школи» № 1-1/2-8 від 16 листопада 2018 р. С. 2.

4. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007–2010 рр. : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 13 квіт. 2007 р. № 160-р. Практика упр. закл. освіти. 2007. № 12. С. 82-85.
5. Галах В. В. Специфіка реформування середньої освіти в незалежній Україні. Таврійський вісн. освіти. 2014. № 4. С. 274-281.
6. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896. Освіта. 1993. Груд. (№ 44/46). С. 2-15.
7. Касьянов, Г. Освітня система України 1990–2014 : аналіт. огляд. Київ : ТАКСОН, 2015. 52 с.
8. Концепція 12-річної загальної середньої освіти(проект). Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. 2000. № 21. С. 10-31.
9. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 17.08.2018).
10. Концепція середньої загальноосвітньої національної школи України : проект / М- во нар. освіти УРСР, НДІ педагогіки УРСР. Рад. освіта. 1990. 14 серп. (№ 65). С. 1-3.
11. Концепція становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості. Інформ. зб. М-ва освіти України. 1996. № 17/18. С. 48-64.

Рашевська Юлія,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Історія»,
Маріупольський державний університет

ТВОРІННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ ЗА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Гетьман Павло Скоропадський був високоосвіченою людиною. Не є дивним, що очоливши Українську Державу, П. Скоропадський вважав за необхідне підтримувати українську культуру, створити всі умови задля того, щоб у середніх та вищих школах діти навчалися рідною мовою [7, с. 32]. Важливим завданням для Міністерства народної освіти Української Держави було створення єдиної системи навчальних закладів, яка забезпечувала б рівні можливості учнів для просування від найнижчих щаблів освіти до найвищих. Ще у квітні 1918 р. спеціальна комісія Міністерства Народної освіти накреслила завдання – відкрити університети у Києві та Кам'янці-Подільському, а пізніше у Полтаві, Харкові та Чернігові [3, 4].

Свою діяльність у освітній сфері уряд П. Скоропадського розпочав зі створення національної школи, але реформування відбувалось теж у складних умовах [8, с. 42]. 10

травня 1918 р. було опубліковано «Заяву гетьманського уряду», яка проголошувала необхідність рішучого впровадження в життя ідеї подальшого всебічного розвитку української національної культури, забезпечення прав української мови в школі, державних і громадських установах і закріплення всіх форм української державності [2, с. 2].

Але ми акцентуємо увагу перш за все на значних здобутках у створенні вищої школи за часів Гетьманату П. Скоропадського. За ініціативою міністра освіти Миколи Василенка в кінці червня 1918 р. було організовано Комісію у справах вищої школи та наукових закладів на чолі з Володимиром Вернадським. Головним завданням Комісії було: розгляд законопроектів та вирішення нагальних проблем вищої школи й наукових установ. До комісії увійшли: академік В. Вернадський, професори Микола Сумцов, Дмитро Багалій, Володимир Шапошників, Володимир Лучицький, Георгій де Метц, Євген Спекторський, Борис Личков [6, с. 25].

Керівники гетьманської держави вважали, що, оскільки серед викладачів та студентства переважали росіяни чи зросійщені громадяни, то потрібно створювати українську національну вищу школу шляхом відкриття вузів з українською мовою викладання та поступово українізувати російськомовні вузи. Велике значення у створенні національної вищої школи з українською мовою викладання мало перетворення Київського українського народного університету в державний, і 17 серпня 1918р., П. Скоропадський затвердив прийнятий Радою Міністрів закон про перетворення його на Державний український університет із чотирма факультетами: історико-філологічним, фізико-математичним, правничим і медичним [6, с. 25–26].

Комітет будівництва університету очолив голова Правління у справах мистецтв і національної культури Петро Дорошенко. 17 серпня 1918 р. було затверджено закон про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету [3].

Одночасно 6 жовтня 1918 р. було відкрито український історико-філологічний факультет у Полтаві як перший крок до створення Полтавського українського університету. Він був заснований місцевою «Просвітою» за матеріальної допомоги земства. У липні 1918 р. заходами Катеринославського міського самоврядування на базі місцевих Вищих жіночих курсів було засновано Катеринославський університет. Це був приватний навчальний заклад, яким керувала піклувальна рада [6, с. 26].

Також було розширено мережу національної вищої школи, засновано такі вищі навчальні заклади: Одеський політехнічний, Київський архітектурний, Київський клінічний, Київський вищий технічний, Одеський сільськогосподарський інститути та створено в усіх вищих навчальних закладах України кафедри української мови, літератури та історії. Слід наголосити, що за правління П. Скоропадського українська національна університетська освіта, по-перше, набула державно-правового характеру, по-друге, оформилась у початкуючу функціональну систему [1, с. 9].

Отже, П. Скоропадський дійсно дбав про розвиток української мови, формування української інтелігенції, і це сутність, яка підтверджена документально. Зокрема, закон «Про заснування 20 стипендій у розмірі від 5000 до 7200 карбованців для підготовки професорів вищих навчальних закладів України з викладанням українською мовою».

Безумовно, П. Скоропадський припустився помилок під час свого правління, але, на нашу думку, зважаючи тільки на успіхи у проведенні політики в галузях освіти, науки,

культури можна говорити про україноцентричний підхід до побудови держави. Саме в цьому великою мірою розкривається державотворча роль П. Скоропадського.

Література

1. Воронько Л.О. Українське державотворення в добу Гетьманату 1918 року: роль та значущість діяльності П. Скоропадського: роль та значущість діяльності П. Скоропадського. Державне управління: теорія та практика. 2016. № 1. С. 3–20. URL: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2016_1/3.pdf
2. Державний вісник. 1918. №1. 16 травня. С. 2. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001096>
3. Закон «Про заснування Кам'янець-Подільського Державного Українського Університета» від 17 серпня 1918 р. // Архівні документи Українська Держава 1918 р. URL: [https://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1918\(08\)17.kam.-pod.univ.php](https://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1918(08)17.kam.-pod.univ.php)
4. Закон Ради міністрів «Про відкриття чотирьох кафедр українознавства у Харківському та Новоросійському державних університетах» // Архівні документи Українська Держава 1918 р. URL: [https://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1918\(09\)28.zakon.php](https://hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1918(09)28.zakon.php)
5. Кучменко Е.М. Історія реформування освіти в Україні за доби гетьманату Павла Скоропадського // Магістеріум. Вип. 7. Історичні студії / [упоряд. К.Ю. Гломозда] ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". Київ: Стилос, 2001. С. 21–26. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b2f13f61-ebbb-4280-8188-25462cbeb4b9/content>
6. Ніколаєнко Є.Р. Державна політика П. Скоропадського з питань розвитку і науки та культури // Гетьман П. Скоропадський та Українська Держава 1918 року: його державотворча діяльність. Наук. Збір.: Національний університет «Одеська юридична академія». 2020. С. 32–37. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/507153c6-9e56-4d38-b71a-4b0b71c73761/content>
7. Рубан А.І. Освітня політика П. Скоропадського у Українській Державі // Гетьман П. Скоропадський та Українська Держава 1918 року: його державотворча діяльність. Наук. Збір : Національний університет «Одеська юридична академія». 2020. С. 41–45. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/052baa15-3984-45d1-a25a-f576872f20be/content>

Романцова Наталя,
докторка історичних наук, доцентка,
професорка кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет

М. ГРУШЕВСЬКИЙ: ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ ТА ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Одним з важливих аспектів наукознавства є взаємодія історії та пам'яті. У період діяльності Української Центральної Ради (УЦР) відбувалося відродження української

державності. Одночасно активно йшов процес формування історичної пам'яті про козацьку державу Гетьманщину. В цьому контексті звернення до минувшини патріарха української історії є виправданим, адже він через аналіз своїх публіцистичних текстів намагався провести інтелектуальну генеалогію часу Гетьманщини, чітко осмислити історичну пам'ять про неї як найважливіший фрагмент ранньомодерної політичної картини України і водночас визначити історичну пам'ять як важливий компонент актуалізації минувшини для вирішення тогочасних проблем українського соціокультурного простору. На це орієнтують теоретичні праці сучасних українських вчених [10; 11; 12]. Звернення публіцистики історика до координатів гетьманського дискурсу визначило шанс легітимації української нації, її історичне право на державотворення у майбутньому.

У центрі уваги М. Грушевського, коли він перебував на посаді голови УЦР, поряд з актуальними політичними справами, стояли питання, які базувалися на історичній пам'яті українців та обумовлювали історичну політику в контексті відновлення української державності з використання досвіду Гетьманщини, яку вчений і раніше персоналізував з постаттю Б. Хмельницького. Історик зазначив, що «пам'ять Богданова зістала ся на віки живою і дорогою в війську козацьким і в народі українським» [1, с.92, 93]. Голова УЦР стверджував: «Коли ся Україна звела свої війни з польським панством і виграла свою боротьбу за Богдана Хмельницького, стала вона головою, центром, представницею цілої української землі, від Карпатів до Дону, і під Україною стали розуміти не тільки козацькі сторони, а весь український народ [9, с.111].

Історик був переконаний, що у своїй боротьбі в 1917 р. «українці нічого нового не видумували. Вони нагадували тільки те, за що боролися і голови свої складали предки нинішніх українців, добиваючися землі і волі, свободи і рівності, української автономії і державності» [5, с.39]. Але, на думку вченого, у цій боротьбі виявилися суперечності, адже козацтво та старшина її сприймали по-різному: козацтво відстоювало не лише політичні, але соціальні права народу, а «старшина натомість висунула на перший план домагання політичні, державні» [6, с. 42].

Михайло Сергійович стверджував, що «Козацька Україна в 1648 – 1654 р. дійсно була фактично незалежною державою, і як така входила в сих літах в договорні відносини з Туреччиною, Кримом, Польщею, Московією» [7, с. 67].

Вчений вітав набуту свободу українців, але застерігав їх від оманливої моковської політики, підтвердженої подіями Хмельниччини коли «Українців не як вільних спільників, а простих підданців московського царя, власність московського царства – українське громадянство» [8 С. 96].

Констатуючи ту велику боротьбу за «волю і рівність», історик робить висновок про те що «остаточно сформувалися в український народ, а теперішні події закінчують його перетворення в українську націю» [9, С.112].

Михайло Сергійович порівнював завдання України часів Національно-визвольної війни та періоду УЦР: «Треба було забезпечити волю України, відновити її старе народовластя право народу самому правити всіми свої ми справами. Діло велике, час такий, якого не було від часів Хмельниччини - упустити його не можна було [2, с.6]. Спираючись на історичний досвід та історичну пам'ять, вчений вважав, що у 1917 р., як і у 1654 р. Україна

домагалася широкої політичної автономії, державного права, яке було «беззаконно порушене і потоптане Романовими» [3, с.13]. За словами М. Грушевського, цар Петро був «історичним насильником України» [4, с.27].

Останні події пов'язані з революцією й визволення України, на думку М. Грушевського «поставили питання про юридичний, правно-державний характер відносин України до Росії – з тим і про їх початок, себто об'єднання України з Москвою за Богдана Хмельницького [7, с. 53].

Взаємозв'язок історії та суспільної пам'яті в контексті історичної політики актуальним був за часів УЦР у теоретичному обґрунтуванні через ретроспективний ракурс Гетьманщини, адже голова УЦР М. Грушевський – вчений, публіцист висловлював застереження, оберігав українське суспільство від тих помилок які повторювалися у боротьбі проти тієї прихованої, а іноді і відкритої історичної політики, або використання історії у політичних цілях РФ. І сьогодні не позбавлені такі думки актуальності.

Література

1. Грушевський М. Про батька козацького Богдана Хмельницького. Київ. Друкарня 1-ої Київської Друкарської Спілки, Трьохсвят. 5.1909. 96 с.
2. Грушевський М. Як зложилася Українська Центральна Рада. Хто такі українці і чого вони хочуть. Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С. 6–8.
3. Грушевський М. *Як У. Д. Рада шукала порозуміння з Центральним Рос. Урядом / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С. 13–16.
4. Грушевський М. *Демократичні гасла й українські домагання. / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С. 26–28.
5. Грушевський М. *Звідки пішло українство і до чого воно йде / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991С. 38–39.
6. Грушевський М. *Почини нового Українства / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С.41– 42.
7. Грушевський М. Переяславська умова України з Москвою 1654 року Статті й тексти ; *Переяславська умова і «статті Б. Хмельницького» / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С.53–78.
8. Грушевський М. «Наші вимоги» Вільна Україна. Статті з останніх днів. *Велика хвиля / Хто такі українці і чого вони хочуть.* Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С.95–97.
9. Грушевський М. «Звідки пішла назва Українців?» Хто такі українці і чого вони хочуть. Київ : Т-во «Знання» України, 1991. С.110–112.
10. Касьянов Г. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал.* 2016. №2. С. 118–137.
11. Киридон А. Простір пам'яті: інструменталізація поняття. Збірник наукових праць. Україна-Європа-Світ. С. 203–208.
12. Ткачук Б. Репрезентація культурної пам'яті в процесі збереження ідентичності. Вісник Львівського універ-ту. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Вип. 24, С. 120–126.

Романцов Володимир,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії та археології,
Маріупольський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ ДО ВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна ХХІ ст. – найбільша за масштабами в Європі після Другої світової війни. Іноді про неї висловлюють думку як про провісницю Третьої чи Четвертої світової війни. У цьому питанні науковці ще не прийшли до остаточного висновку. Взагалі, ця війна поставила перед людством безліч питань, які потребують осмислення, аналізу з боку різних сфер соціогуманітаристики – істориків, політологів, міжнародників та ін. Потрібне теоретичне осмислення зазначеної трагічної події. Завідувач відділу воєнно-історичних досліджень Інституту історії України О. Лисенко у своїй доповіді «Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень» висловив слушну думку про те, що «деякі визначальні тенденції нових реалій, спричинених переведенням антиукраїнського курсу Кремля у фазу відкритої експансії та збройної агресії, що вже тепер чи незабаром мають стати об'єктом комплексного наукового осмислення» [5, с. 6].

Не претендуючи на всеохоплюючий розгляд проблеми, зупинюся на деяких її аспектах, на які звернули увагу сучасні авторитетні українські історики, поважні науковці Інституту історії України НАН України, інших академічних інституцій академіки В. Смолій [9; 10], В. Литвин [11; 12], члени-кореспонденти НАН України В. Даниленко [2]., О. Реснт [8]., д.і.н., професори О. Лисенко[4; 5]., О. Ясь [12]., В. Віднянський [1] та ін.

Це знайшло відображення у дискусіях, які проводилися під час круглих столів в Інституті історії України 19, 20 травня 2022 р. та 22, 23 лютого 2024 р., Всеукраїнської наукової конференції

"Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Рецепт війни", яку проводило Енциклопедичне видавництво України 21 лютого 2024 р., а також в наукових розвідках, опублікованих в Українському історичному журналі та Віснику НАН України за 2022 – 2024 рр.

О. Лисенко вважає, що в російсько-українській війні «поєднуються *елементи війн четвертого, п'ятого та шостого покоління*». [5 с. 7]. Покоління війн зазначив військовий експерт В. Заблоцький, відповідно до «загальної класифікації, залежно від наявних типів озброєнь» [3].

В. Смолій та О. Ясь зазначають, що «сучасна війна дуже тісно пов'язана з минувиною України та Росії, оскільки історичні сюжети не лише посіли визначальне місце в медійних, пропагандистських та ідеологічних практиках, а й піднесені до рангу провідних трендів державної політики путінського режиму», а цю війну вже «слухно нарекли запізнілою чи відкладеною війною. Мабуть, за інших соціокультурних передумов, політичних обставин і геополітичних конфігурацій російсько-українська війна могла б спалахнути ще на початку 1990-х років». Кремлівські пропагандисти виконують вказівки свого диктатора і, спираючись на імперські та радянські історичні наративи формують

підстави для «легітимації війни, так і для заперечення не лише самого проєкту України, а й української ідентичності як такої» [9, с. 5, 6].

Вчені, аналізуючи сутність нинішньої Російської держави, яка 24 лютого 2022 р. розпочала проти України повномасштабну війну, наголошують, що «Наш противник – країна з великим військовим та ядерним потенціалом. Це – держава з неоімперськими амбіціями й давніми, закоріненими як у ментальності еліт, так і широких верств пересічних росіян імперськими традиціями, стереотипами, ціннісними настановами, котрі часто-густо алогічні та абсурдні» [10, с. 56].

Виходячи з цього, автори формулюють цілком обґрунтований висновок: «Сучасна російсько-українська війна є не тільки протистоянням із путінською Росією, а й війною за остаточний розрив із радянською та старою імперською спадщиною. ... За великим рахунком, вона має запропонувати справжнє та демократичне розв'язання проблем і суперечностей пострадянського простору, котре неможливе без виразних, масштабних поразок із тоталітарною й імперською минувиною» в контексті «трьох де-» – «декомунізація, дерадянізація та деросіізація» [10, с. 66].

В. Даниленко аналізує питання про причини російської війни проти України. За його словами, «найбільший інтерес для Росії становить нині Україна – «історичне серце Росії». ... Заради її повернення до свого складу Росія пішла відкритою загарбницькою війною проти «братнього народу» [2, с. 11, 12]. Вчений виділив великий комплекс причин російської повномасштабної агресії: «політичні, психологічні, технічні, – але в основі їх лежать передусім причини історичні. Надання Українській церкві томоса, а Україні – безвізу та європейської перспективи по суті обнулило Росію, позбавило її історичного минулого й перспективи майбутнього, продемонструвало світу, що саме Україна стояла біля витоків утворення Росії, була основним рушієм трансформування Московського царства в імперію, впродовж віків була для неї джерелом розвитку. І її втрата для Росії – катастрофа» [2, с. 12].

О. Удод розвиває аналіз щодо історичної мотивації путінської агресії проти України. Вчений звернув увагу на антиукраїнський характер історичної політики, яка ... виступає як засіб мілітаризації й мобілізації російського суспільства». Історик стверджує, що Російська держава відводить важливе місце історичній освіті, але в ній історична політика «є міфологізованим варіантом історико-культурного фактора, що не має нічого спільного з науковою історією, історичною пам'яттю». З цього випливає завдання України: «створити ефективні механізми протидії російській історичній пропаганді, вивчати сучасну російську історіографію ..., вести вмилу контрпропаганду на «історіографічному фронті». Це необхідно для зміцнення національної безпеки Української держави [11, с. 13].

У доповіді О. Реєнта та В. Любченка узагальнюється питання про мотивацію агресивної політики російського диктатора, який поставив «на карту знищення держави Україна та денационалізації української нації», для цього випробував «всі можливі засоби – від «м'якої сили» й «гібридної війни» до повномасштабного та нечувано жорстокого як для ХХІ ст. воєнного вторгнення». Вчені вказують на крах «просякнута історичним нафтаїном концепції «одного народу» та експансіоністської доктрини «русского мира», оскільки українці продемонстрували «рішучий поступ до національної єдності в непохитному, до переможного кінця відстоюванні свого цивілізаційного вибору» [8, с. 23].

Студії провідних українських істориків теоретичного характеру щодо наукової оцінки суспільних процесів сучасної воєнної доби, дуже важливі для розуміння російсько-

української війни. Вчені аналізують типологію та характер нинішньої війни, сутність сучасної неоімперської Російської держави та агресивну спрямованість її політики щодо знищення України. Автори історичних студій, розглядаючи теоретичні підходи до висвітлення російсько-української війни, слушно акцентують увагу на протиставленні російської та української історичної політики, які реалізують діаметрально-протилежні цілі. Російська історична політика базується на спробах нав'язування ненаукових історичних міфів у сфері освіти, у відверто брехливій, злочинній пропаганді про нацизм в Україні, про штучну українську державу та, її історію та культуру. Українська історична політика є важливим чинником протидії російській пропаганді, реалізує завдання зміцнення національної безпеки в Україні.

Література

1. Віднянський С. Еволюція взаємовідносин України та Європейського Союзу під час російсько-української війни. (Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.». *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 15–20.
2. Даниленко В. Війна як спроба реваншу за програне минуле (Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.». *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 9–12.
3. Заблоцький В. Як Україна вчиться вести війну шостого покоління. 02.09.2022. URL: <https://tyzhden.ua/iak-ukraina-vchytysia-vesty-vijnu-shostoho-pokolinnia/>
4. Лисенко О. Неминуча війна / О. Лисенко, О. Маєвський. *Український історичний журнал*. - 2022. Число 4. С. 71–77.
5. Лисенко О. Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень (Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.». *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 5–9.
6. Литвин В. «Кінець історії» відкладається. історія «повертається». *Вісник НАН України*. 2024. № 1. С. 9–24.
7. Литвин В. У битві за імперію: російські наративи проти історичних реалій. *Вісник НАН України*. 2023. № 1. С. 11–26.
8. Реєнт О., Любченко В. 1914–1918, 2014–2022: дві спроби остаточного вирішення українського питання Росією (порівняльний аналіз). (Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.». *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 20–23.
9. Смолій В., Ясь О. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник НАН України*. 2022. № 6. С. 3–16.
10. Смолій В., Ясь О. Українська соціогуманітаристика воєнної доби: виклики, перспективи, можливості. *Український історичний журнал*. 2022. №4. С. 55 – 70.
11. Удод О. Історична політика в РФ як чинник мілітаризації та мобілізації російського суспільства (Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.». *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 12–14.
12. Ясь О. Росія як Мордор: фентезійні альянзи у сучасних воєнних наративах. *Український історичний журнал*. 2023. Число 5. С. 5–22.

СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Безрукова Ольга,
доктор соціологічних наук, доцент,
завідувач кафедри галузевої соціології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Нечипоренко Марта,
1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціологічне забезпечення управлінських процесів»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

«МИ НЕ СОНЕЧКИ І НЕ ГЕРОЇ»: ОБРАЗ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ: ВІД РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ДО СУСПІЛЬСТВА ВЕТЕРАНІВ

Повномасштабна війна стала поштовхом для суспільства усвідомити факт, що ветерани – це молоді люди, наші ровесники, сусіди, друзі, а не чоловіки поважного віку. Адже в Україні поняття «ветеран» довгий час асоціювалося з Другою світовою війною і лише після початку воєнних дій на сході України та впровадження АТО і ООС, образ ветерана почав свій шлях трансформації. Дослідники стверджують, що через те, що до 2014 року українські військові не приймали активної участі у військових конфліктах, крім участі у міжнародних гуманітарних місіях, то тема образу ветерана військових конфліктів була майже не досліджена в роботах українських науковців, адже початок АТО був не однозначно сприйнятий українським суспільством, яке знаходилося у постмайданному стані й тому досліджень було небагато [5]. Формування уявлення про ветеранів стає все більш значимим у розробці стратегії взаємної соціальної адаптації та реабілітації суспільства. Наразі близько двохсот тисяч українців і українок перебувають на військовій службі [1], в реєстрі ветеранів зареєстровано більш ніж 900 тисяч осіб і їх кількість збільшується. Після завершення бойових дій ветерани стануть значною соціальною групою, зі своїм світоглядом і баченням майбутнього країни, включаться в процеси повоєнної відбудови, економічні, політичні трансформації, а отже відіграватимуть вирішальну роль в розбудові суспільства.

На сьогодні в Україні в межах соціогуманітарних дисциплінах активно розвивається відносно новий науковий напрямок – імагологія. Це розгалужена система споріднених дисциплін, що вивчають історичні, культурологічні, соціологічні, психологічні, політологічні аспекти функціонування образів “інших”. Її джерелами є мова, культура, різні види мистецтва, література, фольклор, науковий доробок, дані семіотики, етнолінгвістики, етнопсихології, етнографії, етнології, культурології, історії, політології тощо [2]. На основі аналізу цих джерел імагологія здійснює їх узагальнення та вироблення сприйняття «інших» у свідомості певної соціальної групи чи суспільства загалом. Теоретичні засади імагології

розглядають образ конкретного об'єкта як деталь, що використовується для сприйняття великої спільноти (наприклад, нації, соціальної верстви, цивілізації).

Якщо говорити про формуванні уявлення про ветеранів, слід відзначити, що цей образ є динамічним і постійно змінюється під впливом перебігу бойових дій, досвіду спілкування з ветеранами, наявності в близькому оточенні діючих військовослужбовців тощо. Необхідно систематично відслідковувати трансформації сприйняття образу ветеранів, розуміти, як саме вони хочуть, щоб їх сприймали в суспільстві, брати до уваги результати соціологічних та соціальних досліджень при розробці та впровадженні програм адаптації для ветеранів. Адже оскільки образ ветеранів військових конфліктів є багатомірним та багатоаспектним, зарубіжні вчені мають значні напрацювання вимірювання та оцінки образу ветеранів різноманітними підходами, не обмежуючись лише дослідженням громадської думки [5].

Формування образу ветеранів прямо залежить від того, наскільки суспільство та держава усвідомлюють їх потреби. Дослідження [6] демонструє: 27% ветеранів визначають головною потребою в допомозі родині, 24% - допомогу з житлом, 22% - юридичну допомогу. Лише 23% вказали, що «все добре». Інше опитування [7] доводить існуючу потребу ветеранів у психологічній підтримці: 29% ветеранів вважають, що самі потребують індивідуальної терапії, 16% - консультації з психологом, який має досвід військової служби, 51% ветеранів вказали, що загалом ветеранам необхідна індивідуальна психологічна підтримка. І хоча це дослідження здійснювалось до повномасштабного вторгнення, проте, враховуючи опитування 2023 року [4] про рівень задоволення ветеранами допомогою, яку надає держава, можна говорити про актуальність цієї проблеми й зараз.

Для дослідження проблем ветеранів та глибшого розуміння того, як суспільство сприймає цю невпинно зростаючу за чисельністю соціальну категорію і як вона впливає на розбудову громадянського суспільства в Україні, необхідно обов'язково аналізувати контекст, в якому ця тематика висвітлюється в різних соціальних мережах та ЗМІ, адже саме вони є акторами, що формують громадську думку та соціальні тренди. За даними дослідження соціологічної групи «Рейтинг» з 2023 року, 65% населення України мають близьких або родичів, які брали участь у війні або наразі перебувають на фронті [4]. Після завершення бойових дій і війни на території України ветерани стануть значною частиною суспільства, тому потрібен глибокий аналіз тенденцій у зміні сприйняття ветеранів серед різних груп українського суспільства, враховувати досвід ресоціалізації тих, хто повернувся до «мирного» життя. Незважаючи на те, що більш як половина населення має в близькому оточенні людей, які брали участь у війні, лише 37% опитаних вважають себе достатньо проінформованими про потреби ветеранів.

Інше дослідження [3] демонструє, що ветерани з тяжкими пораненнями часто стикаються з високим рівнем тривожності, фізичної агресії, образами та негативізмом. Їм важко адаптуватися до цивільного життя та подолати депресивні психологічні стани, що є наслідком бойових травм у довгостроковій перспективі. Багато з них вдаються до стратегії ескапізму у важких ситуаціях. Ветерани з зовнішніми ушкодженнями часто схильні до самоізоляції та ворожості. Приписування собі негативних особистісних рис свідчить про їхню неспроможність самостійно впоратися з психологічними травмами та подолати стрес. Це серед іншого впливає на низький рівень мотивації та самооцінки, а також на їх відчуженість від соціуму. Дослідження показало, що наявність травм прямо впливає на поведінку та емоційний стан ветерана, а також на його стійкість до стресу.

Одночасно, важливо відзначити позитивну тенденцію активності ветеранських ініціатив у соціальних мережах. Організації, такі як "VeteranHub", "Veteranka" та "Ргунсуп", є прикладом високоякісного інформування та освіти на тему ветеранів у медіапросторі, запозичення їх підходу могло бути корисним для формування загальноукраїнської ветеранської політики. У цьому контексті важливими елементами діяльності громадських організацій є чіткі цілі, які відповідають інтересам ветеранів, співпраця з ними у принципових питаннях, прозорість у фінансових питаннях та діяльності, фахове висвітлення теми у соцмережах та професійний підхід.

Повномасштабне вторгнення стало значним каталізатором позитивних змін у сфері вирішення питання адаптації ветеранів та, що важливіше, адаптації суспільства до них. Варто відзначити трансформацію уявлення про ветеранів, що відображається в результатах досліджень. Спостерігаються зміни у гендерно-нейтральному сприйнятті ветеранів, рівні довіри, інклюзивності міського середовища, економічній гнучкості та спеціалізованій психологічній підтримці. Загалом ці трансформації можна оцінити як позитивні, однак для створення такого середовища, в якому ветерани зможуть реалізувати свій соціальний потенціал, важливо відслідковувати тенденції та рішуче дотримуватись стратегії взаємної адаптації суспільства.

Існує тенденція до усвідомлення суспільства щодо проблем і особливостей ветеранів. Однак головним чином це досягається завдяки громадським ініціативам. Війна потребує швидких і важливих рішень, тому державі та суспільству слід адаптуватися. Адже суспільство має створити умови для реінтеграції великої кількості військовослужбовців. І важливим для успішності цього процесу буде існуючий на той час в суспільстві образ ветерана. Для підтримки реінтеграції ветеранів необхідно розробляти дієву внутрішню політику та цільові програми підтримки, залучати ветеранів до процесу прийняття рішень, усвідомлюючи факт того, що чим довше продовжуватиметься війна, тим більша кількість ветеранів має повернутися до цивільного життя з відчуттям не лише поваги до себе, а й з відчуттям власної значимості та затребуваності в процесах розбудови повоєнного суспільства. Важливим в цьому контексті буде реалізація соціального потенціалу ветеранів через співпрацю не лише з громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування, а й з можливим залученням досвіду міжнародних партнерів.

Література

1. Global firepower. Comparison of Ukraine and Russia Military Strengths. 2023. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison/detail.php?country1=ukraine&country2=russia>
2. Куций І. Імагологія як стратегія дослідження цивілізаційних образів в українській історіографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. 2014. Вип. 2(1). С. 240–247.
3. Марусинець, М. М.; Губська, Є. В. Стресостійкість ветеранів АТО/ООС: Емпіричний контекст дослідження. Звіт з дослідження. 2022.
4. Соціологічна група «Рейтинг», Загальнонаціональне опитування #24 Образ ветеранів в українському суспільстві. 2023. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_veterans_1000_ua_092023.pdf

5. Павлова, О. Соціологічний вимір соціального портрету ветерана бойових дій. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 26(4), 2023. С. 18-23. URL: <https://doi.org/10.15421/172369>
6. Український ветеранський фонд. Портрет ветерана російсько-української війни 2014 - 2022 рр. 2022. URL: https://veteranfund.com.ua/opportunity/portret_veterana/
7. Міністерство у справах ветеранів. Опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей. 2020. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/veterans_reintegration_survey_2020_ukr.pdf

Грідіна Ірина,
докторка історичних наук, професорка,
професорка кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Булик Максим,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Трофименко Анастасія,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

УПОКОРЕННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМОМ: ПРАКТИКА СПІВПРАЦІ З АГРЕСОРОМ ТА НАРАТИВ «ЗРАДНИЦТВА» В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Будь-яка окупаційна влада на загарбаних територіях намагається опиратися на колабораціоністські інститути (режими, квазі-держави, адміністрації, партії тощо), які або створені нею, або знаходяться під безпосереднім контролем та підтримкою. В історіографії, як правило, досліджуються причини самого явища колабораціонізму – співпраці з окупантом або ворожою силою. І сам термін «колабораціонізм» у науковому дискурсі майже повністю монополізований історичною пам'яттю про Другу світову війну: він найчастіше вживається для опису взаємодії цивільного населення з окупаційними режимами нацистської Німеччини, фашистської Італії та імперської Японії. Російська агресія проти України та гібридна проти колективного Заходу виводить проблему явища колабораціонізму на новий рівень практик і досліджень.

Питання законодавчого визначення колабораціонізму та встановлення юридичної відповідальності за нього перебувало на порядку денному українського суспільства з самого початку російської агресії проти України. Але, з 2014 р., коли з'явилися тимчасово окуповані території, а відповідно і явище співпраці місцевого населення з окупаційними адміністраціями, точилися суперечки стосовно самого вживання терміну «колаборант», визначення змісту колаборантської діяльності тощо. Врешті решт, український уряд закликав відмовитись від слова «колаборант», щоб не ображати населення окупованих територій, а два поданих у 2017 р. до Верховної ради законопроекти щодо боротьби з колабораціонізмом у 2019 р. було відкликано [4]. Пошук шляхів законодавчого оформлення цієї діяльності та криміналізації колабораціонізму було здійснено вже після широкомасштабного вторгнення 2022 р. прийняттям Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» [1], що активізувало дослідження проблеми колабораціонізму, зокрема у кримінально-правовому полі [3]. Разом з тим, на думку авторів, проблему співпраці з агресором та окупантом, яким є РФ, слід розглядати не тільки з точки зору аналізу причин її появи, типів, масштабів, подолання наслідків тощо, що, безперечно є надважливим питанням національної безпеки будь-якої країни, яка піддається агресії, але, не менш важливим є дослідження стратегії використання колабораціонізму (а у нашому випадку його штучного створення) державою-окупантом, зокрема в інформаційній війні.

Окрім безпосередньої підтримки окупаційних адміністрацій: розподіл влади та ресурсів, доступ до важливої інформації, придушення опозиції, – роботи, яку власне можуть виконувати і самі окупанти, вимушена та свідомо колаборація місцевого населення створює великий арсенал маніпулятивних, майже сублімальних, технік та інструментів впливу як на внутрішньо, так і зовнішньополітичному рівнях.

Для міжнародної спільноти держава агресор легітимізує своє вторгнення та окупаційний режим, представляючи його як «визволення» чи «спасіння» від певних умов чи загроз: підтримка так званого «народу Донбасу» у боротьбі за «незалежність» з 2014 р. проти української «хунти»; проголошуючи цілі так званої «СВО» (широкомасштабного вторгнення) «миротворчими функціями»: «... захист людей, які протягом восьми років піддаються знущанням, геноциду з боку київського режиму». У викривленому кремлівському наративі саме «київська хунта» зрадила «народу Донбасу» і розпочала проти нього війну.

Для українських громадян Путін переклав відповідальність за розв'язану ним війну в Україні на населення окупованих територій, дискредитувавши їх в очах пересічних громадян України, намагаючись в такий спосіб експлуатувати розбіжності, створювати та роздмухувати розкол в українському суспільстві, наносячи ракетні удари по українським містам та здійснюючи геноцид в Україні в ім'я «захисту» «мирних жителів Донбасу, зокрема й громадян російської федерації».

Для населення тимчасово окупованих територій: 1) створення стійкої ілюзії точки неповернення через штучну причетність та кругову поруку. Факт колаборації, зокрема вимушеної, спрямовується на створення психологічного тиску на місцеве населення, є

інструментом страху та контролю. Експлуатуючи наратив «Великої вітчизняної війни» - «бандерівські концтабори», «прийде київська хунта – буде усіх різати», Путін заявляв, що закриття кордонів між росією і невизнаними республіками призведе до ситуації нарівні зі Сребреницею, від чого власне російська влада і намагається «захистити» населення окупованих територій); 2) заспокоєння місцевого населення «зворотною стигматизацією»: зрадники не ви, а «київська хунта», яка зрадила пам'яті «дідів, які воювали з нацистами».

Окрім маніпулятивних технік, Кремль використовує колаборантів в інформаційній війні у якості агентів впливу [2]. Ефективність маніпуляцій будь-якої окупаційної влади багато в чому залежить від залучення до співпраці місцевих «лідерів думок». Недарма нацистська окупаційна влада активно використовувала місцеву освітню, мистецьку інтелігенцію у пропагандистській діяльності, зокрема заохочуючи їх активність щодо створення та діяльності окупаційних ЗМІ. Такі ж практики використовує й російська окупаційна влада, використовуючи колаборантів-комунікаторів, зокрема й до схиляння людей до співпраці з ворогом. Колаборанти служать інструментом для поширення пропаганди та впливу на громадську думку, можуть розповсюджувати контрольовану окупантами інформацію, яка сприяє їхній версії подій та політичним поглядам.

Враховуючи, що «колаборант» в умовах гібридної війни не має конкретної прив'язки до території і фактично збігається з поняттям «агент впливу», ареал задіяння колабораціоністських стратегій і тактик виходить далеко за межі фізично окупованих територій. Усе це робить дослідження інформаційно-пропагандистського впливу феномену колабораціонізму актуальним та важливим, як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Література

1. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» (№ 2108-IX). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3430808-zakon-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-zakolaboracionizm-nabuv-cinnosti.html> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Коваленко А. Проблеми колабораціонізму та російської пропаганди в освіті на тимчасово окупованих територіях під час російсько-української війни (за матеріалами українських змі). *Діалог: Медіастудії*. 2023. Вип. 29. С. 80—95. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1949072> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій: матеріали наук.-практ. кругл. столу, м. Харків, 6 жовт. 2023 р. Одеса : Олді+, 2023. 150 с.
4. Трофименко А. Поняття «колабораціонізм» в проектах Законів України. *Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу* : збірник матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (28 травня 2021 р.) / Під заг. ред. М. В. Трофименка. Маріуполь : МДУ, 2021. С. 203—210.

Грідіна Ірина,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Кондрахін Родіон,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ СТОСОВНО НАДАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ

Дослідження вимушеної міграції українських громадян внаслідок російсько-української війни, яка набула міжнародного глобального характеру за своєю масовістю та географією охоплення, є важливою як в теоретичному, так і у практичному плані, і стосується найважливіших аспектів безпекового, гуманітарного, економічного, соціокультурного тощо характеру. Теоретичне значущість дослідження проблеми полягає у вдосконаленні та переосмисленні основних підходів до вивчення явища міграції в рамках наукових парадигм [4, с.190], [7, с.24], зокрема, це стосується концептуальних підходів щодо вимушеної міграції [1]. Вивчення явища вимушеної міграції допомагає розуміти гуманітарні аспекти криз та забезпечує можливість розробки ефективних стратегій допомоги та захисту біженців та переселенців. Так, важливим кроком міграційної політики ЄС, зокрема Німеччини, є забезпечення безпеки та правового захисту біженців [5]. Завдяки спільним зусиллям та допомозі країн Європейського Союзу українські біженці мають значні переваги та соціальні гарантії.

Доцільно виокремити основні завдання дослідницького кейсу міграційної політики Німеччини щодо надання тимчасового захисту українським біженцям: соціальні проблеми, з якими стискаються українські громадяни в Європі (на прикладі Німеччини); основні принципи надання міграційних послуг; нормативно-правові засади міграційної політики Німеччини; настрої німецького суспільства до- та після широкомасштабного вторгнення росії. У цьому контексті заслуговують на увагу концептуальні зміни міграційної політики ФРН у зв'язку з подовженням тимчасового захисту громадян України до березня 2025 року. Вже зараз можна визначити основні напрямки формування нової міграційної політики стосовно українських біженців, спрямовані на їх працевлаштування та інтеграцію у німецьке суспільство. У зв'язку з соціально-економічною кризою, урядом Німеччини прийнято низку законів щодо змін у наданні притулку іноземним громадянам та поступовим зменшенням фінансової допомоги біженцям. У 2023 році в Німеччині вперше впроваджується ініціативна модель працевлаштування «JobTurbo» для полегшення інтеграції біженців на німецькому ринку праці. Німецькі центри зайнятості з питань працевлаштування тісно співпрацюють з Федеральним міністерством праці та соціальних питань щодо скорішого впровадження нової моделі та залучення біженців до роботи без бюрократичних зволікань [9].

Головним принципом цієї ініціативи є зміна стратегії, щодо інтеграції іноземців у німецьке суспільство. До міграційної кризи центри зайнятості по безробіттю активно

заохочували та фінансували спеціальні обов'язкові довготривалі інтеграційно-мовні курси для іноземців щодо їхнього працевлаштування [8]. Сьогодні для роботи допускається мінімальний показник володіння німецькою мовою, а її подальше вдосконалення буде надаватися безпосередньо в робочому середовищі. Окремою складовою стає наголос на прискореному працевлаштуванні українських громадян без підтвердження кваліфікації, дипломів та з мінімальними знаннями мови. Змінилися часові рамки проведення співбесід з працевлаштуванням та робиться акцент на результативний пошук роботи. Крім цього, відмова від наданих пропозицій центром зайнятості щодо працевлаштування призводить до зменшення наданої фінансової допомоги від держави. Ці зміни віддзеркалюють загальну тенденцію скорочення фінансування допомоги біженцям та переосмислення складних бюрократичних процедур при прийнятті на роботу.

Вимушена міграція є потужним чинником впливу на національну безпеку та повоєнне відновлення України, тож гостроактуальним є дослідження можливих варіантів повернення українських громадян додому [2]. Вимушена міграційна криза створює перед українською державою низку викликів та спонукає до впровадження ефективної антикризової економічної політики [3, с.26]. Проблеми та перспективи міграційної політики України, її зовнішній вимір та взаємодії з міжнародними організаціями з питань подолання наслідків вимушеної міграції в надзвичайних умовах війни є глобальним викликом, і вивчення цього явища сприяє розвитку міжнародної співпраці та спільних стратегій для вирішення цих проблем на світовому рівні.

Література

1. Безуглий П. Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів // Політичне життя, 2018. № 1. С. 5—13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_3 (дата звернення 26.03.2024).
2. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149> (дата звернення 26.03.2024).
3. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки // Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2. С. 11-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_3 (дата звернення 26.03.2024).
4. Малик І. Міграційні виклики для країн ЄС у 2022 році крізь призму міграційних прогнозів. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: колективна монографія. Riga : Baltija Publishing, 2022. С. 179-191
5. Малиновська О. А. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України. К. : НІСД, 2014. 48 с.
6. Міграційна криза через війну: критична ситуація в Європі та ризики для України. URL: https://lb.ua/economics/2022/09/22/530166_povernuti_vtrachene_chim_ukraini.html (дата звернення 01.04.2024)
7. Моїсеєнко В. М. Міграція як об'єкт комплексного дослідження // Народонаселення: сучасний стан та перспективи розвитку наукового звання. М. : МДУ. 1997. С. 23-30.

8. Німеччина виділить 1 млрд євро на інтеграцію українських біженців. URL: <https://thepage.ua/ua/news/uryad-frn-vidiliv-she-1-mlrd-yevro-na-integraciyu-bizhenciv-z-ukrayini> (дата звернення 26.03.2024)
9. Одна з країн ЄС планує активніше працевлаштовувати біженців із України URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/21/novyna/svit/odna-krayin-yes-planuye-aktyvnishe-pracevlashtovuvaty-bizhencziv-ukrayiny> (дата звернення: 26.03.2024)

Заболотний Антон,
1 курс, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти,
ОНП «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ЦИФРОВА ЕРА ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА

На початку XXI століття Інтернет сприймався як втілення нової ери свободи, яка мала забезпечити вільний обмін інформацією між людьми по всьому світу та ефективно подолати медійні бар'єри. Проте, ці оптимістичні очікування не втілились у повній мірі, особливо у контексті політичних процесів та свободи слова. Замість прогнозованої відкритості ми стали свідками ери, що характеризується масштабними маніпуляціями.

Розвиток цифрових технологій кардинально змінив характер взаємодії людей із зовнішнім світом. Соціальні мережі стали основними каналами поширення новин і інформації, але складні алгоритми, які лежать в основі цих платформ, часто пріоритетизують популярний контент на шкоду тому, що важливо для громадського та державного управління. Це спричинило зростання поширення емоційно насиченого та сенсаційного контенту, що веде до спотворення фактів та підтримки політично токсичного дискурсу.

У контексті глобальної діджиталізації політичний ландшафт суттєво трансформується, відкриваючи нові арени для маніпуляцій. Цифрові технології, зокрема соціальні мережі та інші цифрові платформи, радикально змінюють методи впливу на громадську думку. Такі платформи можуть слугувати як інструменти для масових медіа-кампаній, часто залучаючи недостовірну інформацію для маніпуляцій політичними переконаннями населення.

Додатково умови сучасного цифрового середовища спростили можливості для іноземних агентів втручатися у внутрішньополітичний діалог, розпалюючи конфлікти та розбрат. Це висвітлює проблему зростаючої уваги до провідних соціальних платформ, яка спонукає до рефлексії щодо необхідності регулювання та контролю за їх діяльністю, аби забезпечити більшу прозорість та відповідальність у контексті сучасних інформаційних викликів.

Окрім того, маніпуляція громадською думкою через соціальні медіа стала зростаючою загрозою для демократій в усьому світі. Наприклад, під час виборів у Сполучених Штатах Америки в 2016 році широко відомий випадок з втручанням через соціальні мережі, коли політтехнологи використовували фальсифіковані акаунти для поширення дезінформації та

маніпулювання громадською думкою. Це включало створення фейкових новин і розповсюдження політично зарядженого контенту для впливу на виборчі настрої.

Інший приклад можна знайти у Бразилії під час виборчих кампаній 2018 року, де соціальні мережі використовувалися для поширення дезінформації та введення в оману виборців. Політичні кампанії активно використовували ботів та найнятих «тролів» для збільшення розповсюдження певних наративів, що значно вплинуло на виборчий процес.

Ці приклади свідчать про те, що використання дезінформації як стратегії політичного спілкування стає нормою в різних куточках світу, що підкреслює глобальну проблему зловживань у соціальних медіах. Уряди та політичні партії генерують її на промисловому рівні, що свідчить про необхідність системного підходу до регулювання цифрового інформаційного простору.

В умовах, коли соціальні медіа трансформувалися у критичний компонент цифрових виборчих кампаній, стратегії маніпуляції громадською думкою використовуються для досягнення політичних цілей, часто з використанням державних ресурсів. Ця ситуація вимагає розробки нових норм і правил, які б відповідали сучасним реаліям швидкого розвитку технологій у виборчих кампаніях, щоб запобігти подальшому погіршенню ситуації та забезпечити стабільність демократичних процесів.

У контексті дослідження рекламних стратегій у соціальних мережах під час виборчих кампаній в Україні, мною було зафіксовано відверто маніпуляційне використання таргетованої реклами деякими політичними кандидатами. Вони адаптували свої повідомлення до потреб різних аудиторій, використовуючи персоналізацію для забезпечення максимальної резонансності своїх меседжів з конкретними інтересами та ідеологічними орієнтаціями цільових груп.

Така практика може сприяти фрагментації інформаційного поля, оскільки виборці з різних демографічних та ідеологічних сегментів отримують диференційовані, інколи суперечливі, повідомлення від одного й того ж політика. Цей процес потенційно може посилити існуючі розбіжності між населенням країни та збільшити рівень політичної поляризації в суспільстві. Це підкреслює важливість розуміння впливу цифрових технологій на сучасні виборчі кампанії та їх потенційні наслідки для демократичного дискурсу. Тому важливим завданням для держави є розробка і впровадження ефективних механізмів моніторингу та відповіді на такі цифрові загрози. Це має забезпечити прозорість ведення політичних кампаній і захистити основоположні права громадян, тим самим сприяючи стабільності та справедливості у суспільних відносинах.

Ера діджиталізації привносить в дослідницьку практику ряд нових викликів, серед яких особливе місце займає поява нових каналів комунікації та переосмислення традиційних ролей учасників комунікаційного процесу. Зміна парадигми вимагає від наукової спільноти не лише перегляду існуючих підходів і методологій, а й їх адаптації та постійного оновлення, щоб вони відповідали динамічному розвитку сучасного світу.

Дослідження цих трансформацій та оцінка потенціалу еволюції дослідницьких підходів стають ключовими завданнями для адекватного розуміння та відображення реальності. Важливо визначати нові напрямки в науці, які не тільки відповідають академічним критеріям, але й служать інтересам суспільства. Такий підхід дозволяє ефективно реагувати на зміни в сфері політичної комунікації, тісно пов'язані з розвитком

цифрових технологій, що сприяє формуванню адекватної наукової відповіді на сучасні виклики.

Література

1. Снін М., Коржов Г. Мережева комунікація: ризики та перспективи (на основі соціологічних опитувань громадської думки в країнах Євросоюзу) // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. – Київ; Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. №1 (49). С. 22–29.
2. Согорін А. Реклама як засіб патріотичного виховання (за результатами масового та експертного опитувань) // Український соціум. 2016. № 4 (59). С. 134 – 139.
3. Черняк К. Мовні стилі як політико-ідеологічна зброя: соціологічний аналіз особливостей висвітлення подій у Сирії 2011-2016 років у ЗМІ РФ та США // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2017 р. С. 76 – 82.
4. Bolsover G., Howard P. Computational Propaganda and Political Big Data: Moving Toward a More Critical Research Agenda. In: Big Data, 2017, vol. 5, no 4, pp. 273–276.

Зубченко Олександр,
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

З перших днів повномасштабного російського вторгнення до України у лютому 2022 року Запорізька область опинилася в епіцентрі наступу ворожих військ. Через багаторазову перевагу росіян в особовому складі, озброєнні та військовій техніці ситуація на Південному напрямку розвивалась особливо трагічно. Вже до початку березня окупаційні частини подолали понад 180 км та завдяки мужності та самовідданості українських воїнів були зупинені на південних околицях с. Кам'янське у 35 км від Запоріжжя. Під контролем рашистів опинилось 75% території регіону, де проживало 45% населення. Тут почалася нова трагічна епоха – російський окупаційний режим.

Ми визначаємо окупацію як тимчасовий стан суспільного життя, що виникає у результаті військових дій та зайняття супротивником території іншої держави і характеризується створенням та діяльністю соціальних інститутів дисфункціонального типу, сукупність яких утворює окупаційний режим. Іншими словами, окупанти намагаються нав'язати українцям нову структуру соціальних взаємодій, мета якої – терор, залякування, поневолення та пропаганда. Невід'ємними учасниками цих процесів є колаборанти – громадяни України, місцеві жителі, які перейшли на бік ворога, сприяють укріпленню його влади, придушенню народного опору та військовим успіхам держави-агресора.

Реалізувати ці злочинні завдання можливо лише за умов припинення активних бойових дій, відсунення лінії фронту, встановлення фізичного контролю загарбників на

певній території та мінімального порядку і безпеки для місцевого населення. Все це жодним чином не означає легітимності окупаційного режиму, проте засвідчує гласний та легальний характер нової «влади».

Умовною датою початку встановлення режиму окупації в Запорізькій області можна вважати 12 березня 2022 року, коли після викрадення загарбниками Мелітопольського міського голови Івана Федорова «виконуючою обов'язки» мера було оголошено депутатку міської ради від «Опозиційного блоку» Галину Данильченко. Цікаво, що через абсолютне незнання українського законодавства (покласти виконання обов'язків міського голови на певну особу можуть лише депутати міської ради під час сесії) вороги вимагали від Федорова «офіційно» передати владу гауляйтерші.

Подальше становлення окупаційного режиму на захоплених землях Запорізького краю можна розділити на кілька етапів: установчий (березень – вересень 2022 р.), інституціоналізаційний (жовтень 2022 – вересень 2023 р.) та інтегративний (з вересня 2023 р.). Слід відзначити, що за змістом вони суттєво не відрізняються – терор, викрадення, вбивства, депортація дітей, пограбування українських ланів та надр, проте значні відмінності спостерігаються у взаємодії окупантів та колаборантів, кадровому наповненні ворожого «менеджменту», а також у поточних завданнях ворога.

Установчий етап характеризується високим рівнем хаотичності у створенні місцевої «влади». У Мелітополі – «столиці» окупованої частини регіону вона формується на базі родини та фінансово-промислової групи очільника місцевих зрадників Є. Балицького, у районах, селах та селищах виникають «військо-цивільні адміністрації», «сільські ради», з'являються самозвані «старости». При цьому джерелами «влади» можуть бути які завгодно – наказ військового коменданту (як у Бердянську), проголошення себе «мером» через відеоролик на YouTube або силоміць зігнані «народні збори». Дається взнаки і відсутність чіткого територіального розподілу між бандформуваннями та російськими регулярними військами, через що у квітні 2022 р. очільники т.зв. «ДНР» спробували включити до свого складу Розівську, Більмацьку та Комиш-Зорянську громади – мовляв, тимчасово, до «звільнення» Запоріжжя. Конфлікт між донецькими та мелітопольськими колаборантами довелося залагоджувати у кремлівських баштах. Велику роль у визначенні конкретного формату окупаційної влади відіграє частина місцевих еліт, що перейшла на бік ворога (Бердянськ, Токмак, Дніпрорудне, Кам'янка-Дніпровська). Разом із впливовими представниками регіонального істеблішменту до окупаційної адміністрації долучається велика кількість нонеймів та маргінальних елементів (Якимівка, Кирилівка, Василівка, Михайлівка), а у різноманітні «установи» та «організації», що розпочинають працювати під триколом, людей набирають майже з вулиці. Шкільні електрики стають директорами, 18-річні коханки окупаційних ватажків отримують в управління «віджаті» аптечні мережі, вчорашні торговки приміряють регалії сільських начальників. Ключовим завданням для них є участь у організації та фальсифікації результатів т.зв. «референдуму». Окремо слід згадати процеси «децентралізованого пограбування» ресурсів окупованих територій, які відбуваються за участі «смотрящих», впливових військових командирів, службовців ФСБ та місцевих колаборантів.

Однією із найбільших «ініціатив» другого, інституціоналізаційного етапу діяльності псевдовлади стає новий адміністративно-територіальний поділ окупованої частини Запорізького регіону. Із липня 2020 р. на території області існувало п'ять районів –

Бердянський, Василівський, Запорізький, Мелітопольський та Пологи́вський, три з яких було окуповано повністю, а один – частково. Своїм «указом» очільник окупаційної адміністрації балицький повернув поділ на райони, який існував до проголошення незалежності України, а також розширив межі м. Мелітополь до Азовського моря, включивши до його складу колишні території Новенської, Радивонівської, Охримівської та Кирилівської сільських та селищних рад. Паралельно тривають процеси інтеграції місцевої «влади» до загальноросійських управлінських інституцій, а місцевих перебіжчиків на керівних посадах у «міністерствах» та «відомствах» заміщують російські чиновники. Водночас для ще більшого втягування зрадників у залежність рашисти ініціюють широку участь у «виборах» до фейкових органів місцевого самоврядування. Також окупанти серйозно починають перейматися зміною соціальної та етнічної структури населення загарбаних земель. Задля цього велика увага приділяється формуванню великих клієнтел, як правило, із маргіналізованих верств населення, що не мають постійного місця роботи, проте регулярно залучені до різноманітних пропагандистських заходів. Одночасно спостерігається масове переселення росіян на південь Запорізького регіону. Особливо активно кремль заохочує переїжджати до «нових регіонів» лікарів та вчителів. Помітні зміни стаються у механізмах економічної колонізації, де на зміну «децентралізованого пограбування» приходять викачка наших ресурсів (насамперед сільськогосподарської продукції та корисних копалин) через філії російських державних корпорацій.

Для третього, інтегративного етапу характерне різке посилення репресій проти українців, яке виражається як у жорсткому обмеженні будь-яких прав (включаючи навіть право на медичне обслуговування, фактично на життя), для людей, які не отримали російські паспорти, так і у початку масового переділу ринку нерухомості на тлі зменшення інших видів ресурсів, що доступні для пограбунку. Кампанії виявлення начебто безгоспного житла тривають у всіх окупованих містах та навіть у сільській місцевості. Їх кінцева мета очевидна – остаточно відрізати шлях додому «нелояльним елементам» та створити «маневрений фонд» квартир для окупантів та їхніх посіпак. Іншою рукою рашисти заграють з окремими соціальними групами. Пенсіонерам, зокрема, обіцяють повний перехід на російські стандарти соцзабезпечення та врахування українського трудового стажу, адже на сьогодні на окупованих територіях діє пенсійна зрівнялівка у вигляді 10 тис. рублів або 3,7 тис. грн. за довоєнним курсом. Ворог продовжує послідовно втілювати свій замисел щодо створення максимально лояльного контингенту населення на тимчасово окупованих територіях, з одного боку, поширюючи страх та репресії, а з іншого – створюючи великі фінансово залежні від влади верстви, соціальні взаємодії в яких вибудовуються за патрон-клієнтними принципами, або невеликі, але досить впливові соціальні групи, які вже не мислять свого фізичного існування без триколову (чиновники та їхнє оточення, нові власники «віджатого» бізнесу, російські «силовики», молодіжні та профспілкові «активісти» тощо). Якщо скористатися марксистською термінологією, то саме ця невелика купка окупантів та колаборантів (не більше 1-2% населення) є справжнім класом експлуататорів на тимчасово окупованих територіях. У той же час в управлінській сфері, незважаючи на задекларовані «російські стандарти менеджменту», триває повний хаос. Компетентності окупаційних адміністрацій вистачає лише на залякування населення, а ось ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, сильних буревіїв та обледеніння у січні 2024 р. стало для рашистів

нездійсненою місією. Окремі окуповані території були без електропостачання по три – чотири доби.

Таким чином, окупаційний режим на півдні Запорізької області вже пройшов у своєму розвитку кілька етапів та продовжує еволюціонувати. При цьому основними напрямками «роботи» рашистських чиновників є організація фейкового «виборчого процесу» і створення пропагандистської картини. Щоправда, навіть з останньою виходить не дуже, прикладом чого може бути пофарбована у кольори «аквафреш» зупинка в Токмаку, поруч з якою лежить велика купа сміття. Спільними ознаками всіх соціальних інститутів на тимчасово окупованих територіях, як у владній, так і у інших сферах, залишаються глибока дисфункціональність, зорієнтованість на обслуговування інтересів тоталітарної держави, жорстоке придушення народного спротиву та знищення української ідентичності місцевого населення.

Іванець Тетяна,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувачка кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет

ХАРАКТЕРНІ ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сьогодні ситуація з вимушеними мігрантами має тенденцію до подальшого погіршення. Відповідно до даних звіту Управління верховного комісару ООН у справах біженців у 2021 році в світі нараховувалося 27 мільйонів 120 тисяч біженців та 53 мільйони 250 тисяч внутрішньо перемішених осіб. У 2022 році кількість біженців зросла до 35,3 мільйонів, а ВПО – до 62,5 мільйони, а станом на 2023 рік в світі налічувалося вже 110 мільйонів вимушених мігрантів [3].

На кінець 2022 року більше половини всіх міжнародних вимушених мігрантів (52%) походили з Сирії, України та Афганістану. В наслідок війни в Сирії понад 6,8 мільйона сирійців були змушені залишити свою країну, а ще 6,8 мільйона стали внутрішньо переміщеними особами. В результаті російського повномасштабного вторгнення покинуло Україну за різними даними від 5,5 до 7 мільйонів громадян, а ще близько 5 мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами. Після встановлення влади талібів в Афганістані у 2021 році близько 6 мільйонів громадян стали біженцями, а 3,4 мільйона - ВПО. Треба відзначити, що переважну більшість біженців (до 76%) приймають країни з низьким і середнім рівнем доходу. Серед них треба відзначити Туреччину, Іран та Колумбію.(46)При цьому, станом на кінець 2022 року 67% біженців були переміщеними протягом п'яти років та більше [1].

Розвиток вимушеної міграції в Україні характеризується наявністю двох хвиль: перша пов'язана з анексією Криму та військовими діями на сході країни, друга – з повномасштабним російським вторгненням.

В результаті військових дій на сході України свої домівки покинуло близько 3,3 мільйонів людей: кількість ВПО (офіційно зареєстрованих в Міністерстві соціальної політики) станом на 2016 рік сягала більше ніж 1,79 мільйони, кількість громадян, які шукали захисту в інших країнах, досягла 1,5 мільйон. Від 2 до 3 мільйонів громадян

залишилося на непідконтрольних українському уряду територіях, ще 600 тисяч – у сірій зоні (в межах 5 кілометрів з обох сторін лінії фронту, без води, опалення, електрики, доступу до медичної допомоги, магазинів, роботи чи соціальних послуг). Більшість ВПО проживали в восьми наступних регіонах: підконтрольні райони Донецької та Луганської областей, Київ, Київська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізької та Одеської області. На географія міграції внутрішньо перемішених осіб цієї хвилі сильно впливали індивідуальні характеристики. Наприклад, пенсіонери та люди з інвалідністю найчастіше переміщувалися недалеко від дому, бо низька інтенсивність боїв після 2015 року дозволяла на регулярній основі пересікати лінію розмежування, щоб отримувати пенсії (в більшості випадків ці ВПО проживали вдома, а на підконтрольних територіях лише реєструвалися). К той же час більшість представників працездатного віку, а особливо чоловіки, намагалися не затримувалися на територіях, наближених до лінії розмежування, бо там не було роботи, а шанси бути призваними на військову службу були вищими [2].

Повномасштабне російське вторгнення у 2022 році змінило як масштаби, так і структуру міграції. В перші два місяця війни 5,3 мільйони українців покинуло країну та ще від 5 до 7,7 мільйонів перемістилися в середині держави. Тепер вже серед ВПО не спостерігалася тенденція залишатися в регіонах, що знаходяться ближче до лінії фронту, бо висока інтенсивність військових дій несла пряму загрозу життю та безпеці, тому люди намагалися виїхати якщо не за кордон, то якомога далі на захід – надзвичайно велика кількість вимушених мігрантів в західних областях в перші місяці війни призвела до зростання в декілька разів вартості житла та виникнення проблем з пошуком житла. Наплив вимушених мігрантів спостерігався не лише в великих містах, але й в сільських громадах, які взагалі раніше не стикалися з масовим прибуттям нових людей [2].

До особливостей української вимушеної міграції в умовах повномасштабного російського вторгнення можна віднести наступні. З одного боку, міграція з України в країни Європи була легальною, сприятливою з боку приймаючих країн та безпечною, українці мали доступ до вигідного правового статусу (тимчасовий захист), який передбачав право на роботу, житло, допомогу тощо. З іншого боку, виїзд громадян з окупованих територій був непростою та небезпечною процедурою, яка включала процедуру фільтрації та тривалу подорож територією росії аж до кордону з ЄС (можливість потрапити з окупованих територій напряму в Україну майже відсутня). Щодо структури українських вимушених мігрантів, то її особливістю є чисельне переважання в структурі жінок та дітей, що було обумовлено заборонаю виїзду з України чоловіків, що підлягають мобілізації, в умовах військового часу.

Безпрецедентна кількість українських вимушених мігрантів в Європі змусила ЄС вперше активувати «Директиву про тимчасовий захист», яка була прийнята Радою ЄС у 2001 році після конфліктів на території колишньої Югославії. Ця Директива встановлювала режим тимчасового захисту для українців, який надавався за більш спрощеною та швидкою процедурою. Людина з цим статусом мала право отримувати допомогу в країні перебування (як і ті, в кого був статус біженця), однак при цьому в неї не вилучався паспорт, вона могла одразу працювати, не зобов'язувалася жити в таборі для біженців, мала змогу виїздити з країни тимчасового захисту, подорожувати іншими країнами ЄС та навіть без перешкод повертатися на певний час в країну громадянства.

Література

1. Forced Displacement. Refugees, Internally Displaced and Host Communities. The World Bank. Jul 05, 2023. URL : <https://www.worldbank.org/en/topic/forced-displacement>
2. Mykhnenko V., Delahaye E., Mehdi N. Understanding forced internal displacement in Ukraine: insights and lessons for today's crises. Oxford Review of Economic Policy. Autumn 2022. Volume 38. Issue 3. Pp. 699–716. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grac020>. URL : <https://academic.oup.com/oxrep/article/38/3/699/6701687>
3. 110 million people displaced around the world: get the facts. Rescue.org. 14 June 2023. URL : https://www.rescue.org/eu/article/110-million-people-displaced-around-world-get-facts?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAxOauBhCaARIsAEbUSQQdcr3eQqvsCSG6oyQTC1I14b4gi-qJw4rgonqH3Pq0yJs_rBzPF3kaAh1eEALw_wcB

Калашнік Софія,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціологія»,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У КАНАДІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВЛАСНОГО ДОСВІДУ

Соціальна адаптація українських біженців у Канаді може мати свої особливості через різницю в культурних, соціальних та економічних умовах між Україною та Канадою.

Ось деякі з найбільш значущих аспектів:

1. Мовна адаптація.

Одним із важливих аспектів адаптації є вивчення мови, оскільки англійська або французька є офіційними мовами у Канаді. Для більш успішної інтеграції українцям доведеться освоїти мову країни.

2. Соціальні мережі та спільноти.

Для біженців важливо будувати нові соціальні мережі та вступати до спільнот, які допоможуть їм в адаптації та забезпечать підтримку.

3. Трудова адаптація.

Важливо забезпечити можливості для отримання роботи та професійного зростання для біженців. Це може включати навчання нових навичок або перекваліфікацію відповідно до вимог канадського ринку праці.

4. Культурні різниці.

Українські біженці можуть зіткнутися з культурними різницями та шоком, оскільки культурний контекст Канади може відрізнятися від того, що вони звикли в Україні. Необхідно навчитися адаптуватися до нового середовища та розуміти місцеві культурні звичаї та цінності.

5. Психологічна адаптація.

Біженці можуть зазнавати стресу та тривожності внаслідок втрати рідної країни, розлуки з родиною та зміни у житті. Надання психологічної підтримки та доступу до психологічних послуг може допомогти їм з переборенням цих труднощів.

6. Доступ до освіти та медичної допомоги.

Забезпечення доступу до освітніх та медичних послуг є ключовим для успішної адаптації біженців у новій країні.

Загалом, успішна соціальна адаптація українських біженців у Канаді потребує інтегрованого підходу, що враховує їхні потреби, ресурси та взаємодію з місцевими установами та спільнотами.

Також можуть існувати інші особливості соціальної адаптації українських біженців у Канаді:

7. Юридична підтримка та інтеграційні програми.

Забезпечення доступу до юридичної підтримки та інтеграційних програм може допомогти українським біженцям з розумінням їхніх прав та обов'язків у Канаді, а також з проходженням необхідних процедур для отримання статусу біженця та інших соціальних пільг.

8. Соціальна підтримка та взаємодопомога.

Створення мережі соціальної підтримки та взаємодопомоги серед української спільноти у Канаді може стати важливим чинником для успішної адаптації. Взаємна підтримка та обмін досвідом можуть сприяти швидшій інтеграції та зменшенню відчуття соціальної відчуженості.

9. Підтримка родини та дітей.

Особливу увагу слід приділяти підтримці родини та дітей біженців. Забезпечення доступу до освіти для дітей, послуги дитячого догляду та програми підтримки родин можуть сприяти успішній адаптації українських біженців.

10. Релігійна та культурна ідентичність.

Збереження релігійної та культурної ідентичності може бути важливим елементом для біженців у збереженні власної самоідентифікації та психологічного комфорту. Забезпечення доступу до релігійних установ та культурних центрів може допомогти у збереженні цих аспектів.

11. Економічна самостійність.

Програми підтримки для зайнятості та підприємництва можуть допомогти українським біженцям стати економічно самостійними та впливовими членами канадського суспільства.

Загалом, успішна соціальна адаптація українських біженців у Канаді вимагає комплексного підходу, що враховує їхні потреби, ресурси та особливості. Підтримка з боку урядових та неприбуткових організацій, а також активна участь української спільноти можуть сприяти успішній адаптації та інтеграції в нове суспільство.

Моє особисте враження в основному, Канада відома своєю дружньою та різноманітною культурою, величезними просторами природи, високим рівнем життя та прогресивними суспільними цінностями. Мені дуже подобається природа та краса цієї країни. Канада дуже гарна, багато гір, багато озер, парків, також, що мені подобається ще, так це якість життя. Канада має високий рівень життя, що включає доступ до якісної медичної допомоги, освіти, соціальних послуг та інших благ, а ще це кліматичні умови. Клімат в різних регіонах Канади може суттєво відрізнятись. Наприклад, зима в північних регіонах може бути дуже холодною та сніжна, а в південних регіонах буде +. Це дуже вражає.

Література

1. Академічні книги та статті: Роботи відомих вчених з області канадських студій, соціології, географії, економіки тощо. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2022/03/canada-launches-new-temporary-residence-pathway-to-welcome-those-fleeing-the-war-in-ukraine-en-ua.html>
2. Публікації в академічних та популярних журналах з питань міжкультурної комунікації, міграції, туризму та інших відповідних тем . URL: <https://canada4u.com.ua/component/content/category/16-adaptatsiia-v-kanadi>
3. Послуги з адаптації, громадська допомога та програми URL: https://www.canada.ca/content/dam/ircc/documents/pdf/english/services/immigrate-canada/ukraine-measures/settlement/welcome-canada/connecting-with-settlement-services-and-community-resources-ukr_eng.pdf
4. Успішні практики щодо інтеграції ВПО і біженців URL: https://kriegsfolgenueberwinden.de/wp-content/uploads/UA_%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%8E%D1%80%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%8C%D1%8E.pdf

Комарова Дарина,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВИТОКИ ФЕМІНІЗМУ В УКРАЇНІ

Щоб краще зрозуміти сучасну ситуацію фемінізму, необхідно зануритись в історію його розвитку в Україні. Це важливо, тому що пострадянські суспільства, зокрема, вважають себе далекими від ідей гендерної рівності та відчувають щось таке нове у феміністичних рухах, що насправді суперечить реальним фактам, оскільки дії жінок для досягнення таких самих прав та можливостей, що і чоловіки, в Україні почались набагато раніше, ніж здається. Ідеологія фемінізму в Україні не є новітньою: організації, що виступали за права українських жінок започаткувались ще в другій половині XIX сторіччя.

Як і в країнах Заходу, першочерговим завданням українського емапсипаційного руху було забезпечення можливості отримувати вищу освіту. Наприклад, в Харкові була створена «Громада допомоги вищій жіночій освіті». У 1878-1880 рр. з'являються жіночі курси в Києві і Харкові відповідно. У 1884 р. О. Доброграєва заснувала в Києві український жіночий гурток. Незабаром були засновані різні жіночі громадські організації: Товариство захисту працюючих жінок, Київська жіноча громада. На західноукраїнських землях створювались такі національні жіночі гуртки, як «Товариства руських жінок», «Жіноча громада», «Клуб русинок», «Кружок українських дівчат» тощо.

Однією з перших та найбільших жіночих організацій є «Союз українок» який очолювала Мілена Рудницька, був заснований у 1917 році і мав на меті активізацію жінок до

руху за їх права та покращення їх знань в галузях суспільної праці та економіки, доступ до освіти. Слід зазначити, що важливою для утвердження феміністичних ідей в Україні була література. Саме перший і фундаментальний феміністичний роман в українській літературі «Царівна» Ольги Кобилянської, опублікований у 1896 році, підкреслював досягнення особистої автентичності та автономії. Перші тогочасні політичні організації українців були передбачувано всі чоловічі. Однак український рух у ХІХ столітті був настільки залежав від активності невеликої кількості сімей, що жінки, які виконували свої обов'язки, мусили відігравати в цьому свою роль. Часто, оскільки вони не були працівницями уряду, вони могли робити більше, ніж чоловіки. Молоді галицькі жінки на початку 1913 року ініціювали створення національного фонду надзвичайних ситуацій. Він повинен був використатися для перетворення майбутньої війни в національно-визвольну боротьбу. В ході лютневої революції 1917 року жінкам вперше було надано виборче право на території України. А вже після Жовтневої революції жіночий рух набув іншого напрямку. Тогочасна влада прийняла ряд законів, які докорінно змінили правовий і соціальний статус жінок.

Політика радянської влади була спрямована на «підвищення свідомості трудящих жінок» з реальним допущенням жінок до процесу управління. В 20-ті – початок 30-х років існували жінвідділи – органи, що сприяли жіночій активності. Метою створення жінвідділів різного рівня була необхідність підняти рівень політичної свідомості жінок, пропагувалась активна участь жінок у роботі відділів соціального забезпечення, праці, народної освіти, охорони здоров'я.

З 1930 р. «жіноче питання» стало вважатися вирішеним, воно зникло з політики партії, її організаційних структур і з наукових дискусій, лише в Галичині понад 50 000 жінок входили до Союзу українок. Набагато більше приєдналися до «дочірніх» організацій в різних частинах Польщі та деінде, жіночі організації активно сприяли політичній участі жінок.

Друге десятиліття Союзу українок ознаменувалося зростанням більш конкретних феміністичних проблем. Якість феміністичного письма зросла, і нова жіноча газета «Жінка», заснована у Львові у 1935 році, піднімала питання, що цікавили освічених жінок: розширення можливостей працевлаштування, рівність умов праці, професійне навчання, особистий ріст, статеве виховання, недостатня представленість жінок у центральних організаціях, конфлікти поколінь тощо.

В 1980-ті рр. жіночий рух набуває нових обертів у формі жіночих рад, яке охоплює кілька мільйонів жінок. В Україні з отриманням незалежності відроджуються давні та створюються нові жіночі організації («Союз українок»(1917), «Femen» (2008)), активно проходить процес лібералізації фемінізму, зміцнюються зв'язки з жіночими об'єднаннями інших країн. Велика кількість феміністичних організацій діють в іноземних діаспорах.

Найбільш популярна організація, що підтримує ідеологію фемінізму – «FEMEN», методи самовираження якої критикують за їх мову протесту: протестні гасла учасниці писали на оголеному тілі, через що і завоювали популярність.

Період, що охоплює 2000–2005 роки, став часом самоствердження та консолідації в гендерних дослідженнях. Ці роки продемонстрували швидке збільшення кількості науковців та їх кваліфікації. За міжнародної підтримки було розроблено ряд спеціалізованих

академічних курсів з гендерних досліджень. На початку 2000-х років також відбулася спроба створити професійну асоціацію вчених з гендерних досліджень, що свідчило про чітке кількісне та якісне зростання цієї дослідницької спільноти.

Саме 2006 рік у багатьох відношеннях став знаковим, оскільки набрав чинності Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків та жінок в Україні» [1] та було затверджено «Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року». Обидва ці документи передбачали державну підтримку гендерних досліджень.

Можна зробити висновок, що феміністичні рухи в Україні не є новітніми: з плином часу мета та стратегія в українських феміністичних організаціях трансформувалась, поширення ідей та самовираження набували різних форм, але незважаючи на реакцію суспільства все одно досягали своїх цілей. У радянські часи жінки на законодавчому рівні мали ті ж права, що і чоловіки, але фактично їхнє положення було підпорядкованим за рахунок нижчої заробітної плати. Маргінальність соціального статусу українських жінок під впливом жіночих рухів Заходу викликало їх протест і, як наслідок, ініціювала зародження феміністичних поглядів в Україні. Поява феміністичних ідей в полі української гуманітарної культури стало можливим завдяки широкому процесу європеїзації, модернізації та демократизації українського суспільства, поширенню в ньому ідей європейських революцій про цінності особистості, її незалежності, про права людини, а також західної визвольної ідеології, яка розкриває проблему дискримінації жінки у товаристві. Жіночий рух та жіночі дослідження в сучасній Україні мають одну спільну характеристику – труднощі, які вони мають із самим поняттям фемінізму. Через відсутність адекватних знань про фемінізм як ідеологію та методологію, суспільство та наука на початку 90-х років стали жертвою різних міфів про фемінізм, що зумовило помітні упередження щодо нього. Довгий час ні активісти, ні науковці не наважувались публічно називати себе феміністками, щоб уникнути відкритої конфронтації.

Образ фемінізму як руху для досягнення гендерної рівності та створення світу без дискримінації є спотвореним та незрозумілим для більшості громадян України. На це впливає частота та якість висвітлення в медіа феміністичних організацій та інтерпретація їх діяльності. Завдяки обізнаності громадян в питаннях гендерної рівності може привести до поширення ідеї світу без дискримінації за гендерною приналежністю. Для того, щоб була можливість спрогнозувати перспективи розвитку гендерної рівності серед населення України, необхідно оцінити вплив феміністичних суспільно-політичних рухів на обізнаність українців в питаннях рівноправ'я.

Література

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 верес. 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення 02.04.24).

Костиць Олександра,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ФЕНОМЕН РЕЛІГІЙНОГО ФАНАТИЗМУ: ПОГЛЯД У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ

Політика – прагнення до участі у владі і боротьба за неї. Власне, без влади жоден політичний діяч не зможе досягти мети. У демократичних системах політичні гравці конкурують один з одним задля суспільного визнання і підтримки більшості. Тому частина політичної гри включає критику опонентів, наприклад, під час виборчої кампанії, щоб схилити на свій бік виборців і нових членів партії.

Феномен релігійного фанатизму є складним явищем, особливо коли розглядається у контексті політичних аспектів. Релігійний фанатизм визначається як екстремізм у відношенні до релігійних переконань, що може мати значний вплив на політичні події та процеси у суспільстві. Основні політичні аспекти цього феномену можуть бути розглянуті наступним чином:

Маніпуляція інтересами: Політичні сили можуть використовувати релігійний фанатизм як засіб для маніпулювання масами та залучення підтримки. Певні політичні групи можуть активно сприяти поширенню релігійних переконань, які відповідають їхнім інтересам, для зміцнення своєї влади або досягнення своїх цілей.

Політичний екстремізм: Релігійний фанатизм може сприяти появі політичного екстремізму, коли релігійні ідеї використовуються для виправдання насильства або терористичних дій. Політичні групи можуть зловживати релігійними переконаннями для організації конфліктів чи створення страху серед населення.

Політична стабільність: Релігійний фанатизм може підірвати політичну стабільність та сприяти соціальним розладам. Коли релігійні фанатики впливають на політичні процеси, це може призвести до розділення суспільства за релігійними лініями та погіршити міжрелігійні відносини.

Вплив на законодавство: Релігійний фанатизм часто впливає на процеси прийняття законодавства і політики. Релігійні лобісти можуть впливати на ухвалення законів, які відповідають їхнім переконанням, навіть якщо це суперечить інтересам інших груп населення.

Міжнаціональні відносини: Релігійний фанатизм також може мати великий вплив на міжнаціональні відносини. Конфлікти, засновані на релігійних розбіжностях, можуть мати міжнаціональні наслідки і призводити до загострення міжнаціональних відносин та геополітичних протиріч.

Усі ці аспекти показують, що релігійний фанатизм може бути використаний як засіб політичного впливу або, навпаки, як наслідок політичних процесів. Розуміння цього феномену важливе для розробки стратегій міжнародної політики та соціальної інтеграції з метою забезпечення миру, стабільності та взаєморозуміння в різних суспільствах.

Література

1. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі : монографія /Дмитро Лук'янов. – Х. : Право, 2015. –352 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/194/1-23.pdf>
2. Єленський В. Перспективи розвитку української системи церковнодержавних відносин / Віктор Єленський // Релігійна свобода: гуманізм і демократизм законодавчих ініціатив в сфері свободи совісті (міжнародний і український контекст): науковий щорічник / [за заг. ред. А. Колодного і О. Сагана]. – К., 2000. – С. 85–88.
3. Релігієзнавство: Навчальний посібник. 2-ге вид. / За ред. Мозгового Л. І., Бучми О. В. — К.: Центр учбової літератури, 2008.264 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk758151.pdf>
4. Шведа Ю. Р. Політичні партії: енциклопедичний словник / Ю.Р. Шведа. – Львів: Астролябія, 2005. – 488 с.
5. 10. Дмитрієв В. В. «Основи релігієзнавства» . URL: https://stud.com.ua/115091/religiyeznavstvo/hristiyanski_tayinstva.

Крикун Роман,
2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціологія»,
Маріупольський державний університет

ІГРОМАНІЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Широке розповсюдження інтернету та його зростаючих можливостей в сучасному інформаційному середовищі має не тільки значні позитивні наслідки як для всього людства, так і кожної окремої людини, але й досить вагомі недоліки. Все частіше у науковому просторі піднімається проблема комп'ютерної та інтернет-залежності, яка характеризується патологічною пристрастю людини до проведення часу у всесвітній мережі інтернет та прагненням уникнути реальності. У сучасній науці активно здійснюється аналіз впливу інформаційних технологій на особистість (О.П. Белінська, В.М. Бондаровська, Т. Б. Волобуєва, О.В. Дорохов, О.Т. Марків та ін.). У працях В.В. Брязкун, О.З. Кудашкіної, Є.В. Магди, Л.Є. Смоли стверджується, що інформатизація суспільства призводить до віртуалізації свідомості населення, вчені Т.Ю. Больбот, К.В. Боярова, Л.Н. Юр'єва, О.І. Янкович та інші свідчать про шкідливий вплив інтернет-мережі на здоров'я сучасної людини, призводячи до формування у неї психічних та поведінкових розладів. При цьому проблема інтернет-залежності особливості гостро постає в юнацькому віці. Сучасні юнаки (старшокласники) постійно занурені у віртуальний світ спілкування (за допомогою мобільних телефонів, комп'ютерів, інших пристроїв), займаються пошуком не тільки освітньої, а й розважальної інформації в мережі, приділяють увагу різних ігровим новинкам та модним програмам, додаткам, оновленням. Разом з тим вони самотійно не здатні контролювати час, проведений у мережі, не готові до свідомого використання тієї інформації, яку обрушує на їх голову інтернет. Актуальність проблеми інтернет-залежної поведінки серед старшокласників обумовлюється вразливістю даної категорії учнів до

впливу віртуального світу. В юнацької молоді ще недостатньо психофізіологічних можливостей протистояти віртуальному світу, що відкривається засобами Інтернету.

Мета дослідження – визначити психологічні особливості формування, профілактики і подолання інтернет-залежності у старшокласників. Завдання дослідження: 1. Теоретично проаналізувати основні чинники формування та прояви інтернет-залежності у сучасних старшокласників у психологічній літературі; 2. Дати психологічну характеристику інтернет-залежних старшокласників; 3. Діагностувати психологічні прояви схильності учнів до інтернет-залежності; 4. Уточнити шляхи профілактики і корекції схильності старшокласників до інтернет-залежності, надати психологічні рекомендації

Предмет дослідження – психологічні особливості формування інтернет-залежності у старшокласників. Методи дослідження – обумовлені поставленими завданнями: - теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення основних положень теми щодо інтернет-залежності учнів; вивчення передового психологічного досвіду з профілактики і корекції схильності учнів до залежної поведінки; - емпіричні: опитування, тестування (з використанням спеціальних діагностичних методик), якісний і кількісний аналіз отриманих результатів. Під час проведення емпіричного дослідження було використано такі діагностичні методики: 1. Методика діагностики схильності до 13 видів залежностей (Г.В. Лозова); 2. Спосіб скринінгової діагностики комп'ютерної залежності (Л.Н. Юр'єва, Т.Ю. Ботьбот); 3. Опитувальник О.А. Щепіліної «Сприйняття Інтернету».

Треба встановлювати шляхи профілактики і корекції схильності старшокласників до інтернет-залежності, надати психологічні рекомендації з превенції інтернет-залежності в учнів. Об'єкт дослідження – схильність учнів до залежної поведінки. Предмет дослідження – психологічні особливості формування інтернет-залежності у старшокласників. Методи дослідження – обумовлені поставленими завданнями: - теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення основних положень теми щодо інтернет-залежності учнів; вивчення передового психологічного досвіду з профілактики і корекції схильності учнів до залежної поведінки; - емпіричні: опитування, тестування (з використанням спеціальних діагностичних методик), якісний і кількісний аналіз отриманих результатів.

Боротьба з ігроманією як соціальною проблемою вимагає комплексного підходу та співпраці різних секторів суспільства. Ось кілька можливих шляхів:

Свідомість та освіта: Важливо підвищувати свідомість громадськості про наслідки ігрової залежності, а також про засоби її запобігання. Це можна робити через кампанії, публічні обговорення, освітні програми у школах та університетах.

Регулювання індустрії газетної реклами та реклами в інтернеті: Багато людей стикаються з ігровими рекламами, що спонукають їх грати. Законодавство може обмежити рекламу, особливо спрямовану на молодь та вразливі групи.

Ліцензування та регулювання грального бізнесу: Уряди можуть встановлювати строгі правила для гральних закладів, включаючи обмеження часу гри, обов'язкові періодичні паузи, та обмеження ставок.

Психологічна підтримка та лікування: Надання доступних та ефективних психологічних послуг для тих, хто страждає від ігрової залежності, допомагає знижувати її вплив на суспільство.

Дослідження та моніторинг: Проведення досліджень та збір даних про розповсюдження ігрової залежності допомагає краще розуміти цю проблему та розробляти ефективні стратегії боротьби з нею.

Підтримка для сімей і друзів: Багато разів, боротьба з ігровою залежністю включає в себе не лише самого гравця, але і його родину та близьких. Надання підтримки інформаційними ресурсами та психологічною допомогою може бути корисним.

Створення альтернативних занять: Розвиток соціальних програм та місць для занять, які допоможуть людям знайти альтернативу гральним залежностям, таких як спорт, мистецтво, та волонтерство

Серед широкого кола засобів, форм і методів роботи педагогів та психолога із старшокласниками, що спрямовані не тільки на усвідомлення школярами негативного впливу інтернету на їх життя, здоров'я та успіхи, а й таких, що сприяють самопізнанню, формування системи цінностей та морально-етичних установок, розвитку комунікативних навичок, а також конструктивної поведінки. Відповідно до вказаного наведено рекомендації щодо напрямів превентивної роботи психолога із учнями, запропоновано підбірку вправ і завдань до впровадження у роботу психолога з юнаками з метою профілактики і подолання симптомів інтернет-залежності. Мета роботи досягнута, завдання виконані. Перспективним напрямом роботи є побудова корекційної програми заходів та перевірка її ефективності впровадження у роботу психолога із старшокласниками, які мають виразні симптоми інтернет-залежності. Боротьба з ігроманією як соціальною проблемою вимагає колективних зусиль і координації різних секторів суспільства, включаючи урядові органи, громадські організації, психологічні служби та сімейне середовище. Необхідно вжити різноманітних заходів, щоб зменшити поширення ігрової залежності та зменшити її негативні наслідки для індивідів та суспільства в цілому. Реалізація інтегрованого підходу може допомогти створити більш здорове та збалансоване суспільство, де кожен може розвиватися і досягати свого потенціалу без перешкод ігрової залежності.

Література

1. Андрієнко А. О. Інтернет-адикція як форма залежної поведінки / А. О. Андрієнко : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / за ред. Н. І. Кривоконь, Т. І. Сили. – Чернігів , 2008. – С. 288–292.
2. Бартків О. С. Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної профілактики Інтернет-адикції / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія «Педагогічні науки». – 2015. – № 1 (302). – 140–146.
3. Бушай І. М. Образ світу старшокласників із аддиктивною поведінкою / І. М. Бушай, О. В. Гудима // Проблеми сучасної психології : Зб. наук. праць К-ПНУ ім. І. Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2013. – Вип. 19. – С. 76–85.
4. Бушай І. М. Психологічні особливості розвитку образу світу школярів: монографія / І. М. Бушай. – Чернігів: Державне підприємство «Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації», 2007. – 382 с.
5. Гавриловська К. Чинники формування інтернет-залежності в юнацькому віці / К. Гавриловська, К. Скрицька // Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Зб. наук. праць студентів та викладачів. Вип.1. / За ред. Л. П. Журавльової, Н. Ф.

- Портницької, Ю. Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015. – С. 43–45.
6. Гузьман О. А. Комп'ютерна залежність підлітків: соціологічні аспекти дослідження / О. А. Гузьман, Н. О. Ляшенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 369–380.
7. Гуменюк Л. Й. Соціально-психологічні фактори інтернет-адикції / Л. Й. Гуменюк // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. – 2013. – С. 10–19.

Лепський Максим,
 доктор філософських наук, професор,
 професор кафедри соціології
 Запорізького національного університету,
 академік Української академії наук,
 академік Європейської академії наук України

МЕТАФОРИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У СЦЕНАРНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ ТА ЇХ «СЛІПІ ЗОНИ»

Актуальність. Через рік ми будемо підбивати підсумки першої чверті ХХІ століття і вже можливо побачити великий простір невизначеностей, ризиків та загроз. Вже третій рік триває найбільша сучасна конвенційна війна нового покоління, відбувається перезавантаження нової епохи, світоустрою, тому ми маємо досліджувати тренди та процеси, що визначають майбутнє. Образне позначення складних явищ і закономірностей у сценарному прогнозуванні відображає прагнення до цілісності сприйняття ситуації, процесу та взаємодії людей між собою та середовищем. Ці метафори є зручним пропедевтичним інструментом входу до теорії ризику та невизначеності, що актуалізується під час або внаслідок екстремальних ситуацій.

Сучасний стан розробки проблеми.

В сучасний науковий та експертний дискурс «з легкої руки» Насіма Талеба ввійшло поняття «чорного лебедя», якого він позначив такими ознаками: «По-перше, це викид, оскільки лежить поза сферою регулярних очікувань, тому що ніщо в минулому не може переконливо вказати на його можливість. По-друге, це має надзвичайний вплив. По-третє, незважаючи на свій винятковий статус, людська природа змушує нас вигадувати пояснення його після фактичного виникнення, що робить його зрозумілим і передбачуваним. Я зупиняюся й резюмую триплет: рідкість, надзвичайний вплив і ретроспективна (хоча й не перспективна) передбачуваність. Чорні лебеді пояснюють майже все в нашому світі, починаючи від успішності ідей і релігій, до динаміки історичних подій, до елементів нашого особистого життя». Дещо пізніше він додає таку ознаку як «неочікуваність події» [1, XVII–XVIII].

Його схему метафор продовжила Мішель Вукер, яка керувала у Нью-Йорку «Інститутом світової політики». Вона визначила особливу категорію несподіванок, яку позначила образом «Сірий носоріг». Її робота – «Сірий носоріг: як розпізнати очевидні небезпеки, які ми ігноруємо, та діяти відповідно до них» [2].

У інтерв'ю для «Carnegie Council for Ethics an International Affairs» М. Вукер пояснювала цей образ: «Сірий носоріг – це велика і страшна істота, яка йде прямо на вас. Ви маєте вибір: робити щось чи ні. Він сірий, тому що, коли я придумала цей образ загрози, що насувається, я дізналася, що є чорні носороги й є білі носороги, але насправді жоден з них не є чорним або білим; вони всі сірі... Це центральний момент книги: говорячи про загрози, що насуваються, які прямо перед вами, що ми набагато гірше, ніж ми думаємо, справляємося з очевидними загрозами, чи то просто тому, що ми звикли до них, чи то тому, що ми думаємо, що нічого не можемо з ними вдіяти, чи то просто тому, що забуваємо, що вони є, і хвилюємося з приводу інших речей, можливо, раптових чи емоційно заряджених подій. Ми дуже сумуємо за найголовнішим, що у нас попереду» [3]. Як позначала Мішель Вукер, сірі носороги – це діти «слона в кімнаті» (явно помітної, але руйнуючої події) та неймовірних та непередбачених «чорних лебедів» (величезного, зазвичай поганого впливу).

Спробу узагальнити метафори ризикової індустрії та визначити їх через теорію вірогідності, статистики та невизначеності зробив Сашо Андонов, викладач Військово-технологічного коледжу в Маскаті (Оман) та в GAL ANS в Абу-Дабі (ОАЕ), де він викладав авіаційні дисципліни (EASA Part 66 та АЦЕП), наразі працює на факультеті авіаційних наук у Вищому технологічному коледжі (Авіаційний коледж Халіфи бен Заїда) в Аль-Айні (ОАЕ). У книзі 2022 року «Нещасні випадки безпеки у ризикованих галузях: чорні лебеді, сірі носороги та інші несприятливі події» він визначив свій напрям як «початок вивчення впливу цих «тварин-небезпек» у ризикованих галузях» [4].

Серед його «тварин-небезпек», окрім вже згаданих «чорного лебедя» та «сірого носорога», ще такі: «невидима горила», що відображає ефект ілюзії уваги; «сірий лебідь», що є подіями, які мають величезний вплив, вони не такі вже й несподівані, але їх не можна передбачити; «подія чорного слона», метафору якої визначив репортер New York Times Томас Фридман, для позначення відомої катастрофічної події; «страус у піску», що є поганою подією, яка дуже ймовірно відбудеться, але вона була маргіналізована з деяких суб'єктивних причин; мавпи «не бачити – не чути – не говорити»; події «Королів-Драконів» як статистичний викид, подія, екстремальна за своїм впливом, але вона не належить до тієї ж сукупності, що й інші події, які є частиною системи; «червоний оселедець» як відволікаючий маневр – щось, що використовується, щоб відволікти людей від справжньої природи речей [4, р.125-132].

Метою тез є визначення метафор невизначеності у сценарному прогнозуванні як відображення «сліпих зон».

Виклад основного матеріалу.

1. Різні соціальні середовища, вже самі по собі є чинником невизначеності, «сліпих зон», оскільки перехід з одного середовища, що має свої закономірності, свій хаос і порядок, визначає людські дезорієнтації, нерозуміння того, що відбувається і куди спрямована *взаємодія «людина з іншого середовища – середовище»*.

Тому такий перехід визначає необхідність адаптації, а в екстремальних умовах швидкісної перебудови взаємодій та цілеорієнтації. Разом з тим, виникає потреба знати про «фантастичних звірів і де вони мешкають» або «де їх шукати», якщо використовувати метафору фільму за оповіданнями Джоан Роулінг. Саме такий мандрівник розглядається з позиції соціальної системи «Королів – Драконів». Але саме середовище може буде побудовано за принципом атракціону, того, що притягує та імітує, але перебування у цьому

атракціоні або чомусь навчає, або відволікає від чогось. Тут відбувається *взаємодія людини з імітованим цілеорієнтованим середовищем*, що спрямоване на визначення динаміки та траєкторії й обсягу часу людини або людей, що потрапляють в атракціон.

Невизначеність безпосередньо визначає людей, які опиняються або у *спрошеному, або занадто ускладненому середовищі*, що має за вимогу швидкісні зміни сприйняття невідомого.

2. У метафорах «тварин-небезпек» відбувається відбиття «сліпих зон у взаємодії з подіями, які мають різні ознаки як з боку події, так і з боку людей.

Так, введена класифікація «лебедів» за ознаками «рідкість, надзвичайний вплив і ретроспективна (хоча й не перспективна) передбачуваність» – «чорний лебідь, зміна рідкості на нерідкість веде до визначення «сірих лебедів», зміна двох ознак до звичайності та передбачуваності окрім надзвичайного впливу позначає «білого лебедя». Тут більшою мірою визначаються характеристики події, як її сприймають люди, але домінуючими є саме події.

У групі ефектів «чорний слон», «сірий носоріг» визначається суб'єктне відношення до відомих подій, «сліпі зони» невизначеності виникають унаслідок недієздатності суб'єктів у попередженні та подоланні небажаних та катастрофічних подій. Крайньою формою втрати суб'єктності є «страус у піску», заперечення об'єктивних фактів та вірогідності, за соціальною маргіналізацією або самоцензурування небажаних подій в огруплінні свідомості або невігластві. Самоцензурування та цензурування відображається у метафорі мавп «нічого не бачу – не чую – не скажу», ці ефекти особливо мають руйнуючий характер у закритих від інформації систем прийняття рішень.

3. Цікавим є соціально-психічний зміст «сліпих зон», що пов'язані зі сприйняттям. Цей ефект позначений «невидимою горилою», що був представлений в книзі Крістофера Шабріса та Денієла Саймонса «Невидима горила (та інші способи, якими нас обманює наша інтуїція)» у 2010 році. Їх психологічні експерименти проводилися у 1998 році зі студентами факультету психології Гарвардського університету та записувалися на відео. Цей ефект став «вірусним», оскільки наочно демонстрував, як ми не бачимо рух «горили», яка периферійно для нашої уваги рухається.

У подальшому Шабріс та Саймонс дослідили, що для людини характерні шість ілюзій: ілюзії уваги (невидима горила); ілюзія пам'яті; ілюзія впевненості; ілюзія знань; ілюзія причини; ілюзія потенціалу [5].

4. Особливою групою невизначеностей потрібно позначити невизначеності взаємодії людей, того, що на відміну від реальності визначалося як «дійсність» – взаємодія суб'єктів, які можуть усвідомлено вводити в оману, маніпулювати іншими людьми та навіть вести інформаційно-психологічні війни, оскільки втрата об'єктивності і критичного мислення, формування «пост-правди» веде до поразки, до програшу у конкурентних чи бойових діях.

5. Серед сучасних невизначеностей в епоху роботизації, диджиталізації та розвитку комп'ютерних програм та штучного інтелекту є група «сліпих зон» у відносинах людина – техніка, людина – програмне забезпечення, людина – штучний інтелект. Ця група «сліпих зон» нерівномірно розподіляється за поколіннями та окремими соціальними групами та так званими «інформаційними бульбашками», але вже достатньо ефективно використовується мікротаргетованою рекламою та впливами на ці бульбашки зі «сліпих зон» дійсності та ілюзій (гіперреальності за визначенням Ж. Бодрійяра).

Висновки. Підсумуємо наші тези: сучасні метафори «фантастичних тварин невизначеності» або «тварин-небезпек» спрямовані на пропедевтичне засвоєння знань характеристик, динамік та процесів взаємодії «людина-середовище-подія».

Ця взаємодія визначає специфічні типи невизначеностей, а саме:

1. Людина - середовище з варіантами взаємодії «людина з іншого середовища або фази розвитку – середовище»; взаємодії людини з атракціями (імітованим цілеорієнтованим середовищем); взаємодія «людина та спрощене або ускладнене середовище», «людина та динаміка перетинань різних середовищ». У цих типах невизначеностей ми розглядаємо взаємодії людини з об'єктивними та об'єктивованими навколишніми процесами та за цією природою виникнення «сліпих зон».

2. Людина – подія, як варіанти взаємодії з рідкісними, впливовими та непередбачуваними подіями; або відомими та тими, що ігноруються або маргіналізуються події, як визначення суб'єктності та дієздатності людини у катастрофічних та екстремальних подіях. У цих відносинах мають джерела «сліпі зони» в залежності від дієздатності суб'єктів та відкритості зв'язки та зборки подій, окремих станів соціальних відносин та ситуацій, що має суттєвий вплив на подальші соціальні відносини, як позитивні, так і негативні.

3. Особливості «сліпих зон» сприйняття людей позначені у соціально-психічних ефектах невизначеності, як ілюзій уваги, пам'яті, впевненості, знань, причини і потенціалу. Коло цих ефектів можна розширити у відносинах сприйняття «людина – інша, друга, та чужа людина», «людина та її взаємодія з групою та організацією», перехід людини в незнайому соціальну систему та інститут.

4. «Сліпі зони» дійсності суб'єктів відображаються у відносинах солідарності та конкуренції, війни та миру між людьми та масштабними соціальними спільнотами, оскільки часто у таких відносинах ворожі чи конкуруючі суб'єкти використовують технології маніпуляції та дезорієнтації, руйнування об'єктивності, науковості, морально-вольової складової та критичного мислення, що відомо як фейки, інформаційно-психологічні та інформаційно-психологічні спеціальні операції та таке інше.

5. З відносин «людина – техніка», «людина – програмне забезпечення», «людина – штучний інтелект» бере початок особливий тип невизначеності, пов'язаний з розширенням посередників у вигляді техніки, програм, штучного інтелекту, що формує нові «сліпі зони», їх результати та впливи, «інформаційні бульбашки» та впливи на них.

Ця проблематика актуалізує подальше дослідження метафор та взаємодії людей з невизначеностями, ризиками, небезпеками різної соціальної, природної та техногенної етіології.

Література

1. Taleb, Nassim Nicholas. *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. New York, Random House Publishing Group, 2007. xxviii + 366pp.
2. Wucker, Michele. *The Gray Rhino: How to Recognize and Act on the Obvious Dangers We Ignore*. New York, St. Martin's Publishing Group, 2016. 304 pp.
3. Wucker, Michele, and Devin T. Stewart. "Move Over, Black Swan: Here Comes the Gray Rhino." [carnegiecouncil.org](https://www.carnegiecouncil.org), 22 Jun 2016, <https://www.carnegiecouncil.org/media/podcast/20160614-move-over-black-swan-here-comes-the-gray-rhino>. Accessed 15 April 2024.

4. Andonov, Sasho. Safety Accidents in Risky Industries: Black Swans, Gray Rhinos and Other Adverse Events. Boca Raton, London, New York, CRC Press, 2022. 210 pp.
5. Chabris, Christopher, and Daniel Simons. The Invisible Gorilla: And Other Ways Our Intuitions Deceive Us. New York, Harmony/Rodale, 2010. 320 pp.

Лісовська Аліна,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація доступного середовища в громадах — це одна з актуальних проблем для України, яку в останні десятиліття почали активно пропагувати, а також для якої розробляли архітектурні та технічні елементи доступу маломобільних категорій населення до будівлі чи транспорту.

Кожна людина має право на доступ до бажаного простору. Однак після початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року багато будівель і паркових просторів було зруйновано. Задokumentована сума збитків зруйнованої нерухомості на кінець 2022 року склала понад \$127 млрд. Проте війна досі триває, тому сума збитків і руйнації весь час збільшується [1].

Сьогодні українські громади страждають від ворожих обстрілів, що призводять до руйнації інфраструктури, тим самим знищуючи безбар'єрність. Тому треба вже зараз розробляти плани відновлення [8, 1].

Унаслідок бойових дій зростає кількість маломобільного населення. До маломобільних груп належать люди, які відчувають труднощі про самостійному пересуванні чи одержанні послуг. До цієї категорії людей відносять:

- людей з інвалідністю (з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо);
- люди, які отримали тимчасову травму або хворіють;
- діти до семи років;
- люди, які супроводжують дітей до семи років;
- вагітні жінки;
- люди похилого віку.

Частіше за все вони переживають складнощі через неналежну організацію громадського простору. Прикладом може бути момент, коли батьки намагаються спустити чи підняти дитячий візочок сходами. Іноді таким людям доводиться просити допомоги в інших людей, яку не завжди можуть надати [9].

Багато об'єктів інфраструктури в громадах зруйновано, а ті, що знаходяться на лінії фронту, бойові снаряди зрівняли зі землею. Через цю війну знищено немалу частину побудованих та оновлених безбар'єрних архітектурних об'єктів, однак час не стоїть на місці. Органи місцевого самоврядування повинні шукати спеціалістів і вже починати розробляти

нові можливості у розвитку доступного середовища своїх громад з розумінням навколишньої ситуації в країні — війни [2, 18].

Міністерство розвитку громад, територій і інфраструктури України має план щодо певних змін у створенні безбар'єрного середовища, а саме:

- Створення дієвого механізму державного контролю та притягнення до відповідальності за порушення під час відновлень, будівництва та/чи реконструкції об'єкта інфраструктури.

- Моніторинг безбар'єрності об'єктів фізичного оточення транспорту та пристосування транспорту до потреб маломобільного населення.

- Запровадження нових та покращення чинних державних норм будівництва, а також стандартів безбар'єрного простору.

- Створення нових стандартів і нормативів доступності транспорту та його інфраструктури: дороги, зупинки, маршрути.

- Навчання фахівців у сфері містобудування та архітектури транспорту за сучасними підходами для створення безбар'єрного простору [8, 1-2].

Проаналізувавши пропозиції від Міністерства я виділила фактори, які необхідні для реалізації безбар'єрного середовища в громаді. Під час роботи потрібно продумати найголовніший етап — це безпека. Тому бажано для громад, які знаходяться на лінії фронту або на кордоні країни, де без перепочинку триває бойове зіткнення, не використовувати звичайне скло. Краще, щоб воно було армованим (допустимо гартоване чи ламіноване скло) [2, 18; 3, 44].

Сьогодні акцент сфокусовано на інклюзивності захисних споруд. Ці об'єкти повинні бути обладнані пандусами або підйомниками. Також ці споруди повинні мати системи візуальної, звукової і тактильної навігації, окрім цього потрібне контрастне маркування на сходах та порогах. Ще одним обов'язковим фактором є мати мінімум одне універсальне санітарно-гігієнічне приміщення [6].

Також потрібно користуватися наступними принципами під час проектування: рівноправне та просте використання об'єктів, гнучкість, сприймання інформації, запобігання помилкам, зменшення фізичних зусиль, належні висоти і розміри об'єктів інфраструктури, не зважаючи на мобільність і стан людини [3, 10-13].

В Україні люди з інвалідністю та особи, що їх супроводжують, мають бути залучені до участі в засіданнях місцевих органів влади. Вони повинні відчувати підтримку з боку громади, а також їхні запити щодо доступу повинні бути почутими. Для розвитку цієї сфери туризму потрібні не лише архітектурні інклюзивні оновлення, але й комунікації з фахівцями різних галузей, представниками влади та іноземними донорами [2, 18].

Потрібною є підготовка технічної інфраструктури та навчання / підвищення кваліфікації працівників для роботи з маломобільними категоріями населення, щоб зрозуміти специфіку виконання роботи. Для успішної реалізації безбар'єрності серед працівників бажано переглянути освітні програми, наприклад, «Соціальна робота», тренінги та курси, щоб розширити «інклюзивність» серед обов'язків робітника. Прикладом може бути навчання інклюзивному спілкуванню чи розширення практики до роботи з маломобільними категоріями населення [4, 79; 5, 41].

Однак для реалізації бажаних завдань потрібно шукати різні джерела фінансування. Це можуть бути кошти державного та місцевого бюджетів, участь у грантових проєктах, бізнес-плани для фінансових інвестицій, залучення українських та іноземних донорів [4, 79].

Україна рухається за світовими трендами, бо також намагається впроваджувати принципи безбар'єрності. Досвід інших країн доводить, що безбар'єрність — це гарна інвестиція для країни, бо кожна людина може реалізувати потенціал як особисто для себе, так і для держави [7].

Підсумовуючи написане, я дійшла висновку, що задовольнити безбар'єрністю всі категорії населення непросто, які часи не були би. Один працівник чи організація нездатні створити універсальний проєкт для своєї громади, тому важливо залучати фахівців своєї громади чи з інших населених пунктів, також є варіант долучення іноземних спеціалістів, щоб задовольнити запити в доступі маломобільного населення.

Воєнна ситуація в країні, на жаль, затримує реалізацію програм і завдань виконавчих органів громади та громадських організацій. Однак це не заважає багатьом українським громадам продовжувати розробку та реалізацію ідей щодо безбар'єрності.

Література

1. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає понад \$127 млрд — звіт KSE Institute станом на вересень 2022 року. Київський Інститут Економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku/> (дата звернення: 21.03.2024).
2. Лісовська А. М. Сучасні перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали двадцять другої міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 листопада 2023 р.) / гол. ред. В. В. Корнещук. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2023. С. 18-19.
3. Альбом безбар'єрних рішень. Посібник для проєктувальників та архітекторів публічного простору. Упорядник: Big City Lab. Видано за ініціативи «Без бар'єрів» Першої Леді Олени Зеленської. 2023. 245 с.
4. Мельник О. В., Мельник Н. В., Мельник А. В., Качаровський Р. Є. Рекреаційно-туристичний потенціал Павлівської ОТГ Іваничівського району Волинської області. *Індустрія туризму й сфера гостинності в Україні та світі : сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 80-річчя Волинського національного університету імені Лесі Українки* (м. Луцьк, 28 жовтня 2020 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2020. С. 76-80. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33030/1/II%20Міжнародна%20конференція_Індустрія%20туризму%20й%20сфера%20гостинності%20в%20україні%20та%20світі_Луцьк_28_жовтня_2020_p..pdf
5. Угоднікова О. І. Перспективи реалізації державної політики у розвитку інклюзивного туризму. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7 № 1-2. С. 37-42. URL: <https://web.archive.org/web/20201125215736/https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/480/470/>

6. В Україні затвердили нові норми будівництва споруд цивільного захисту. URL: <https://itvua.tv/news/v-ukraini-zatverdily-novi-normy-budivnytstva-sporud-tsyvilnoho-zakhystu/>
7. Без Бар'єрів. Ініціатива Олени Зеленської. URL: https://ck-oda.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9E%D0%94%D0%90-19.03.21.pdf
8. Стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. 29 с. URL: <https://desn.kyivcity.gov.ua/files/2023/11/6/1.pdf>
9. Маломобільні групи населення. Довідник Безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/components/malomobilni-hrupy-naselennia/>

Лукашева Владислава,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень освіти,
освітня програма «231 Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

ТЕХНОЛОГІЯ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

На фоні у 2013-2014 роках розпочався культурний злам. Тема конфлікту стала повсякденним атрибутом. Євромайдан та постмайданні процеси, окупація Криму та війна на сході України виявили суспільну неготовність до управління конфліктами. А тим самим, актуалізували відповідну діяльність. Почали розвиватися різноманітні діалогові та миротворчі проекти, виникли стартові умови для виведення управління конфліктами з декларативної площини у практичну. А відтак актуальною стала і посередницька діяльність. Поняття «медіація» та «соціальне посередництво» стали частиною суспільного дискурсу [2].

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання розбудови безпечного освітнього простору на засадах відновного підходу. Вагомим кроком у побудові безпечного освітнього простору та в зменшенні рівня конфліктності є запровадження відновних практик, зокрема посередництва у врегулюванні конфлікту/спору, медіації та створення служб порозуміння [3, с.4].

Соціальне посередництво використовується при вирішенні конфліктних ситуацій, у наданні допомоги двом сторонам, що конфліктують у розв'язанні складних соціально зумовлених проблем. Як технологія соціальної роботи соціальне посередництво використовується також для встановлення і розвитку соціальних взаємостосунків і взаємозв'язків між різними сторонами: клієнтом і організаціями та установами соціальної сфери; державними організаціями, які уповноважені проводити соціальну роботу, і неурядовими організаціями та установами, між спеціалістами та фахівцями різного профілю діяльності. Чинники, які працюють в управліннях соціального захисту населення, виступають у ролі посередників при розгляді скарг громадян з таких питань, як нерівність, дискримінація, цькування та ін. Посередницьку роль часто відіграють і спеціалісти, які працюють у службах зайнятості населення, зокрема в забезпеченні рівноправ'я при найманні на роботу і на робочі місця [1].

Соціальне посередництво в конфліктній ситуації

Соціальний працівник, який виступає посередником в конфліктній ситуації, має бути об'єктивним і нейтральним. Він може взяти на себе цю роль формально чи може бути призначений на неї. Посередник є незадіяним у проблему. Здебільшого його роль обмежується спробою перетворити опонентів у партнерів. Посередник стежить, щоб кожна сторона не тільки висловила свою думку, але й вислухала іншу. Потім він допомагає обом сторонам знайти взаємовигідні рішення [1].

Є такі процедури при вирішенні конфліктів:

- погоджувальна процедура. Рекомендація: третя сторона збирає факти та аргументи, виносить дуже важливі рекомендації, але які необов'язково виконувати, і які є компромісними;

- човникова дипломатія, узгоджувальна процедура. «Човник»: третя сторона відвідує спірну сторону окремо і слугує передавачем пропозицій і альтернатив; в окремих випадках може виставляти власні пропозиції; має великі можливості для селективного передавання інформації;

- посередництво. Контролер процесу: третя сторона здійснює суворий контроль над процесом переговорів, але не над їх змістом; відмовляється від права приймати рішення чи надавати рекомендації; допомагає сторонам вивчити питання та альтернативи і прийти до консенсусу, який задовольняє потреби обох сторін;

- сприяння, узгоджувальна процедура. Провайдер процесу: третя сторона створює умови для зустрічі сторін, зазвичай надаючи їм приміщення і послуги; спрямовує сторони на застосування певних процедур із вирішення спірних питань;

- експертне оцінювання. Радник за змістом: одна зі сторін робить запит – пораду експерта з певних питань. Радник надає інформацію, яка є об'єктивною, довела себе на практиці;

- радник із конфліктології. Радник з процесу: один із учасників запитує думку консультанта в галузі вирішення конфліктів чи посередництва для отримання допомоги при підготовці аргументів;

- самоспрямованість: сторони безпосередньо обмінюються обіцянками і зобов'язаннями для розв'язання спірних питань [1].

Часто соціальному працівнику доводиться самому пропонувати конфліктуючим сторонам свої послуги посередника, у названій ситуації він використовує такі формулювання: «Я знаю, що між вами конфлікт. Іноді буває легше обговорити такі питання, якщо є людина, яка допомагає вам прийти до такого рішення, яке може влаштувати вас обох. Я міг би зустрітися разом з вами і допомогти в цій справі. Я буду допомагати вам обом і не буду ставати на будь-яку сторону. Я не буду пропонувати вам готових рішень чи оцінок і намагатимусь бути об'єктивним». У багатьох випадках тільки одна сторона активно шукає посередника: іншій стороні тільки треба погодитися на цей підхід. Досягнувши такої згоди, домовляються про умови проведення переговорів: час, місце. Метою соціального працівника є перетворити опонентів в партнерів із вирішення проблеми [1].

Технологічні підходи посередницької діяльності:

1. Підхід «виграти / виграти» – створення обстановки для спільного розв'язання конфлікту.

2. Творчий підхід – виведення клієнта із важкого стану, допомога йому спрямувати енергію на пошук нових рішень, знаходження позитивних аспектів власного життя чи життєвої ситуації.

3. Емпатія – необхідність звернути увагу на відсутність емпатії в учасників, заохочення учасників до активного сприйняття.

4. Оптимальне самоствердження застосування висловлювань, заохочення оптимального самоствердження в інших.

5. Спрямування учасників у бік спільного застосування влади чи впливу – активний нейтралітет, який урівноважує вплив обох сторін, щоб у них були рівні можливості; особистий вплив, який вимагає зосередження своєї фізичної і розумової енергії.

6. Контроль над емоціями – створити можливість для клієнтів для того, щоб вони висловили власні емоції і водночас не звинувачували іншу сторону. Для соціального працівника є дуже важливим зберігати спокій і рівновагу.

7. Готовність до вирішення конфлікту – соціальний працівник усвідомлює власну готовність до розв'язання конфліктної ситуації і запевняє в цьому клієнта.

8. Спрямування учасників на виявлення їхніх потреб – соціальний працівник спрямовує процес, але не його зміст, веде записи.

9. Введення учасників у фазу вироблення альтернативних рішень – проведення «мозкового штурму» з метою накопичення альтернативних рішень, записи корисних відомостей під час роботи з клієнтом.

10. Володіння мистецтвом переговорів – власна позиція і спрямованість соціального працівника – «нападатися на проблему», а не на клієнта; заміна «однак» на «і»; виключення заперечень із загальної картини, яка створюється соціальним працівником [1].

Отже, конфлікти будь-якого походження є природною реакцією на виклики, об'єктивно існуючим соціальним явищем. Його складність зумовила безліч класифікацій, в основу яких покладені різні підстави. Це можуть бути джерело конфлікту, його зміст, тип розв'язання, структура взаємин, ступінь формалізації, соціально-психологічний ефект, результат. Конфлікти можуть бути прихованими і явними, короткочасними і затяжними, вертикальними, горизонтальними, змішаними і так далі. Цікаво, що підстави класифікацій не є суперечливими. Просто жодна схема не здатна повною мірою відобразити живі процеси людської взаємодії [2].

Йдеться про різноманітні діалогові практики. Діалог передбачає наявність певних принципів, взаємного обміну інформацією. Він забезпечує зв'язки між суб'єктами, передачу соціального досвіду. А відтак, і можливість спільної діяльності. Таким чином, розглядати в якості складових культури безпеки можна також культуру конфлікту, культуру діалогу, культуру комунікацій. Їх взаємодоповнюваність дає підстави для певного узагальнення, яке можна сформулювати як культуру ухвалення групових рішень при розв'язанні проблем, що мають конфліктний характер [2].

Сьогодні соціальний посередник може працювати у соціумі як на макрорівні, в національному масштабі, де перетинаються інтереси великих соціальних груп, так і на мезорівні (галузі, регіони, громади), і, навіть, мікрорівні, де конфліктуєчими суб'єктами є малі групи або окремі особистості. Таким чином, соціальний посередник знаходить реалізацію своїх компетенцій і у соціально-політичній сфері, де перетинаються різноманітні

суспільні інтереси, виникають групові протистояння політичного, релігійного, екологічного, земельного характеру і з багатьох інших причин [2].

Література

1. Соціальна робота: Теорія і практика. 4.10. Соціальне посередництво і консультування. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-12112.html>
2. Що таке соціальне посередництво. Сайт «Майдан за вільну людину у вільній країні». URL: <https://maidan.org.ua/2020/04/shcho-take-sotsial-ne-poserednytstvo/>
3. Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навчально-методичний посібник. С.4. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/posibnyk_vidnovnyj-pidhid_lastrada.pdf

Мелашенко Катерина,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ СЕРЕД ВИМУШЕНО ПЕРЕСЕЛЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Підлітки, які опинилися в умовах військового конфлікту та окупації, підлягають ризику симптомів девіантної поведінки. Для запобігання цьому явищу потрібний комплексний підхід, який включає психологів, соціальних працівників та освітні установи. Важливо створювати сприятливі умови для підлітків, почуватися в комфорті і мати можливість висловлюватися. Також важлива роль з цього аспекту надається освіті і сімейному вихованню. Заходи по підтримці позитивної соціалізації і комунікації у сім'ї є також важливими в цей нелегкий період для підлітків.

У соціологічних і кримінологічних роботах, таких як роботи Ч. Беккарія, Л.Божовича, М. Вебера, Л. Виготського, Е. Дюркгейма, О. Конта, Р. Міллза, Н. Смелзера, П. Сорокіна, Е. Феррі, Е. Фромма та ін., були представлені свідчення про проблеми асоціальності і девіантної поведінки. Сучасні вчені, такі як А.А. Александров, Н.В. Абдюкова, Б.С. Братусь, С.А. Белічева, М.І. Дідора, Я.І. Зелінський, А.А. Габіані, І.М. Гоян та ін., продовжують досліджувати цю тему. За теоретичними аналізами зарубіжної літератури, Е. Дюркгейм стояв біля витоків вивчення асоціальної поведінки і ввів поняття аномії в своїй роботі "суїцид" (1912), визначаючи її як стан руйнування або ослаблення нормативної системи суспільства, викликане різкими змінами або стрибками. [4].

Дослідження проблеми девіантної поведінки в умовах радикальних змін у житті вимагає міждисциплінарного обговорення вченими з різних галузей знання, таких як педагогіка, психологія, медицина, соціологія, девіантологія, культурологія, етнографія та релігієзнавство. Беззаконня виникає в суспільстві, коли існує невідповідність між заявленими культурними цінностями та офіційно визнаними засобами досягнення цих цінностей [4].

У контексті цієї теми актуальним є визначення Т. Герасимова, який визначає девіантну поведінку як дії або поведінку особистості, що не відповідають нормам і очікуванням, формально встановленим або фактично встановленим[3]. З цього аспекту, саме внутрішньо переміщені особи (ВПО), також звані "примусовими переселенцями", є новим явищем для України, що є наслідком тривалого військового конфлікту, спочатку на території Донецької та Луганської областей і анексії Автономної Республіки Крим, та появи повномасштабної війни на території України з 24 лютого 2022 р.

Внутрішньо переміщені особи – це громадяни України, особи без громадянства або іноземці, які легально проживають на території України, які були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, в результаті/або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон України [5]. Внутрішньо переміщені особи походять з різних соціальних, релігійних, етнічних спільнот, мають різні переконання, як і всі інші жителі України, тому важливо не формувати стереотипні уявлення про них, а проявляти повагу до їх ідентичності та світогляду [1].

Явище "важковиховуваності" є проявом девіантної поведінки у дітей та підлітків. Перехід до делінквентних та кримінальних форм поведінки може відбутись при подальшому заглибленні соціальної дезадаптації [1].

Девіантна поведінка – це поведінка або діяльність окремих осіб або соціальних груп, які не відповідають прийнятим у даному суспільстві нормам, зразкам і стандартам поведінки [2]. Основними формами девіантної поведінки є делінквентна, адиктивна, патохарактерологічна, психопатологічна та обумовлена гіперздібностями людини [6].

Профілактика девіантної поведінки підлітків серед вимушено переселених осіб є важливою задачею забезпечення їхнього фізичного та психологічного благополуччя. Особливі умови життя вимушено переселених осіб, такі як втрата будинку, родинного середовища, постійні зміни та невизначеність стосунків із людьми можуть спричиняти стрес та негативно впливати на підлітків.

Основні принципи профілактики девіантної поведінки підлітків серед вимушено переселених осіб включають:

1. Забезпечення базових потреб: надання достатнього рівня освіти, доступу до медичних послуг та соціально-психологічної підтримки є важливими. Це може допомогти зменшити стрес та покращити самопочуття підлітків.

2. Створення безпечного середовища: забезпечення безпеки та недискримінації в школі та громаді сприяє позитивному розвитку підлітків. Важливо підтримувати принципи рівності та дотримання прав людини.

3. Психологічна підтримка: надання психологічної підтримки, включаючи індивідуальні консультації та групові сесії, може допомогти підліткам подолати емоційний стрес і впоратися зі шокуючими змінами у їхньому житті.

4. Розвиток соціальних навичок: сприяння у розвитку соціальних навичок та побудові позитивних міжособистісних стосунків допомагає підліткам у встановленні стійкої ідентичності та формуванні здорових ставлень.

5. Професійна підготовка: забезпечення доступу до професійної підготовки та можливості вибору кар'єри сприяє розвитку самостійності та позитивної мотивації у підлітків.

6. Варіативні програми: використання варіативних програм, таких як спорт, мистецтво, волонтерство, може допомогти залучити підлітків до позитивних активностей та розвитку їхніх талантів і навичок.

7. Взаємодія з родиною та спільнотою: залучення родини та спільноти до процесу профілактики девіантної поведінки підлітків робить його більш ефективним і тривалим. Родинна підтримка та реалізація позитивних сімейних цінностей впливає на психологічний стан підлітка.

Висновок: Девіантна поведінка в умовах радикальних змін потребує обговорення з багатьох галузей знань. Внутрішньо переміщені особи є новим явищем для України і виникають внаслідок повномасштабного військового конфлікту. Недостатнє формування особистості підлітками може призводити до появи девіантної поведінки.

Девіантна поведінка може мати різні типи, такі як делінквентна, адиктивна, патохарактерологічна, психопатологічна, обумовлена гіперздібностями людини. Профілактика девіантної поведінки підлітків серед вимушено переселених осіб є важливою для їхнього фізичного та психологічного благополуччя. Стрес та невизначеність, що виникають від втрати будинку та родинного середовища, можуть впливати негативно на підлітків.

Література

1. Аносова А.В., Безпалько О.В., Цюман Т.П. та ін. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посібник у 2-х частинах. Частина 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / За загальною редакцією Т.В. Журавель, З.П. Кияниця. Київ: Обнова Компані, 2017. 352 с.
2. Біленький Є.А., Дебой В.М., Козловець М.А., Котвицький А.А., Саух І.В., Федоренко В.О., Цибульській В.О., Жаловага В.О. (упорядники). Соціологія: словник термінів і понять. Київ: Кондор, 2006. 372 с.
3. Гарасимів Т.З. Історіографічні дослідження проблеми девіантної поведінки: тенденції та напрямки. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки. 2016. № 850. С.173–181.
4. Дюркгейм Е. Самогубство. Соціологічний етюд. Переклад з французької В.А. Луків. СПб: Союз, 1998. 496 с.
5. Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" від 20.10.2014 № 1706-VII. База даних "Законодавство України". Верховна Рада України. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18> (дата звернення: 13.03.2024).
6. Психологічна служба Бережанського району. Рекомендації з профілактики девіантної поведінки. [Електронний ресурс] URL: https://berezhanyps.blogspot.com/2015/04/blog-post_22.html?m=1.

Менсеїтова Альбіна,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ВИПАДКІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ НАД ЖІНКАМИ

Повномасштабне російське вторгнення вплинуло на усі сфери життя мешканців України. Актуальність теми домашнього насилля підкреслюється тим, що насильство над жінками під час війни має серйозні наслідки для самої жертви, а також для її сім'ї та суспільства в цілому. Це може призвести до травматичних наслідків для фізичного та психічного здоров'я, руйнування сімей та спричинити загрозу безпеці та стабільності в постконфліктних суспільствах [1].

Як показує практика наразі ризику насилля в українській родині зросли ще більше: тисячі чоловіків і жінок, які стали захисниками та захисницями ; велика кількість переселенців, які вимушені починати життя з нуля на новому місці і яким кожного дня доводиться вирішувати складні питання, що пов'язані з побутовими проблемами (пошук роботи, житла, нової школи чи дитсадку тощо); перебування в постійному стані тривоги та невизначеності все це може спровокувати насилля проти близьких.

Слід зазначити, що як і в будь-якій екстремальній та кризовій ситуації, ризику щодо вчинення актів насилля збільшилися. Найперший з них це непростий психоемоційний стан. Проблема насильства під час кризових часів набуває більш загрозливих форм і потребує розробки системи профілактичних заходів щодо її протидії [2].

Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну показники офіційної статистики щодо фактів домашнього насильства, як і стосовно більшості інших правопорушень, суттєво знизилась. Однак, це зумовлене тим, що під час війни потерпілі від домашнього насильства не бажають акцентувати увагу на цій проблемі, саме через військові дії, які відбуваються в Україні. З-поміж основних факторів зниження кількості зафіксованих випадків фахівці органів Поліції вказали наступні:

1. Соціально-демографічний характер;
2. Соціально-психологічний характер;
3. Правовий та правозастосовний характер [3].

Сексуальне насильство як інструмент злочинів російських окупантів.

Сексуальне насильство — інструмент війни, яким російські окупанти намагаються завдати шкоди українському населенню, придушити спротив та демотивувати армію. Одні історії про згвалтування стали відомі після деокупації населених пунктів, інші нам ще доведеться почути після звільнення східних регіонів України.

З перших днів повномасштабного російського вторгнення в Україну почали з'являтися новини про те, що солдати рф гвалтують жінок, чоловіків і дітей. Сексуальне насильство на окупованих територіях має масовий характер, але поки що порахувати кількість випадків неможливо. Задokumentовані випадки, показують неймовірну навмисну жорсткість і насильство щодо мирних жителів України. Рф використовує згвалтування і сексуальне насильство в інших формах як тактику ведення війни, систематично, повсюдно і з

приголомшливою жорстокістю. Згвалтування, вбивства та інші насильницькі дії щодо людей, які перебувають під окупацією російських сил, повинні розслідуватися як воєнні злочини [4].

Відповідальність за домашнє насильство в умовах воєнного стану.

Незалежно від своїх проявів, насильство впливає на психологічний та емоційний стан людини, який в умовах війни є більш вразливим.

Якщо ви стали жертвою домашнього насильства — викликайте поліцію! Саме поліція повинна розібратися в ситуації та вжити заходів щодо захисту ваших прав. Існує спеціальний підрозділ поліції, який спеціалізується на домашньому насильстві. Цей підрозділ має назву «Поліна». Не у всіх містах України він працює активно, але в разі виклику поліції, коли є ознаки домашнього насильства, виїжджати повинна саме «Поліна».

У поліції є повноваження винести «терміновий заборонний припис» — документ, який видають у разі небезпеки для життя і здоров'я. Діє він 10 днів і призначений для того, щоб негайно припинити насильство, не дозволяючи продовжувати або зробити його ще раз:

- Насильника на 10 днів виселяють з квартири. Причому не має значення, чия житлоплоща і хто господар квартири.
- Насильникові заборонено входити у квартиру, де живе жертва, і перебувати в ній протягом цих 10 днів.
- Заборонено будь-яким способом контактувати з жертвою (дзвонити, писати листи, смс тощо) [5].

Відповідальність за статтею 126-1 Кримінального Кодексу України стосовно домашнього насилля у період дії воєнного стану не зазнала змін: громадські роботи на строк від 150 до 240 годин; арешт на строк до шести місяців; обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк до двох років.

Проте все ж є одна особливість застосування цієї статті саме в умовах воєнного стану. Річ у тім, що вчинення особою будь-якого виду насильства з використанням умов воєнного стану виступає обтяжувальною обставиною. Тобто суд має право призначити суворіше покарання і воно буде наближеним до максимальної межі, передбаченої санкцією відповідної статті КК України.

Поряд з притягненням до адміністративної чи кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила домашнє насильство, можливе застосування також заходів цивільно-правової відповідальності, які полягають в необхідності відшкодування потерпілій особі завданої моральної та матеріальної шкоди.

Зокрема, постраждала особа може вимагати від кривдника компенсації її витрат на лікування, отримання консультацій або на оренду житла, яке вона винаймає (винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства, а також періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника, у порядку, передбаченому законодавством [6].

Висновки.

Забезпечення захисту жінок від домашнього насильства під час війни є складною, але надзвичайно важливою задачею, яка вимагає спільних зусиль уряду, громадських організацій та міжнародної спільноти.

Сексуальне насильство використовується російськими окупантами як зброя війни. Тому важливо задокументувати кожний акт насилля проти української народу.

Відповідальність за домашнє насильство в умовах воєнного стану лежить на всіх рівнях суспільства, включаючи державу, правоохоронні органи, міжнародні організації та громадські організації. Тільки спільними зусиллями можна досягти успіху у запобіганні та припиненні цього серйозного соціального проблеми.

Література

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. № 2229-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>. (дата звернення: 19.01.2023)
2. Дорош С., Зануда А. Пів року війни Росії проти України у 10 цифрах. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62610639> (дата звернення: 19.01.2023)
3. Міграційна криза унаслідок російсько-української війни. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міграційна_криза_внаслідок_російсько-української_війни.
4. Як війна вплинула на домашнє насильство? Громадський простір. Новини від 24.05.2022 р. URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-vijna-vplynula-na-domashnje-nasylstvo7>. Війна не скасовує потребу протидіяти домашньому насильству. Думка експерта. Юридичні новини України. Lexinform. 2022.
5. Домашнє насилля в умовах воєнного стану. Альянс громадського здоров'я. 2023.
6. Кримінальний кодекс України Стаття 126-1. Домашнє насильство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Орехова Вікторія,
4 курс перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціологія»,
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Масові комунікації, такі як телебачення, радіо, преса та Інтернет, є важливими чинниками, що формують громадську думку. Вони дозволяють людям отримувати інформацію з різних джерел та розділяти свої думки та погляди з іншими людьми. Проте, зі зростанням впливу масових комунікацій на життя людей, постають питання щодо того, як ці засоби впливають на формування громадської думки та чи можуть вони бути використані для маніпулювання людьми.

У багатьох дослідженнях доводиться, що масові комунікації можуть впливати на емоційний та когнітивний процеси у людей, що веде до зміни їхньої думки та поведінки. Наприклад, експерименти, проведені соціологами, показують, що показ фрагментів новин, що стосуються злочинів або насильства, може призвести до страху та тривоги у глядачів. У той же час, постійне повідомлення про такі події може призвести до дезенсибілізації до них та зниження рівня емоційної реакції.

Окрім того, масові комунікації можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою. Протягом виборчих кампаній, політики використовують різні методи для переконання виборців в своїй правоті, використовуючи телевізійні дебати, інтерв'ю та

рекламу. У деяких випадках, показ історій, що сприяють певним політичним поглядам або ідеологіям, можуть створити спотворений образ реальності та вплинути на голосування.

Проте, масові комунікації також можуть бути використані для створення більш об'єктивної та різноманітної громадської думки. Наприклад, журналістика може забезпечити доступ до інформації про питання з різних поглядів та допомогти людям у формуванні осмисленої думки. Також, соціальні мережі та Інтернет-ресурси можуть бути використані для обміну думками та ідеями, забезпечуючи більш широку платформу для висловлювання різних точок зору.

Залежно від джерела та контексту, масові комунікації можуть мати різний вплив на формування громадської думки. Наприклад, у демократичних суспільствах, де присутня свобода слова та незалежність ЗМІ, масові комунікації можуть сприяти розширенню різноманітних поглядів та стимулювати дискусію. В таких випадках, громадська думка може бути багатогранною та збалансованою, оскільки люди мають доступ до різних джерел інформації та можуть самостійно аналізувати її.

Однак, у суспільствах з обмеженими свободами та контролем над ЗМІ, масові комунікації можуть бути використані для пропаганди та маніпуляції. У таких випадках, громадська думка може бути однобокою та спрямованою на досягнення певних політичних або економічних цілей. Наприклад, державні ЗМІ можуть поширювати лише позитивну інформацію про владу та приховувати негативні факти, що спотворює загальне уявлення суспільства про події та реальність.

Окрім впливу на громадську думку, масові комунікації також можуть мати значний вплив на політичні процеси та прийняття рішень. Наприклад, медіа можуть впливати на результати виборів шляхом створення образу певного кандидата або партії. Також, засоби масової інформації можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою щодо певних питань, таких як міжнародні конфлікти або економічні реформи.

Усе це свідчить про важливість критичного мислення та аналізу інформації, яку люди отримують через масові комунікації. Критичне сприйняття інформації дозволяє зберегти незалежність думки та уникнути маніпуляції. Також, важливо підтримувати різноманітність та свободу ЗМІ, щоб забезпечити доступ до різних поглядів та думок. Тільки за таких умов масові комунікації можуть сприяти формуванню об'єктивної та розумної громадської думки.

Отже, масові комунікації мають великий вплив на формування громадської думки. Вони можуть вплинути на емоційний та когнітивний процеси та бути використані для маніпулювання громадською думкою. Однак, вони також можуть бути використані для створення більш об'єктивної та різноманітної громадської думки.

Література

1. Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. University of Chicago Press c. 75-90.
2. McQuail, D. (2005). *McQuail's Mass Communication Theory*. London: SAGE Publications Ltd c. 50-60.
3. Price, V., Tewksbury, D., & Powers, E. (1997). Switching trains of thought: The impact of news frames on readers' cognitive responses. *Communication Research*, 24(5), 481-506 c. 490-495.

4. Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (2013). *Mediating the message in the 21st century: A media sociology perspective*. Routledge c. 100-120

Осіпова Злата,
2 курс, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти,
освітньо-наукова програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОРИСТИЧНИЙ ДИСКУРС ПОЛІТИКИ ЗА УМОВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Поняття «дискурс» та «політичний дискурс» надзвичайно багатопланове, в перекладі з латинської воно означає «розбігання, розмова, бесіда», але в сучасному мовленні його часто використовують у значенні етнокультурних та культурно-історичних особливостей комунікації, правил спілкування в суспільстві.

О. Косьянова виділяє два основні підходи до розуміння поняття політичного дискурсу. Відповідно до першого з них, політичний дискурс розглядають як інституціональний механізм, що утворює сукупність усіх мовленнєвих актів, які використовують у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які базуються на певних традиціях та перевірені досвідом.

Відповідно до другого, в межі політичного дискурсу включають ширше коло явищ мовної дійсності, які входять до сфери як інституціонального, так і неінституціонального спілкування [3, с. 22]. Так, у широкому розумінні політичний дискурс являє собою будь-які мовленнєві утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких стосується сфери політики.

Елементи політичного дискурсу (промови політиків, статті в ЗМІ, новини тощо) впливають на думки, почуття та знання адресатів про політику, які можуть викривати невідповідність у політичних повідомленнях. Гумор використовує ці невідповідності, щоб представити політику смішною, допомогти адресатам розібратися у політичних подіях, інтерпретувати їх відповідно до власних переконань та цілей та й просто поділитися думками про політику та політиків.

Сучасна українська дослідниця О. Ненько пропонує розуміти під терміном «гумористичний дискурс політики», смислове поле, в якому утворюється уявний, альтернативний образ політичної реальності, який містить гумористичні характеристики та в якому проявляється політична свідомість суб'єктів соціально-політичних взаємодій, віддзеркалюється їх повсякденний досвід [4, с. 77]. Тобто гумористичним дискурсом можна назвати альтернативний спосіб пізнання та осмислення політичної дійсності, а гумор виступає в якості вербального маркера взаємодії політичного та гумористичного дискурсів, де комунікативний намір є основною метою формування гумористичного дискурсу.

Гумористичний дискурс політики охоплює широке коло форматів та приймає різні форми: виступи політиків, політичні дебати, політичні анекдоти, карикатури, меми, стендап шоу, гумористичні програми тощо. Кожен з цих напрямів може мати різні суб'єкти та адресати гумору, які можуть міняються місцями. В якості суб'єктів можуть виступати самі

політики, коміки чи актори, ЗМІ та громадяни. Адресатами може виступати широке коло громадян, виборці, політичні опоненти або державні органи тощо.

Український гумористичний дискурс політики зазнав поступової трансформації з початком російської агресії у 2014 році, хоча через вбудованість в російський інформаційно-комунікаційний простір, дискурс того часу налічував чисельні евфемізми, як то «зелені чоловічки» (російські окупанти в Криму), «антитерористична операція», «конфлікт на Сході України», «збройний конфлікт», «ополченці» тощо. Поступово, особливо після широкомасштабного вторгнення 2022 р., протестний гумор, спрямований на внутрішнє політичне середовище, перетворився на інструмент спротиву. У дискурсивних практиках за допомогою метафор формувалася образа ворога, що проявилось, зокрема, у мові та граматиці «зневаги» щодо країни агресора. С. Булик-Верхола виділяє наступні мовні конструкції:

- раша, рашка – зневажлива назва Росії, що походить від англійського Russia;
- кацапан (кацапія, кацапетовка, кацапурія, кацаплярія) – назва походить від слів «кацап» (розмовне зневажливе «росіянин») і «стан» (перс. – «місце чогось», «країна»);
- оркостан – від слів «орки» (зневажлива назва російських загарбників) і «стан» (перс. – «місце чогось», «країна»). Орки (англ. Orcs або orks – велетень, демон) – вигадані істоти, кремезні варвари, злі ординці, подібні на людей, але приземкуваті, з великим іклами, гострими вухами з фентезійних творів Джона Толкіна;
- мордор – країна, яка існувала у вигаданому світі Джона Толкіна і була осередком сили Чорного Володаря Саурона;
- болото – корінь *mosk- у праслов'янській мові означав «в'язкий, топкий» або «болото, вогкість, волога, рідина», крім того, Москва розташована в болотистій місцевості [1, с. 25].

Також до неологізмів, які характеризують росіян у різних гумористичних жанрах можна віднести «русня», «свинособаки», «путлери», «консерви», також «тіток – війська» — війська кадирівців, які викладали в соцмережах чимало «переможних» відео та світлин, але боялися йти в реальний бій. Ці мовні конструкції стають носіями нової масової ідентичності – «ми проти них».

Під впливом війни відбувалася трансформація масової ідентичності, чому сприяла деколонізація українського гумору, де мова і контекст – це індикатори друга або ворога. Починається розквіт українського стендапу, де коміки, з одного боку, діляться своїм досвідом і емоціями, пережитими через війну, а з іншого збирають гроші на допомогу ЗСУ. Повномасштабне вторгнення викинуло з національного інфополя російських коміків відомого каналу ТНТ, замінивши на власні - «Підпільний Стендап», «STAND UP Battle Club», а також багато інших менш масштабних проєктів. Гумор, деколонізований від російського впливу, стає інструментом кенселінгу окупантів. Українці створюють чисельні меми про те, як гуси атакують Кремль, російські військові крадуть унітази та пральні машинки чи «евакуують» снота з зоопарку, ганебно відступаючи з Херсону, про який вони казали: «Россия тут навсегда». «Підняття ставок» та «червоні лінії», які росія часто анонсує через своїх офіційних спікерів, як елемент інформаційної війни, дає українцям новий привід для розвінчення цих наративів за допомогою картинок, які швидко стають вірусними в соціальних мережах. Росія заявляє про можливість використання ядерної зброї – українці

роблять меми про Щекавицю. Пугін оголошує мобілізацію – українці відповідають: «Де нам взяти стільки чорних пакетів!?» [2].

Таким чином, український гумористичний дискурс політики зазнав суттєвої трансформації з початком російської агресії проти України у 2014 році у зв'язку з деколонізацією від російського впливу та формуванню нової масової ідентичності «ми проти них», що проявилася у появі численних нових мовних конструктів позначення ворога, розквіті власного українського стендапу та можливостям розвінчувати російські наративи та кенсилити окупантів за допомогою мемів в соціальних мережах.

Література

1. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалах ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 23. Том 1. С. 22—33. URL: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_1/23-1_2022.pdf
2. Доброго вечора everybody, цей день настав: ми підготували підбірку головних мемів 2022 року. URL: <https://suspilne.media/348110-dobрого-vecora-everybody-cej-den-nastav-mi-pidgotuvali-pidbirku-golovnih-memiv-2022-roku/>
3. Косьянова О. Г. Мова політики та політичний дискурс як взаємозалежні категорії. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 20—23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2013_10_8
4. Ненько О.Є. Гумористичний дискурс як смислове поле конструювання політичної ідентичності. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Соціологія. 2010. № 1—2. С. 76—84.

Панасовський Борис,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ «БОКО ХАРАМ» ЯК ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У контексті міжнародної безпеки й політичної стабільності питання тероризму входить до переліку глобальних проблем людства. Прояви і наслідки діяльності таких організацій, як «Бoko Харам», демонструють, що терористична проблематика виходить за локальні рамки та потребує загального аналізу та скоординованого підходу на міжнародному рівні. У цих умовах посилюється актуальність дослідження ідеологічних засад діяльності таких терористичних організацій, встановлення базових наративів та меседжей, що дозволяють рекрутувати нових членів, посилювати активність та збільшувати популярність серед пересічних громадян регіону. Актуальність цієї тематики пов'язана і з зусиллями міжнародного співтовариства у вирішенні терористичних загроз, ураховуючи, що дослідження ідеології того, чи іншого угруповання, дає змогу розробити максимально ефективні механізми протидії йому.

Трансформація «Боко Харам» з релігійного руху протесту проти внутрішнього корумпованого уряду у радикальне терористичне угруповання, особливо після смерті засновника Мохаммеда Юсуфа у 2009 році, розв'язала хвилю насилля і хаосу, що привернула увагу всього світу. Ідеологія та діяльність угруповання, особливо під керівництвом Абубакара Шекау, стала маркером нового рівня насилля, яке має ретельно вивчатися для розробки ефективних антитерористичних стратегій. «Боко Харам» з моменту свого створення на початку 2000-х років демонструвала суттєве зростання та укріплення своїх позицій, розширюючи свою діяльність за межі Нігерії та посилюючи свій деструктивний вплив на регіональну безпеку країн Чадського басейну. Основний наратив «західна освіта заборонена» (дослівний переклад «Боко Харам» з мови Хауса) вказує на ідеологічний опір західним практикам та культурному впливу, що є характерним для сучасних радикальних терористичних рухів [2].

«Боко Харам», офіційно відома як Джамаат Ахль ас-Сунна лід-Дава ва-ль-Джихад (араб. *داعية لاد فوع دلال فن سلا له اة عام ج*, букв. група людей Сунни за даву і джихад) - ісламістська бойова організація, що базується на північному сході Нігерії, яка також діє в Чаді, Нігері, північному Камеруні та Малі. «Боко Харам» була найсмертоноснішою терористичною групою у світі протягом 2010-х років згідно з Глобальним індексом тероризму. У 2016 році група розкололася, що призвело до появи ворожої фракції, відомої як «Західноафриканська провінція Ісламської держави». Заснована Мохаммедом Юсуфом у 2002 році, група очолювалася Абубакаром Шекау з 2009 року до його смерті у 2021 році. Після смерті Юсуфа група вже не була такою консолідованою навколо однієї ідеї, хоча та почала розпадатися у 2015 році на інші групи [1].

Ідеологія терористів «Боко Харам» глибоко вкорінена в традиційному ісламізмі північної Нігерії та базується на вільному тлумаченні Корану. (Сама назва «Боко Харам» стверджує, що вона має бути "сунітсько-салафітською", що означає прихильність до суворого та фундаменталістського тлумачення раннього Ісламу"). «Боко Харам» також є джихадистською групою, що позначає прихильність активно просувати свою справу не дивлячись ні на що. Наступна цитата Мухаммеда Юсуфа підтверджує регресивну та антидемократичну ідеологію «Боко Харам»: "Ці європейські освічені мусульмани повертаються додому тільки для того, щоб заплутати інших мусульман, стверджуючи, що демократія сумісна з Ісламом, тоді як джихад повинен використовуватися лише для самоконтролю" [9].

Салафізм визначається як консервативний релігійний рух в ісламі, який прагне відновити й підтримувати "чисту" форму ісламу, таку, що на думку салафітів існувала за часів Пророка Мухаммеда та перших трьох поколінь мусульман – поколінь "салаф" ("предків"). Салафіти прагнуть інтерпретувати та застосовувати шариатське право строго відповідно до цих ранніх вчень, відхиляючи будь-які нововведення або тлумачення, що стали популярними в більш пізні часи. У контексті «Боко Харам» салафізм розглядається як частина ідеології та обґрунтування своєї діяльності. Вони використовують строгу салафітську доктрину для виправдання своїх насильницьких дій та прагнення встановити ісламське правління, засноване виключно на їхньому тлумаченні Корану та шариату. «Боко Харам» виступає проти будь-яких західних або "нових" впливів на іслам, стверджуючи, що сучасне суспільство відійшло від "справжніх" корінь ісламських вчень, проповідуючи повернення до їх розуміння початкового ісламу, зокрема через здійснення джихаду, який не

включає лише внутрішню боротьбу за особисту чистоту, але й активні бойові дії проти всіх "невірних" [6].

Екстремістське угруповання «Боко Харам» принципово виступає проти західної освіти, вважаючи її руйнівною для мусульманських цінностей. Ця ідеологія була різко підкреслена їхнім терористичним нападом у Чібоку, Нігерія, у 2014 році, де вони викрали понад 200 школярок, велику частину з яких вбили. За твердженням терористів, це було скоєно з-за «неналежного» навчання дівчат. Вони планували видати за себе заміж школярок та перевчити їх «правильному» образу життя на підконтрольних їм територіях [2].

Згідно з заявами лідерів організації кінцевою метою «Боко Харам» є повалення уряду Нігерії та створення ісламської держави за вищим законом шаріату – мета, яку, як стверджує група, було ініційовано ще Халіфатом Дена Фодіо. Халіфат Дена Фодіо, відомий також як Сокотський халіфат, був сунітським мусульманським халіфатом у Західній Африці. Його заснував Усман дан Фодіо у 1804 році під час свого джихаду. Фодіо був фуланійським містиком, філософом та революціонером-реформатором. У період з 1804 по 1808 роки він у святій війні створив нову мусульманську державу, імперію Фулані. Усман дан Фодіо стимулював зростання ісламу в регіоні [9].

Ідеологія «Боко Харам» Мохаммеда Юсуфа в поєднанні з його вченням знайшла привабливість серед розчарованих членів нижчого класу у північній Нігерії. Юсуф скористався економічною ситуацією, що погіршується, і системою Алмаджирі (це система ісламської освіти, яка практикується в північній Нігерії, а також у прилеглих частинах Західної Африки. Термін «Альмаджирі» походить від арабського слова «Аль-Мухаджирун», що означає людину, яка залишає свій дім у пошуках ісламських знань), щоб залучити велику кількість послідовників, особливо з числа простих людей.

У нігерійському суспільстві, яке страждає від корумпованої поліції, судової системи, розваленої інфраструктури, корумпованих політиків і чиновників, відчужені члени класу люмпенів знайшли розраду в сектантських групах, таких як Народний конгрес Одуа, бойовики дельти Нігеру та фундаменталісти «Боко Харам». Якщо розглянути саме те, що пропонує ідеологія африканських фундаменталістів, то можна зрозуміти, що в ній нема нічого принципово нового. У основі системи вірувань «Боко Харам» лежить крайня інтерпретація сунітського ісламу. Прихильники вважають, що їхні ідеології ґрунтуються на салафітській традиції, прагнучи до суворого застосування законів шаріату. Вони стверджують, що світські чи західні впливи псуєть ісламські цінності. Отже, вони відкидають демократичні принципи, які вони вважають протилежними законам, встановленим вірою, виступаючи натомість за створення ісламського халіфату в Нігерії [9].

Лідери «Боко Харам», особливо Юсуф і його наступник Абубакар Шекау, посилаються на наративи історичних ісламських діячів, таких як Усман дан Фодіо, використовуючи цю спадщину для підтримки своїх претензій і узаконення насильницького джихаду. Роблячи це, вони переплітають свої сучасні образи з минулими ісламськими завоюваннями.

Ідеологія групи також ґрунтується на соціально-економічній нерівності та релігійній, що спостерігається в Нігерії, зокрема на сприйнятті покинутості північних регіонів. Злидні та зубожіння, які охоплюють ці території, створюють сприятливий ґрунт для радикалізації та вербування, сигналізуючи про однозначний зв'язок між економічним тиском і сприйнятливістю до екстремістів.

Щодо релігії, то у Нігерії є дві панівні релігії. Іслам домінує на півночі країни, також поширений у південно-західній частині, серед народу йоруба. Протестантизм і місцеве синкретичне християнство також поширені серед йоруба, тоді як католицизм переважає у народу іґбо. «Боко Харам» використовує цю вразливість та роз'єднання, посилюючи релігійні напруженості та звертаючись зі своїми закликами переважно до мусульманських спільнот на півночі країни. Вони розпалюють антагонізм проти християн та уряду Нігерії, який сприймається як західно орієнтований та секулярний, і таким чином намагаються заручитися підтримкою тих, хто відчуває економічне та соціальне відчуження [6].

Політично та економічно не розвинуте населення легко спонукати до приєднання. Саме на цьому в першу чергу базується ідея управління та спонукання до виконання своїх особистих намірів великої кількості населення північних та інших регіонів. Дослідження релігійно оформлених наративів у комунікації «Боко Харам» показує, що вони використовують священне писання. Вони вибірково використовують вірші Корану та Хадиси, щоб раціоналізувати операції, починаючи від терористичних нападів і закінчуючи кампаніями викрадень людей, найбільш сумнозвісною з яких є викрадення школярів Чібок. Також пізніша відданість ширшому руху джихадистів, включаючи Ісламську державу, означає прийняття транснаціональної динаміки тероризму, виносячи порядок денний «Боко Харам» за межі нігерійських кордонів у глобальні рамки ісламістської войовничості [6].

Відрізняючись від традиційних ісламських практик, застосування «джихаду» «Боко Харам» перетворюється на засіб терору, використовуючи віру для створення радикального політичного порядку, в якому співіснування з незгодними принципами, ісламськими чи іншими, стає неприйнятним.

Аналізуючи все це - сучасні наукові статті підкреслюють необхідність розуміння ідеологічної еволюції «Боко Харам» не лише в нігерійському контексті, а й як частини глобального дискурсу про релігійний екстремізм. Завдяки всебічним дослідженням вимальовується деталізований портрет «Боко Харам». Він відображає взаємодію ідейного екстремізму, політичних заперечень і екзистенційного відчаю, що зливаються в тривожну ітерацію тероризму, що вражає Нігерію та басейн озера Чад.

Таким чином, перетворення «Боко Харам» на радикальне терористичне угруповання є яскравим прикладом того, як екстремістські ідеї можуть адаптуватися та змінюватися в часі, зачіпаючи нові виміри політичної нестабільності та насилля, і є чіткою демонстрацією небезпеки не лише для Нігерії, але й для всіх держав Чадського басейну.

Якщо підсумувати - ідеологія «Боко Харам» базується на прагненні створити ісламський халіфат в Нігерії та виступають проти будь-яких форм західної освіти та культури, які вважаються їми гріховними й забороненими. «Боко Харам» виступає за суворе впровадження шаріатського права та використовує насильство та терор як засоби досягнення своїх цілей, включаючи напади на цивільне населення, урядові структури, та взяття заручників.

Розуміння ідеології «Боко Харам» дозволяє виявити корені проблеми та визначити способи протидії терористичним загрозам. Використовуючи ці знання, можливо розробити стратегії, що не лише боротимуться проти проявів екстремізму, але й нейтралізуватимуть його основоположні ідеї та запобігатимуть вербуванню й поширенню терористичних ідей

серед населення. Міцність міжнародної системи безпеки значно залежить від здатності переконливо протистояти ідеології терору. Узагальнення інформації про такі угруповання як «Бoko Харам» укріплює основи для розуміння універсальних характеристик терористичних рухів і розробки комплексних стратегій їх знищення та профілактики. Такий підхід є ключовим елементом створення ефективної політичної, соціальної та культурної програми, що передбачає не тільки пряму відповідь на тероризм, але й роботу на превентивному рівні.

Література

1. Anatomy of Boko Haram: The Rise and Decline of a Violent Group in Nigeria. Al Jazeera Centre for Studies. URL: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2018/04/anatomy-boko-haram-rise-decline-violent-group-nigeria-180422110920231.html> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Boko Haram's Deadly Impact. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/article/boko-harams-deadly-impact> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Can the AU's "Common African Defence and Security Policy" Provide a Pan-African Solution to the Continent's Security Challenges?. URL: <https://theglobalobservatory.org/2024/02/can-the-aus-common-african-defence-and-security-policy-provide-a-pan-african-solution-to-the-continent-security-challenges/> (дата звернення: 11.04.2024).
4. Counting the development costs of the conflict in North-Eastern Nigeria: the economic impact of the Boko Haram-led insurgency. URL: https://kclpure.kcl.ac.uk/ws/portalfiles/portal/78102555/AcceptedpaperCounting_the_development_costs_of_the_conflict_in_North_Eastern_Nigeria.pdf (дата звернення: 11.04.2024).
5. Facing the Challenge of the Islamic State in West Africa Province. Crisis Group. URL: <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/nigeria/273-facing-challenge-islamic-state-west-africa-province> (дата звернення: 11.04.2024).
6. Olofinbiyi S. A. The ideological basis of Boko Haram terrorism. URL: <https://journals.co.za/doi/abs/10.10520/EJC-1d58251c3e> (дата звернення: 11.04.2024).
7. Regional Cooperation in West Africa: Counter-Terrorism and Counter-Insurgency. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19392206.2021.1929747> (дата звернення: 11.04.2024).
8. Security sector corruption and military effectiveness: the influence of corruption on countermeasures against Boko Haram in Nigeria. URL: https://econpapers.repec.org/article/taffswixx/v_3a31_3ay_3a2020_3ai_3a1_3ap_3a131-158.htm (дата звернення: 11.04.2024).
9. The Origins of Boko Haram. The National Interest. URL: <https://nationalinterest.org/feature/the-origins-boko-haram-10609> (дата звернення: 11.04.2024).
10. What Is Boko Haram?. United States Institute of Peace. URL: <https://www.usip.org/sites/default/files/SR308.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).

Пашина Наталія,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Овіннікова Раїса,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія. Політична аналітика та експертиза»,
Маріупольський державний університет

ВЛАДА СЛІВ: РОЛЬ НЛП У ПОЛІТИЧНОМУ МАНІПУЛЮВАННІ СУСПІЛЬНОЮ СВДОМІСТЮ

Актуальність дослідження особливостей використання психологічних технологій і прийомів для здійснення політичного впливу обумовлена стрімкою інформатизацією суспільних відносин, в умовах якої функціонують численні канали політичної комунікації, які опосередковують передачу інформації між політичними акторами. Така політично значуща інформація існує у вигляді певних мовленнєвих конструкцій, за допомогою яких здійснюється психологічний вплив на реципієнтів. Свідоме використання прийомів нейролінгвістичного програмування (далі – НЛП) робить політичний вплив контрольованим та прогнозованим. Крім того, дослідження можливостей НЛП у площині політичної комунікації дозволяє розпізнавати небажані маніпулятивні впливи та формувати комунікативні стратегії протидії їм.

Метою дослідження є визначення ролі НЛП у політичному маніпулюванні суспільною свідомістю.

Серед особливостей явища політичного впливу в контексті розвитку інформаційних та комунікаційних технологій виокремлюють: міждисциплінарність вивчення, всеосяжність, діяльнісну природу та технологічність [3, с. 193], наголошується на взаємопов'язаності та взаємозумовленості політичного, психологічного та інформаційного (медійного) різновидів впливу в сучасному політичному дискурсі [3, с. 194]. Відтак значущим є вивчення психологічних механізмів маніпулювання, як різновиду цілеспрямованого впливу, на суспільну свідомість у політичній сфері.

Маніпулювання, як непомітний для людини вплив, здійснюваний з метою зміни поглядів, мотивації та поведінки [4, с. 39], здебільшого є латентним інструментом комунікації, передбачає наявність певного прихованого наміру суб'єкта здійснення, спрямованого на те, щоб зробити поведінку реципієнта прогнозованою.

В науковій літературі наголошується, що ефективність маніпулятивного впливу залежить від коректного вибору інформаційного повідомлення та комунікаційних каналів, через які воно поширюється [1, с. 39]. Так, необхідно погодитись з точкою зору, що перспективним є вивчення іманентної для політичного маніпулювання сугестивності з позицій використання прийомів і технік нейролінгвістичного програмування, адже означений підхід спрямований на оптимізацію комунікативних процесів, що ґрунтується на глибокому вивченні суб'єктивних відображень, аналізі та ідентифікації компонентів внутрішнього світу і здатності конструювати позитивні моделі комунікативної

поведінки [2, с. 47], що дає можливість отримати цілісне уявлення про механізми конструювання маніпулятивних повідомлень, їх ефективність та особливості розповсюдження.

НЛП являє собою комбінацію моделі мислення, мовлення та програмування, що відноситься до прагматичних, синтаксичних, семантичних, морфологічних і фонологічних структур [7, с. 102]. НЛП, як методологія аналізу патернів поведінки та спілкування людей функціонування мозку у зв'язку з мовою, набуває особливого значення в якості інструменту психолінгвістичного впливу на соціально-політичну дійсність.

Засновники підходу НЛП Дж. Гріндер та Р. Бендлер визначали, що мова слугує системою репрезентації нашого досвіду. При цьому, слова є поверхневою структурою, а досвід – глибинною [5, с. 24]. Звідси випливає, що у різних людей одні й ті ж слова позначають різні за своїм сутнісним наповненням явища.

Основними процесами моделювання та викривлення реальності є узагальнення, виключення та спотворення, кожний з яких має підвиди. Наприклад, до узагальнень відносяться модальні оператори необхідності і можливостей (треба, можна, неможна та ін.) та пресуппозиції – припущення, які переносять адресата у бажане для адресанта майбутнє.

Одним з факторів, що обумовлює затребуваність прийомів НЛП, на нашу думку, можна вважати «кліпову культуру», яка за теорією Е. Тоффлера [9, с. 182] характеризується швидкими, ефемерними, короткочасними враженнями, які спричинені надмірним потоком інформації, що подається в коротких, зосереджених форматах – кліпах. Такі короткі інформаційні повідомлення залучають одразу декілька каналів сприйняття: візуальний та аудіальний, здатні у концентрованій формі донести до кінцевого «споживача» бажану думку та справити необхідний вплив. Так, виходячи з базової пресуппозиції НЛП, відповідно до якої сенс будь-якого повідомлення – у тій реакції, яку воно викликає, формуванню інформаційного повідомлення передують розуміння про бажану реакцію реципієнтів.

У загальній теорії комунікації існує основна аксіома, що сигнал має значення лише з точки зору фрейму або контексту, в якому він з'являється [6, с. 2]. Стверджується, що те значення, яке набуває будь-яка подія, залежить від «рамки» сприйняття. Зі зміненням рамки відбувається зміна значення. Це рефреймінг: зміна рамки, в якій людина сприймає події, щоб змінити їхній сенс. Коли змінюється сенс, змінюються і реакції та поведінка людини.

«Піраміда неврологічних рівнів» відноситься до моделі, яка описує взаємозв'язок різних рівнів досвіду та комунікації людини. Ця модель допомагає зрозуміти, як інформація обробляється та представляється в людському мозку. «Піраміду неврологічних рівнів» складають рівні: сприйняття, поведінки, переконань, цінностей та потреб, ідентичності, місії [8]. Використання цього інструменту можливе для вибудовування стратегії взаємодії із різними категоріями електорату. Наприклад, для підстроювання і формування симетричного рапорту необхідно взаємодіяти із електоратом на однакових неврологічних рівнях. Крім того, зазначений інструмент може бути використано для створення переконливих текстів, оскільки переконання являють собою зв'язки між неврологічними рівнями: «Єднаймося (рівень поведінки) для перемоги (рівень цінностей)». Також необхідно зважати, що кожен рівень впливає на ті, що знаходяться під ним, а також на ті, що знаходяться вище. Наприклад, зміни на рівні сприйняття можуть вплинути на поведінку людини, тоді як зміна переконань та цінностей може вплинути на поведінку. Знання цих закономірностей відкриває можливості для конструювання соціальної дійсності із заздалегідь прогнозованими наслідками.

Таким чином, можна констатувати, що НЛП відіграє методологічну (інструментальну, технологічну) роль у політичному маніпулюванні суспільною свідомістю. Означений напрямок психотехнологій передбачає широкий спектр стратегій і технік впливу на переконання, уявлення, емоції та поведінку мас і політичних акторів. Зважаючи на інструментальну цінність НЛП, його вплив неможна визначити виключно як позитивний або негативний, оскільки така оцінка залежить від контексту та цілей застосування, та фактичних наслідків. Втім, коли йдеться про застосування НЛП у політичному маніпулюванні суспільною свідомістю, означене питання набуває особливої етичної значущості у контексті збереження демократичних цінностей.

Література

1. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Політична маніпуляція та інформаційно-психологічна безпека в політичних відносинах. *Науковий журнал «Політікус»*. № 2. 2020. С. 36-43.
2. Ковалевська А.В. Аналіз політичного дискурсу: парадигма спіндокторингу. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Випуск XLI (41). 2020. С. 42-61.
3. Кокарча, Ю.Н. Соціальні мережі як чинник політичного впливу в умовах розвитку демократичної політичної культури: дис. ... канд. наук з політології (доктора філософії) : 23.00.03. Київ, 2020. 240 с.
4. Пашина Н. П. Технології управління масовою свідомістю : навчальний посібник до курсу «Політична психологія» (для студентів спеціальності «Політологія»). Маріуполь: Вид-во Маріупольського державного університету, 2020. 64 с.
5. Bandler Richard & Grinder John. The structure of magic 1 - a book about language & therapy. Science and Behavior Books, 2005. 225 p.
6. Bandler, Richard. Reframing : neuro-linguistic programming and the transformation of meaning. Moab, Utah : Real People Press, 1982. 208 p.
7. Neuro-linguistics programming techniques as manipulative moves: critical discourse analysis of pakistani politicians' speeches (International Review of Social Sciences, IRSS). 2021. Issue-9. Vol. 1. PP. 101—112.
8. The neurological levels model of NLP. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/figure/The-Neurological-Levels-Model-of-NLP-12_fig1_368487390
9. Toffler, Alvin. The third wave. William Morrow & Company, 1980. P. 182.

Руденко Анастасія,
2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціологія»,
Маріупольський державний університет

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Музика тісно пов'язана з нашим життям. Вона супроводжує нас з самого дитинства і аж до самої смерті. Вона була до нас і буде після нас. Адже музика, як універсальна мова людства, відіграє важливу роль у житті суспільства. Вона не лише дарує естетичну насолоду, але й формує ціннісні орієнтири, впливає на світогляд та поведінку людей, об'єднує та

розділяє соціальні групи. Тому вивчення музичної культури як соціального феномену є актуальним та важливим завданням.

Музика – це не просто звуки та мелодії, а й система знаків, цінностей, норм та практик, що формують музичну культуру. Музика – це феномен, який ми асоціюємо зі сферою мистецтва та художньої творчості, і з моменту свого народження вона виконувала безліч функцій, які століттями виходили далеко за межі реальних естетичних пошуків людини. Як писав Богдан Слющинський в одній із своїх робіт: «Таким чином, якщо музика – це вид мистецтва, який відображає дійсність і впливає на людину засобами усвідомлених і особливим способом організованих звукових послідовностей, то музична культура – це музичний рівень певної спільноти, суспільства, від якого залежить розвиток музики, тобто відбувається взаємозв'язок: автор – виконавець – слухач і зворотна дія на автора і виконавця» [2, с. 65].

Музична культура є складним соціальним феноменом, що глибоко інтегрований в життя суспільства. У сучасному «музичному» світі ми також можемо говорити про даний феномен не тільки як про явище художнього, естетичного, що належить лише галузі мистецтва, але також і як про феномен соціального життя в самому широкому значенні цього слова [3]. Музична культура відображає соціальні цінності й ідеали через тексти, мелодії та виконавські стилі. Соціальний контекст впливає на те, як музика твориться, виконується та сприймається. Музична культура створює спільність та об'єднує людей, формуючи соціальні групи та спільноти на основі спільного музичного смаку. Також вона може бути інструментом соціальної зміни та активізму, віддзеркалюючи проблеми та стимулюючи обговорення у суспільстві. Адже історично, музична культура відображала соціальні та політичні зміни, віддзеркалюючи дух епохи та реакцію суспільства на події.

Музична культура має багатогранний вплив на суспільство. Мова музичного мистецтва виступає універсальним комунікаційним інструментом культурного простору та виконує декілька важливих функцій: функцію спілкування; функцію передачі і збереження інформації; функцію вираження почуттів і емоцій людини; формування мислення; накопичення людського досвіду [1, с. 3]. За допомогою своїх функцій вона може:

- Формувати ціннісні орієнтири та світогляд людей, де музичні твори часто пропагують певні ідеали, такі як любов, патріотизм, героїзм, справедливість тощо.
- Впливати на емоційний стан людей, адже музика може збуджувати, заспокоювати, веселити, засмучувати, об'єднувати людей у спільних переживаннях.
- Сприяти соціалізації особистості, де музична культура дає людям можливість спілкуватися, обмінюватися думками та почуттями, знаходити однодумців.
- Виступати як фактор соціальної стратифікації. Це означає, що музичні уподобання людей часто свідчать про їх соціальний статус, освіту, рівень доходу, етнічну приналежність тощо.
- Стимулювати розвиток інших сфер культури та суспільства. Тобто музика може бути джерелом натхнення для художників, письменників, поетів, танцюристів, кінорежисерів тощо.

Музична культура – це також динамічний феномен, що постійно розвивається. Це пов'язано із змінами в суспільстві, що призводять до змін у музичній культурі. Розвиток музичної культури відображає динаміку змін у суспільстві, від політичних та економічних до культурних та технологічних. Глобалізація призводить до взаємопроникнення та змішування

різних музичних культур. З одного боку, це веде до збагачення музичного світу та появи нових музичних стилів. Але з іншого боку, існує ризик втрати самобутніх музичних традицій та культурної ідентичності. З цього випливає, що на сьогоднішній день необхідно підтримувати розвиток сучасної музики та стимулювати творчість нових музикантів. Але також важливо вживати заходів для збереження традиційної музичної культури та передачі її наступним поколінням.

Підсумовуючи, можна сказати, що музична культура завжди відображає культурну ситуацію в суспільстві, моральну, політичну та духовну атмосферу суспільного життя, які в сукупності формують соціальну сферу музичної культури даного суспільства. Музика як соціальний феномен відображає широкий спектр культурних, етнічних та ідентичних відмінностей у суспільстві. Також музика має величезний потенціал для позитивного впливу на суспільство. Тому вивчення музичної культури як соціального феномену має важливе значення для розуміння розвитку суспільства та його майбутнього. Адже це дає можливість краще зрозуміти закони розвитку суспільства, особливості соціокультурних процесів, ціннісні орієнтири та світогляд людей.

Література

1. Злотник О.Й. Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. на здоб. наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 26.00.01 – теорія та історія культури / М-во культури України. НАКККіМ. Київ, 2019. 254 с.
2. Слющинський Б.В. Музична культура як предмет соціологічного аналізу. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики* : зб. наук. пр. Вип. 72. Запоріжжя. 2016. С. 62–69.
3. Сучасна музика як соціокультурне явище. URL: <http://estetica.etica.in.ua/suchasna-muzika-yak-sotsiokulturne-yavishhe/>

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Максимлюк Владислав,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

ТЕРОРИЗМ: РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ

Тероризм є однією з найбільших загроз сучасності та викликає занепокоєння у суспільстві через свою непередбачуваність та руйнівні наслідки. Він став глобальною проблемою, що не знає кордонів і здатен дестабілізувати ситуацію в будь-якій країні світу. Тероризм як політичний феномен має на меті досягнення певних цілей шляхом застосування насильства, залякування та створення атмосфери страху. Терористичні організації

використовують тактику терору для привернення уваги до своїх вимог та здійснення тиску на уряди і суспільство.

Однією з головних особливостей тероризму є його ідеологічне підґрунтя. Терористичні організації часто керуються радикальними переконаннями, заснованими на релігійному фундаменталізмі, політичному екстремізмі або сепаратистських настроях. Вони прагнуть нав'язати свої погляди суспільству, використовуючи методи терору та насильства. Терористичні угруповання можуть мати різні мотиви, такі як боротьба за незалежність, встановлення теократичного режиму або протест проти існуючого політичного ладу. Однак, незалежно від мотивів, їхні дії завжди спрямовані на дестабілізацію та залякування.

Тероризм становить серйозну загрозу для стабільності та безпеки держав. Терористичні акти спрямовані на дестабілізацію політичної ситуації, підрив довіри до влади та посіяння хаосу в суспільстві. Вони завдають значної шкоди економіці, туризму та інвестиційному клімату країни, що може призвести до довгострокових негативних наслідків [2]. Терористичні атаки часто спрямовані на цивільне населення, що призводить до численних жертв та поширення страху серед громадян. Це підриває почуття безпеки та довіри в суспільстві, створюючи атмосферу невизначеності та тривоги.

Боротьба з тероризмом вимагає комплексного підходу та співпраці на міжнародному рівні. Необхідно посилювати заходи безпеки, обмінюватися розвідувальною інформацією та координувати дії правоохоронних органів різних країн. Також важливо приділяти увагу попередженню радикалізації та розвитку толерантності в суспільстві [3]. Це передбачає роботу з молоддю, освітні програми та заходи, спрямовані на протидію екстремістській пропаганді. Необхідно розвивати міжкультурний діалог та сприяти порозумінню між різними релігійними та етнічними групами.

Крім того, для ефективної протидії тероризму необхідно усунути соціальні, економічні та політичні передумови, що сприяють поширенню екстремістських ідей. Це може включати в себе боротьбу з бідністю, забезпечення рівних можливостей, розвиток освіти та діалогу між різними групами населення [1]. Важливо також приділяти увагу вирішенню конфліктів мирним шляхом та сприяти політичній стабільності в регіонах, що страждають від тероризму. Це вимагає активної участі міжнародної спільноти та підтримки зусиль з врегулювання конфліктів та зміцнення демократичних інститутів.

Однак, незважаючи на всі зусилля, повністю викоринити тероризм неможливо. Тероризм адаптується до нових умов та використовує сучасні технології для досягнення своїх цілей. Тому важливо постійно вдосконалювати методи боротьби з тероризмом, розвивати міжнародну співпрацю та зміцнювати стійкість суспільства перед терористичними загрозами. Це вимагає не лише військових та правоохоронних заходів, але й соціальних, освітніх та культурних ініціатив, спрямованих на зменшення привабливості радикальних ідеологій та побудову гармонійного суспільства.

Таким чином, тероризм є серйозною загрозою для сучасного світу, що підриває стабільність суспільства та вимагає рішучих дій з боку міжнародної спільноти. Лише через об'єднання зусиль та комплексний підхід можна ефективно протидіяти цьому деструктивному явищу та забезпечити мир і безпеку для всіх. Це вимагає не лише військових та правоохоронних заходів, але й соціальних, економічних та політичних ініціатив, спрямованих на усунення корінних причин тероризму та побудову стабільного та справедливого суспільства.

Література

1. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним. *Тероризм в сучасних міжнародних відносинах*. 2017. № 2. С. 108–112.
2. Канцір В. Міжнародний тероризм як "непереборна сила" для світової спільноти. *Вісник*. 2017. № 876. С. 269–274.
3. Кириченко К. Л. Міжнародний тероризм: загрози для України. *Міжнародний тероризм*. 2017. С. 1–32.

Серга Тетяна,
кандидат соціальних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Тищенко Катерина,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Цілий комплекс взаємопов'язаних та взаємозалежних трансформаційних процесів, які відбуваються у сучасному світі, такі як посилення глобалізації, третя «хвиля» демократизації, а також зростання значення та активності наднаціональних організацій та міжнаціональних соціальних рухів, відображаються на державно-правовій реальності окремих країн, що визначає розвиток їх соціально-політичної, правової, економічної та культурної сфер життя. Економічна глобалізація, відповідно до висновків сучасних дослідників, призвела до загострення напруги між демократією як системою влади, що здійснюється на територіальному рівні, та впливом глобальних ринків та транснаціональних корпоративних мереж. У світі, де держави намагаються протистояти великим силам глобальних ринків та діям транснаціональних корпорацій, стає питання про саму ефективність національної держави. Під впливом інформаційної складової глобалізації спостерігається фактичне розмиття «територіальної свідомості». Віртуалізація державного простору стає очевидною, і вона виявляється як ключова особливість нової соціальної та державно-правової реальності, де глобалізація і локалізація існують одночасно.

Ю. Ткачук визначає кілька ключових факторів, що впливають на спрямованість та характер трансформаційних процесів у світі. Окрім економічної революції та прогресу в інформаційних технологіях, він вказує на процес демократизації та розповсюдження політики націоналізму. Таким чином, він підкреслює одночасність двох протилежних тенденцій у політичній сфері: з одного боку, інтеграція та об'єднання держав, а з іншого – постійне виникнення нових державних утворень [4, с. 5].

Е. Мак-Грю визначає кілька взаємопов'язаних видів трансформаційних процесів, таких як ліберальний інтернаціоналізм, радикальний республіканізм та космополітична демократія, які прямо впливають із загальних тенденцій демократизації та глобалізації у

сучасному світі. У сфері політики основними напрямками трансформаційних процесів стають демократизація, розвиток громадянського суспільства, зменшення втручання держави в особисте життя, зростання ролі міжнародних організацій, що породжує питання про суверенітет держав у сучасному світі [1, с. 273].

Серед основних проявів глобальних трансформаційних процесів сьогодні часто зазначають раптове зменшення впливу національних держав. Традиційні актори міжнародних відносин стають все менш ефективними і більш вразливими у конкуренції з новими учасниками та зростаючими антидержавними тенденціями.

Розширення горизонтальних контактів та взаємодії між громадянським суспільством різних країн, незалежних від національних урядів, також є важливим аспектом цих процесів. Так, у сучасній Європі спостерігається інтенсивна інтеграція та об'єднання держав, що призводить до переосмислення національної державності.

Глобальні трансформаційні процеси викликають значні зміни у всіх сферах життя світової спільноти та впливають на характер та напрям трансформаційних процесів в Україні.

У політичній сфері однією з ключових тенденцій глобальних трансформаційних процесів є поширення демократії та закріплення демократичних інститутів. Цей процес відображає нову глобальну «хвилю» демократизації, яка пронизує не лише всесвітнє, але й європейське політичне становище. Сучасна демократизація характеризується: розширенням та реальним забезпеченням у транснаціональному масштабі прав і свобод особи; зростанням значення індивідуальних інтересів; визнанням фізичних осіб як незалежних суб'єктів міжнародних відносин тощо. Принцип прав людини та необхідність міжнародного правосуддя стають одним із легітимних засад обмеження державного суверенітету та глобальної «прозорості» державних кордонів [2, с. 211].

Серед найбільш помітних трансформацій у правовій сфері, що відображають процес формування нового всесвітнього (глобального) порядку, можна виділити наступні аспекти:

- зміна змісту та принципів побудови міжнародного правопорядку, що призводить до зниження стабільності; поступове народження нової політико-правової реальності – глобального порядку, який, на відміну від існуючого світового порядку, має загальний характер та меншу формалізованість, але більшу відповідальність за порушення;
- зростання впливу міжнародного права на розвиток та зміну внутрішнього права, що призводить до уніфікації національних правових систем та збільшує взаємозалежність між ними;
- криза управління міжнародними процесами та невизначеність ролі суб'єктів міжнародних відносин;
- підвищення координації політики країн у галузі правового регулювання, що сприяє розширенню прав і свобод людини, які захищаються міжнародним правом;
- розширення національної юрисдикції конкретних держав, що виходить за межі їх територій, та з'явлення нових органів міжнародної юстиції.

Трансформаційні процеси в економіці також суттєво впливають на соціальну сферу, охоплюючи такі аспекти, як розроблення нової моделі державного розвитку, орієнтація господарської діяльності держав на конкурентну боротьбу на світових ринках, адаптація до

швидкого науково-технічного прогресу, зростання дипломатичної складової конкурентоспроможності країн та перенесення деяких державних функцій на наддержавний рівень.

У соціокультурній сфері спостерігаються трансформації, такі як соціокультурна стандартизація та уніфікація, а також міграційні процеси та збільшення просторової проникності світу. На сьогоднішній день важливою умовою існування сучасного суспільства є вільне переміщення осіб та внутрішня міграція на всій території країни.

Глобальне суспільство переживає епоху важливих змін, які проявляються у розширенні активності неурядових організацій, транснаціональних правозахисних груп, профспілок, релігійних організацій та інших об'єднань. Ці тенденції формують інфраструктуру транснаціонального громадянського суспільства, а його представники на міжнародних форумах виступають як засоби вираження інтересів громадян та спільнот, а також сприяють створенню умов для самоконтролю та створення спільнот, що базуються на принципах рівності, загального блага та гармонії з природою.

Зміцнення почуття приналежності до локальних та глобальних спільнот, які об'єднуються спільними інтересами та цінностями, стало головною метою політичної діяльності нових соціальних рухів. Вони також виявляють пошук нових форм соціальної, політичної та економічної організації, які були б сумісними з принципами самоврядування.

Крім того, інший важливий аспект сучасних трансформаційних процесів, який безпосередньо впливає на державно-правову реальність України, – це трансформація правотворчої діяльності суб'єктів міжнародних відносин. Суттєві зміни в національному законодавстві країн викликані, зокрема, передачею деяких повноважень до наднаціональних, неурядових та навіть приватних інститутів [3, с. 14].

Отже, Україна, як суверенний суб'єкт міжнародної політики, переживає становлення та розвиток умов глобалізації та демократизації. Цей процес поєднує вплив тенденцій демократизації, які народжуються після розпаду радянської системи, та глобалізації, яка відображається у зміні умов у сфері економіки, соціально-політичних відносин, права та культури. Це поєднання тенденцій ускладнює визначення інтересів України як суб'єкта глобальних відносин та спричиняє пошук її місця в сучасному світі.

Література

1. McGrew Anthony. Transnational democracy : theories and prospects / A. McGrew. In, Stokes, *Geoff rey and Carter, April (eds.) Democratic Theory Today: Challenges for the 21st Century*. Cambridge, UK, Polity Press, 2002. P. 269-294.
2. Байрачний В. О. Трансформація соціальної відповідальності в динаміці суспільного розвитку. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія. 2016. № 2. С. 206-216.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Людина в інформаційному суспільстві : проблема моральної ідентифікації. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія : Філософія. 2019. № 1 (40). С. 8-20.
4. Ткачук Ю. В. Глобалізація в сфері політики : інститути і механізми наддержавного впливу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси»; Одес. нац. юрид. акад. О., 2004. 16 с.

Стадник Альона,
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет

Кузьмін Віктор,
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні становить 68,8 тис., з яких діти-сироти – 22,3 тис. Причинами, які призводять до того, що діти стають сиротами або позбавляються батьківського піклування, є: смерть батьків або втрата контакту з ними; небезпечні умови життя (війна, природні катастрофи); насильство в родині; алкоголізм та наркоманія батьків; недостатня матеріальна допомога та підтримка батьків. Якщо дитина потрапляє в одну з перерахованих категорій, держава автоматично бере на себе турботи, пов'язані із вирішенням її долі.

На сьогодні значна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, утримується, виховується та навчається в державних дитячих закладах, у яких через велику кількість вихованців діти не отримують сімейного затишку, материнської та батьківської ласки, справжнього добробуту і, головне, соціальної адаптації з раннього дитинства. Щорічно в інтернатних закладах завершують навчання близько 1,5 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Однак прослідковується стійка тенденція до того, що більшість вихованців інтернатних закладів є соціально та психологічно дезадаптованими, мають відхилення в поведінці, підвищену агресивність, а створена система виховної роботи не спроможна сформуванати у дітей життєво необхідні навички для самостійного життя. Майже 20 % колишніх вихованців притягуються до кримінальної відповідальності.

Найбільш поширеною формою виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є опіка та піклування. Так, за даними Державної служби статистики України під опікою та піклуванням громадян у 2022 р. перебувало 67% від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, тоді як у 2021 р. таких дітей було 64,3%. 12,4 % від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування виховується в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу. Решта дітей (9,6%), в залежності від стану здоров'я, виховуються в інтернатних закладах, які підпорядковані кільком міністерствам: Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерству охорони здоров'я та Міністерству соціальної політики. Якщо дитина спроможна до навчання та самостійного розвитку, то її направляють до інтернатних закладів Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України.

Одним з основних видів соціальної підтримки дітей, які позбавлені батьківського піклування, є прийомна сім'я. Проте, на сьогоднішній день в Україні не вистачає прийомних сімей для всіх дітей, які потребують такої підтримки. За даними Мінсоцполітики, на кінець 2022 року в Україні було зареєстровано 8471 дитину, яка перебуває у прийомних сім'ях. Проте, наразі існує близько 22000 дітей, які потребують такої підтримки. В якості соціальних гарантій для даної групи дітей виступають: соціальний супровід дитини; щорічне безоплатне оздоровлення; за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, зберігається право на житло, в якому вони проживали з батьками, рідними тощо до влаштування у відповідні заклади; дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку надається одноразова допомога у розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України; держава гарантує працевлаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після повернення їх з дитячих закладів, від опікунів чи піклувальників, з дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, закінчення навчання в державних та комунальних навчальних закладах.

Слід зазначити, що збільшення числа дітей, що залишилися без піклування батьків, неминуче веде до збільшення числа установ для утримання дітей даної категорії – будинків дитини, дитячих будинків, шкіл-інтернатів, притулків і ін.

Отже, проблема дітей, позбавлених батьківського піклування, є серйозною проблемою сучасного суспільства. Ця проблема потребує комплексного підходу та співпраці всіх галузей влади, громадських організацій та громадянського суспільства для забезпечення прав та соціальних гарантій цих дітей. Також потрібно проводити превентивну роботу з метою запобігання позбавленню батьківського піклування та насильства в родинах. Тільки таким чином можна забезпечити безпеку та благополуччя дітей, позбавлених батьківського піклування, та зменшити вплив цієї проблеми на соціальну структуру країни.

Підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились в складних життєвих обставинах, як на державному рівні, так і у місті Запоріжжі визнана пріоритетною.

За даними Національної соціальної сервісної служби України у період з лютого 2022 року по січень 2023 року регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які з тих чи інших причин залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного часу. З них 1476 дітей стали сиротами у зв'язку з обставинами військової агресії РФ проти України. На кінець 2023 р. на обліку служби (управління) у справах дітей Запорізької міської ради перебуває 1695 дітей, а саме: 1081 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, 614 дітей, які опинились у складних життєвих обставинах.

Кількість прийомних сімей в області складає 204 од. з кількістю прийомних дітей – 432 (15 прийомних сімей в м. Запоріжжя). Центрів соціально-психологічної реабілітації дітей – 5 одиниць. В підпорядкуванні служби у справах дітей Запорізької облдержадміністрації перебуває два заклади соціального захисту дітей, а саме – притулок для дітей та центр соціально-психологічної реабілітації дітей. У центрі соціально-психологічної реабілітації протягом 2020 року перебувало 110 дітей, в притулку для дітей – 178. Після проходження дітьми курсу реабілітації та профілактичної роботи із батьками 104 дитини повернулися на виховання в біологічні сім'ї, 43 набули статус дитини, позбавленої батьківського піклування.

В м. Запоріжжя налагоджена система своєчасної постановки на первинний та регіональний облік дітей, які підлягають усиновленню. Станом на 1 січня 2023 року на місцевому обліку дітей, які можуть бути усиновлені, перебуває 355 дітей (з них: 254 мають братів та сестер, 32 – мають інвалідність, 262 – старші 11 років). Сформована та постійно поновлюється база даних кандидатів в усиновителі, яка станом на 01.01.2023 року налічує 43 подружніх пар та одиноких громадян.

Постійно проводиться робота із забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї. Під час підбору дитини усиновителям надається повна та об'єктивна інформація про дитину, яку вони бажають усиновити. За бажанням батьків, їм пропонується проводити незалежне обстеження дитини за станом здоров'я.

Окрім послуги соціального супроводу прийомним сім'ям, дитячим будинкам сімейного типу, сім'ям опікунів/піклувальників надавались послуги консультування, соціальної профілактики, соціальної адаптації, представництва інтересів, влаштування дітей в сімейні форми виховання, кризового та екстреного втручання, представництва інтересів, посередництва (медіації). Загалом послугами охоплено 940 осіб з прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та сімей опікунів/піклувальників.

Перевантаження спеціалістів в ході здійснення соціального супроводу вдається уникнути за рахунок додаткового навантаження на практичних психологів та начальників відділів соціальної роботи, які також здійснюють супровід.

Значна увага приділяється профілактиці раннього соціального сирітства. В 3 пологових будинках і жіночих консультаціях та Запорізькому обласному перитональному центрі, де розміщено інформаційні стенди, систематично поновлювались рекламні матеріали. Зі 250 жінок, щодо яких надійшло повідомлення про намір або ризик відмови від новонародженої дитини, після консультування 234 жінки змінили своє рішення та залишили дитину в сім'ї (у 2018 році послуги надано 196 жінкам, з них 183 залишили дитину в сім'ї). Не зважаючи на збільшення кількості жінок, щодо яких надійшло повідомлення про намір відмови від новонародженої дитини, результативність роботи підвищено на 22,82% (241 дитина, проти 186 у 2018 році, залишилась на виховання у біологічній родині).

Неповнолітні діти можуть виявитися позбавленими батьківського піклування в результаті різних обставин: у випадках смерті батьків, позбавлення їх батьківських прав, засудження батьків до позбавлення волі, важкої хвороби або тривалої відсутності батьків, ухилення батьків від виконання своїх батьківських обов'язків, відмови батьків взяти своїх дітей з пологових та інших установ. Велику небезпеку для дітей представляє ухилення батьків від виконання своїх обов'язків, раптове залишення батьками своїх дітей і інші подібні ситуації. Військовий стан в країні, посилення нестабільності, зростання числа біженців з окупованих територій, осіб, які не мають певного місця проживання, призвели до збільшення числа дітей, що раптово залишилися без піклування батьків або перебувають у загрозливій ситуації внаслідок зловживання батьками своїми батьківськими правами і які потребують негайної допомоги. У зв'язку з цим своєчасне виявлення дітей, що залишилися без батьківського піклування, та вжиття заходів до їх захисту є дуже актуальним.

За даними Мінсоцполітики, у 2023 році було виділено 1,5 млрд. грн. на забезпечення соціальних послуг для дітей, які позбавлені батьківського піклування. Однак, деякі експерти вважають, що цього недостатньо для забезпечення повної соціальної підтримки всіх дітей, які потребують такої допомоги.

Також існують проблеми з якістю соціальних послуг, які надаються дітям, позбавленим батьківського піклування. Зокрема, часто виникають проблеми з доступом до медичної допомоги та освіти.

Проте, в Україні існують програми та проекти, які спрямовані на поліпшення стану забезпечення соціальних гарантій дітей, позбавлених батьківського піклування. Наприклад, програма «Доступне житло» має на меті забезпечення безкоштовного житла для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Також існують проекти, спрямовані на підготовку та підтримку прийомних сімей.

Аналіз стану забезпечення соціальних гарантій дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні, показує, що система соціального захисту дітей потребує подальшої реформи та удосконалення. Важливо забезпечити доступну та якісну соціальну підтримку для всіх дітей, які потребують такої допомоги.

Основними напрямками подолання соціального сирітства є соціально-правова підтримка дітей, які залишилися без піклування батьків, вжиття комплексу заходів щодо їх соціальної адаптації, забезпечення інтеграції зусиль органів місцевого самоврядування, установ та закладів, спрямованих на захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тихонюк Вероніка,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

РОСІЙСЬКА ПСИХОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО ВПЛИВУ НА УКРАЇНУ

Головними імперативами інформаційно-психологічних операцій російської федерації на пострадянському просторі пов'язані з нав'язуванням спільної ідентичності, спільної долі та сприйняття російської політичної та інтелектуальної першості. Саме ці тези ілюструють роль, яку мовні маніпуляції відіграють у політиці. Але вони також ілюструють плутанину та протиріччя. Такі терміни, як «країна», «нація», «держава» набувають різного значення залежно від цілей та обмежень співрозмовника. Послідовність рідко є метою. Варто повторити тезу Дж. Шерра: «Для російського розуму протиріччя є частиною самого життя», а не ознакою інтелектуальної невдачі. Це те, що потрібно використовувати, а не долати» [9, с.760].

Величезний акцент на символічних ресурсах, глибоке залучення до місцевої політики ідентичності, просування одного національного дискурсу та боротьба з іншим стали ендемікою російської політики в Україні. Для реалізації інформаційно-психологічних операцій росія покладалася на власні національні міфи для розробки наративів та проектів, спрямованих на те, щоб пов'язати майбутнє України із «спільним» майбутнім інших пострадянських країн, особливо східнослов'янських. В рамках цієї ідеї проводилась політика українського уряду проросійським президентом України В.Януковича, який виступав у якості реалізатора російської теорії про те, що сьогодення України — це минуле росії.

М'яка сила зазвичай ґрунтується на прогнозах загального майбутнього процвітання та успіху. Однак у випадку росії її м'яка сила тісно пов'язана з дискусіями спільного минулого та спільними цінностями, культури та історії. З цієї політичної точки зору, росія розглядає «український націоналізм» як екзистенційну загрозу. російські політики сприймають націоналізм як екстремістську ідеологію загалом. Наприклад, «Стратегія національної безпеки російської федерації» за 2009 рік містила 4 згадки «націоналізму», і в кожному випадку «націоналізм» і «націоналістичні настрої» прирівнювались до загроз безпеки російської федерації [5]. Наприкінці 2010 року Управління боротьби з екстремізмом МВС росії закрило Українську бібліотеку в москві, щоб книги, що містять світовий «націоналізм», могли бути перевірені «експертами» на предмет шкідливого змісту [1].

При проведенні інформаційно-психологічних операцій в Україні росія тривалий час використовувала і продовжує використовувати метод історичної ревізії. Зокрема, Л. Харнед зауважувала, що російська федерація протягом тривалого року пропагандувала ідею про те, що Україна та росія є частинами одного історичного простору та належать до одного культурного середовища, а тому українська нація та українська державність є штучною та неіснуючою, так званою «окраїною», що відкололась від російської держави [8, с.94]. Через понад 18 років після того, як росія офіційно визнала Україну як незалежну державу, в.в.путін процитував слова генерала а.денікіна, який називав Україну «малою росією» і сказав, що спроби відокремити Україну від росії були «злочином» [2].

Іншим методом реалізації ПСГО росії проти України проведення культурної експансії. Культурну експансію у своїх роботах досліджували М.П. Требін [3] та М.О. Туранський, [4], які описували, що протягом багатьох років російська держава визначала себе нащадком історичної Київської Русі, і саме російська культура в такому контексті повинна була сприйматись як та, що має під собою давнє та глибоке підґрунтя. Щоб перенести на себе роль «центра» слов'янських народів, росія проводила політику приниження українських національних цінностей, які протиставились як символи сільської, парафіяльної та маргінальної – термінам, які охоплюють українську культуру очима росіян. З обох цих причин не дивно, що російська культура використовується як інструмент м'якої сили в Україні.

Найефективнішим російським культурним продуктом для досягнення своїх цілей, зарубіжний науковець А. Ческін, вважав засоби масової інформації, особливо телебачення, яке транслюється кабельними мережами на більшій частині України [7]. Хоча засоби масової інформації дійсно пропагандували російську високу культуру, вони були найефективнішими для поширення російської масової культури. У російськомовних регіонах, де масові культурні цінності подібні до російських, велика частина контенту представляла собою здебільшого російські серіали та культові радянські фільми про війну (особливо Велику вітчизняну війну), а також радянські та сучасні кримінальні, міліцейські та шпигунські драми. Такий контент становив більшу частину інформаційного змісту та зміцнював ностальгію та стереотипи серед української аудиторії. російські телевізійні програми новин також мали вагомий інформаційно-психологічний вплив. Ці програми виразно політичні за своїм акцентом, конкретні та детальні за своїми повноваженнями, також сповнені викривлень, спотворень і напівправди щодо тієї інформації, яка припідносилась суспільству України. За допомогою фактичної монополії держави на телемовлення в росії російським ЗМІ вдалося створити герметичний, віртуальний світ масової культури, який фактично

блокує громадськість. комунікація щодо ряду важливих сфер політики та сприяє когнітивним структурам, які допомагали підтримувати політичну структуру. Наприклад, з мовчазної згоди влади на українських каналах з'явилася низка нових телешоу спільного виробництва. В основному це програми, які, здається, створені для святкування російсько-українського братерства, де російські учасники часто домінували на сцені як кількісно, так і мовно. Також значно зростала кількість російських художніх фільмів, які показували в Україні [8, с.322].

Україна була значною мірою неефективною у виправленні такого інформаційного дисбалансу. Упередженість в українському дискурсі інформаційної безпеки також виникало через тенденцію визначати національну безпеку не як державу чи спільноту громадян, а як культурну спільноту, визначену українською спадщиною та мовою. Для урядів обох країн мова є політичним кордоном і символом лояльності. Це значно ускладнювало протистояння інформаційної політики України на півдні та сході країни, де домінувало саме російськомовне населення. Це без потреби відчужує велику кількість російськомовних громадян, які інстинктивно не є проросійськими у своїх політичних поглядах. П. Барато виділяв дві ключові особливості мовної ситуації в Україні [6, с.35]. По-перше, країна ще з моменту незалежності була поділена на дві великі мовні спільноти – українську та російську. По-друге, існує недосконала відповідність між етносом і мовою. Для україномовних радянська система освіти не була способом соціальної мобільності. Лише російська мова засвідчила паспорт доступу до вищої освіти, науки, управління господарством і управління. З історичних причин мовні переваги, як правило, тісніше корелювали з регіоном, ніж з етнічною приналежністю. Обидва ці фактори вказують на те, що мова була недосконалим орієнтиром політичної орієнтації та лояльності.

Проте за 20 років незалежності мовні кордони між громадами змінилися, як і громадянська ідентичність. Розширювалося функціональне коло української мови. Частково це відображало офіційну політику, яка в законі та на практиці була явно більш ліберальною, ніж це зображує російська держава. Конституція закріплює українську мову як державну, але також гарантує «вільний розвиток, використання та захист російської та інших мов». Хоча держава зобов'язана забезпечувати «всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя», на практиці її зусилля були нерівними. Вимога щодо «державної» мови спричинила мовний поворот у державній службі, судах та вищій адміністрації, причому російська мова зберігається переважно на Донбасі та в Криму. Оскільки з роками українська мова поширилася в суспільному житті, асиметрія двомовності стала більш збалансованою, де зростала кількість російськомовних, які хоч і не сприймають українську лише як їхню другу мову, але сприймали як частину їхньої культурної ідентичності. Проте мова залишається предметом напруги.

Література

1. Артемьев А. Библиотеку закрыли «чужі люде». URL: https://www.gazeta.ru/politics/2010/12/27_a_3478978.shtml (дата звернення 13.04.2024);
2. путин вычитал, что россия сама разберется с Малороссией. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2009/05/24/4486483/> (дата звернення 13.04.2024);
3. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. Український соціум. 2014. Вип. 3. С. 121;

4. Туранський, М. О. Культурна експансія росії в Автономній Республіці Крим наприкінці ХХ–на початку ХХІ ст. Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 129, С. 61-66;
5. Указ президента российской федерации о Стратегии национальной безопасности российской федерации до 2020 года (с изменениями на 1 июля 2014 года). URL: <https://docs.cntd.ru/document/902156214> (дата звернення 13.04.2024);
6. Barata P. (2014). "Ukraine, EU and russia: soft power versus Realpolitik?". e-journal of International Relations. 2014. Vol. 5 (1). pp. 31-47. URL: <https://repositorio.ual.pt/handle/11144/573> (дата звернення 13.04.2024);
7. Cheskin A. Russian soft power in Ukraine: A structural perspective. Communist and Post-Communist Studies. 2017. Vol. 50 (4). P. 277-287;
8. Harned L.S. russian World and Ukrainian Autocephaly: Religious Narratives in Anti-Colonial Nationalism of Ukraine. Religious Narratives in Anti-Colonial Nationalism of Ukraine. 2022. 349 p.;
9. O'Loughlin J., Toal G., Kolosov V. Who identifies with the "russian world"? Geopolitical attitudes in southeastern Ukraine, Crimea, Abkhazia, South Ossetia, and Transnistria. Eurasian Geography and Economics. 2016. Vol. 57, P. 745-778.

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Ляшенко Поліна,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

ПРОПАГАНДА В МЕДІАПРОСТОРІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Під пропагандою розуміється форма комунікації, яка спрямована на поширення фактів, аргументів та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. Пропаганда постає своєрідною зброєю масового ураження, оскільки більше впливає на свідомість населення, а ніж традиційна інформація для регулювання відносин в суспільстві. Попри, значною мірою, негативне ставлення до пропаганди в сучасному суспільстві, вона все ж залишається одним з найпопулярніших методів поширення інформації, що використовується все частіше урядами різних країн для вирішення поставлених завдань і досягнення мети [1].

У сучасному цифровому ландшафті роль ЗМІ як каналу пропаганди значно еволюціонувала, докорінно змінивши спосіб формування та поширення політичних ідеологій. Ця трансформація насамперед пов'язана з переходом від традиційних медіа-

платформ до цифрових, які забезпечують як широке охоплення, так і чітке таргетування. Пропаганда, яку традиційно визначають як систематичні зусилля з маніпулювання суспільною свідомістю або впливу на громадську думку для досягнення певних цілей, знайшла благодатний ґрунт у медіа середовищі. Медіа платформи, що охоплюють соціальні мережі, блоги та новинні веб-сайти, дозволяють швидко поширювати і кастомізувати повідомлення. Ці платформи використовують складні алгоритми для адаптації контенту до окремих користувачів, зміцнюючи вже існуючі переконання або тонко формуючи політичні погляди у безпрецедентний спосіб.

Ефективність цифрової пропаганди полягає в її здатності використовувати подвійну силу – широке охоплення і персоналізацію. Соціальні медіа-платформи, завдяки детальним даним про користувачів, дають змогу пропагандистам надзвичайно точно таргетувати аудиторію. Наприклад, під час політичних кампаній партії та групи інтересів можуть поширювати конкретні повідомлення, які резонують з цінностями, страхами чи прагненнями окремих демографічних сегментів, максимізуючи вплив та залучення.

Одним із способів, у який соціальні медіа змінили політичні ідеї, є можливість обговорення та залучення в режимі реального часу. Користувачі можуть миттєво ділитися і споживати політичний контент у соціальних мережах, руйнуючи традиційні бар'єри для політичних дебатів і створюючи середовище, що сприяє більшій залученості. Однак соціальні медіа також сприяють поширенню дезінформації та пропаганди, що може зашкодити демократії. Алгоритми, які сприяють взаємодії та поширенню контенту, можуть посилювати існуючі упередження, обмежуючи доступ до різних точок зору, в результаті чого створюються «камери відлуння», які посилюють існуючі ідеї, обмежуючи доступ до інших точок зору. Це може ще більше поляризувати політичний дискурс і сприяти розпаду демократичних норм та інститутів [2].

Крім того, ефект «камери відлуння», якому сприяють алгоритми соціальних мереж, гарантує, що користувачі часто стикаються з інформацією, яка підкріплює їхні існуючі погляди, тим самим зменшуючи вплив різноманітних точок зору. Цей ефект не лише зміцнює вже існуючі ідеології, але й робить впровадження нових, потенційно радикальних ідей більш ефективним.

З академічної точки зору, вивчення впливу цифрової пропаганди на політичні ідеології ґрунтується на широкій галузі досліджень медіаефектів. Науковці використовують методології від контент-аналізу медіапродукції до окремих досліджень змін у настроях населення, щоб визначити, як вплив конкретних типів цифрового контенту впливає на політичні погляди та ідеологічні формування.

Однак цифрова епоха також вносить нові складнощі в пропагандистський дискурс, особливо щодо походження та достовірності інформації. Поширеність фейкових новин та анонімність цифрової взаємодії ускладнюють можливість користувачів перевірити достовірність інформації, яку вони отримують. Цей сценарій готовий до використання тими, хто має на меті поширювати ідеологічну пропаганду, як ми бачимо на прикладі різних глобальних політичних подій, коли дезінформація та дезінформаційні кампанії мали відчутний вплив на громадську думку та політичні результати.

Пропаганда як стратегічний метод комунікації, покликаний впливати на громадську думку та поведінку, експлуатує когнітивні упередження та психологічні реакції для просування певного політичного порядку денного чи ідеології. Така гіперперсоналізація підвищує ефективність пропаганди, дозволяючи політичним акторам створювати повідомлення, які апелюють до певних емоцій або посилюють вже існуючі переконання. Психологічні підвалини пропаганди глибоко вкорінені в таких явищах, як упередженість підтвердження, коли люди надають перевагу інформації, яка відповідає їхньому світогляду, та ефект ілюзорної правди, коли повторний вплив твердження посилює його сприйняття як істини. Цифрові платформи посилюють ці ефекти, які циркулюють і підсилюють однорідні ідеї, мінімізуючи вплив суперечливих точок зору.

Пропаганда завжди була впливовим інструментом політичного життя в різних політичних режимах і контекстах, включаючи маніпулювання історією для політичних дебатів і аргументації. З іншого боку, пропаганда є частиною конструювання пам'яті, оскільки мнемонічні конструкції використовують різні інструменти пропаганди. Політика і пам'ять взаємно впливають одна на одну. Наприклад, у цьому контексті ідея «патріотизму», яка обговорюється в політичних та інтелектуальних колах, є частиною історичного дискурсу, а також пропагандистським поняттям, оскільки патріотичне виховання є метою держави [3].

Отже, еволюція пропаганди від традиційної до цифрової сфери означає глибокі зміни в тому, як поширюються і сприймаються політичні ідеології. Сучасний цифровий ландшафт пропонує інструменти, які не лише підвищують ефективність пропаганди, але й створюють складні виклики для підтримки демократичної цілісності та суспільної довіри. Тому розуміння динаміки цифрової пропаганди має вирішальне значення для розробки стратегій, спрямованих на пом'якшення її негативних наслідків і сприяння поінформованому громадському дискурсу. Дослідження впливу пропаганди в цифрову епоху виявляє складний взаємозв'язок між технологічним прогресом і психологічною схильністю, які разом створюють потужне середовище для формування політичних ідеологій. Подвійна здатність цифрових медіа точно таргетувати певні групи населення і швидко поширювати повідомлення вимагає переоцінки методів, за допомогою яких демократичні суспільства захищають публічний дискурс.

Література

1. Кузьмук О. М., Любчук В. В. Пропаганда як зброя: соціальний дискурс. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6340/13376-1?inline=1> (дата звернення: 11.04.2024).
2. The Power of Social Media: Shaping Political Discourse in the Digital Age. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2023/05/11/the-power-of-social-media-shaping-political-discourse-in-the-digital-age/> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Historical Past and Contemporary Propaganda in the Global Context. URL: <https://www.smolny.org/2024/01/09/historical-past-and-contemporary-propaganda-in-the-global-context/> (дата звернення: 12.04.2024).

Чекулаєв Богдан,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Врегулювання конфліктів та медіація»,
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ ПОЯВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТА НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Завдяки швидкому розвитку технологій, використання штучного інтелекту стає не просто можливістю, але й необхідністю у різних сферах нашого життя.

Штучний інтелект, або ШІ, перепрограмував наше розуміння процесів у промисловості та економіці. Автоматизація та оптимізація виробничих процесів завдяки ШІ призвели до значних змін у виробництві та бізнесі. Нові технології створюють нові робочі місця та вимагають перепідготовки кадрів.

У сфері медицини, ШІ допомагає виявляти хвороби на ранніх стадіях, впроваджувати індивідуалізоване лікування та поліпшувати якість життя пацієнтів. І це лише початок – з впровадженням нових технологій очікується ще більше проривів у цій галузі.

Освіта та наука також переживають революцію завдяки ШІ. Персоналізовані методи навчання дозволяють кожному учневі розвиватися у власному темпі та з урахуванням його індивідуальних особливостей. Дослідження в галузях, які раніше були недосяжними, стають реальністю завдяки можливостям ШІ.

Проте, разом з великими можливостями, які надає штучний інтелект, приходять і великі виклики. Етичні питання, такі як відповідальне використання технологій та приватність даних, стають особливо актуальними. Нам потрібно забезпечити рівний доступ до цих технологій для всіх верств суспільства та створити середовище, в якому люди та машини можуть співіснувати та співпрацювати в гармонії.

Найбільше і найшвидше ефект присутності ШІ відчують у собі наймані робітники. Згідно з дослідженням інвестиційного банку Goldman Sachs, до 300 мільйонів робочих місць по всьому світу можуть бути автоматизовані за допомогою систем штучного інтелекту [1]. Особливо це стосується промислово розвинених країн. Довгі роки вважалося, що ШІ насамперед допоможе автоматизувати та створити нову структуру роботи низькокваліфікованих робітників. У той самий час наукова робота чи діяльність, яка веде до появи нових знань чи творчих результатів, мала залишатися щодо несприйнятливою до впровадження ШІ.

Але прогнози не справдилися. Так звані генеративні системи ШІ вже пишуть тексти і картини, складають симфонії, створюють комп'ютерні коди та багато іншого. Медіакомпанії починають делегувати найпростіші журналістські завдання віртуальному розуму. Кінокомпанії та рекламні агенції вже працюють із саундтреками, створеними штучним інтелектом.

Той факт, що технологія ШІ дозволяє створювати переконливі підробки в найкоротші терміни та з мінімальними зусиллями, також викликає великі побоювання. Експерти попереджають, що злочинці та авторитарні режими можуть використовувати ці системи для поширення дезінформації в інтернеті, тим самим впливаючи на громадську думку. Нині кампанії з дезінформації здійснюються живими людьми на про фабриках тролів. Коли за

подібні завдання візьметься штучний інтелект, масштаб можливої загрози стане зовсім іншим.

Більшість сучасних систем ШІ аналізують величезні обсяги даних. Це робить їх дуже ефективними у багатьох відношеннях. Але дослідження також показали, що системи можуть відтворювати чи навіть посилювати існуючі негативні прояви у суспільстві – упередження, дискримінацію, расизм – якщо їх не контролювати відповідним чином.

У березні 2023 року підприємець Ілон Маск та багато інших експертів з індустрії штучного інтелекту закликали до шестимісячної перерви у роботах щодо подальшого розвитку ШІ. Цей час має бути використаний для розробки протоколів безпеки та створення правової бази у цій галузі, йдеться у відкритому листі некомерційної організації Future of Life Institute. Фахівці вважають, що системи ШІ з інтелектом, який не поступається людському, можуть становити великі ризики. Тому потужніші системи ШІ слід розвивати лише тоді, коли можна бути впевненими, що ефект від їх використання буде позитивним, а ризик - керованим.

Отже, вплив штучного інтелекту на розвиток суспільства є невід'ємною частиною сучасності. Використання цих технологій вимагає від нас не лише розуміння їхньої сутності та потенціалу, але й відповідального та етичного підходу до їхнього застосування. Наше завдання – зробити все можливе, щоб впровадження штучного інтелекту стало каталізатором для стабільного та процвітаючого розвитку суспільства.

Література

1. Поширення генеративного штучного інтелекту може призвести до автоматизації п'ятої частини роботи, що виконується у великих економіках, або 300 млн. робочих місць. Інвестиційний банк Goldman Sachs. Дослідження. URL: <https://www.ft.com/content/7dec4483-ad34-4007-bb3a-7ac925643999> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Ілон Маск і понад тисяча експертів закликали призупинити розробку просунутого штучного інтелекту. Суспільне. Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/429474-ilon-mask-i-ponad-tisaca-ekspertiv-zaklikali-prizupiniti-rozrobku-prosunutogo-stucnogo-intelektu/> (дата звернення: 01.04.2024).

Salnikova Nataliia,
PhD in History, Associate Professor,
Professor of the Department of Sociology and Political Science,
National Aviation University

MODERN ARMED CONFLICTS: GENDER IMPACT

Military conflicts play a significant role and have a profound effect on the lives of entire societies. The role of women in armed conflict is not simple. At this stage most women are not just passive observers, many of them are serving in the armed forces, law enforcement, and volunteer battalions. Women make up the majority of volunteer groups and organizations, providing assistance to both military personnel and civilians remaining in the temporarily occupied territory,

as well as to internally displaced persons. During armed conflicts, women make up the majority of the population who are forced to move in order to find a safer place for themselves, for their children, and for their families.

In a new place, women face the need to adapt to new living conditions, often worse than the previous ones. All the work including caring for children, placing them in educational institutions, finding new jobs, and making a living also falls on the shoulders of women. In addition, the need to care for aging parents or other relatives is added. Women remain the only bread-makers in their families. Women are more likely to suffer from gender-based violence, which is often used in military conflict as a tool for manipulation and intimidation of local populations.

Nowadays such a phenomenon as domestic violence in the families of demobilized people appeared. It often happens due to the fact that the demobilized, the majority of whom are men, have not received psychological assistance after returning from a combat zone. International experience shows that over time post-war symptoms do not only return but become worse, with levels of aggression increased. Therefore, rehabilitation programs based on the individual needs of each person and his family are crucial for the individual, the family and the society as a whole.

Militarised masculinity is reinforced in times of a military conflict. The cult of strong authority, discipline, statehood, leadership and nation is almost always combined with a cult of aggressive masculinity against «feminine» and «weak» democracy. This is especially characteristic of states that are aggressors and try to support and strengthen such cults both in their own state and in occupied, annexed or other conquered territories. A cult of masculinity is also strengthened under the guise of protecting traditional spiritual values in society; gender differences are a reason for psychological violence, at the same time gender discrimination, the humiliation of women, sexism being the part of the ideology of the leaders of illegal organizations.

And while there are many cases of conflict-related sexual violence, it is not used in Ukraine as a weapon of war, unlike other countries. There is also a problem of limited access to social, medical, psychological and other assistance for victims of various forms of violence in their local areas due to the lack or weakness of such infrastructure. For example, one of the most topical problems is the lack of shelters for victims of violence, sexual in particular. Various studies carried out in Ukraine regarding the provision of assistance to internally displaced women who have suffered from violence give reasons to claim that such women practically do not receive the necessary psychological assistance. This is due to a number of reasons: lack of information about the institutions and organizations that can help in the new place of residence; distrust of state institutions; fear of persecution by the perpetrators; vigilance by the local population, etc.

So we see that armed conflicts bring great problems and troubles not only to the conflict zone itself, but also affect the situation in the state and society as a whole. Children and women remain the most vulnerable. We cannot stand by and just observe events, we need everyone to have a clear understanding of the impact of conflicts, as well as to resolve issues quickly and consistently at the national level through legislation and programs, taking into account the experience of other developed countries.

References

1. Working with men and boy survivors of sexual and gender-based violence in forced displacement. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/5006aa262.pdf> (дата звернення: 09.04.2024).

2. Sexual and Gender Based Violence. UNHCR, the UN Refugee Agency. URL: <https://www.unhcr.org/sexual-and-gender-based-violence.html> (дата звернення: 09.04.2024).

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Демченко Сергій,
1 курс, третій (освітньо-науковий рівень) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ЕТНІЧНІ ГРУПИ ІНТЕРЕСІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ КАНАДИ

Групи етнічних інтересів присутні в канадській політиці з початку 20 століття. Ці групи виникли як відповідь на дискримінацію та відчуження, з якими стикаються меншини. Наприклад, Китайська благодійна асоціація була створена наприкінці 1800-х років для захисту прав китайських іммігрантів, які стикалися з дискримінацією та виключенням із канадського суспільства. Подібним чином Конгрес українців Канади був створений у 1930-х роках для захисту прав українців Канади, які зазнали дискримінації під час Великої депресії. Групи етнічних інтересів відіграли вирішальну роль у захисті громадянських прав і політичного представництва. Наприклад, Національна асоціація японських канадців (NAJC) була створена в 1940-х роках для захисту прав японських канадців, які були насильно виселені зі своїх домівок під час Другої світової війни. NAJC відіграв значну роль у забезпеченні відшкодування та компенсації для японсько-канадської громади. Політика мультикультуралізму також відіграла значну роль у формуванні та розвитку груп етнічних інтересів. Політика, запроваджена в 1970-х роках, визнавала важливість різноманітності та заохочувала формування груп етнічних інтересів. Ця політика дозволила процвітати групам етнічних інтересів і сприяла мультикультурній структурі канадського суспільства [4].

Групи етнічних інтересів мають значний вплив на канадський політичний процес. Ці групи займаються лобіюванням та адвокацією питань, пов'язаних з імміграцією, правами людини та соціальною справедливістю. Наприклад, Канадська рада у справах біженців захищає права біженців та іммігрантів і відіграє значну роль у формуванні імміграційної політики в Канаді. Групи етнічних інтересів також відіграють певну роль у формуванні політичного порядку денного та результатів виборів. Наприклад, громада сикхів у Канаді була політично активною та відіграла значну роль у формуванні політичного порядку денного. На федеральних виборах 2019 року 19 кандидатів від сикхів були обрані до Палати громад, що зробило це найбільше представництво сикхів в історії Канади. Більше того, групи етнічних інтересів впливають на процеси формування та реалізації політики. Наприклад, Китайсько-канадська національна рада відіграла значну роль у захисті інтересів скасування Закону про виключення Китаю в 1940-х роках. Цей акт забороняв китайську імміграцію до Канади та був скасований лише після багатьох років пропаганди китайсько-канадської спільноти [1, с. 12].

Також можна розглянути історію та походження українських етнічних груп інтересів у Канаді до початку 20-го століття, коли українські іммігранти почали створювати громади та організації для підтримки один одного. Ці перші організації зосереджувались на наданні соціальної та культурної підтримки українським іммігрантам та збереженні їхньої спадщини. Із зростанням української громади в Канаді зростала кількість і вплив українських груп інтересів. Сьогодні українські групи інтересів беруть участь у різноманітній політичній діяльності, включаючи лобіювання політики, яка приносить користь українській громаді, та участь у виборчій політиці. Еволюція українських груп інтересів у Канаді була сформована імміграційною політикою, зміни в імміграційному законодавстві призвели до формування нових груп інтересів та розпуску інших [2].

Політичні цілі та стратегії українських етнічних груп у Канаді різноманітні. Однією з головних цілей цих груп є популяризація української культури та спадщини в Канаді. Це й підтримка україномовної освіти, культурних фестивалів та інших ініціатив, які допомагають зберігати та шанувати українські традиції. Іншою важливою метою українських груп інтересів є адвокація політики, яка приносить користь українській громаді в Канаді. Це включає такі питання, як імміграція, права людини та соціальна справедливість. Українські групи інтересів також співпрацюють з іншими етнічними групами інтересів для досягнення спільних цілей, таких як просування мультикультуралізму та боротьба з дискримінацією [3].

Українські групи інтересів мали значний вплив на канадську політику. Ці групи досягли успіху у формуванні політичного дискурсу та політики, зокрема щодо питань, важливих для української громади. Українські групи інтересів використовували різноманітні стратегії впливу на тих, хто приймає рішення, включаючи лобіювання, громадські кампанії та виборчу політику. Вплив українських груп інтересів на результати виборів був значним, українські канадці були ключовим виборчим блоком у деяких округах.

Незважаючи на їхній внесок у канадську політику, українські групи інтересів стикаються з критикою та суперечками. Дехто звинуватив ці групи в підтримці сепаратизму та антиканадських настроїв. Інші висловили занепокоєння щодо впливу іноземних урядів на українські групи інтересів, особливо в контексті напруженості між Україною та Росією. Деякі критики зосереджувалися на вузькому фокусуванні українських груп інтересів, стверджуючи, що вони віддають пріоритет українським проблемам над ширшими проблемами соціальної справедливості.

Література

1. Балута Т. Групи інтересів у політичному процесі сучасної України : автореф. 2010. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7373> (дата звернення: 16.04.2024).
2. Прокопенко С. Є. Українська проблематика в періодиці Канади та США (2014-2019 рр.) : магістерська робота. 2020. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/3942> (дата звернення: 16.04.2024).
3. Лупул Т. Українська етнічна група Канади як тип «незавершеної» та «перехідної» етнічності. *Історичний архів. Наукові студії*: Зб. наук. пр. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 5. С. 114—119.
4. Чорній П. Етнічна група: дефініція поняття. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка*. 2010. Вип. 11. С. 36—43.

Добра Михайло,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ПОНЯТТЯ «ГРУПА ІНТЕРЕСІВ» У РОБОТАХ ДЕВІДА ТРУМЕНА

У сучасному світі, охопленому невідпинними трансформаціями та складними взаєминами, теорія груп інтересів виявляється невід'ємною складовою аналізу соціально-політичних процесів. Групи інтересів є ключовим суб'єктом громадянського суспільства, який має значний вплив на політичний процес у будь-якій державі, незалежно від форми політичного режиму. Ці групи формуються на основі спільних інтересів, цілей та цінностей, і вони можуть представляти різні соціальні, економічні, професійні, етнічні та інші інтереси.

У сучасній політичній системі групи інтересів відіграють критичну роль у формуванні політичних програм, лобіюванні і прийнятті рішень. Вони мають здатність мобілізувати ресурси, включаючи фінанси, людський капітал та інші ресурси, щоб впливати на політичний процес та вирішення важливих питань. У цих умовах дослідження теоретичних засад функціонування груп інтересів набуває наукового інтересу. Особливо актуальна ця тематика для розуміння політичного ландшафту та механізмів прийняття рішень в Україні. Зокрема, українське суспільство відзначається багатством груп інтересів, що представляють різні соціальні та економічні сектори. Вони активно беруть участь у формуванні політичного порядку денного, впливають на процеси законодавчої та виконавчої влади, а також грають важливу роль у вирішенні ключових соціальних проблем та економічних питань.

Дослідження груп інтересів в Україні дозволяє зрозуміти їхню структуру, стратегії впливу та взаємовідносини з іншими акторами політичного процесу. Це, в свою чергу, сприяє створенню більш прозорої та відповідальної політичної системи, де інтереси різних суспільних груп беруться до уваги при прийнятті рішень. Такий підхід сприяє підтримці демократичних цінностей, розвитку громадянського суспільства та забезпеченню ефективного функціонування державних інституцій.

Аналіз теорії груп інтересів в роботах американського політолога Девіда Трумена є важливим для розуміння політичних процесів у сучасних демократичних суспільствах. Його внесок став ключовим для формування теоретичної бази в сфері політології та допоміг розкрити складні взаємозв'язки між різними акторами політичного поля.

Девід Трумен американський філософ і професор (1913-2003), який розглядав групи інтересів в своїх роботах «Управлінський процес» (The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion, 1951) та «Групи інтересів і державна політика» (Interest Groups and Public Policy, 1958). Так само як і його попередник Артур Бентлі, під політичним процесом Трумен розумів боротьбу громадських груп за владу та контроль над поділом джерел. Втім, він вичерпно розглядав ідею зміни рівноваги на дисбаланс у процесі самого процесу, а основним станом вважав стабільність як стійкий тип групової взаємодії. Тим

самим було політичний процес набуває, по Трумену, просторово-часові якості, оскільки групова динаміка виникає як хвилеподібний цикл переходу від нестабільних взаємодій до встановлення відносного балансу, відновлення застарілої моделі балансу між групами чи розробці нової [4].

Основоположник поняття «груп інтересів» А. Бентлі, відносить до них «організовані групи людей, що мають певні цілі та висувають конкретні вимоги перед політичною владою» [5]. Трумен на відміну від Бентлі визначив поняття «груп інтересів», що «взаємодіють між собою з певною мірою частоти».

Він розглядав «групу» як головну категорію для соціально-політичного огляду. Співтовариство, на його думку, визначалося як безліч взаємодіючих між собою груп. Він вважав, будь-яка група, має чи кілька загальних інтересів і висуває низку вимог до іншим групам встановлення, підтримки чи зміцнення норм поведінки, які визначаються спільністю поглядів даної групи, і є «група інтересів» [3]. «Індивід і група, – зазначає Девід Трумен, – є способами класифікації поведінки, це два підходи до одного і того самого явища, а не різні поняття» у зв'язку з цим дослідник надає типологізацію:

а) Категоріальні групи, які виникають незалежно від суб'єктивної волі індивіда, такі як групи за статевою ознакою.

б) Соціальні групи, що формуються внаслідок спільної соціально-економічної діяльності, наприклад, професійні групи, або спільних установок, таких як група віруючих однієї конфесії.

в) "Групи інтересів", які виступають із вимогами до інших груп, включаючи уряд, з метою встановлення, підтримання або закріплення норм поведінки, що відображають спільні погляди членів [3].

Трумен стверджує що стабільний розвиток суспільства веде до зменшення активності соціальних груп. Він вважає що їх активність зумовлена переважно суб'єктивним чинником, а саме здатність окремих людей зібрати навколо себе людей. Стабільність взаємодії різних груп забезпечує стан соціального балансу у суспільстві. Таким чином, теорія зацікавлених груп Трумена представляє співтовариство як взаємодію груп один одному, а політичний процес як боротьбу груп за владу, можливість розподіляти джерела. Зацікавлені групи діють через державні структури, що є відбитком боротьби груп і залежить від своєї діяльності. Групова згуртованість забезпечується взаємодією учасників, у процесі якого формуються групові переваги індивіда. Група може нав'язувати свої норми з допомогою взаємодії індивіда коїться з іншими членами групи, але найчастіше він приймає їх осмислено чи інстинктивно, зберігаючи приналежність до тієї чи іншої групі [1].

Також Д. Трумен дійшов до висновку що зі складнішою структурою сучасного суспільства зростають потреби різних груп, що стають більш різноманітними і багаточисельними. Це призводить до необхідності створення додаткових асоціацій для забезпечення стабільних відносин між ними. Збільшення кількості таких асоціацій вплине на уряд, оскільки вони будуть вимагати зв'язку з урядовими інститутами, коли виявиться така потреба [2].

Отже, Трумен визначив групи інтересів як ключовий фактор у політичних взаємодіях, а політичний процес - як боротьбу цих груп за владу та ресурси. У своїй роботі Девід Трумен розглядає групи інтересів як ключовий елемент політичних процесів, звертаючи увагу на їхню важливу роль у формуванні політичних програм, та впливі на прийняття рішень. Він визначає групи інтересів як організовані суспільні об'єднання, що мають певні цілі та висувають вимоги перед політичною владою з метою встановлення, підтримки або закріплення норм поведінки.

Основною ідеєю Трумена є те, що політичний процес представляє собою боротьбу за владу та ресурси між різними групами інтересів. Він наголошує на важливості стабільності взаємодії цих груп для забезпечення соціального балансу у суспільстві. Також Трумен вказує на зростання різноманітності і кількості груп інтересів у складних сучасних суспільствах, що вимагає створення додаткових асоціацій для забезпечення стабільних відносин між ними.

Вплив робіт Трумена на подальший розвиток теорії груп інтересів полягає в уявленні про політичний процес як боротьбу між групами за владу та ресурси, а також в акценті на значущості стабільності взаємодії груп для функціонування суспільства. Його дослідження надало підґрунтя для подальших досліджень у цій галузі та сприяло розвитку політичної теорії, що досліджує взаємодію між різними соціальними групами та їхній вплив на прийняття рішень у суспільстві.

Література

1. Боднарів О. Г. Підходи до інтерпретації політичного процесу. 2007. С.3. URL: <https://core.ac.uk/download/84825358.pdf> (дата звернення 08.04.2024)
2. Бондаренко О. О. Функціональне представництво інтересів як центр політичного впливу на внутрішньодержавному рівні. Актуальні проблеми політики. 2017. Вип. 60. С.3 URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/60_2017/28.pdf
3. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у верховній раді україни: сутність і роль у формуванні державної політики. 2017. С.16. URL: http://idpnan.org.ua/files/gnatenko-n.g.-grupi-interesiv-u-verhovniy-radi-ukrayini-_sutnist-i-rol-u-formuvanni-derjavnoyi-politiki_-_d_.pdf (дата звернення 13.04.2024).
4. Мокра Л. З'ясування сутності груп інтересів у політичному вимірі. 2010. Вип.15. С.38. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7948/1/%D0%97%E2%80%99%D0%AF%D0%A1%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A1%D0%A3%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%93%D0%A0%D0%A3%D0%9F%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%92.pdf> (дата звернення 09.04.2024).
5. Новохацький В. Тенденції забезпечення громадського інтересу в суспільстві та державі. 2004. Вип. 6. С. 66. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11582/06-Novohatki.pdf?sequence=1> (дата звернення 14.04.2024).

Килівник Руслан,
1 курс, третій (освітньо-науковий рівень),
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Україна є країною з багатою історією національного розмаїття, в межах якої співіснують різні етнічні групи. Роль національних громад в українській політиці була предметом дискусій, особливо в епоху децентралізації.

Національні спільноти відіграли значну роль в українській історії, завдяки появі та розвитку різних етнічних груп, які зробили внесок у культурну та соціальну структуру країни. Історична історія національних спільнот в Україні сягає ХІХ ст., коли український національний рух виник як відповідь на придушення української культури та мови Російською імперією. Український національний рух проклав шлях до появи інших національних спільнот, зокрема кримських татар, євреїв, румунів. До політичних, соціальних і культурних факторів, що сприяли формуванню національних спільнот, належать мова, релігія та етнічна самосвідомість. Ці чинники сформували ідентичність національних громад в Україні та вплинули на їхню політичну активність [1].

Процес децентралізації в Україні суттєво вплинув на політичну участь національних громад. Процес децентралізації, який розпочався у 2014 році, мав на меті передачу повноважень від центрального уряду місцевим органам влади, надання місцевим громадам більшої автономії та повноважень приймати рішення. Цей процес створив нові можливості для національних громад брати участь у місцевому врядуванні та прийнятті рішень. Правова та інституційна основа політичної участі національних громад включає Закон про національні меншини, який гарантує права національних меншин, а також створення дорадчих рад національних громад. Проте процес децентралізації також спричинив проблеми, зокрема брак ресурсів і спроможності місцевих органів влади для ефективної взаємодії з національними громадами [2, с.4].

Питання орієнтованої на людей реформи у сфері децентралізації та людського виміру місцевого самоврядування та муніципалізму в цілому є особливо актуальним в Україні. Проблеми реалізації та захисту прав людини, загалом людського виміру права та держави актуалізувалися, загострилися та набули особливого значення після повномасштабної збройної агресії путінської Москви проти України та російсько-української війни, яка триває вже більше 9 років. Важливу роль у процесі становлення громадянського суспільства відіграє місцеве самоврядування, враховуючи, що всі права, свободи та масові види суспільно-політичної діяльності, різноманітні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються і в кінцевому підсумку реалізуються на територіальних спільнот, які утворюють соціальну базу громадянського суспільства. Перед сучасною Українською державою стоїть важливе завдання – створення, насамперед за допомогою законодавства, умов для прояву громадських, самостійницьких засад у місцевому та територіальному вимірі. Дослідження прав людини, насамперед права на життя, в контексті місцевого самоврядування та конституційно-правових проблем

організації та функціонування муніципального самоврядування є одним із найважливіших завдань юридичної науки [4].

Реалізація та захист прав людини в муніципальному праві розширюється шляхом створення кадастру муніципальних прав людини та формування «муніципальної особи». Ця особа характеризується синдромом демократії участі, який визнає індивідів носіями політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів і якостей. Цифровізація муніципального права відкрила нові можливості для реалізації прав людини в територіальних громадах, зокрема політичних, економічних та соціальних. Програма «Громада 4.0», започаткована у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України, спрямована на створення та впровадження проєктів цифрової трансформації для посилення сталості, оптимізації цифрових процесів та впровадження інновацій, які сприятимуть відновленню та відбудові країни. Проблеми навколишнього середовища, включаючи радіаційне забруднення та забруднення повітря, стали пріоритетними для муніципального права, а захист навколишнього середовища тепер вважається правом на здорове довкілля. Виклики російсько-української війни підкреслили важливість децентралізації у здійсненні та захисті прав людини. Здійснення захисту прав людини в територіальних громадах в Україні стикається з практичними проблемами, які потребують інноваційних підходів від органів місцевого самоврядування. Необхідне запровадження нових допоміжних інституційних механізмів, таких як муніципальний омбудсмен та установи, що надають безоплатну правову допомогу. Ці чинники мають практичне значення у розвитку міжнародних стандартів прав людини, вдосконаленні національного законодавства, формуванні ефективних механізмів забезпечення прав людини в умовах викликів сьогодення [3, с.18].

Отже, можна сказати, що роль національних громад в українській політиці з часом змінилася, а процес децентралізації створив нові можливості та виклики для їх участі в політичному житті. Історичне походження національних громад в Україні, вплив децентралізації на їхню участь у політичному житті та приклади їх політичної діяльності дають змогу зрозуміти їхню роль в українській політиці. Постійна участь національних громад у місцевому врядуванні та прийнятті рішень має вирішальне значення для розвитку більш інклюзивної та демократичної України.

Література

1. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. Наук Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2020. – 153 с.
2. Децентралізація публічної влади в Україні у контексті зарубіжного досвіду та євроінтеграційних процесів : монографія / за наук. ред. О. В. Батанова, доц. Р. Б. Бедрія; передмова Ю. С. Шемшученка. Львів : СПОЛОМ, 2021. 388 с.
3. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2023 р., м. Львів) / [за наук. ред. проф. О. В. Батанова, доц. Р. Б. Бедрія]. – Київ ; Львів ; Щецин : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 208 с.

4. Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні : монографія / за ред. О. В. Батанова; передмова Ю. С. Шемшученка та О. В. Скрипнюка. Київ : Талком, 2021. 498 с.

Клочко Сергій,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Середня освіта. Історія»,
Маріупольський державний університет

ХОРВАТІЯ: ДОСТРОКОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ-2024 і УКРАЇНА

Вибори у представницькі органи державної влади завжди відображають складну мережу взаємозв'язків та інтересів між країнами. У взаємовідносинах між Україною і Хорватією проведення виборів у Хорватії може мати вагомі наслідки для обох країн. Актуальність теми полягає в тому, що сучасна політична ситуація в Європі визначається великою мірою війною Росії проти України. Проведення виборів у Хорватії має особливе значення для України, яка знаходиться у складному геополітичному становищі через війну. Зараз ми стаємо свідками того, як у Хорватії розгортається боротьба між демократичним та тоталітарним вектором розвитку. 17 квітня в країні відбудуться дострокові парламентські вибори, де на кону – не лише майбутнє країни, але і її курс щодо України.

Хорватія, незважаючи на скромну чисельність населення, вже давно зарекомендувала себе як важливий гравець на світовій арені. З початком війни Росії проти України Хорватія чітко окреслила свою позицію, ставши послідовним союзником України. Її підтримка має багатогранний характер. Хорватія надала Україні десятки мільйонів євро на бронетехніку, стрілецьку зброю, боєприпаси та амуніцію [8]. Від балканської країни на мільйони євро надійшли продовольство, медикаменти, одяг тощо [7].

Хорватія активно лобіює членство України в ЄС та НАТО, усвідомлюючи важливість приєднання України до цих організацій для зміцнення безпеки всієї Європи [10]. Хорватський порт Рієка став важливим хабом для українського зерна та інших товарів, що сприяє господарському розвитку України в умовах війни [12]. Хорватія прийняла тисячі українських біженців, надавши їм житло, медичну допомогу та забезпечивши інші потреби [11]. Водночас країна прийняла на реабілітацію українських військових та дітей, які постраждали внаслідок війни [11]. Хорватські спеціалісти долучилась до проекту розмінування України, допомагаючи знешкоджувати міни та інші вибухонебезпечні предмети [9].

Проукраїнська позиція Хорватії значною мірою залежить від особистої позиції прем'єра Андрея Пленковича [5]. В той же час голова держави – президент Зоран Міланович, виявляє до України неприховану ворожість. Він негативно ставиться до надання допомоги Україні, засуджує інші країни за постачання зброї українським силам оборони [13].

Міланович заперечує членство України в НАТО, вбачає російську агресію проти нашої держави наслідком розширення Північноатлантичного альянсу на схід і запевняє, що Україна не відповідає стандартам членства в цьому військово-політичному союзі [4]. Президент Хорватії стверджує, що Україна не гідна статусу кандидата в ЄС. На його думку,

Україна не готова до членства в Європейському Союзі і отримала статус кандидата лише з політичних міркувань [6]. Міланович твердить про легітимність анексії Криму Росією та про те, що Крим ніколи не повернеться до складу України [3].

З огляду на те, що посада президента Хорватії вважається здебільшого церемоніальною, Міланович прагне здобути посаду прем'єр-міністра країни [14]. Він вже оголосив про намір взяти участь у виборах і висловив упевненість у своїй перемозі [2]. Стаття 96 Конституції Хорватії забороняє президенту займатися будь-якими іншими державними або професійними обов'язками і покидати свою партію після обрання. Президент є позапартійною фігурою [1]. Проте Міланович заявив, що піде у відставку після перемоги на виборах, в якій він не сумнівається. «Після перемоги, у якій я впевнений, я здам посаду президента республіки і, маючи підтримку нової парламентської більшості, візьму на себе відповідальність за управління урядом Хорватії. До моменту вступу на нову посаду я буду виконувати обов'язки президента Хорватії, відповідно до описаних у конституції зобов'язань» [15].

Вибори в Хорватії можуть мати серйозні наслідки для України. По-перше, Росія може намагатися вплинути на результати виборів, що може призвести до зміни політичного курсу Хорватії. По-друге, перемога проросійських сил може послабити європейську єдність та підтримку для України. Нарешті, вибори у Хорватії можуть вплинути на загальну стабільність та безпеку в регіоні, що має прямий вплив на Україну.

Чи буде загрожувати нам хорватський вибір? Відповідь на це питання залежить від результатів дострокових парламентських виборів. Перемога проукраїнського прем'єра Андрея Пленковича гарантуватиме продовження підтримки України. Перемога ж антиукраїнського президента Зорана Мілановича може призвести до зміни курсу Хорватії. Україна потребує підтримки всіх друзів у цій жорстокій війні. Чи буде Хорватія другом чи ворогом? Це питання, яке має вирішити хорватський народ.

Література

1. Конституция Хорватии (Республики Хорватия). URL: <https://legalns.com/download/books/cons/croatia.pdf>
2. Президент Хорватії візьме участь у парламентських виборах і в разі перемоги залишить посаду. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/973896.html>
3. Президент Хорватії: Захід відняв у Сербії Косово, але Крим більше ніколи не буде Україною. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/01/30/7155156/>
4. Президент Хорватії заявив, що Україні не місце в НАТО, і назвав Революцією гідності переворотом. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/25/7321640/>
5. Прем'єр Хорватії закликає бути наполегливими у наданні допомоги Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3814574-premer-horvatii-zaklikae-buti-napoleglivimi-u-nadanni-dopomogi-ukraini.html>
6. Проросійський президент Хорватії вляпався у скандал: «Україна нам не союзник». <https://tsn.ua/svit/prorosiyanskiy-prezident-horvatiyi-vlyapavsya-u-skandal-ukrayina-nam-ne-soyuznik-2227246.html>
7. Україна отримала 60 тонн гуманітарної допомоги з Хорватії від Favbet Foundation та Dobro Dobrim. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajina-otrimala-60-tonn-gumanitarnoji-dopomogi-z-horvatiji-vid-favbet-foundation-ta-dobro-dobrim-12513879.html>

8. Хорватія виділить новий пакет військової допомоги Україні – прем'єр. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-khorvatiya-paket-dopomohy-ukrayina-viyna/32558908.html>.
9. Хорватія допоможе у розмінуванні України. URL: <https://suspilne.media/591369-horvatia-dopomoze-u-rozminuvanni-ukraini/>
10. Хорватія офіційно підтримала європейську перспективу України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrajina-horvatija-es-deklaracija/31599827.html>
11. Хорватія прийняла майже 30 тисяч українських біженців — голова МЗС. URL: <https://suspilne.media/512985-horvatia-prijnala-majze-30-tisac-ukrainskih-bizenciv-golova-mzs/>
12. Хорватський шлях. У чому важливість експортного зернового коридору на Адріатику? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-zerno-eksport-khorvatia-chorne-more-rosiya/32529780.html>
13. Croatia's president criticizes tank deliveries to Ukraine. URL: <https://apnews.com/article/politics-croatia-government-ukraine-zoran-milanovic-europe-3fbc3daf4bf87c4979ddedc4c00fad98>
14. Najnovija događanja iz Ureda predsjednika. URL: <https://www.predsjednik.hr/>
15. Predsjednik Milanović u Gradecu obišao tradicionalnu uskrсну manifestaciju «Uskrсни običaji gradečkog kraja». URL: <https://www.predsjednik.hr/vijesti/predsjednik-milanovic-u-gredecu-obisao-tradicionalnu-uskrсну-manifestaciju-uskrсни-obicaji-gradečkog-kraja/>

Макаров Іван,

І курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія. Політична аналітика та експертиза»,
Маріупольський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ПОЛІТИЧНОГО ЯВИЩА

Волонтерство є фундаментальною складовою сучасного суспільства, яка переплітається з різними аспектами його функціонування, включаючи політичну сферу. Згідно з останніми дослідженнями, воно набуває все більшого значення в розвитку громадянського суспільства та зміцненні демократичних процесів. У сьогоденних умовах, коли в Україні іде війна за існування не тільки держави, а і нації цілому. Волонтерська діяльність набуває життєво важливого значення, існує гостра потреба підтримати українських військових захисників та цивільних, які постраждали від війни, тому волонтерський рух є не тільки затребуваний, а й потребує комплексної підтримки. В Україні волонтерство набрало величезних обертів, від простої допомоги медикаментами, одягом, продуктами до зборів на великі партії FPV дронів, автівки, супутники та спеціалізовану військову техніку. Водночас, волонтерство в Україні сприяє соціальному розвитку, привертає увагу суспільства до соціально-економічних проблем і вирішує потреби соціально вразливих груп. У цих умовах дослідження теоретичних засад волонтерства, підходів до визначення сутності та наукового тлумачення його як політичного явища набуває особливого наукового інтересу.

Термін «волонтерство» походить від французького слова «volontaire», що означає «доброволець», яке, у свою чергу, походить від латинського «voluntarius», що відноситься до «вільного волевиявлення», а також від латинського «volō», що означає «бажання, намір». Вважається, що роком виникнення волонтерського руху є 1859 рік. Саме цього року журналіст Анрі Дюнан після битви під Сольферіно запропонував створити Червоний Хрест як об'єднання, члени якого працювали б на добровільних, безоплатних умовах, надаючи першу медичну допомогу пораненим бійцям. У 1920 році у Франції, поблизу міста Страсбург, реалізовано волонтерський проект щодо відновлення пошкоджених через бойові дії ферм, в якому взяла участь французька та німецька молодь.

На сьогодні не існує єдиного усталеного визначення цього поняття, різні науковці, що досліджують цю специфічну діяльність, наголошують на різних її аспектах, можна знайти широкий спектр дисциплінарних підходів та міждисциплінарних досліджень. Так, психологічні теорії, як правило, наголошують на інтрапсихічних феноменах, таких як риси особистості, Я-концепції та мотивація. Соціологічні теорії зосереджуються на індивідуальних соціально-демографічних характеристиках, таких як раса, стать і соціальний клас, а також на екологічних змінних, таких як соціальні мережі та характеристики спільноти. Економічні теорії розглядають волонтерство як форму неоплачуваної праці, що споживає ресурси та мотивується обіцянкою винагороди. Кожен набір теорій має свої сильні та слабкі сторони, але, у спосіб, який тут можна лише натякати, досягається прогрес у навчанні вчених тому, як ідеї з інших дисциплін можуть збагатити їх власну роботу [10].

Наприклад, психологічне дослідження мотивації може бути вбудоване в соціологічну структуру, яка досліджує походження мотивів у соціальних структурах, або економічне дослідження винагороди та вартості волонтерської діяльності може бути вбудоване в психологічну теорію, згідно з якою суб'єктивні схильності, такі як емпатія, обумовлюють раціональність певної поведінки, або в соціологічній теорії, яка враховує коло друзів або членство в офіційних організаціях як модераторів витрат і вигод [10].

Найбільш широке визначення феномена волонтерства міститься у документах Організації Об'єднаних Націй: вклад особи у розвиток благополуччя своїх сусідів і суспільства в цілому, що зроблений поза рамками власної кар'єрної діяльності на засадах безкорисливості, безоплатності [7, с. 2]. Розповсюдженим на сьогодні є тлумачення волонтерства, що містить Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI Конгрес Міжнародної асоціації волонтерів 14 вересня 1990 року в Парижі: «добровільна, активна, спільна чи особиста участь громадянина в житті людських спільнот для задоволення основних людських потреби та покращення якості життя, економічного та соціального розвитку». Подібне тлумачення містить і українське правове поле, відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність – це «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги». У даному законодавчому акті волонтерська діяльність визначається як форма благодійної діяльності [1].

Дійсно, волонтерство можна розглядати як форму благодійності, що здійснюється добровільно, безкорисливо та усвідомлено фізичними особами, що виражається через особисте надання робіт та послуг та ґрунтується на принципах законності, гуманності, гласності, рівності та здійснюється для досягнення суспільно-значимих цілей [2]. У роботах низки українських дослідників знаходимо саме цей акцент. На думку Ю.В. Кривенко,

волонтерська діяльність є добровільною, безоплатною, соціально спрямованою, неприбутковою діяльністю, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями [3, с. 44]. У свою чергу І.Д. Зверева волонтерську діяльність визначає як «добровільний вибір діяльності, який відображає особисті погляди й позиції; активна участь громадянина в суспільному житті, що виражається зазвичай у спільній діяльності в межах різного роду асоціацій, сприяє покращенню якості життя, особистому процвітанню та поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху утвердження більш справедливого й мирного суспільства, більш збалансованому економічному та соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і професій, а також як національну ідею – ідею милосердя та добротності» [5, с. 62]. У своїй роботі Р.А. Сербина зазначає, що волонтерська діяльність є особливою формою благодійної діяльності, яка проявляється безпосередньо у громадській участі в суспільно корисних справах без очікуваної фінансової винагороди, заснована на безкорисливості, добровільності, соціальній спрямованості, є неприбутковою діяльністю, що здійснюється шляхом надання волонтерської допомоги волонтерами та волонтерськими організаціями [6, с. 103].

Значимість волонтерства як діяльності, що визнається суспільством, підкреслюється М. С. Шераденем, який вважає, що волонтерство – це «послуги, які надаються в організованій формі суттєвої участі і внеску в місцевій, національній або світовій спільноті, що визнаються і цінуються суспільством з мінімальною грошовою компенсацією для учасників» [8, с. 163]. Волонтерство як інструмент прирощення соціального капіталу розглядається в роботі Й. Бейгбедера, який пише, що ефект волонтерства проявляється як «...пробудження потенціалу членів суспільства для покращення якості їхнього життя» [9, с. 104]

Не дивлячись на різні погляди в тлумаченні, можна виділити основні універсальні ознаки волонтерства, серед них:

- добровільність – волонтерська діяльність ґрунтується на добровільному бажанні особисто взяти участь у різних соціальних, культурних або політичних ініціативах. Відсутність примусу відрізняє волонтерство від оплаченої роботи або обов'язкових соціальних послуг.

- безоплатність – волонтери надають свої послуги без вимоги до матеріальної винагороди. Це відрізняє волонтерство від оплаченої праці, де основною мотивацією є отримання заробітної плати.

- соціальна спрямованість – волонтерство завжди спрямоване на допомогу іншим та вирішення різних соціальних проблем. Це може включати підтримку потребуючих, розвиток громадських ініціатив, охорону довкілля, політичну активність тощо. Волонтерство має соціально-корисний характер і спрямоване на покращення якості життя суспільства в цілому.

- альтруїзм та самовідданість: відображає дух альтруїзму та самовідданості. Волонтери надають свій час, енергію та навички без особистої користі, ставлячи інтереси спільноти вище власних.

Ці ознаки волонтерства є важливими для розуміння сутності та значення цього явища в сучасному суспільстві. Вони демонструють, що воно є важливим інструментом підтримки громадських інтересів та розвитку соціальної відповідальності громадян.

У рамках функціонування політичної системи волонтерство виконує низку важливих функцій. Місце та значення цього явища в процесах демократизації та розвитку громадянського суспільства розкривається в таких функціях, як:

1. Побудова соціальних зв'язків – сприяє формуванню соціальних зв'язків та встановленню міжособистісних контактів. Волонтери працюють у команді з різними людьми, що сприяє розвитку співпраці та взаєморозуміння в суспільстві.

2. Залучення громадян до політичних процесів – громадянська участь є важливим аспектом демократії, а волонтери допомагають зробити цей процес більш доступним і відкритим для широких верств населення. Воно сприяє мобілізації громадянського суспільства. Волонтери можуть бути активними учасниками громадських рухів, ініціатив та об'єднань, що спрямовані на досягнення певних політичних цілей чи вирішення соціальних проблем.

3. Моніторинг та спостереження – волонтери можуть виконувати функцію моніторингу за виборчим процесом, спостерігаючи за порядком під час голосування та викриваючи будь-які порушення виборчого законодавства.

4. Освітньо-інформаційна робота: проводять різноманітні освітні заходи та інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня політичної грамотності та свідомості серед населення.

5. Участь у виборчих кампаніях – волонтери допомагають політичним партіям та кандидатам під час виборчих кампаній. Вони можуть займатися розповсюдженням інформації, виборчою агітацією, організацією заходів тощо.

Таким чином, волонтерство виявляється одним з ключових інструментів для підтримки громадських інтересів та забезпечення участі громадян у політичному та соціальному житті. Такі ключові ознаки волонтерства, як добровільність, безоплатність та альтруїзм, віддзеркалюють його громадську та соціальну спрямованість, яка є важливою для підтримки громадських інтересів та забезпечення гармонійного розвитку суспільства. У сфері політичних процесів волонтерство відіграє різноманітні ролі, включаючи участь у виборчих кампаніях, моніторинг виборчих процесів, освітньо-інформаційну роботу та сприяння громадським обговоренням. Ці функції волонтерів в політичній сфері сприяють підвищенню політичної свідомості та активізації громадянської участі у владних процесах. У умовах широкомасштабної війни РФ проти України функції та значення волонтерства значно розширюються та посилюються, волонтери сьогодні не просто активно долучаються до різних соціальних ініціатив, що сприяють покращенню якості життя та забезпечують допомогу тим, хто найбільше потребує, їх діяльність позначається на протидії військовим та гібридним загрозам з боку ворога, надають допомогу цивільним та військовим, сприяють розвитку громадської свідомості, громадянського суспільства та демократії, що великою мірою визначає виживання держави. Розвиток волонтерської діяльності у політичній, соціальній та військовій сфері має великий потенціал для подальшого зміцнення демократії та підтримки соціального прогресу в суспільстві.

Література

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. Відомості Верховної ради України. 2011. № 42. 435 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Кривенко Ю.В. Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. Часопис цивілістики. 2015. Випуск 18. С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Час_2015_18_11 (дата звернення: 12.04.2024).
3. Балашов Е.М. Психологічна структура волонтерської діяльності як засобу самореалізації студентів. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Психологія і педагогіка. 2013. Вип. 24. С. 12–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_24_5 (дата звернення: 11.04.2024).
4. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Науковий журнал «Українське суспільство». Укр. соціум. 2016. № 2(57). С. 25–40. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40__no-2__vol-57__2016__UKR.pdf (дата звернення: 12.04.2024)
5. Сербин Р.А. Адміністративно-правова характеристика загальносоціальних форм благодійної діяльності. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 1. С. 103– 107. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/01/19.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
6. Руденко В. Волонтерство як провідне явище в процесі забезпечення соціальної безпеки України: еволюція, значення, сучасний стан та проблематика. Економіка та суспільство, 2023. Вип. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2546> (дата звернення: 12.04.2024)
7. Anheier H. Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons / H. Anheier, L. Salamon // Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project. – Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2001. № 10. 20 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/45686792_Volunteering_in_Cross-National_Perspective_Initial_Comparisons (дата звернення: 12.04.2024).
8. Sherraden M. S., Lough B. J., Moore McBride A. Effects of International Volunteering and Service: Individual and Institutional Predictors. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 2008. № 19. P. 421. URL: <http://surl.li/sqjvn> (дата звернення: 11.04.2024).
9. Beigbeder Y. The Role and Status of International Humanitarian Volunteers and Organisations: The Right and Duty to Humanitarian Assistance. Dordrecht, Boston, London : Martinus Nijhoff. 1991. 414 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=pehYQqAdmMgC&pg=PA61&hl=it&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 12.04.2024)
10. John W. Volunteerism Research: A Review Essay. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0899764011434558> (дата звернення: 12.04.2024).

Пашина Наталія,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Руденко Олександра,
4 курс перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ПОПУЛІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Актуальність і важливість дослідження популізму обумовлено тим, що він впливає на політичну та економічну ситуацію в країнах світу, може призвести до фрагментації суспільства, створення напруженості між різними соціальними групами та посилювати конфлікти.

Вважається, що термін «популізм» виник у Сполучених Штатах у 1890-х роках та пов'язаний із діяльністю Популістської (Народної) партії. Характерною рисою популізму є підкреслення інтересів «простих людей» та реалізація політики «уявлення народу». Розвиток популізму в ХХ столітті був пов'язаний з активізацією мас, зростанням їх соціальних та політичних потреб та усвідомленням політичними лідерами необхідності використовувати методи мобілізації, які змусили б людей підкорятися їхній волі та цілям. Підйом популізму як явища відбувається тоді, коли політична система (переважно представники та інститути адміністративної влади, традиційні політичні партії) втрачає здатність вирішувати проблеми, які серйозно зачіпають інтереси широкого загалу. Особливо сприятливим часом для популістських кроків є виборчі кампанії або період, що настає одразу після неї. Яскравим прикладом політичного популізму є прийняття законів, які не можуть бути виконані через брак фінансових ресурсів.

У тлумачному Словнику української мови поняття «популізм» визначається як «Спосіб ведення політичної боротьби, що базується на крайньому спрощенні своєї політичної програми, зведенні її до вимог негайної, очевидної для всіх вигоди; дії політика, які розраховані на популярність у простих людей. Форма маніпуляції громадською думкою шляхом необґрунтованих обіцянок, висування демагогічних гасел і т.п.; політична риторика» [1].

У енциклопедичному словник-довіднику «Сучасна політична лексика» визначено, що «Популізм політичний (фр. Populisme, від лат. Populus – народ) – ідеологічно-спекулятивна орієнтація суб'єктів політики на політичні ідеї широких мас, що використовують незадоволення своїм життям та соціальним становищем. До носіїв цих ідей можливо віднести селян, фермерів, дрібну буржуазію та частину люмпенів. Він отримує розвиток і поширюється в епоху суспільно соціальних криз. Розрізняють його реальний і спекулятивний різновиди. Перший полягає у відповідній публічній політиці еліти, яка направлена на обмеження пануючих соціальних сил на користь народу без достатньої легітимності з боку панівних класів або верств. Другий – характеризується заграванням із

основною масою населення на рівні політичних гасел із метою підняти як авторитет, так і легітимність політики» [2, с.200].

Французький соціолог, політолог та політичний аналітик П.-А. Тагієфф визначає шість різних значень популізму [4, с. 25.]:

1. Популізм – це рух, який проявляється у вигляді залучення середнього та народного класів. Він є символічним вираженням експансії мас у соціально-політичному просторі.

2. Популізм – режим, авторитарний або напівреферендумний, за якого харизматичний лідер або класичний оратор звертається безпосередньо до мас, легітимізуючи свою владу.

3. Популізм – це ідеологія, яка посиляється на властиву кожній країні традицію ідеалізувати, реалізовувати, натуралізувати та оздоровлювати свій народ, протиставляючи його тим, хто має над ним владу

4. Популізм – це позиція, яка передбачає існування популістської оцінки безвідносно до традиції. Виявляється у відмові від експертів на користь справжнього представництва народу.

5. Популізм як ознака демократичної або народної епохи, популістська риторика є полемічною за своєю природою, оскільки вона завжди представляє народ проти «інших» які можуть бути інакшими, залежно від якого імені популісти говорять : народу-демократії або від імені народу-нації.

6. Легітимізований популізм, який виникає внаслідок кризи легітимності, спричиненої процесом модернізації. Це тимчасова і перехідна форма легітимації.

На сьогодні склалися різні підходи до розуміння популізму [3]:

1. Світоглядно-ідеологічний. Популізм трактується як *thin-centered ideology*, тобто ідеологія у вузькому сенсі. Так, К. Мудде розглядає популізм як ідеологію, прихильники якої ділять суспільство на дві нерівні частини: «чистий» народ (робітники, самозайняті, малий бізнес) і корумпована еліта (політики, великий бізнес).

2. Логічно-дискурсивний. Популізм можна трактувати як політико-економічну логіку чи дискурс. Популісти свідомо використовують протиставлення «ми-вони», щоб інтерпретувати її охайно та нав'язати масам. Це призводить до розуміння популізму як антистатусного дискурсу, який спрощує трактування публічного простору, символічно розділяючи еліту та маси.

3. Поведінково-стильовий. Популізм представлений певним стилем публічного перформансу. Політичні та фінансові лідери все частіше і свідомо перетворюють свою діяльність на перформанс, щоб сподобатися виборцям, які є глядачами цього шоу.

4. Інструментально-мобілізаційний. Популізм також можна розуміти як стратегію, спрямовану на залучення широких верств населення. Р. Джансен, наприклад, пояснює популізм як метод політичної практики, покликаний прилучити людей до участі у громадській та протестній діяльності, що супроводжується антиурядовою, націоналістичною риторикою, яка вихваляє простих людей, засуджує інституції, великий бізнес.

Популізм зазвичай ділиться на два основні види: правий та лівий. Існують різні версії популізму. Для країн, що стикаються з економічними труднощами та високим рівнем нерівності, характерний лівий популізм. Очевидні проблеми, такі як неконтрольована

імміграція чи національна безпека, спричинили появу правого популізму. Популістським політикам легше мобілізувати людей, зосереджуючись на конкретних проблемах.

Таким чином, можна визначити, що популізм – це форма політичної ідеології, яка фокусується на потребах простих людей, а не на потребах еліти або уряду. Простіше кажучи, популізм полягає в тому, що політики використовують у своїх політичних планах найактуальніші та потрібні у суспільстві ідеї та пропозиції. Можна сміливо сказати, що популізм – це обіцянка швидко вирішити проблеми у найпростіший спосіб. Умовами, що сприяють виникненню популізму, є тяжкі соціально-економічні умови населення, відсутність прозорості політичних інститутів, неадекватний рівень загальної та політичної грамотності, а також специфічні характеристики політичної культури (лідерство, загальна емоційна орієнтація, тощо).

Література

1. Словник української мови в 11 томах. <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC> (дата звернення: 03.04.2024)
2. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / [І. Я.Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 396 с.
3. Arditì B. Politics on the Edges of Liberalis m: Difference, Populism, Revolution, Agitation. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007. 166 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Benjamin-Arditi/publication/300789339_Populism_as_an_Internal_Periphery_of_Democratic_Politics/links/5a5a44eeaca2727d60860bea/Populism-as-an-Internal-Periphery-of-Democratic-Politics.pdf (дата звернення 30.01.24).
4. Taguieff, P.-A. Le populisme et la science politique du mirage conceptuel aux vrais problèmes. Vingtième Siècle, Revue D'histoire, 56(1), 4–33. doi: 10.3406/xxs, 1997.

Трофименко Анастасія,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЯВИЩА

Гібридна агресія російської федерації проти України, тимчасова окупація території держави в 2014 році, а зараз повномасштабна війна закономірно призвели до виникнення в українському суспільстві такого складного для наукового аналізу суспільно-політичного явища, як колабораціонізм. Ще до початку збройної агресії склалися сприятливі передумови для поширення цього явища. Лояльність частини місцевого населення до російських окупантів, значні масштаби добровільного сприяння окупаційному режиму стали наслідками тривалої роботи російської пропагандистської машини з просування ідей під гаслами

«русского міра», «етнічних чисток» з боку демонізованих «бандерівців» та «хунти», що захопила владу в Україні, а потім з обґрунтування окупації територій України «захистом етнічних росіян» та правом націй на самовизначення тощо. Окрім прихильності до наративів російської пропаганди розповсюдженню колабораціонізму сприяли і більш прагматичні мотиви, такі як марнославство, помста, прагнення збагатитись. Різноманіття мотивів колабораційної діяльності, масштаби співпраці з ворогом, сфери життєдіяльності, у яких вона відбувається, обумовили появу різних теоретичних підходів до класифікації колабораціонізму. Актуальність аналізу цих підходів посилюється в умовах повномасштабної російсько-української війни, пошуку найбільш оптимальних та ефективних механізмів протидії розповсюдженню цього явища та розробки дієвих санкцій щодо колаборантів.

Термін «колабораціонізм» не має єдиного усталеного визначення ні в міжнародних нормативно-правових документах, ні в національних законодавствах держав, що ускладнює вироблення єдиного підходу до його тлумачення та розуміння. Цей термін похідний від французького слова «collaboration», що в перекладі означає співробітництво, першочергово ним позначали відносини гітлерівської Німеччини з французьким урядом маршала А. Петена, які уклали угоду про співпрацю. Пізніше цим терміном стали позначати в широкому сенсі будь-яку співпрацю з ворогом на шкоду власній державі, але його теоретичне визначення відрізняється серед науковців. Більшість сучасних дослідників колабораціонізму роблять акцент на таких його важливих характеристиках, як добровільність та свідомість, наголошуючи на активній, а не пасивній, взаємодії між колаборантом та окупантом [10].

З урахуванням світової та вже і української практики в наукових джерелах зустрічаються різні критерії для класифікації колабораціонізму. Найбільш поширеним на сьогодні в роботах українських дослідників виступає такий критерій, як сфери співпраці. Зокрема одна з перших подібних класифікацій представлена у роботі Валентини Шайкан у 2005 році ще до початку актуалізації цього небезпечного суспільно-політичного явища в Україні. На основі аналізу проявів колабораціонізму часів Другої Світової війни дослідниця запропонувала виокремити наступні його види:

- політичний/індивідуально-політичний (ідейні мотиви),
- адміністративний (діяльність в окупаційних органах),
- військовий (військова служба),
- економічний,
- побутовий (доброзичливі стосунки з окупантами),
- культурний (сприяння пропаганді ворога) [11, с. 51–52].

Цей підхід і на сьогодні залишається найбільш розповсюджений і зустрічається в низці робіт українських науковців, зокрема в працях Н. Антонюк [13], О. Гончаренко [2], В. Горобець [3] та ін. Подібна класифікація представлена і в роботі О. Ілларіонова, який до вищезазначених видів додав ще й медійний колабораціонізм, під яким розуміє «участь у телешоу, виступах та телебаченні та радіо «представників» громадськості, так званих «наукових» кіл з наукових установ та ВНЗ, створених та фінансованих окупаційними адміністраціями» [4].

Не дивлячись на те, що такий підхід до виокремлення різновидів колабораціонізму знайшов широкого поширення в вітчизняних наукових джерелах, він все ж виглядає дуже

умовним, передбачає одразу декілька критеріїв поділу, оскільки один колаборант може одночасно підпадати одразу під декілька з цих різновидів, наприклад одночасно мати ідейні мотиви та як наслідок доброзичливі стосунки з окупантом і проходити при цьому військову службу в формуваннях ворога чи займатися адміністративною діяльністю в окупаційних органах влади.

Поряд з цим підходом досить поширеним також за критерієм сфери співпраці є класифікація, представлена у роботі О. Радутного, яка все ж не суттєво відрізняється від розглянутої вище, виключаючи з переліку тільки політичний колабораціонізм:

- воєнний – служба у військових формуваннях окупанта;
- економічний – співпраця в різних сферах економіки;
- культурний (духовний) – підтримка та поширення основних наративів пропаганди окупанта;
- побутовий – підтримка дружніх відносин з окупаційною владою;
- адміністративний – робота в органах окупаційної влади [8, с. 104].

Практичні прояви колабораціонізму на тимчасово окупованих територіях України обумовили більш прискіпливу увагу вітчизняних науковців до колабораціонізму також і в гуманітарній сфері, зокрема в сфері освіти, що призвело до виділення такого різновиду колабораціонізму, як освітній. Так, у своїй роботі Є. Письменський з урахуванням національного оновленого законодавства в цій сфері визначає освітній колабораціонізм як два основних види діяльності: пропаганда в закладах освіти будь-яких типів та форм власності та впровадження в них стандартів освіти держави-агресора. При цьому під це визначення підпадають не тільки вчителі та викладачі, а будь який громадянин України, що працює у таких закладах освіти або використовує їх із пропагандистською метою [7].

Ще одним критерієм для класифікації колабораціонізму виступають мотиви та переконання, що обумовлюють співпрацю з ворогом. За цим критерієм розповсюдженням є його поділ на:

- вимушений – співпраця з окупаційною владою як наслідок загрози життю, фізичного або психологічного примусу;
- добровільний – свідомо, умисно, активна співпраця з владою країни-агресора, на шкоду державному суверенітету та територіальній цілісності своєї держави;
- ідеологічний – добровільна співпраця, обґрунтована власними ідеологічними переконаннями [12].

Саме добровільна та свідомо діяльність у співпраці з державою-агресором та на шкоду державному суверенітету передбачає кримінальну відповідальність. Протягом років у політичному та академічному середовищі України тривала дискусія щодо встановлення ефективної нормативно-правової бази, що визначить поняття колабораціонізму, запровадить санкції за свідому та добровільну співпрацю з окупантами. Складність цієї дискусії посилювалася через існування серед представників громадськості протилежних точок зору щодо законодавчого унормування цього поняття, з одного боку спостерігався значний суспільний запит та чисельні звернення до державної влади про необхідність криміналізації колабораціонізму, а з іншого – низка правозахисників наголошували на небезпеці ухвалення відповідного законодавства, вважаючи, що загроза покарання за співпрацю з ворогом для

жителів окупованих територій буде перешкоджати звільненню територій та подальшій реінтеграції їх населення в українське суспільство.

У цих умовах з 2017 року розпочався процес інтенсивного розроблення різнопланових проєктів законів щодо колабораціонізму, які мали на меті деталізувати ст. 111 Кримінального кодексу України, що прирівнював цю діяльність до державної зради та визначав її як «перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» [5]. Проте до самого початку повномасштабного вторгнення в 2022 році такого закону прийнято не було.

Повномасштабна війна значно прискорила вирішення питання правового визначення колабораціонізму. 3 березня 2022 р. Верховна Рада ухвалила доповнення Кримінального кодексу України ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» та ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників», а 14 квітня 2022 р. – ст. 111- 2 «Пособництво державі-агресору». Ці зміни запровадили кримінальну відповідальність за добровільну співпрацю з державою-агресором, окупаційними адміністраціями, збройними формуваннями в різних сферах, зокрема у військовій, політичній, інформаційній, адміністративній, господарській, трудовій, а також відмежували колабораціонізм від державної зради, оскільки державна зрада передбачає діяльність на користь будь-якої іноземної держави виключно громадянина України, а колабораційна діяльність – тільки співпрацю з державою-агресором без прив'язки до громадянства [1, с. 254].

Аналіз судової практики застосування цих статей свідчить про необхідність подальшого вдосконалення відповідного законодавства через нечіткість формулювань, відсутність чіткого розмежування між цими статтями, дублювання складів злочинів тощо. При цьому, їх формулювання дають підґрунтя для визначення різновидів колабораціонізму, встановлених у національному законодавстві. Виокремити класифікацію колабораціонізму на основі аналізу зазначених статей допомагає низка робіт українських науковців у галузі права. Так, наприклад, у результаті дослідження цих нормативних положень О. Марін виокремлює наступні його види:

- інформаційне співробітництво із державою-агресором – публічне заперечення збройної агресії проти України та тимчасової окупації її території, публічні заклики до підтримки дій держави-агресора, до співпраці з нею, до невизнання державного суверенітету України на ТОТ, до проведення незаконних виборів та референдумів, пропаганда у закладах освіти на користь ворога, глорифікація осіб, що здійснювали збройну агресію, та представників окупаційної адміністрації, виготовлення та поширення матеріалів, що містять вищенаведене тощо;

- робота в інтересах держави-агресора – добровільне зайняття посади в окупаційних органах влади;

- дійова підтримка держави-агресора – умисна реалізація чи підтримка рішень та дій держави-агресора, збройних формувань та окупаційної адміністрації держави-агресора, дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора, участь в організації та проведенні незаконних виборів та референдумів на ТОТ, організація, проведення та активна участь у заходах політичного характеру, які спрямовані на підтримку

держави-агресора, її адміністрації, збройних формувань, на уникнення державою-агресором відповідальності за збройну агресію проти України;

– економічна співпраця із державою-агресором – передача матеріальних ресурсів, провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, окупаційною владою, вчинення умисних та добровільних зборів, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора;

– воєнна співпраця із державою-агресором – добровільна участь в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на ТОТ, збройних формуваннях держави-агресора, надання їм допомоги у веденні бойових дій [6].

Існують і інші підходи до класифікації колабораціонізму на основі аналізу національного законодавства, тих окремих його форм та проявів, визначених виключно в нормативних положеннях. Так, на наш погляд, більш обґрунтованою виглядає класифікація колабораціонізму за предметом співробітництва, представлена у роботі М. Рубашенко, де доводиться доцільність окремого виділення освітнього колабораціонізму, без його включення до інформаційного чи культурного, а також пропонується замість політичного та адміністративного колабораціонізму використовувати термін «посадове колаборантство» або «службове колаборантство», аргументуючи це тим, що посади колаборантів у окупаційних органах влади неможливо прирахувати суто до політичних чи адміністративних. Автор також пропонує залишити в цьому переліку політичне колаборантство, але прираховує до нього організацію та проведення заходів політичного характеру та активну участь у них. Отже, класифікація М. Рубашенко включає інформаційне, посадове (службове), освітнє, економічне, політичне та воєнне колаборантство [9].

Таким чином, колабораціонізм як суспільно-політичне явище охоплює всі різновиди співробітництва з державою-агресором, її воєнізованими формуваннями та окупаційними адміністраціями з боку громадян у інтересах ворога та на шкоду державному суверенітету власної держави. Він є універсальним та об'єктивним явищем у умовах війни та військових конфліктів і може набувати різних форм від примусової співпраці як наслідок фізичного чи психологічного примусу до ідеологічно виправданої, добровільної, свідомої та активної співпраці з агресором у різних сферах життєдіяльності.

У українському науковому дискурсі питання визначення та класифікації колабораціонізму об'єктивно залишається актуальним, продовжується активна дискусія з теоретичного виділення окремих видів цієї діяльності. Розповсюджений ще до початку російської агресії підхід до класифікації колабораціонізму з виділенням політичного, адміністративного, військового, економічного, побутового та культурного сьогодні піддається перегляду через суттєве оновлення національного законодавства в зазначеній сфері з початком повномасштабної війни в 2022 році.

Узагальнюючи розглянуті теоретичні підходи до класифікації колабораціонізму з урахування положень Кримінального Кодексу України, більш доцільною вбачається класифікація, що передбачає виділення воєнного, політичного, адміністративного (службового), інформаційного, освітнього та економічного видів. Не має єдності в поглядах на виділення побутового колабораціонізму, яке не визначається на законодавчому рівні, проте його виокремлення виглядає обґрунтованим. Не дивлячись на те, що цей вид діяльності не передбачає кримінальної відповідальності, розглядається переважно як кримінальний проступок, термін «побутовий» найбільш влучно відображає колабораціонізм

як пасивну ідеологічну підтримку держави-агресора та його окупаційної адміністрації, привітне та доброзичливе ставлення до ворога, яке при цьому не передбачає протиправних дій на шкоду своїй державі.

Література

1. Голінка М.І. Стаття 111-1 КК України (колабораційна діяльність) та суміжні їй явища: проблеми законодавчого регулювання. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2023. Вип. 36. С. 251–258. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/757/690> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Гончаренко О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії. Чтиво. 2019. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharenko_Oleksii/Problemy_instytutsiinoho_vyznachen_nia_termina_kolaboratsionizmu_i_oho_vydiv_ta_oznak.pdf?PHPSESSID=o001hmfhdens08s30k2n465r4 (дата звернення: 27.03.2024).
3. Горобець В. Економічний та культурний колабораціонізм: формула співпраці. Військово-історичний меридіан. Електрон. наук. фаховий журнал. 2020. URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/26.04.2020/pdf/VIM_27_2020-84-106.pdf (дата звернення: 26.03.2024).
4. Ілларіонов О. Захист від колабораціонізму: спроба друга. ЛІГА.net. 2018. URL: <https://blog.liga.net/user/aillarionov/article/29863> (дата звернення: 26.03.2024).
5. Кримінальний кодекс України. Верховна Рада України. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
6. Марін К.О. Колабораційна діяльність: що є кримінально караним. URL: https://www.academia.edu/87265376/Колаборація_діяльність_за_КК_України (дата звернення: 25.03.2024).
7. Письменський Є. Колабораційна діяльність у сфері освіти: проблеми тлумачення та вдосконалення кримінального закону. Право України. 2022. № 11. С. 49–59. URL: <https://www.pravoua.com.ua/en/store/download/?dtype=article&id=3794> (дата звернення: 26.03.2024).
8. Радутний О.Е. Публічні заклики та заперечення як форми інформаційної колабораційної діяльності за кримінальним кодексом України. Інформація і право. 2022. № 2 (41). С. 99–115. URL: <https://ippi.org.ua/radutnii-oe-publichni-zakliki-ta-zaperechennya-yak-formi-informatsiinoi-kolaboratsiinoi-diyalnosti-z> (дата звернення: 25.03.2024).
9. Рубашенко М.А. Кримінально-правова класифікація колабораційної діяльності (Ст. 111-1 КК). Юридичний електронний журнал. 2023. № 10. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/122.pdf (дата звернення: 27.03.2024).
10. Трофименко А.В. Колабораціонізм в Україні в умовах російської агресії: проблема правового визначення. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2021. Вип. 30. С. 159–170. URL: <http://visnyk-politologia.mdu.in.ua/ARHIV-uk/30/17.pdf> (дата звернення: 27.03.2024).
11. Шайкан В.О. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату «Україна» і військової зони в роки Другої світової війни. Монографія. Кривий Ріг: Мінерал, 2005. 468 с.

12. Янішевська К.Д., Крисько А.С. Загальнотеоретичні аспекти та класифікація клабораційної діяльності як кримінально-правового явища. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 4(56). 2022. С. 71–76. URL: <http://visnyk-ksr.kpi.ua/article/view/269622> (дата звернення: 26.03.2024).
13. Antoniuk N. Criminal and legal assessment of collaborationism: a change of views in connection with Russia's military aggression against Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe. 2022. № 3 (15). P. 137–145. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1660481464.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

Цуркан Вікторія,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Політологія»
Маріупольський державний університет

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА В МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

У сучасному світі пропаганда прийняла множинні форми та методики, серед яких можна виділити пряму пропаганду, політичний піар, рекламу, "джинсу", пабліситі, та так звану Пропаганду 2.0. Ці форми різняться за методами розповсюдження, цільовими аудиторіями та задуманими ефектами, але всі вони спрямовані на формування громадської думки, поглядів та цінностей [4, с. 56].

Ключову роль у пропагандистському процесі відіграють класифікації, зокрема поділ на "чорну", "сіру", позитивну та негативну пропаганду. Це дозволяє детально аналізувати механізми та стратегії пропагандистського впливу, розуміючи їхній потенційний вплив на суспільство та індивідуальну свідомість [3, с. 19].

Особливу увагу треба приділити ролі інформаційних технологій, які революціонізували сферу пропаганди, надаючи їй безпрецедентні можливості для поширення ідеологій, маніпуляції свідомістю мас та використання психологічних прийомів. Інтернет та соціальні мережі стали потужними платформами для політичної пропаганди, що дозволяє досягати широких аудиторій з мінімальними витратами та у високому темпі [1, с. 10].

Аналізуючи історичний контекст, підкреслюється важливість вивчення пропаганди в контексті світових конфліктів, зокрема двох світових воєн, холодної війни, а також сучасних "гібридних війн". Особлива увага приділяється ролі пропаганди у сучасних конфліктах, наприклад, війні в Україні, де пропаганда використовується як засіб гібридної війни [2, с. 78].

Розвиток інформаційної грамотності та критичного мислення серед населення виступає як важлива стратегія протидії маніпулятивному впливу пропаганди. Акцентується увага на необхідності доступу до об'єктивної інформації, сприянні свободі вибору та формуванні інформованих світоглядів як основі стабільного та здорового демократичного суспільства.

Окрім цього, дослідження включає аналіз різних типологій пропаганди, які дозволяють глибше зрозуміти її різноманітність та специфіку використання в різних сферах життєдіяльності суспільства. Це сприяє розробці ефективних методів контрпропаганди та розуміння важливості відповідального споживання інформації.

Розуміння історії та механізмів пропаганди є ключовим для розвитку критичного мислення, захисту демократії та свободи слова. В сучасному інформаційному суспільстві, де пропаганда стає все більш тонкою та технологічною, це розуміння є необхідним для підтримки здорового громадського дискурсу та забезпечення стійкості суспільства до маніпулятивних впливів.

Література

1. Даценко А. Ю. Боротьба з російською дезінформацією як напрям захисту інформаційного простору України в умовах «гібридної війни». Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 30 березня 2018 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. С. 348—350.
2. Денисюк Ж. З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Державне управління. 2021. Том 32 (71) № 2. С. 46—50.
3. Гетьманчук П. Гібридна війна Росії проти України: інформаційний аспект. 2019. С. 296—307.
4. Гойман О. А. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. Науково-теоретичний альманах Грані. 2015. Т. 18. №. 1. С. 50—56.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Авдєєв Іван,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

РОЛЬ ФІНЛЯНДІЇ У ФОРМУВАННІ ЄДИНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

Фінляндія відіграла значну роль у формуванні єдиної політики Європейського Союзу щодо російської агресії в Україні відповідно до вимог. У якості держави-члена ЄС, яка межує з Росією, Фінляндія має особливий погляд на ситуацію і внесла важливий внесок у обговорення та формулювання політики ЄС стосовно Росії та України. По-перше, Фінляндія активно брала участь у обговореннях та переговорах на рівні ЄС, вносячи значний внесок у формування консенсусу та формулювання спільної позиції ЄС. Фінський уряд тісно співпрацював з іншими державами-членами ЄС, щоб допомогти сформувати єдину та тверду відповідь ЄС на російську агресію. По-друге, Фінляндія неодноразово наголошувала на важливості єдності та солідарності в ЄС у відносинах з Росією. Фінський міністр закордонних справ та інші високопосадовці постійно закликали до спільної та рішучої реакції ЄС на незаконні дії Росії в Україні. Вони наголошували, що єдина позиція ЄС є вирішальною для стримування подальшої агресії та сприяння мирному вирішенню конфлікту. Згідно з даними, ЄС вже вжив ряд санкцій проти Росії, але деякі країни, такі як Фінляндія та Швеція, закликають до посилення санкцій [1]. По-третє, Фінляндія також внесла практичний внесок у зусилля ЄС щодо України. Вона була серед тих, хто підтримав санкції ЄС проти Росії та активно брала участь у різних ініціативах ЄС щодо підтримки України, включаючи допомогу в сфері безпеки та допомогу у відновленні. Фінляндія підтвердила своє непохитне засудження повномасштабної агресивної війни Росії проти України та тимчасової окупації території України, підкресливши, що безпека Європи зіткнулася з найбільшою за останні десятиліття загрозою. Фінляндія зобов'язалася забезпечити довгострокову підтримку потреб України, зокрема у сфері безпеки та оборони, а також посилення стійкості України, на виконання Спільної декларації про підтримку України [3].

Фінляндія також підтримує Україну задля посилення захисту, стійкості та відбудови критичної інфраструктури, а також підтримує зусилля України зі створення умов для рівної участі жінок і чоловіків у подоланні конфліктів, розбудові миру, відновленні, викликах безпеки, системному реагуванні на гендерне насильство та насильство, пов'язане з конфліктом. Фінляндія продовжує підтримувати ключові реформи в галузі освіти шляхом співпраці між міністерствами освіти та іншими відповідними установами, включно з Фінським національним агентством з питань освіти, та надаючи підтримку у забезпеченні

функціональної спроможності освітнього сектору з особливим наголосом на інклюзивність та якість освіти [3].

Крім того, Фінляндія відіграла роль у сприянні діалогу та дипломатичним зусиллям з метою врегулювання конфлікту. Її досвід у вирішенні конфліктів та знання російського та українського контекстів були цінним внеском у зусилля ЄС щодо сприяння мирному вирішенню. Фінляндія відіграє важливу роль у формуванні єдиної політики ЄС щодо російської агресії в Україні. Ось кілька ключових аспектів:

– Підтримка санкцій: Фінляндія послідовно підтримувала запровадження та розширення економічних санкцій ЄС проти Росії у відповідь на її агресію в Україні. Це допомагає зберігати єдність ЄС у питанні тиску на Росію.

– Гуманітарна та фінансова допомога: Фінляндія надає гуманітарну допомогу постраждалим від конфлікту в Україні, а також фінансово підтримує зусилля з відновлення та реформ. Це демонструє солідарність ЄС з Україною.

– Військова підтримка: Хоча Фінляндія не надає летальної зброї, вона постачає Україні військово обладнання та проводить тренування українських військових. Це зміцнює обороноздатність України.

– Дипломатичні зусилля: Фінляндія наполягає на дипломатичному вирішенні конфлікту та підтримує мирні ініціативи, такі як Мінські домовленості. Водночас вона чітко засуджує агресивні дії Росії.

– Стратегічна комунікація: Фінські лідери послідовно публічно засуджують російську агресію та закликають до єдності ЄС у протистоянні їй. Це важливо для формування громадської думки.

– Енергетична політика: Намагаючись зменшити енергетичну залежність від Росії, Фінляндія підтримує зусилля ЄС з диверсифікації джерел енергії. Це зменшує вплив Росії.

Завдяки послідовній та принциповій позиції Фінляндія допомагає зберігати єдність ЄС у питанні протидії російській агресії та підтримки України. Це важливий внесок у формування спільної політики ЄС у цьому ключовому питанні європейської безпеки.

Російська агресія в Україні стала поворотним моментом для фінської політики безпеки. Після вторгнення Фінляндія значно збільшила свій оборонний бюджет та підписала Меморандум про взаєморозуміння зі Сполученими Штатами щодо посилення двостороннього оборонного партнерства. У 2022 році Фінляндія також подала заявку на членство в НАТО, що стало історичним рішенням, спрямованим на зміцнення безпеки країни та регіону. Це рішення було мотивовано, в тому числі, бажанням посилити співпрацю між ЄС та НАТО. Як член НАТО, Фінляндія зможе ще ефективніше працювати над зміцненням європейської безпеки та забезпеченням тісної взаємодії між цими двома організаціями [2].

В цілому, Фінляндія була активним та важливим гравцем у формуванні політики ЄС щодо російської агресії в Україні. Вона сприяла єдності та солідарності в ЄС і допомогла сформуванню рішучої та скоординованої відповіді ЄС на цю кризу.

Література

1. Finland, Sweden say more EU sanctions against Russia needed. *Reuters*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/finland-sweden-say-more-eu-sanctions-against-russia-needed-2024-03-26/> (дата звернення: 10.04.2024).

2. Robin Forsberg, Aku-M. Kähkönen, Janna Öberg. Implications of a Finnish and Swedish NATO Membership for Security in the Baltic Sea Region, URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/implications-finnish-and-swedish-nato-membership-security-baltic-sea-region> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Фінляндською Республікою [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-90021> (дата звернення: 10.04.2024).

Булик Максим,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Скоба Валерія,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ЯК ВІЙНА В УКРАЇНІ ЗМІНЮВАЛА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ Е.МАКРОНА

Для Франції зовнішня політика — це не лише досягнення національних інтересів. Це також вправа в політиці ідентичності, перформативний акт, який підкреслює, що республіка все ще має значення.

Прийшовши до влади президент Франції не лише представив себе як молодого та амбіційного лідера країни, а й висловив свій намір реформувати Європейський Союз у різних аспектах та стати провідником єдиної Європи. Макрон переконаний, що лише сильний Європейський Союз дозволить Франції зробити так, щоб її почули у світі. [4] У жовтні 2019 року він заявив, що Європа має стати автономною з точки зору військової стратегії та можливостей і відновити військовий суверенітет. Він також неодноразово пов'язував цю ідею з думкою, що Європі потрібно відновити стратегічний діалог з Росією. [10]

Однак, геополітична ситуація змінилась з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Безпосереднім наслідком російської агресії стала реорганізація внутрішнього балансу сил у Європі. Для більшості європейських держав, включно з Францією, загрози зі Сходу були не першочерговими порівняно з південними загрозами. Сьогодні ж немає жодних сумнівів, що загроза зі Сходу повертається на перший план. [11]

Протягом багатьох років Макрон виконував свою роль спадкоємця таких французьких лідерів, як Шарль де Голль і Жак Ширак, які трималися на відстані від очолюваного США альянсу НАТО і, у випадку Ширака, відкидали занепокоєння Східної Європи. [9] Ще у 2018 році Макрон назвав НАТО «мертвим мозком» — маючи на увазі безвихідь альянсу через розбіжності стратегічних інтересів. Однак з початком повномасштабного вторгнення в Україну, Макрон почав наголошувати на необхідності сильного НАТО в Європі. [4] Крім того, початок цієї серйозної кризи змусив Макрона, який роками наголошував на

необхідності зміцнення Європи в міжнародній безпеці, продемонструвати, як це може виглядати на практиці.

Париж міг би стати провідним постачальником безпеки в регіоні. Але підхід Макрона до Москви після вторгнення визначався його прагненням до різних дипломатичних переворотів. [10] За словами французького дипломата, Макрон «вистрелив собі в ногу», роблячи занадто багато звернень до Москви. Активні, але безрезультатні переговори Макрона з Путіним не принесли очевидних переваг західній дипломатії. Крім того, військові поставки з Парижа в Україну здійснювалися тихо та блідо порівняно з набагато більшими внесками інших держав Західного блоку.

Франція завжди була обережною, залишаючись відкритою для глобального Півдня. Французький президент наполягав на тому, що переговори з Москвою є обов'язковими, щоб уникнути ескалації конфлікту. За словами Макрона в інтерв'ю французькій регіональній пресі, причина, чому ми повинні бути обережними, щоб не принижувати Росію, полягає в тому, що «коли бойові дії нарешті припиняться, ми повинні мати можливість побудувати шлях виходу за допомогою дипломатії». [11]

Помилковий розрахунок щодо сценарію війни призвів до формування образу Макрона як занадто обережного, а навіть слабкодухого політика, який не може виступити лідером об'єднаної Європи. Однак, радикалізація дій Путіна підштовхувала президента Франції до більш рішучих дій. Макрон бачив, що його здатність керувати в Європі обмежена уявленням про те, що Франція не є добрим союзником.

У червні 2022 року Макрон відвідав Україну разом із канцлером Німеччини Олафом Шольцем, президентом Італії Маріо Драгі та іншими. Після відвідування місць передбачуваних звірств Росії, Макрон ухвалив рішення посилити надання Україні військової допомоги. В першій половині 2022 року, Франція головувала в Євросоюзі. За її сприянням, 23 червня 2022 року, Україна отримала кандидатський статус. Французький лідер висловив підтримку своєї країни та Євросоюзу перемозі України. До лютого 2022 року Макрон скептично ставився до додавання нових членів до ЄС, частково через побоювання спровокувати Росію, схоже, що ситуація змінилася. [7]

Другий українсько-французький форум 10 березня 2023 року засвідчив, що зміни у Франції, насамперед у владі, щодо України дійсно відбуваються. Перший такий форум відбувся рік тому в Парижі на початку лютого 2022 року. Тоді було відчуття, що французькі еліти відверто не мають розуміння з боку України. Цього разу важливо було почути, що французька дипломатія вже змінила свою думку щодо євроатлантичних перспектив України і відкрито говорить про необхідність «виправити помилку Бухареста». Задеклароване на форумі ставлення до євроатлантичних перспектив України стало безперечно важливою новиною. В уряді Франції визнають, що їхня країна пережила період усвідомлення того, що це нова реальність. [14]

Амбіції Макрона полягають у тому, щоб стати європейським лідером, який переміг Росію або принаймні якимось чином розв'язав конфлікт в Україні. Макрон прагнув обговорити майбутні гарантії безпеки для України із різними міжнародними партнерами, включаючи Китай. 6 квітня 2023 року на зустрічі в Пекіні з китайським лідером Сі Цзіньпіном, Макрон прагнув переконати Китай не підтримувати російську агресію в Україні та засудити дії РФ, які назвав «гуманітарними порушеннями». [13]

Після візиту до Китаю, у одному з інтерв'ю, Макрон зазначив, що Європі варто зменшити свою залежність від Сполучених Штатів та уникнути втягнення в можливу конфронтацію через Тайвань. Однак, така заява президента викликала підозри, що він намагається "задобрити" Китай угодою, яка передбачає ігнорування Тайваню в обмін на підтримку Пекіна у забезпеченні миру в Україні.[12]

Франція історично належить до країн, які вважають, що в них є самостійне бачення міжнародних проблем і що необов'язково займати проамериканську позицію з усіх важливих міжнародних питань. Однак, незважаючи на зусилля Макрона, Пекін досі не виявив жодних ознак тиску на Москву з метою припинення вторгнення. У Китаї Макрону не вдалося переконати Сі Цзіньпіна. Президент Франції може думати, що переслідує шляхетну справу, але насправді він потрапляє в гру Китаю, ігноруючи загальноприйнятую міжнародну практику та визнаний механізм вирішення міжнародних суперечок. [8]

Під час конференції в Братиславі в червні 2023 року Макрон визнав, що країни Центральної Європи мали рацію у своєму діагнозі щодо безпекової ситуації. Макрон заявив, що особисто він ніколи не був наївний щодо Росії, але Західна Європа справді не дослухалася попереджень зі сходу. Ця зміна виникає через відчуття того, що попередня політика діалогу з Росією, у перші місяці повномасштабного вторгнення була неефективною [5], як напевно і спроби дипломатичних контактів з Китаєм.

Наразі, Франція хоче бути на передньому краї дискусії щодо розширення Європейського Союзу. І каже, що підтримуватиме Україну «до перемоги». [7] Підтримавши дві головні вимоги Східної Європи — більш тісну координацію з НАТО та чітку дорожню карту членства України, — Макрон змінює розрахунки всередині ЄС якраз у той час, коли його центр політичного тяжіння зміщується на схід. Макрон також змінив свою позицію щодо НАТО. На липневому саміті НАТО 2023 року, Франція рішуче підтримала заявку України на вступ до альянсу, здивувавши деяких союзників. Ця позиція є дивовижною, тому що Франція часто висловлювала подвійне ставлення до НАТО і раніше блокувала плани щодо вступу нових країн до ЄС.

Крім того, Макрон закликав європейців надати Україні двосторонні гарантії безпеки на саміті НАТО, запропонувати країні захист у період, доки не буде забезпечено членство. [9] Французькі дипломати додали, що Франція готова вести переговори з Україною щодо угод, спрямованих на надання їй гарантій безпеки, які допоможуть їй захистити себе у довгостроковій перспективі та запобігти можливим агресіям у майбутньому. [3]

Великобританія стала першою країною, яка підписала подібну угоду з Україною. 16 лютого 2024 року, під час міжнародного турне президента України, подібна угода була підписана і з Францією. Договір практично дослівно повторює амбітні британські формулювання, включаючи юридичні зобов'язання щодо безпеки України. Президент Франції Еммануель Макрон, як і Ріші Сунак, заявив про політичну прихильність до довгострокового виділення коштів на військову підтримку України в обсягах, порівнянних з британськими.

Угоди про безпеку також були укладені після того, як вище військове керівництво ЄС попередило, що Росія може становити серйозну загрозу для членів НАТО та ЄС у найближчому майбутньому. В свою чергу Макрон попередив про «новий етап» загрози з боку Росії. [1] Президент Франції намагається довести важливість більшої підтримки

України, наполягаючи, що безпека Європи поставлена на карту. Макрон зайняв більш жорстку позицію щодо Росії, закликаючи союзників України терміново зробити більше. [6]

Нещодавно, президент Франції, навіть заявив про можливе введення військ країн НАТО на територію України, і відмовився виключити цю можливість. Певні події можна розглядати як прямі причини останніх висловлювань французького лідера, зокрема погіршення позиції українських військ на полі бою та невизначеність у трансатлантичних відносинах напередодні президентських виборів у США. Більш жорстка риторика щодо Росії та введення терміну «стратегічна неоднозначність» (який використовується в контексті доктрини ядерного стримування Франції) також має на меті підтвердити прагнення Франції взяти на себе більшу відповідальність за європейську безпеку. [5]

Припущення про те, що західні війська можуть бути направлені в Україну, має на меті підтвердити рішучість Франції захистити незалежну українську державність у разі краху лінії фронту. Зауваження Макрона викликали величезний резонанс, змусивши союзників дистанціюватися від нього, за одним-двома більш радикальними винятками. Можна було очікувати, що така реакція змусить французького президента відмовитися від своєї заяви, але сталося зовсім навпаки. Схоже, амбіції Макрона полягають у тому, щоб стати європейським лідером, який переміг Росію або принаймні якимось чином розв'язав конфлікт в Україні. Спочатку він вважав мирні переговори, дипломатію та діалог основними засобами досягнення цієї мети. Однак наразі Макрон намагається зробити абсолютно протилежне. [2]

Література

1. As Ukraine signs French security deal, Macron warns Russia risk reached 'new phase'. URL: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/as-ukraine-signs-french-security-deal-macron-warns-russia-risk-reached-new-phase/> (дата звернення 11.04.24).
2. Emmanuel Macron's Bloodlust over Ukraine — What Is the French President Driven By? URL: https://www.hungarianconservative.com/articles/opinion/emmanuel-macron_war-in-ukraine_escalation_russia_france/ (дата звернення 09.04.24).
3. France to finalize bilateral security agreement with Ukraine by start of 2024. URL: <https://kyivindependent.com/france-aims-to-finalize-bilateral-security/> (дата звернення 11.04.24).
4. France's Presidential Elections in the Shadow of Ukraine. URL: <https://www.gmfus.org/news/frances-presidential-elections-shadow-ukraine> (дата звернення 08.04.24).
5. France's rhetorical offensive on the war in Ukraine. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-03-08/frances-rhetorical-offensive-war-ukraine> (дата звернення 10.04.24).
6. French parliament votes in favour of Macron's Ukraine strategy. URL: <https://www.rfi.fr/en/france/20240312-french-parliament-to-vote-on-macron-s-ukraine-strategy> (дата звернення 10.04.24).
7. Has the war in Ukraine changed Macron? Allies would love to know. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/10/04/france-macron-ukraine-support/> (дата звернення 08.04.24).

8. Macron ‘working on secret plan’ with China to end Ukraine war. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/04/18/emmanuel-macron-working-with-china-end-ukraine-war/> (дата звернення 10.04.24).
9. Macron Is Trying to Get Back on the Right Side of History — and NATO. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-07-08/macron-putin-ties-hold-back-french-nato-push-on-ukraine> (дата звернення 09.04.24).
10. Macron’s response to Russia’s war in Ukraine. URL: <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2023/macrons-response-to-russias-war-in-ukraine/> (дата звернення 07.04.24).
11. War in Ukraine - France Needs to Reassess its Foreign Policy Options. URL: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/war-ukraine-france-needs-reassess-its-foreign-policy-options> (дата звернення 07.04.24).
12. Мирні ініціативи Макрона: про що йдеться і до чого тут Китай. URL: <http://surl.li/hakdf> (дата звернення 07.04.2024).
13. Привести Росію до тямі”: Макрон звернувся до лідера Китаю через війну в Україні. URL: <https://tsn.ua/svit/privesti-rosiyu-do-tyami-makron-zvernuvsya-do-lidera-kitayu-cherez-viyunu-v-ukrayini-2302024.html> (дата звернення 07.04.2024).
14. Українські уроки для Франції: як велика війна змусила Париж повірити в розширення НАТО. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/03/13/7157863/> (дата звернення 07.04.2024).

Булик Максим,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

Смотрицький Віталій,
1 курс, другий (магістерський) рівень освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕДЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Широкомасштабне вторгнення росії в Україну призвело до тектонічних змін у геополітичному ландшафті світу, та, зокрема, Європейського континенту. Північноатлантичний Альянс, становище якого у 2021 р. експерти оцінювали як занепад, отримав нове дихання фактично вперше після закінчення Холодної війни, зіткнувшись не з локальною проблемою, а екзистенційним викликом існуванню усього Заходу [7; 8]. Країни-члени, що тривалий час економили на військовому бюджеті, були змушені переглянути свою оборонні бюджети, не лише через надання військової допомоги Україні, але й необхідність поповнення власних запасів, розгортання нових військових частин, інвестування у підприємства військово-промислового комплексу тощо. Водночас нового імпульсу отримав

процес розширення Альянсу, при цьому не за рахунок держав колишнього соціалістичного табору, а завдяки країнам, що десятиріччями зберігали свій нейтральний статус, навіть в умовах біполярної системи міжнародних відносин, прагнучі зберегти вигідні відносини як з демократичним табором, так і СРСР. Фінляндія та Швеція під впливом російської агресії здійснили справжній геополітичний переворот у своєму розвитку, подавши заявки на вступ до Північноатлантичного Альянсу всупереч погрозам з боку офіційної Москви.

Традиції шведського нейтралітету беруть свій початок у наполеонівських війнах, що зачепили й Швецію. Попри участь останньої у переможній Шостій антифранцузькій коаліції, що нарешті спромоглася перемогти Французьку імперію, регент королівства та майбутній король Карл XIV Юхан Бернадот заклав засади політики нейтралітету, прагнучі зосередитися на внутрішніх перетвореннях. Швеція зберігала цю традицію протягом XIX – XX ст., уникнувши участі у Першій та Другій світових війнах й водночас отримуючи значні переваги від торгівлі з країнами, що воювали. Згодом, у 1949 р. шведський уряд заявив про неприєднання до Північноатлантичного Альянсу та нейтралітет під час воєнних дій [13]. Багато у чому це було зроблено з огляду на територіальну близькість до СРСР та тісні зв'язки з Фінляндською Республікою, що дотримувалася подібної політики.

Маємо зазначити, що закінчення Холодної війни та розпад СРСР все ж таки вплинув на позицію Швеції щодо співробітництва з Північноатлантичним Альянсом. У 1994 р. політика ігнорування НАТО змінилася на співробітництво у рамках програми «Партнерство заради миру» [6]. Це дозволило брати шведським військовим брати участь як у навчаннях, так і в місіях НАТО, зокрема, у Боснії та Герцеговині, Косово, Афганістані тощо. Об'єктивно це сприяло адаптації збройних сил королівства до стандартів НАТО й підвищувало їхню боєздатність [4].

Попри активізацію співпраці, слід зазначити, що громадська думка у країні зберігала прихильність традиційному нейтральному статусу, до 2014 р. лише чверть респондентів підтримувала вступ Швеції до НАТО [9]. Відповідним чином реагували й політичні партії країни, серед яких переважала думка щодо необхідності збереження традиційного нейтралітету. Ситуація почала змінюватися після початку російської агресії. Якщо заміри громадської думки щодо необхідності приєднання до Альянсу у квітні 2014 р. становили лише 28%, то показники грудня того ж року продемонстрували зростання й досягли 33%, стабілізувавшись на цьому рівні [3]. Широкомасштабне вторгнення росії в Україну дало новий поштовх цьому тренду. Вже лютому 2022 р. відсоток прибічників членства Швеції у НАТО досяг 45%, а через місяць вперше подолав половину від загальної кількості опитуваних, сягнувши 58% [3]. Подальші події в Україні показали шведському суспільству доцільність приєднання до Альянсу й безпосередньо вплинули на популярність цієї ідеї. На квітень 2024 р. рівень підтримки повноцінної участі Швеції в НАТО сягнув 63%, що дозволяє говорити про стабільну суспільну базу прибічників зміни зовнішньополітичного курсу країни [3].

Реакція суспільства на висхідну загрозу національній безпеці Швеції з боку росії, наслідки широкомасштабного вторгнення останньої в Україну зумовили й зміну позиції більшості провідних політичних партій щодо вступу до Альянсу. Вже 16 травня 2022 р. уряд країни подав заявку на вступ. 22 березня 2023 р. Ріксдаг ухвалив рішення про приєднання до цього військово-політичного блоку. Законопроект було підтримано як представниками

панівної центристської коаліції та правопопулістами з партії «Шведські демократи», так і парламентською опозицією з числа соціал-демократів загальною кількістю у 269 депутатів.

Процес ратифікації з боку країн-членів альянсу не був безхмарним, зокрема, керівництво Туреччини висловилися проти вступу Швеції у НАТО, мотивуючи це діяльністю в останній курдських угруповань, зокрема, Курдської робітничої партії, прибічників турецького опозиційного діяча Фетхуллага Гюлена та неповагою до ісламу. Процес узгодження позицій двох країн тривав аж до січня 2024 р. й закінчився низкою поступок режиму Р. Т. Ердогана з боку урядів не лише Швеції, але й США та Канади, які дозволили постачання зброї та товарів подвійного призначення у Туреччину [1].

На відміну від Туреччини керівництво Угорщини не виступило відкрито проти вступу Швеції у НАТО, але затягувало цей процес, звинувачуючи останню у підтримці фінансових санкцій ЄС щодо офіційного Будапешта та поширенні неправди щодо рівня демократії в країні [10]. Додатковою умовою ратифікації заявки Швеції було визначено відповідне рішення з боку Туреччини. Фактично, як Р. Т. Ердоган В. Орбан прагнув отримати певні поступки не лише з боку Швеції, але керівництва Європейського Союзу. Після ж рішення Туреччини угорський уряд залишився єдиним, хто не підтвердив заявку Швеції й опинився під додатковим тиском з боку союзників. Фактично, В. Орбану довелося вдовольнитися договором на продаж Угорщині чотирьох винищувачів «Saab JAS 39 Gripen C», що скоріш виглядало як прагнення зберегти обличчя [5]. Офіційна церемонія підняття прапора Швеції перед штаб-квартирою НАТО відбулася 11 березня 2024 р, що мало символізувати завершення процесу приєднання.

Прогнозованою стала реакція на ці дії з боку країни-агресора. Не визнаючи своєї відповідальності за руйнування системи міжнародної безпеки в Європі, російський МЗС звинуватив шведське суспільство в агресії, мілітаризмі та несуб'єктності, акцентуючи увагу на тому, що рішення про вступ до Альянсу було продиктоване з-за кордону. Водночас подібні звинувачення були відкинуті прем'єр-міністром Швеції У. Крістерссоном, який заявив про готовність відповісти на будь-які загрози з боку росії [11].

Експертна спільнота лише починає розмірковувати над довготривалими наслідками вступу Швеції до НАТО, тому маємо зосередитися лише на тих, що стануть відчутними негайно. Так, зокрема, Альянс отримав у своєму складі члена, що тривалий час покладався на самостійне забезпечення національної безпеки попри офіційний нейтральний статус. Підготовлені збройні сили, розвинений військово-промисловий комплекс, що на рівних конкурує з найбільшими компаніями світу свідчать про те, що процес уніфікації та включення країни у загальну стратегію НАТО буде швидким та ефективним. На відміну від багатьох членів Альянсу витрати Швеції на оборонну сферу встановлені на рівні 2% ВВП країни, що є базовим значенням. Порівняно з 2023 р. їхній загальний обсяг було збільшено на 30%, сягнувши позначки у 12 млрд. дол. США [12]. Завдяки новим членам Альянс зміцнив свою присутність не лише у Балтійському, але й Арктичному регіонах. Не маючи сухопутного кордону з росією, Швеція тим не менш посилала північний фланг НАТО, виступаючи оперативним тилом для Фінляндії на випадок початку широкомасштабного воєнного зіткнення. Балтійське ж море, фактично перетворилося на внутрішню водойму блоку, де російський військовий флот може бути замкнений у будь-який момент та знищений через невідповідність потенціалів.

Для України членство Швеції у Північноатлантичному альянсі також має непересічне значення, оскільки збільшується кількість членів об'єднання, що мають тісні відносини з нашою країною й є її лобістами на міжнародній арені. Військова допомога, що надається королівством, відіграє визначну роль у підтримці України й, водночас, потенційно отримає новий стимул щодо розширення її обсягів, уніфікації тощо. Не слід забувати й про необхідність росії відповідним чином реагувати на нові військово-політичні реалії, змушуючи її хоча б мінімально прикривати північні регіони, збільшуючи видатки на утримання армії, що здійснює додатковий тиск на послаблену економіку.

Таким чином, процес трансформації оборонної політики Швеції, що почався після закінчення Холодної війни, набув завершеного вигляду – відмови від нейтралітету на користь членства у Північноатлантичному Альянсі. Передумови цього, зокрема, сформувалися й під безпосереднім впливом російської агресії проти України. Парадоксальним чином остання знівелювала прагнення шведського суспільства та більшості політичних партій зберегти свій традиційний нейтральний статус й уникнути участі у новому геополітичному протистоянні.

Література

1. Biden administration approves sale of F-16 jets to Turkey. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/01/27/turkey-us-f16-jets-sweden-nato/> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Canada drops weapons export controls to Turkey, including drone technology. <https://www.reuters.com/world/canada-drops-weapons-export-controls-turkey-including-drone-technology-2024-01-29/> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Do you think Sweden should join the military alliance NATO? URL: <https://www.statista.com/statistics/660842/survey-on-perception-of-nato-membership-in-sweden/> (дата звернення: 10.04.2024).
4. Historical relations between Sweden and NATO. URL: <https://www.government.se/government-policy/sweden-in-nato/history-of-sweden-and-nato/> (дата звернення: 10.04.2024).
5. Hungary, Sweden reach deal for additional Gripen fighters, with NATO clearance looming. URL: <https://breakingdefense.com/2024/02/hungary-sweden-reach-deal-for-additional-gripen-fighters-with-nato-clearance-looming/> (дата звернення: 10.04.2024).
6. NATO member countries. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm#sweden (дата звернення: 10.04.2024).
7. NATO today: The sad decline of a grand alliance. URL: <https://thehill.com/opinion/national-security/585673-nato-today-the-sad-decline-of-a-grand-alliance/> (дата звернення: 10.04.2024).
8. NATO's Fragile Rejuvenation. URL: <https://ip-quarterly.com/en/natos-fragile-rejuvenation> (дата звернення: 10.04.2024).
9. Nearly one-third of Swedes want to join Nato. URL: <https://www.thelocal.se/20150520/nearly-one-third-of-swedes-want-to-join-nato> (дата звернення: 10.04.2024).
10. Prime minister Viktor Orbán on the kossuth radio programme "Good morning Hungary". URL: <https://miniszterelnok.hu/en/prime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio->

programme-good-morning-hungary-2023-02-24/?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=d770775549-EMAIL_CAMPAIGN_2023_03_01_05_19&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-d770775549-%5BLIST_EMAIL_ID%5D (дата звернення: 10.04.2024).

11. Russia says it will take military-technical steps in response to Sweden's NATO accession. (дата звернення: 10.04.2024). URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-will-take-military-technical-steps-response-swedens-nato-2024-02-28/> (дата звернення: 10.04.2024).
12. Statens budget i siffror. URL: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/statens-budget/statens-budget-i-siffror/> (дата звернення: 10.04.2024).
13. The social construction of Swedish neutrality: Challenges to Swedish identity and sovereignty CHRISTINE AGIUS. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt155jgn0> (дата звернення: 10.04.2024).

Іванькіна Єлизавета,
IV курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ШВЕЦІЯ, ІСЛАНДІЯ ТА ФІНЛЯНДІЯ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ

Арктика – один із найбільш спірних та перспективних регіонів світу, який наразі став епіцентром боротьби та підвищеної активності в міжнародних відносинах. Регіон не належить конкретній державі, Арктика живе за рахунок співробітництва, певної конкуренції та регулювання основних питань розвитку, охорони тощо між США, Канадою, Норвегією, Данією, Росією (велика п'ятірка) та Швецією, Ісландією та Фінляндією.

Специфіка долучення Швеції, Ісландії та Фінляндії до кола арктичних держав полягає в тому, що вони не мають спільних океанічних кордонів з Арктикою, тому довгий час вони залишалися осторонь від участі у вирішенні проблем Арктики. Так у 2008 році, коли постало питання регулювання нормативно-правової бази Арктики, п'ять держав зібралися для підписання документу, відомого зараз як - Ілуліссатська декларація. Це була ситуація, яку наразі можна ідентифікувати як дискримінаційну по відношенню до Швеції, Фінляндії та Ісландії, адже їх просто не покликали. Основною причиною такого вчинку, звичайно, є відсутність прямого доступу до Арктичного океану, крім того важливою частиною дискусії було питання про морські кордони та права на ресурси, які регулюються Конвенцією ООН з морського права. Держави, які мають безпосередній доступ до Арктичного океану, мають особливі зобов'язання та права у визначенні своїх ексклюзивних економічних зон та континентального шельфу.

Історія колективної участі Швеції, Ісландії, та Фінляндії в арктичних питаннях тісно пов'язана з їх участю в Арктичній раді, міждержавній організації, створеній у 1996 році для сприяння співпраці та координації між арктичними державами, корінними народами та

іншими зацікавленими сторонами. Історично, перед створенням Арктичної ради, міжнародні обговорення арктичних питань часто зосереджувалися на стратегічних та військових аспектах, особливо під час Холодної війни, коли Арктика була регіоном геополітичного протистояння. Це означало, що країни без прямого доступу до Арктичного океану могли бути менш залучені до обговорення певних стратегічних питань. Проте, з часом розуміння значення Арктики як глобального регіону, що впливає на кліматичні, екологічні та соціально-економічні процеси у всьому світі, зросло. Це призвело до збільшення участі та внеску Швеції, Ісландії та Фінляндії у вирішенні арктичних питань, зокрема через їх активну діяльність у рамках Арктичної ради та інших міжнародних форумів. Важливо зазначити, що Ісландія має унікальне географічне положення як острівна держава в Північній Атлантиці, що робить її безпосередньою арктичною державою з важливою роллю в регіоні, зокрема у питаннях морського транспорту та рибальства [4].

Свою роль у активізації арктичної політики держав трійки відіграло повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Арктична політика Росії вже давно викликала занепокоєння сусідів, але такого спалаху для активізації всього оборонного та безпекового сектору в регіоні ще не було. Одним з перших видів Арктичного протесту проти Росії стало припинення роботи Арктичної Ради, де дана пауза була повністю підтримана колективним принципом. Росія мала займати місце голови Арктичної Ради до 2023 року, що, звичайно, означало, що форумом розвиткового співробітництва мирними шляхами управляє держава-агресор. Тим не менш, співробітництво між державами не припинилося, адже відповідальність за Арктичний регіон та його безпековий і науковий розвиток все ще є пріоритетами для північних держав. Передача повноважень голови Арктичної Ради Норвегії, стало відправною точкою повернення в Арктичну Раду її членів та новий початок розвитку та роботи наряду з новими особливостями, такими як потенційна загроза з боку одного з членів.

Швеція, Фінляндія та Ісландія були активними в обговореннях сфери діяльності Ради, особливо щодо питань безпеки в Арктиці. Наприклад, обидві Фінляндія та Ісландія висловили інтерес до того, щоб Арктична Рада могла вирішувати питання безпеки, позиція, яка відображає їхню стурбованість зростанням геополітичних напружень та їх впливом на стабільність та співпрацю в Арктиці. Прем'єр-міністр Фінляндії та прем'єр-міністр Ісландії підтримали ідею ініціювання засідань Арктичної ради з питань безпекової політики, вважаючи, що такі обговорення можуть допомогти в навігації та пом'якшенні напружень у мирний час [5].

Окрім того, якщо говорити про глобальність впливу війни в Україні, не варто забувати й про НАТО. Після початку війни, Швеція та Фінляндія виявили бажання вступу до НАТО, адже територіальна близькість та спільні кордони з Росією не є фактором безпеки, а навпаки лише сіють сумніви. Цей крок зміцнює обороноздатність НАТО на північно-східному фланзі, особливо в контексті близькості до Санкт-Петербурга, Балтійського моря та Арктики поблизу російського Кольського півострова. Цей крок надає і обороноздатності самому Арктичному регіону, адже відтепер всі держави Арктики окрім Росії є членами НАТО [2]. Фінляндія стала повноправним членом 4 квітня 2023 року, а Швеція долучилася 7 березня 2024 року. Військові витрати обох країн, які вже наближаються до двох відсотків їх валового внутрішнього продукту, та їх участь у навчаннях, організованих НАТО, лише підсилять цю обороноздатність. Швеція та Фінляндія вже здійснили значні військові закупівлі, включаючи

винищувачі F-35 придбані Фінляндією у 2022 році, що вказує на їх зобов'язання перед власною безпекою та безпекою регіону Балтійського моря [3]. Це надає альянсу, а особливо Сполученим Штатам, значного впливу проти Китаю та Росії. Розширення НАТО в Північному регіоні неодмінно дестабілізує баланс сил в Арктиці, який раніше сприймався як зона низької напруженості на міжнародній арені. Активна участь Фінляндії та Швеції у НАТО також підкреслює зміну їхньої давньої політики нейтралітету на користь більш тісної інтеграції з альянсом, що може мати далекосяжні наслідки для регіональної безпеки та стабільності [1].

Таким чином, Ісландія, Фінляндія та Швеція є яскравим прикладом серйозної роботи та активної діяльності щодо участі у регіональних процесах у Арктиці, не зважаючи на певні дестабілізуючі фактори такі як відсутність кордонів. Ці держави довели, що вони мають повне право на свою діяльність та вплив в Арктиці, здобувши репутацію активних акторів, стратегічно направлених на співпрацю та захист свого суверенітету. Вступ до НАТО, активна підтримка безпекового сектору та чітка позиція щодо дій Росії надає цим державам ще більшого значення в контексті міжнародних відносин у Арктичному регіоні.

Література

1. Finland's Contributions to NATO: Strengthening the Alliance's Nordic and Arctic Fronts. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/finlands-contributions-nato-strengthening-alliances-nordic-and-arctic-fronts> (дата звернення 09.04.2024)
2. How Will Sweden's and Finland's Membership in NATO Impact Arctic Geopolitics? URL: <https://www.orionpolicy.org/orionforum/106/how-will-sweden-s-and-finland-s-membership-in-nato-impact-arctic-geopolitics> (дата звернення 09.04.2024)
3. Implications of a Finnish and Swedish NATO Membership for Security in the Baltic Sea Region. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/implications-finnish-and-swedish-nato-membership-security-baltic-sea-region> (дата звернення 09.04.2024)
4. The Arctic Council with new decisive step forward. URL: https://www.arctictoday.com/the-arctic-council-with-new-decisive-step-forward/?wallit_nosession=1 (дата звернення 09.04.2024)
5. Why Finland and Iceland want security politics in the Arctic Council. URL: https://www.arctictoday.com/why-finland-and-iceland-want-security-politics-in-the-arctic-council/?wallit_nosession=1 (дата звернення 09.04.2024)

Константинова Юлія,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
Маріупольський державний університет

ВІДНОСИНИ МЕРКОСУР – ЄС: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

МЕРКОСУР (Mercado Común del Sur, або Південноамериканський спільний ринок) є регіональним інтеграційним об'єднанням до якого сьогодні входять Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай. Основні цілі МЕРКОСУР включають створення зони вільної торгівлі,

сприяння економічному зростанню та політичній координації серед його членів. За розмірами та економічним потенціалом МЕРКОСУР є другим митним союзом після ЄС і третьою зоною вільної торгівлі після ЄС і USMK.

На сьогоднішній день МЕРКОСУР зіткнувся з декількома значущими проблемами і викликами, які впливають на його функціонування та розвиток. Однією з основних проблем є внутрішні розбіжності між членами організації, зокрема між Бразилією та Аргентиною. Ці країни час від часу зіштовхуються у суперечках щодо торговельних угод та інших питань, що ускладнює прийняття спільних рішень. У той час як Бразилія відновлюється економічно після пандемії і економічного спаду останніх років, Аргентина все ще стикається з труднощами, що впливають на загальне функціонування МЕРКОСУР [3]. Також, тривають дискусії щодо зниження Єдиного зовнішнього тарифу з метою уникнення протекціонізму та сприяння економічному зростанню. Однак країнам-членам, особливо Бразилії та Аргентині, необхідно покращити діалог та досягти консенсусу. Вирішення конфліктів та відновлення відносин між основними економіками блоку має вирішальне значення для прогресу в цій сфері [5].

Проблема Венесуели, яка була членом МЕРКОСУР з 2012 року, участь якої у організації тимчасово призупинена у 2016 році через порушення демократичних принципів і прав людини. Це призвело до ще більшого політичного розколу в організації.

Також, МЕРКОСУР має проблеми з ефективністю своїх інституцій. Ухвалення рішень часто затягується через складнощі у механізмах прийняття рішень та внутрішні розбіжності членів організації. МЕРКОСУР не має повністю завершеного і функціонуючого наднаціонального виконавчого органу для впровадження спільного законодавства і стандартів. Створення такого органу має важливе значення для вирішення питань регуляторного зближення та забезпечення ефективної імплементації торговельних угод і політик в рамках блоку [4].

МЕРКОСУР зіткнувся з викликами в інтеграції з іншими регіонами, зокрема з Азією та Європою. Ці проблеми вимагають серйозного уваги та спільних зусиль з боку членів МЕРКОСУР для досягнення більшої єдності і ефективності в реалізації спільних цілей і завдань організації.

Сьогодні ЄС є найбільшим торговельним партнером МЕРКОСУР, відносини між ними мають тривалу історію, що охоплює спроби укладання торговельних угод та інтеграційних зусиль. ЄС є торговельним та інвестиційним партнером МЕРКОСУР номер один. У 2021 році ЄС експортував до МЕРКОСУР товарів на 45 мільярдів євро та послуг на 17 мільярдів євро [2], а МЕРКОСУР експортував до ЄС товарів на 43 млрд євро та послуг на 7,7 млрд євро [1,2]. ЄС також є найбільшим іноземним інвестором у МЕРКОСУР, з капіталом у 330 млрд євро у 2020 році [1,2].

Відносини між об'єднаннями беруть початок з 1991 року, тобто з моменту заснування МЕРКОСУР. У 1995 році МЕРКОСУР і ЄС підписали Угоду про асоціацію, яка передбачала створення зони вільної торгівлі та співробітництва. Ця угода містила широкий спектр положень, що стосувалися торгівлі товарами та послугами, інвестицій, науково-технічної співпраці, культурних відносин тощо.

З 1999 року розпочалися переговори щодо угоди про вільну торгівлю між МЕРКОСУР і ЄС. Проте цей процес був повільним і зіткнувся зі складнощами через різні

підходи до низки питань, таких як сільське господарство та правила походження товарів. У 2004 році переговори взагалі були зупинені. Відновлення відбулося у 2010 році на тлі нових умов і потреби підвищення конкурентоспроможності обох регіонів у глобальній економіці [1]. Сторони прагнуть лібералізувати торгівлю товарами, послугами, державні закупівлі, вирішити питання інвестицій і конкуренції.

Після двох десятиліть переговорів два блоки досягли принципової угоди про створення однієї з найбільших у світі зон вільної торгівлі у червні 2019 року. Однак угода все ще не ратифікована через низку суперечливих питань. З одного боку, угода може суттєво збільшити торгівлю та інвестиції між регіонами. З іншого - її критикують за недостатнє врахування питань сталого розвитку, захисту довкілля та інтересів фермерів в ЄС.

Ключові аспекти торговельної угоди між ЄС та МЕРКОСУР включають наступні позиції:

- скасовує тарифи на 91% товарів, якими торгують між двома блоками;
- розширює доступ до ринку для сільськогосподарської та промислової продукції;
- встановлює правила щодо інтелектуальної власності, державних закупівель, конкуренції та сталого розвитку;
- у разі ратифікації вона стане найбільшою торговельною угодою, укладеною як ЄС (512 млн осіб), так і МЕРКОСУР (260 млн осіб) [1, 2].

Угода зіткнулася з опозицією з боку деяких європейських фермерів, особливо виробників яловичини, які побоюються бути підірваними дешевшим імпортом. НУО, науковці, профспілки та групи корінних народів критикували угоду за її потенційні екологічні та соціальні наслідки[6]. Ратифікація все ще очікується, оскільки остаточні тексти не були підписані або затверджені Європейським парламентом, Європейською Радою та національними парламентами[6]. Франція та Австрія висловили занепокоєння щодо зобов'язань зі збереження довкілля, зокрема щодо тропічних лісів Амазонії, та позиції бразильського уряду, яка сприймається як така, що завдає шкоди довкіллю [3].

Між ЄС та МЕРКОСУР тривають дискусії щодо сталої торгівлі. Невирішеними залишаються такі питання, як посилення зобов'язань щодо захисту довкілля, прав людини та трудових прав, концесії у сфері державних закупівель, географічні позначення, а також інституційні та правові аспекти. Бразилія, за підтримки Аргентини, домагається змін у концесіях на державні закупівлі, що призвело до розбіжностей з ЄС [5].

Незважаючи на виклики, угода між ЄС та МЕРКОСУР є важливою віхою в економічних відносинах між двома блоками. Якщо вона буде ратифікована, це може призвести до збільшення торгівлі, інвестицій та співпраці між ЄС та Латинською Америкою [1, 2].

Окрім економічної складової партнерство між МЕРКОСУР та ЄС сприяє посиленню демократії, верховенству права, міжнародному миру та політичній стабільності. Співпраця з ЄС дозволяє країнам МЕРКОСУР зміцнити свої позиції у світовій системі міжнародних відносин.

Отже, взаємини між МЕРКОСУР і ЄС є важливим елементом зовнішньої політики обох регіонів і відображають їхню спробу зміцнення політичних, торговельних та економічних зв'язків у глобальному масштабі.

Література

1. EU trade relations with Mercosur. Facts, figures and latest developments. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur_en (дата доступу 11.04.2024).
2. EU-Mercosur Trade Agreement URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement_en (дата доступу 11.04.2024).
3. Mercosur At 30: The Challenges of a Post-Pandemic World URL: <https://www.leaders-in-law.com/member-news/mercosur-at-30-the-challenges-of-a-post-pandemic-world/> (дата доступу 11.04.2024).
4. MERCOSUR in trade policy clusters: challenges and prospects URL: <https://www.scielo.br/j/rep/a/6zyBD5f67ZppXs64Z9SxJKJ/> (дата доступу 11.04.2024).
5. Mercosur Trade Alert URL: <https://www.whitecase.com/insight-alert/mercosur-trade-alert> (дата доступу 11.04.2024).
6. The EU-Mercosur Free Trade Agreement URL: <https://eu.boell.org/en/EU-Mercosur-FTA> (дата доступу 11.04.2024).

Маноїлова Лариса,
IV курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРН ЗА ЧАСІВ ПЕРШОГО КАЦЛЕРСТВА А. МЕРКЕЛЬ

Вибори 2005 року на яких Ангела Меркель стала канцлером Німеччини стали певною мірою поворотним моментом в історії ФРН. 22 листопада 2005 року вперше в післявоєнній історії Німеччини уряд очолювала жінка яка до того ж була представником Християнсько-демократичної групи, де процеси емансипації порівняно з лівим партійним флангом почали відносно недавно, та ще й вихованка соціалістичної НДР: 51-річна А. Меркель, голова ХДС, стала наймолодшим канцлером ФРН.

Формування нового уряду та перший крок Меркель на посаді прем'єр-міністра засвідчили спадкоємність внутрішньої та зовнішньої політики «великої коаліції», і нарешті почали отримувати позитивні відгуки громадськості. А. Меркель вперше відвідала Париж на посаді канцлера 23 листопада 2005 р., де познайомила з Ж. Шираком. Під час зустрічі вона наголосила, що тісні, дружні та спільні відносини, які склалися в історії двох країн, «повинні постійно наповнюватися життям» [6].

Пізніше вже Варшаву, Брюссель та Відень, потім вона поїхала до Вашингтона. В останню чергу вона відвідала Москву. Цей маршрут свідчить про те, що після приходу Меркель до влади відбулися деякі зміни в параметрах зовнішньої політики Німеччини. Очевидно, що новий прем'єр-міністр хоче якомога швидше зблизитися з США, прагнучи відновити трансатлантичний союз і зберегти США саме лідером цього союзу. Зміни у відносинах між лідерами двох країн, безсумнівно, допоможуть знайти конструктивні шляхи вирішення проблем, які накопичилися в двосторонніх і навіть ширших відносинах ЄС-США за останні роки.

В рамках «великої коаліції», існує принципова згода з приводу необхідності підвищення значення НАТО. Зокрема, в коаліційному договорі ХДС, ХСС та СДПН від 11 листопада 2005 р. йдеться: "Ми виступаємо за те, щоб Атлантичний альянс став центральним місцем трансатлантичного діалогу в галузі безпеки, де трансатлантичні партнери проводять рівноправні консультації та здійснюють координування зі стратегічних питань"[11].

У списку пріоритетів зовнішньої політики, була політика країн, що розвиваються. Тим не менш, політика щодо таких країн, все ще є самостійною частиною всієї зовнішньої політики Німеччини.

Також уряд «Великої коаліції» мав виконати три важливих завдання в європейському напрямку своєї зовнішньої політики[6]:

- Визначитися з новими кандидатами в ЄС;
- Підготуватися до головування в Євросоюзі в першому півріччі 2007 р.;
- Виробити і запропонувати своїм європейським партнерам стратегічний план з імплементації Євроконституції.

Меркель швидко звикла до нової ролі, зокрема у зовнішній політиці. Із самого початку канцлер самостійно вибудовувала зовнішньополітичний курс Німеччини, не віддаючи його на відкуп міністрові закордонних справ. Будучи організатором зустрічі "великої вісімки" в німецькому Хайлігендаммі в 2007 році, Меркель вже легко спілкувалася з найважливішими главами держав і урядів світу.

Уряд Меркель активно налаштований на розвиток двостороннього співробітництва з Китаєм. Ще в 2006 році лідери Китаю та Німеччини вже провели три саміти, під час яких було досягнуто низки важливих документів. Особливо у вересні в Берліні було підписано угоду про співпрацю з виробництва медичного обладнання та біотехнологій, створено Німецько-китайський інститут молодіжного обміну, про відкриття в Німеччині Інституту ім. Конфуція з вивчення китайської мови та культури, про будівництво на китайських верфях для ФРН восьми контейнеровозів і шести танкерів.

У 2007 р. Пекін відвідали президент ФРН Х. Келер, канцлер А. Меркель, міністр оборони Ф. Юнг, держміністр у Відомстві канцлера, уповноважений федерального уряду з питань культури та ЗМІ Б. Нойман. Однак інтенсивний діалог був на час перерваний китайською стороною після того, як у вересні А. Меркель прийняла у своїй офіційній резиденції в Берліні духовного лідера тибетців Далай-ламу. Факти цієї зустрічі унікальні, тому що жоден глава німецького уряду не наважився на такий крок, бо знав, яку загрозу це наносить двостороннім відносинам. Реакція китайської влади передбачувана. Вони назвали зустріч "грубим втручанням" у внутрішні справи Китаю і майже заморозили всі двосторонні та багатосторонні відносини з Німеччиною. Завдяки активній участі міністра закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмаєра, який не припинив багатомісячний інтенсивний діалог з китайськими колегами, йому вдалося певною мірою нормалізувати ситуацію до січня 2008 року. При цьому і прем'єр-міністру, і міністру закордонних справ багато разів доводилося висловлювати свою підтримку плану «єдиного Китаю»[14].

Відповідно до головування Німеччини в Європейському Союзі в першій половині 2007 року, то її гаслом буде «Будуємо Європу разом», головною подією цього року є святкування на рівні 25 глав держав і урядів, яке відбудеться в Берліні 25 березня з приводу 50-річчя підписання Римських договорів. Під час саміту була підписана так звана «Берлінська заява» про історико-культурну основу європейських ідей та завдань, які стоять

перед ЄС. Серед пріоритетів свого головування в Європейському Союзі Берлін підкреслив продовження конституційного процесу, та розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки, підвищення конкурентоспроможності європейської економіки, науки та освіти, боротьбу з негативними кліматичними змінами, також з міжнародним тероризмом та організованою злочинністю. У європейській стратегії Німеччини особливе місце займає так звана «Нова послідовна східна політика ЄС», яка включає нову угоду про партнерство з Росією. Німеччина розглядає східну політику ЄС щодо Росії крізь призму розвитку відносин з країнами Центральної Азії і розглядає її переважно як «енергетичну зовнішню політику».

Незабаром канцлеру довелося перейти на нестандартний режим роботи: у 2008 році спалахнула світова фінансова криза. Як одна з головних ознак європейського об'єднання, євро знаходиться під інтенсивним тиском. «Якщо євро впаде, Європа впаде», – попередила тоді канцлер Німеччини[10].

Неохоче найпотужніша в економічному плані країна ЄС стає лідером. З одного боку, федеральний уряд змушує країни з особливо великими боргами проводити реформи жорсткої економіки. У Греції деякі його критики навіть порівнювали це з німецькою окупацією під час Другої світової війни. З іншого боку, Меркель схвалила масштабну допомогу країнам ЄС, які постраждали від кризи. Борг Берліна перед боргом інших країн значно зріс.

Однією з причин того Німеччина відіграла нову лідерську роль у всьому ЄС, що також можна пояснити витонченою поведінкою Меркель. Вона поєднує в собі "культуру стриманості" і "культуру відповідальності", - сказав професор Йоганнес Фарвик, експерт з міжнародних відносин та європейської політики з Університету Галле[12].

Відновлення конституційних процедур ЄС після провалу Франції та Нідерландів залишається майже головним пріоритетом німецької європейської політики. Ще 15 червня 2006 року Брюссельський саміт ЄС дозволив уряду Німеччини підготувати звіт у першій половині 2007 року, який містив рекомендації щодо імплементації Європейської Конституції, з метою припинення конституційних дебатів до кінця 2008 рік.

З 1 січня по 30 червня 2007 року Німеччина була головою Європейської ради. Усвідомлюючи важливість ротаційного головування ЄС для канцлера Німеччини Меркель (вона обіймала посаду голови уряду протягом року до початку головування, маючи недостатній досвід зовнішньої політики), як для відомства канцлера, який взяв на себе функції координатора «європейської політики» "європейської політики" і прагнув довести свою компетентність та високий професійний рівень, так і в цілому для Німеччини, що користується славою "двигуна європейської інтеграції", своєю головною метою уряд ФРН поставив розробку пропозицій щодо виведення ЄС з конституційної та структурної кризи.

З приходом Меркель до влади відносини між Німеччиною та Францією піднялися на новий рівень якості. Дві країни поділяють спільну позицію щодо подальшого розширення ЄС. Так, президент Франції та канцлер Німеччини підтвердили свою протидію вступу Туреччини до Європейського Союзу. Саркозі сказав: «Ми не повинні потрапляти в пастку, думаючи, що всі країни, що прилягають до Європи, повинні стати членами ЄС»[12].

Однією з останніх віх у французько-німецьких відносинах є угода канцлера Німеччини Меркель і президента Франції Ніколя Саркозі про створення Середземноморського союзу на початку березня 2008 року. Проект відкритий для всіх країн-членів ЄС і спрямований на об'єднання кількох середземноморських країн, зокрема Алжиру,

Тунісу та Марокко. За словами Парижа, альянс зможе ефективно вирішувати питання імміграційної політики, акцентувати увагу на розвитку правових цінностей і надати нові механізми політики безпеки. Під час публічного обговорення Середземноморського союзу Німеччина зайняла критичну позицію.

Однією з зовнішньополітичних цілей Німеччини було «Привілейоване партнерство» з Туреччиною як заміна повноправному членству країни у ЄС. Аргументуючи свою позицію, лідери ХДС посилаються на численні порушення турецьким урядом прав людини і невизнання ним геноциду вірмен у 1915 р. Кіпрське питання також заважало розвитку двосторонніх відносин між Берліном та Анкарою. З необхідною швидкістю. Виходячи з цього міркування, А. Меркель засудила заяву прем'єр-міністра Туреччини Р. Ердогана у 2008 році про неприпустимість асиміляції турків у Німеччині. Вплив Німеччини та Франції стає все більшим і більшим у Європі, і все більше його вплив у всьому світі.

Німеччина успішно головувала в "Групі восьми", запустивши так званий "хайлігендамський процес" (залучення до роботи "вісімки" країн "третього світу"). Завдяки особистим зусиллям, та наполегливості Меркель у світовій фінансово-економічній кризі реалізувала ідею створення «Групи двадцяти». Під час свого головування в Європейському Союзі Берлін доклав усіх зусиль, щоб звільнити Європейський Союз від конституційної та структурної кризи.

Всупереч прогнозам міжнародних експертів, російсько-німецький діалог не був забутий і не відійшов за лаштунки, а демонстрував стабільну та позитивну динаміку. А. Меркель несподівано зберегла спадкоємність політики Шредера, але додала тему прав людини [2].

Отже, віддаючи належне наполегливості та витримці канцлера ФРН, яка при грі в "європейський покер" робила ставки, немислимі для неї у сфері внутрішньої політики, аналітики відзначали, що німецьке головування, як мінімум, проторувало дорогу вкрай необхідним інституційним реформам в ЄС – виробленню та ратифікації Лісабонського договору. Меркель змогла наладити відносини з США, Росією та Францією. Не дивлячись на спроби втручання в внутрішню політику Китаю, ФРН все ж вдалося налагодити зовнішньополітичні відносини й з Китаєм.

Література

1. Мартинов А. Зовнішня політика ФРН за часів другої "великої коаліції": основні напрями і результати (2005 – 2009 рр.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. – 2014. – URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Martynov_Andrii/Zovnishnia_polityka_FRN_za_chasiv_ (дата звернення 10.04.2024).
2. Петренко К. Вплив міжнародних процесів на формування зовнішньої політики об'єднаної Німеччини. *Історичні і політологічні дослідження*. 2013. № 4(54). С. 312–319. (дата звернення 08.04.2024).
3. Постемська І. А. Еволюція політики безпеки й оборони ФРН: білі книги 1994 і 2006 рр. *Наукові записки*. 2008. С. 322–327. (дата звернення 10.04.2024).
4. Приймак Б. Дисертація «Політика Німеччини щодо держав центральної та східної Європи у період канцлерства Ангели Меркель» URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pryimak_Bohdan/Polityka_Nimechchyny_schodo_derzhav_Tsen

tralnoi_ta_Skhidnoi_Yevropy_u_period_kantslerstva_Anhely_Mer.pdf?PHPSESSID=2u6ihj24vurpt3n24oef0frka1 (дата звернення 11.04.2024)

6. Сидорук Т. Східна політика Європейського союзу на початку XXI ст. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26729/33-Sydooruk.pdf?sequence=1> (дата звернення 11.04.2024).
7. Гаспарян А. Л. Безпековий вимір зовнішньої політики Німеччини: дис. ... канд. політ. наук: 21.03.03. Київ, 2017. 213 с.
8. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А. Манжолі. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk804244.pdf> (дата звернення 12.04.2024).

Пугачова Оксана,

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,

освітня програма «Соціологія»

Маріупольський державний університет

ПОЛЬСЬКА БЛОКАДА КОРДОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РУЙНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ НАШИМИ КРАЇНАМИ

На сучасному етапі актуальність проблем міжнародних відносин Польщі та України займає досить значиме місце. Український народ та влада з повагою відносяться до сусідів, які під час повномасштабного вторгнення росії до України, виразили свою неоціненну підтримку, як матеріального, так і морального характеру. Ми, дійсно, дуже вдячні їм за це. Але, здається, що з плином часу, польські перевізники, фермери і не тільки, забули, що в Україні й досі триває війна, що ми щодня несемо втрати (не лише людські, а й економічні). Тож акції польських протестувальників завдали неабиякої шкоди економіці воюючій країні.

Почалась блокада кордону 6 листопада 2023 року і триває досі. Польські перевізники розпочали страйки на кордоні з Україною, заблокувавши три пункти пропуску для проїзду вантажного транспорту: Корчова – Краковець, Гребенне – Рава-Руська та Дорогуськ – Ягодин. [4] Учасники страйку вимагають:

- повернути українським перевізникам необхідність отримувати дозволи для проїзду;
- посилити для іноземних перевізників правила перевезень за ЄКМТ;
- неможливість реєструвати компанії в Польщі, якщо фінанси компанії знаходяться не на території ЄС;
- ввести в Україні окрему чергу в Є-черзі для авто на номерах ЄС;
- ввести в Україні окрему чергу на всіх кордонах для порожніх фур;
- отримати доступ до української системи «Шлях». [5]

Тобто до запровадження «транспортного безвізу» (червень 2022 р.), українські транспортні компанії склали меншу конкуренцію перевізникам з Польщі, тому вони вимагають повернення довоєнних обмежень.

Пізніше до перевізників додалися акції протестів польських фермерів. І якщо спочатку обмеження стосувалися лише зерна, то на сьогодні обмеження поширилися на всі сільськогосподарські товари, які експортувалися з України, при цьому більшість українських агротоварів в Польщу йдуть лише транзитом. Головними вимогами протестувальників є заборона імпорту української агропродукції і відмова Польщі від Європейського зеленого курсу, що ще більше здорожчить виробництво при тому, що доходи від продажу сільгосппродукції не зростають. [3] Тобто, при більших видатках фермери отримуватимуть дедалі менше доходів. Але, дивлячись на їхні вимоги, не дуже зрозуміло до чого тут Україна, яка не має до цього прямого відношення? Чому їхнє особисте невдоволення, повинно впливати на економіку країни, яка і так ледь тримається? Чи не краще їм було б влаштувати акції протесту біля адміністрацій своєї країни?

Моя думка, що від невизначеної ситуації страждають і українці, і поляки, а неабияку вигоду має наш спільний ворог – росія. Взагалі, мені здається, що саме країна-агресор причетна до всіх цих протестів та блокувань. Адже, чомусь їхня продукція успішно проходить кордони, коли нашу блокують, вже дійшло до того, що висипають на землю українське зерно, яке було вирощене в досить екстремальних умовах. За цей час було п'ять випадків висипання українських агрокультур з вантажних вагонів на колії чи з вантажівок на дорогах. [3] Проросійські плакати із закликом до Путіна прийти і навести лад, розсіпання українського зерна з вагонів і вантажівок – це ніщо інше як російські провокації. [2] Історія повторюється, виникає відчуття «Дежавю», країна-агресор ніколи не зміниться...

Блокада кордону стає жорстокою: заблоковані вантажні та легкові автомобілі (подекуди з військовою та гуманітарною допомогою), перекрита залізниця, смерть водіїв на кордоні, зупиняють, навіть, автобуси з біженцями, які рятуються від війни. За даними ДПСУ, станом на 11 березня блокування руху вантажівок відбувалось у п'яти пунктах пропуску на кордоні із Польщею, також польські протестувальники почали зупиняти автобуси з громадянами України, при цьому пасажирів тримають без пояснень. [1]

Польський уряд на початку протестів не вжив швидких і радикальних дій та рішень. Можливо, це пов'язано з виборами, не хочуть втрачати довіру людей, а можливо вони мають свої певні корисні мотиви. З кожним днем протесту - розв'язання даватимуться дедалі важче.

Саме тому, українська влада почала працювати над іншими шляхами вивезення продукції. 2024 року Україна планує відкрити низку нових прикордонних пунктів пропуску, що дозволить знизити навантаження на україно-польську ділянку кордону, а саме нові КПП мають з'явитися на кордоні з Угорщиною, Молдовою та Румунією. Також розвантажити кордон допоможуть контейнерні перевезення по Дунаю з портів Ізмаїла та Рені, а також Чорним морем з портів Великої Одеси. [1]

Болючий удар в спину України, яка страждає від російської агресії, спричинив багато негативних наслідків. Чим гіршою стане економіка України, тим більше і довше міжнародної підтримки нам буде потрібно. А це в свою чергу вплине і на економіку країн ЄС, тому необхідно швидше щось вирішувати. Тому що, навіть, стає реальною картина закриття польсько-українського кордону, що боляче вдарить по економіках обох країн. Через ситуацію на польсько-українському кордоні, лише за лютий, через блокаду, бюджет України недоотримав 8 млрд гривень. [1] Це космічні суми для країни, яка й так ледь тримається на плаву.

Отже, я гадаю, що і польський, і український уряди повинні порозумітися, як найшвидше знайти рішення, щоб ми могли продавати свої товари, для того щоб зміцнити своє економічне становище для підтримки наших військових. Це буде непроста справа, адже необхідно буде йти на якісь компроміси, але я сподіваюся, що вона найближчим часом буде вирішена. Але, якщо компромісу досягти не вдасться, то я гадаю, що ми маємо право, ввести дзеркальні обмеження для товарів із Польщі. Блокування кордону зашкодить інтересам України та Польщі і є недоречним в умовах війни. Це для нашої країни досить неочікуваний удар, який завдав великої шкоди економіці України, а також похитнув ставлення українського народу до польського. Тому, дуже добре, що влада розпочала шукати інші шляхи експорту продукції для зміцнення нашої держави. Сподіватимемось, що найближчим часом, ситуація на кордоні та державі в цілому, зміниться на краще.

Література

1. Гірник К. Україна відкриє нові пункти пропуску, щоб розвантажити кордон з Польщею, – Кубраков, *УНІАН*: інформаційне агентство, 11.03.2024. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/situaciya-na-polskomu-kordoni-ukrajina-vidkriye-novi-punkti-propusku-cherez-inshi-krajini-12570087.html> (дата звернення: 17.03.2024).
2. Волосацька Н. Протест польських фермерів: чи постане на польсько-українському кордоні «Варшавська стіна», *Радіо Свобода*, 02.03.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kordon-blokada-fermery-polshcha-ukrayina-ekonomika/32845047.html> (дата звернення 18.03.2024).
3. Боярчук Т. У Польщі відновлюють блокування пункту пропуску «Корчова – Краківець», *L.B.UA*, 13.03.2024. URL: https://lb.ua/society/2024/03/13/603110_polshchi_vidnovlyuyut_blokuvannya.html (дата звернення: 17.03.2024).
4. Тарасовський Ю. Словацькі перевізники вслід за польськими спробували блокувати пункт пропуску на кордоні з Україною. *Журнал Forbes Ukraine*. 17.11.2023. URL: <https://forbes.ua/news/slovatski-perevizniki-vsliid-za-polskimi-sprobuvali-blokuvati-punkt-propusku-na-kordoni-z-ukrainoyu-17112023-17333> (дата звернення: 17.03.2024).
5. Блокування польського кордону: які вимоги перевізників і реакція України та ЄС. *Chas News*. 01.11.2023. URL: <https://chas.news/news/blokuvannya-polskogo-kordonu-yaki-vimogi-pereviznikiv-i-reaktsiya-ukraini-ta-es> (дата звернення 18.03.2024).

Садовнікова Анастасія,

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТУРЕЧЧИНИ: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ

Стаття присвячена аналізу пріоритетів зовнішньої політики Туреччини з іншими країнами. На сучасному етапі вона характеризується складністю та багатогранністю.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що зараз світ стикається з низкою серйозних проблем, але саме Туреччина є однією з тих країн, котра намагається балансувати сили та бути посередником вирішення конфліктів. Саме завдяки цьому, багатому потенціалу, швидкому розвитку ця країна стає популярною не лише серед туристів, а й вагомою на міжнародній арені.

Метою і завданнями роботи є визначення основних пріоритетних зовнішньополітичних векторів розвитку Туреччини в сучасній системі міжнародних відносин, а саме:

- розуміння розвитку відносин та виявлення проблем, які можуть виникнути, визначення шляхів підтримки та зміцнення взаємодії між Туреччиною та іншими країнами;
- аналіз впливу на міжнародні відносини різноманітних факторів, таких як геополітичні, економічні, соціальні виклики;
- виявлення головних проблем та конфліктів країни з іншими акторами: забезпечення безпеки та стабільності, взаємодії в світових організаціях.

Проаналізовано ступінь визначеності в спеціальній літературі. Динаміка відносин країни в контексті сучасності є досить актуальною темою для дослідження вітчизняних та європейських вчених, фахівців та аналітиків. У своїй роботі Демчишак Р. визнав концептуальні засади формування зовнішньої політики Туреччини під впливом ідеології пантюркізму, доктрини «стратегічної глибини», політики «нульових проблем», а також концепції неоосманізму [4, 131 ст.]. Основа доктрини «стратегічної глибини» полягала в поверненні до «історичного коріння». На початковому етапі в основі цієї концепції лежала так звана політика «нульових проблем», що наголошувала на зацікавленості Туреччини в розвитку взаємовигідних відносин з усіма державами світу та неконфліктності Анкари. Утім, згодом Туреччина відійшла від цієї політики, адже усвідомила необхідність агресивно та непоступливо захищати власні інтереси.

Процес європейської інтеграції Туреччини, який було помітно активізовано після приходу до влади Р. Ердогана внаслідок парламентських виборів 2002 р., фактично зупинився у 2005 р. Ця пауза «була вдало використана турецьким політичним керівництвом із метою переорієнтації громадської думки населення Туреччини в напрямі більш самостійної зовнішньої політики». Окрім цього, Туреччина була кандидатом на приєднання до ЄС з 1987 року, але з 2016 року переговори про приєднання затрималися [3, 173 ст.].

У турецько-ізраїльському партнерстві переломним моментом є подія 31 травня 2010 року, коли Ізраїль здійснив напад на міжнародний конвой, який перевозив гуманітарну допомогу направлену в Сектор Гази. Більшість із поранених та вбитих були громадянами Туреччини. Турецька Республіка одразу ж вимагала скликання позачергового засідання Генеральної Асамблеї ООН, а пізніше навела санкції на Ізраїль, що завдало серйозного удару по економіці країни [5, ст. 180]. Ця подія стала останньою краплею для Туреччини і протягом наступних декількох років взаємовідносини між країнами були досить нестабільними та напруженими.

Окрім цього, розглянуто міжнародні відносини з Україною. Туреччина бачить в Україні нові ринки збуту для власної продукції, а Україна розглядає Туреччину як надійного партнера у реалізації власних енергетичних ініціатив та проектів. Для Туреччини Україна – з її обсягом ринку, зручним географічним розташуванням, відкритою економікою і ринком праці- приваблива країна з точки зору інвестування та покращення регіональних

відносин [9, 75 ст.]. Також Україна та Туреччина мають потужну, розгалужену магістральну мережу ГТС, які забезпечують паливно-енергетичними ресурсами ЄС. Виходячи із цього політика обох країн повинна бути спрямована на реалізацію одного стратегічно важливого завдання – побудови надійної енерготранспортної мережі.

Кримськотатарський чинник є ще однією причиною високого рівня зацікавленості Анкари щодо України. За словами турецького президента на території Кримського півострову живуть «наші брати», тому Туреччина вважає своїм обов'язком підтримувати кримських татар та надавати їм допомогу і спонукає до цього інші держави. Особливо це питання набуло ще більшої актуальності після анексії Кримського півострову Російською Федерацією [2].

Зовнішня політика Туреччини відзначається вмінням виокремлювати пріоритетні напрями, ставити прагматичні завдання та розробляти дієву політику втілення їх у життя. Дії сучасної Туреччини спрямовані на розвиток відносин із тими регіонами світу, де країна має свої політичні, економічні, безпекові й інші інтереси. Перетворення Туреччини на країну «центральною» й «торгуючою» дає їй можливість позиціонувати себе як важливого регіонального та позарегіонального актора, бути посередником при вирішенні нагальних питань у різних сферах взаємовідносин, ставати донором ініціатив та економічної допомоги.

Література

1. Алієв М. Зовнішня політика Туреччини наприкінці 90-х рр. XX ст – на початку XXI ст // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: збірник наукових праць. – Рівне: 2009 р. – № 17 – 173-177 ст. URL: <https://vmv.kyumu.edu.ua/series/vmv/vipusk9/06.pdf>
2. Воротнюк М. Кримська проблема і "червона лінія" для Туреччини / Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел – 16.04.2014. URL: <http://surl.li/pamgb>
3. Воротнюк М.О. Євроатлантична політика Туреччини: уроки для України // Стратегічні пріоритети, 2007 р. – № 3. – 172-176 ст. URL: <http://surl.li/pajef>
4. Демчишак Р. Основні напрями та пріоритети зовнішньої політики Туреччини в період президентства Реджепа Ердогана / Вісник Львівського університету / Випуск 30 – 2020 – Львів – 130-136 ст. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/30_2020/20.pdf
5. Мощенко О.М. Близькосхідний вектор зовнішньої політики Турецької Республіки в Постбіполярний період – 2017 – Київ – 225 ст. URL: <http://surl.li/paoga>
6. Мощенко О.М. Пріоритетні напрями зовнішньої політики Туреччини у Близькосхідному регіоні // Стратегічні пріоритети. – 2013 р. – № 4 – 183-191 ст. URL: <http://surl.li/pajub>
7. Мхитарян Н.І. Модернізаційні перетворення у Туреччині та шляхи становлення її регіональним лідером. «Україна: контекст світових подій». Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України». / За загальною редакцією член-кор. НАН України, д.і.н., проф. Кудряченка А.І. – 2017-2019 рр. – 100-109 ст. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4789/>
8. Мхитарян Н. І. Особливості формування сучасної зовнішньої політики Туреччини // Стратегічні пріоритети. – 2012 р. – № 1. – 177-182 ст. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/869/>

9. Мхитарян Н.І. Українсько-турецькі відносини (сучасний етап). Східний світ – № 1–2011 р. – 74-77 ст. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/875/>
10. Davutoğlu A. Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu, 2011, Istanbul, 584 s. (Давутоглу А. Стратегічна глибина: Турецька міжнародна позиція – 2011 р. – Стамбул – 584 ст.) URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48160/609319>
11. Ulgen S. A Place in the Sun or Fifteen Minutes of Fame? Understanding Turkey's New Foreign Policy – 2010 – Carnegie Europe, Belgium – 36 p. (Ульген С. Місце під сонцем чи п'ятнадцять хвилин слави? Розуміння нової зовнішньої політики Туреччини – 2010 – Карнегі Європа, Бельгія – 36 ст.) URL: <http://surl.li/palkg>

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Майстренко Аліна,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ

Тема культурної дипломатії в рамках її використання для підтримки туристичного потенціалу країни та привертання уваги закордонних інвесторів до неї, щороку набуває все більшої значимості. Такий спосіб комунікації між народами зарекомендував себе як дієвий механізм впливу на громадянське суспільство за межами тої чи іншої представленої держави або окремого міста. Йдеться про здатність «переконувати» через культуру, передаючи цінності та ідеї для досягнення ідеологічних цілей та функціональних завдань.

На даному етапі як для держав, так і для міст важливо формувати власний імідж та ідентичність задля вибудовування або покращення своєї репутації, адже даний фактор також впливає на життя і добробут місцевого населення. Таким чином, всі сторони є зацікавленими у процесі: для громадян країни це надає можливості для відкриття бізнесу та залучення до нього більшої кількості клієнтів, для іноземних громадян – відкрити для себе нову країну та її культуру, а для закордонних інвесторів – вийти на нові ринки збуту та вкладати у потенційно прибуткові в майбутньому проекти і виробництва [3].

Туризм впливає на економічне зростання та дипломатичні відносини між країнами, сприяючи торгівлі, інвестиціям, культурному обміну та дипломатичним зв'язкам. Він є каналом для співпраці та взаєморозуміння, стимулюючи торгівлю, інвестиції і культурний обмін. Він розширює свій вплив далеко за межі краєвидів та пам'яток культури. Таке поєднання дозволяє і міжнародних відносин нагадує про важливість співпраці на добровільній основі у нашому мінливому світі, особливо на даний момент. Подорожуючи

і досліджуючи роль туризму в економічній дипломатії, можна дослідити і розкрити його потенціал для формування вдосконаленого світу, в якому житимуть майбутні покоління.

Синтез туристичної і економічної дипломатії активно стимулює зміцнення дипломатичних зв'язків між країнами через залучення взаємної ініціативи, стратегічної політики та зусиль. Роль та вплив туризму у економічному розвитку країни визнають і уряди, адже у процесі проходить культурний обмін та створюються нові робочі місця, а приймання закордонних гостей, випадає нагода продемонструвати не лише природу та культурну спадщину, але й сформувати сприятливе для взаємної співпраці і розуміння середовище [1].

Проте, глобалізація та технологічний розвиток у сьогоднішніх реаліях посилює конкуренцію як між державами, так і між містами: вони конкурують між собою для залучення інвестицій, туристів, талантів тощо. Дедалі більше муніципалітетів планують і реалізують ініціативи відповідно до процесу брендингу для підвищення, просування та покращення свого іміджу, репутації як всередині країни, так і за її межами. Брендинг міста означає створення конкурентоспроможної системи ідентичності міста.

Культура є одним з основних елементів брендингу міста, що надає порівняльну перевагу сучасному місту. Як гарний приклад використання даного принципу можна навести такі міста як Ліверпуль (Англія), Барселона (Іспанія) та різні міста Італії, адже всі вони намагаються використитися з-поміж інших для привертання якнайбільшої уваги. Проте, найуспішніше культурною дипломатією користується Франція, а саме її столиця, Париж, який приваблює туристів та інвесторів як всередині країни, так і у віддалених куточках світу завдяки правильно сформованому брендингу міста, його підтримання і розвиток. Доцільне використання культурного надбання мистецтва та архітектури у поєднанні із залученням нових методів просування «м'якої сили» (соціальні мережі, культурні фестивалі, виставки) давно сформували імідж Парижу як чи не найгарнішого міста на планеті, яке обов'язково треба відвідати. Такий ефект можна порівняти лише із брендингом Італії, Великої Британії та Японії [2].

Розкриття свого туристичного потенціалу допоміг покращити своє економічне становище та залучити іноземних інвесторів багатьом країнам. За останнє століття поширення своєї культури посприяло розвитку економіки таких країн як Єгипет, Греція, Угорщина, Польща, Таїланд, Китай, В'єтнам, Південна Корея та інші [4].

Загалом, туристична дипломатія є підвидом культурної дипломатії, а тому також відноситься до явища «м'якої сили», просуваючи свої туристичні ресурси та збагачуючи теорію дипломатії і міжнародних відносин через просування цінності туризму. Не дивлячись на те, що вона поступово набуває все більшого значення на міжнародній арені, більшість досліджень зосереджуються на публічній дипломатії, ігноруючи офіційну туристичну дипломатію. Останніми роками функції туристичної дипломатії набули більшої різноманітності, включаючи подолання розбіжностей, стимулювання економіки, культурний обмін та формування іміджу. Даний фактор в подальшому забезпечує довгостроковий розвиток екологічних, економічних, політичних, технологічних та соціальних аспектах, які є основними чинниками, що впливають на становлення та

вдосконалення туристичного сектору країни. Під цим впливом формується національний імідж країни, що є синтезом уявлень, що зберігаються у свідомості іноземних громадян. Він може включати в себе культурні події, політичні, економічні аспекти, включаючи культурні заходи, політичний етикет, екологічну політику та історію держави [2].

Підсумовуючи, треба зазначити, що проведення культурних заходів сприяє розвитку туристичної галузі та залучення іноземних інвесторів, покращуються міжкультурні відносини, а також підвищується рівень толерантності та взаєморозуміння, що створює більш сприятливе для глобальної співпраці середовище.

Література

1. Erik Muhia: Tourism diplomacy. Protocol today: Soft diplomacy skills. URL: <https://protocoltoday.nl/tourism-diplomacy/> (дата звернення: 07.04.2024).
2. José Huguet, María Saavedra-Serrano, Maria Claro. Tourism as a Soft Power Tool. The Role of Public Diplomacy in Japan's Country and Destination Branding. URL: https://www.researchgate.net/publication/372133589_Tourism_as_a_Soft_Power_Tool_The_Role_of_Public_Diplomacy_in_Japan's_Country_and_Destination_Branding (дата звернення: 07.04.2024).
3. Sinisa Pepic. Economic Diplomacy in Tourism: Nurturing Global Prosperity through Summer Vacations. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/economic-diplomacy-tourism-nurturing-global-prosperity-sinisa-pepic/> (дата звернення: 08.04.2024).
4. The Voice of Vietnam – VOV world: Cultural diplomacy helps boost tourism and investment. URL: <https://vovworld.vn/en-US/culture/cultural-diplomacy-helps-boost-tourism-and-investment-1177466.vov> (дата звернення: 09.04.2024).

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Погорелий Тимур,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародна інформація»,
Національний авіаційний університет

ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Проблема Ізраїльсько-Палестинського конфлікту залишається актуальною у медійному просторі, оскільки вона має глибокі історичні корені і продовжує впливати не лише на регіональну динаміку, але й на глобальну політику. Медійний контекст відіграє важливу

роль у формуванні громадської думки щодо конфлікту, і аналіз цієї ролі може пролити світло на його динаміку та можливі шляхи подолання [2].

У контексті конфлікту пропаганда стає не просто важливим елементом, а навіть життєво необхідною складовою для збереження підтримки та досягнення певних цілей та ініціатив. Крім того, для мешканців інших країн пропаганда може розкрити офіційну позицію уряду з певного питання, навіть коли вона не висловлюється прямо. Відрізняється ізраїльська та палестинська пропаганда тим, що вона має досить нечіткі межі і може виявлятися у найнеочікуваніших місцях, здатних досягти несподіваної цільової аудиторії.

Ізраїль активно звертається до західних ЗМІ для відображення подій на своїй території та відкрито виступає проти репортажів, які заохочують ідею «беззахисності» Палестини перед ворогом. Для цього ізраїльські представники часто беруть участь у популярних політичних ток-шоу в США та Великобританії. Водночас ізраїльська влада активно взаємодіє з інтернет-аудиторією платформ, таких як Wikipedia, Facebook та YouTube. У 2011 році Національна спілка ізраїльських студентів визначила боротьбу з «антисемітською пропагандою» в інтернеті та поширення матеріалів у межах «Хазбари» як одну зі своїх основних цілей [1].

Хоча стратегія палестинського уряду трохи відрізняється, у багатьох випадках палестинська пропаганда працює паралельно з ізраїльською, звертаючись до схожої цільової аудиторії. Основна різниця полягає в тому, що, якщо Ізраїль зосереджується на зовнішній пропаганді, Палестина акцентує увагу на внутрішньому споживачі. При цьому контент для арабського світу та західної аудиторії часто має істотні відмінності. Так, палестинські лідери на міжнародній арені наголошують на важливості миру, але в медіа всередині країни часто розпалюється ворожнеча [3].

Навіть на перший погляд, коли здається, що ізраїльська та палестинська пропаганди відрізняються, насправді вони спрямовані на спільну мету – перемогу в конфлікті за будь-яку ціну. Крім того, аналіз медіа-матеріалів цих двох сторін показує всю складність та неоднозначність цієї війни. Інформаційні потоки обох держав містять багато різних наративів та повідомлень, які часом переплітаються та залишають більше питань, ніж відповідей.

Література

1. Israeli-Palestinian Bereaved Families for Peace. *Parents Circle-Families*. URL: <https://www.theparentscircle.org/> (дата звернення: 11.04.2024).
2. The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories. *B'Tselem* URL: <https://www.btselem.org/> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Advancing Lasting Peace in the Middle East. *Seeds of Peace*. URL: <https://www.seedsofpeace.org/> (дата звернення: 11.04.2024).

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Половко Анна,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ФАКТОР НЕБЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Інформаційні війни в міжнародних відносинах є складним та багатограним явищем, що відображає сучасні реалії глобального світу та впливає на його розвиток. Вони відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, маніпулюють інформацією та впливають на стратегічні рішення держав. Інформаційні війни відбивають важливі зміни у міжнародному політичному ландшафті та спричиняють реформування традиційних понять безпеки та конфлікту.

Ці війни стають не лише додатковим інструментом у руках держав та інших акторів у міжнародних відносинах, але й новим виміром глобальних конфліктів, де інформація стає зброєю. Вони можуть мати серйозні наслідки для стабільності країн та регіонів, спричиняючи соціальні конфлікти, дестабілізацію урядових структур та загрозу національній безпеці. Дослідження інформаційних війн у міжнародних відносинах є важливим для розуміння сучасних глобальних тенденцій та розвитку стратегій протидії цим явищам [2].

У контексті сучасного інформаційного суспільства, де соціальні мережі та інтернет стали основними джерелами інформації та комунікації, інформаційні війни набувають нових форм та масштабів. Їхні наслідки можуть мати глобальний вплив на міжнародні відносини та міждержавні конфлікти. Розуміння та аналіз інформаційних війн є ключовим для розроблення ефективних стратегій комунікації та захисту від цих загроз у сучасному світі.

У світі, де інформація стала однією з найцінніших ресурсів, інформаційні війни стали необхідним елементом глобальної політики. Вони можуть бути використані для дестабілізації режимів, впливу на вибори в інших країнах, а також для захоплення територій без відкритого військового втручання. Дослідження цих явищ допомагає розкрити та зрозуміти стратегії та методи ведення інформаційних війн, а також розробити ефективні заходи протидії цим загрозам [3].

Інформаційні війни включають в себе широкий спектр дій, від кібератак та впливових кампаній в соціальних мережах до використання дезінформації та пропаганди. Вони спрямовані на зміну громадської думки, дестабілізацію політичних режимів та вплив на міжнародні відносини. Дослідження цих явищ допомагає розкрити механізми та мотивації сучасних інформаційних війн та розробити стратегії їх запобігання та протидії [1].

Ці війни відбивають перехід до нового етапу в еволюції військових конфліктів, де інформація стає однією з основних видів зброї у руках держав та недержавних акторів. Вони

можуть мати серйозні наслідки для міжнародної безпеки та стабільності, а також породжувати нові виклики у сфері міжнародного права та етики.

Дослідження інформаційних війн у міжнародних відносинах є важливим для розуміння сучасних глобальних процесів та розвитку стратегій протидії цим явищам. Вони вимагають співпраці між державами та міжнародними організаціями для забезпечення міжнародної безпеки та стабільності в умовах цифрової ери [2].

Література

1. Watts, C. (2019). *Messing with the Enemy: Surviving in a Social Media World of Hackers, Terrorists, Russians, and Fake News*. HarperCollins. URL: <https://b.eruditor.link/file/2857971>
2. Arquilla, J., & Ronfeldt, D. (1993). *Cyberwar is Coming! Comparative Strategy*, 12(2), 141-165 URL: <https://www.rand.org/pubs/reprints/RP223.html>.
3. Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*. Public Affairs. URL: <https://www.scribd.com/doc/306027422/the-Future-of-Power> (дата звернення: 12.04.2024).

Фрунзе Дар'я,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»
Маріупольський державний університет

РОЛЬ НАТО В МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ З ПИТАНЬ ТЕРОРИЗМУ

Посилення тероризму на теперішньому етапі розвитку людства є серйозною загрозою для всього світу. Терористичні групи використовують нові технології для координації своїх дій та розповсюдження пропаганди. Глобалізація сприяє поширенню ідей та ресурсів між терористичними організаціями. Соціальні мережі стають платформами для рекрутування нових членів у терористичні групи. Екстремізм онлайн набуває все більшої популярності серед різних соціальних груп. Терористи використовують інформаційні технології для планування та виконання своїх атак. Збройні конфлікти та політичні нестабільності сприяють поширенню терористичних організацій. Релігійні та етнічні конфлікти також можуть слугувати каталізаторами для росту тероризму. Фінансування терористичних груп здійснюється через різноманітні канали, включаючи нелегальні діяльності та пожертвування.

Відсутність ефективного міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму ускладнює боротьбу з цією проблемою. Терористичні групи намагаються викликати паніку та невпевненість у суспільстві через свої атаки. Радикалізація може відбуватися як внаслідок впливу ідей, так і через особисті обставини. Тероризм може мати ідеологічні, політичні, а також економічні мотиви. Використання хімічної та біологічної зброї стає все більшою загрозою в контексті терористичних актів. Недостатня контрольованість над зброєю та бойовими матеріалами сприяє поширенню терористичних загроз.

Тероризм може мати глобальний характер та впливати на стабільність різних регіонів світу. Непрозорість фінансових операцій ускладнює виявлення та блокування фінансування терористичних організацій. Терористичні атаки можуть створювати серйозні економічні наслідки для країн та регіонів, де вони відбуваються. Надмірна реакція на терористичні

загрози може призвести до порушень прав людини та обмежень свободи. Існує потреба в постійному аналізі та оновленні стратегій протидії тероризму.

Міжнародний тероризм стає прототипом майбутніх конфліктів, виступаючи активною формою таємної боротьби і ефективним інструментом зовнішньої стратегії. Методи тероризму відзначаються низьким ризиком як у політичних, так і в матеріальних аспектах, оскільки витрати на фінансування таких дій значно менші, ніж на підготовку та утримання регулярних військових сил, призначених для активного ведення бойових дій. Такий елемент, як війна з низьким ризиком, відіграє важливу роль в сучасних умовах, коли ядерна війна стає майже неможливою і не може призвести до реальної перемоги, відтак, сучасний тероризм стає одним із засобів реалізації зовнішньої політики [2, с.49].

НАТО – це довгострокове міжнародне об'єднання, що було сформоване на основі спільних ідеологічних цінностей. Основною метою членів альянсу є захист не лише їхніх територій і суверенітету, але й захист від тероризму та певних форм політичних режимів, спільних принципів суспільства, способу життя та світоглядних орієнтацій. НАТО володіє значним потенціалом і здатністю об'єднувати зусилля держав для боротьби з тероризмом і подолання його наслідків [3, с.108].

Країни-члени НАТО, більшість яких також є членами Європейського Союзу, постійно підтримують пріоритетність збереження ключових європейських цінностей, таких як мир і стабільність, шукаючи шляхи посилення колективної безпеки. У такому контексті, головним завданням залишається визначення ролі НАТО в сучасній системі міжнародної безпеки, як організації, що бере на себе відповідальність за створення та впровадження механізмів протидії новим викликам. Враховуючи ці аспекти, Північноатлантичний альянс не може залишатися поза увагою до нових загроз, а має забезпечувати комплексну оцінку обставин і, крім того, брати активну участь у вирішенні проблемних ситуацій, активно протистоячи терористичним загрозам [1].

На даний момент, НАТО активно докладає зусиль для забезпечення загального розуміння терористичної загрози та вразливості серед своїх країн-членів та партнерів. Це сприятиме ефективній підготовці та прийняттю можливих заходів для запобігання терактам і реагування на них. НАТО також активно просуває свою роль у боротьбі з тероризмом як частину більш широких міжнародних ініціатив за допомогою участі та стратегічних комунікацій. Для досягнення цієї мети, проводяться різноманітні заходи, включаючи брифінги для країн-членів Альянсу у різних форматах, переговори з приїжджими делегаціями та залучення експертів-партнерів з наукових або аналітичних центрів для обміну досвідом та можливості для обміну інформацією та розвідданими.

Незважаючи на поширення тероризму в сучасних умовах та останні терористичні акти на території країн-членів НАТО (наприклад, Франції, Данії), наразі лише Туреччина і Україна звернулися до НАТО за допомогою, пов'язаною з тероризмом. НАТО забезпечило захист від ракет на турецько-сирійському кордоні, враховуючи загрозу від ІДІЛ та інших угруповань, а також можливості режиму Асада. НАТО надав Україні підтримку та допомогу у боротьбі з тероризмом через різні канали співпраці.

Україні було надано консультаційну допомогу та підтримку у розробці стратегій та тактик для протидії терористичним загрозам. НАТО забезпечував Україну інформаційною розвідкою та аналізом щодо терористичних груп та їх діяльності. Крім того, сприяв навчанню українських силових структур методам протидії тероризму, включаючи тактичні

та стратегічні аспекти. НАТО також надав Україні підтримку у підвищенні обізнаності громадськості щодо терористичних загроз та важливості боротьби з ними.

Організація забезпечувала координацію ініціативи щодо обміну досвідом та навичками українських та інших країн-членів у сфері боротьби з тероризмом. Альянс сприяв українській стороні у впровадженні сучасних технологій та методів документування та аналізу терористичних інцидентів, а також надав Україні доступ до інформаційних баз даних та розвідданих, що допомогли в розкритті та запобіганні потенційним терористичним загрозам. Альянс забезпечував консультаційну допомогу та підтримку у вдосконаленні законодавства щодо боротьби з тероризмом в Україні. НАТО також активно працював з українськими владними структурами для координації дій у сфері протидії тероризму та обміну інформацією. НАТО також сприяв у створенні та вдосконаленні механізмів оперативного реагування на терористичні загрози в Україні.

Механізм реагування на кризові ситуації НАТО доступний країнам-членам Альянсу та партнерам у разі серйозної атаки. Взаємодія з партнерами, як окремими державами, так і міжнародними організаціями, з часом набуває все більшого значення і є ключовим способом забезпечення взаємних вигід. НАТО має невикористаний потенціал, який, враховуючи масштаби терористичної загрози, було б розумно використовувати ефективніше та частіше. Також серед принципів НАТО у боротьбі з тероризмом можна визначити дотримання міжнародного права.

Організація і надалі діятиме відповідно до міжнародного права, принципів Статуту ООН та Загальної декларації прав людини. Глобальна контртерористична стратегія ООН, міжнародні конвенції та протоколи проти тероризму та відповідні резолюції ООН забезпечують основу для всіх національних та багатосторонніх зусиль щодо боротьби з тероризмом, включаючи ті, що проводяться Альянсом. Підтримка союзників - незважаючи на те, що окремі члени НАТО несуть головну відповідальність за захист власного населення та територій від тероризму, співпраця в рамках НАТО може посилити національні зусилля країн-членів НАТО з метою запобігання, пом'якшення наслідків актів тероризму та реагування на них. НАТО намагатиметься уникнути непотрібного дублювання існуючих зусиль окремих держав або міжнародних організацій, оскільки розвиває власний внесок.

Приєднання до НАТО відкриває перед країнами можливості для поглиблення співпраці в боротьбі з тероризмом. Це включає обмін розвідувальною інформацією та використання спільних оперативних можливостей для протидії терористичним загрозам. Країни-члени НАТО можуть спільно розробляти та впроваджувати стратегії профілактики тероризму, використовуючи свої колективні ресурси. При цьому, НАТО може координувати зусилля з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН та Європейський союз, для забезпечення комплексного підходу до проблеми тероризму.

Крім того, участь в організації може сприяти підвищенню рівня тренування та професіоналізму військових та правоохоронних структур, що залучені до протидії тероризму. Альянс також може надавати технічну та фінансову підтримку країнам-членам для покращення їх здатностей у боротьбі з терористичними загрозами, впливати на ізоляцію терористичних організацій шляхом політичного та економічного тиску на країни, що їх підтримують. Разом з тим, Альянс може сприяти створенню міжнародних нормативних стандартів у сфері боротьби з тероризмом та підтримувати їх впровадження на рівні держав-членів. Варто також зазначити, що приєднання до НАТО може підвищити рівень безпеки та

стабільності у регіоні, що в свою чергу може призвести до зменшення факторів, які сприяють росту тероризму.

Література

1. Анісов А.О., Прихненко М.І. Трансформація ролі НАТО в сучасній системі міжнародної безпеки. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9164>.
2. Канцір В.С. Філософія міжнародного тероризму: правовий вимір: дис. доктора юридичних наук. 12.00.12 – філософія права. ЛДУВС. Львів. 2011. 453 с.
3. Мартинець І.В. Актуальні питання вдосконалення протидії міжнародному тероризму. The VIII International Science Conference «Theoretical foundations of modern science and practice», November 08 – 10. Lisbon. Portugal. С. 108-109.

Ялі Вадим,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ФАКТОР У ГРЕКО-ТУРЕЦЬКИХ ПРОТИРІЧЧЯХ

Протистояння між Грецькою та Турецькою республікою явище не нове. Конфлікт існує з часів заснування країн та час від часу вступає у нові фази, привертаючи увагу світової спільноти.

Туреччина та Греція, які є двома прибережними державами, мають законні права та інтереси в Егейському морі. Це стосується їх безпеки, економіки та інших традиційних прав, визначених міжнародним правом, включаючи право на володіння корисними копалинами регіону. Цього разу конфлікт спровокував турецький проект видобутку газу біля берегів Кіпру. Анкара наголошує, що вважає ці води своєю економічною зоною. Афіни з цим не згодні [1].

Як відомо, Туреччина є категоричним супротивником запровадження 12-мильного ліміту територіального моря з боку Греції в Егейському морі, особливо навколо величезної кількості грецьких островів, оскільки такий крок призведе до того, що більша частина його акваторії, повітряного простору, дна і надр виявиться під суверенитетом Греції, а значить, інтереси Анкари в галузі судноплавства, польотів та доступу до живих і неживих ресурсів будуть істотно обмежені [2].

Туреччина використовує своє унікальне географічне розташування та транзитні можливості енергоресурсів фактично як якийсь «товар», який періодично виставляється на торги. У зв'язку з чим країна отримує або прямі матеріальні та фінансові вигоди, або збільшує свою політичну вагу, або те й інше разом.

Туреччина є великим гравцем на зовнішньополітичному енергетичному ринку. Туреччина має добрі можливості для того, щоб служити центром транзиту нафти та природного газу до Південної Європи з Росії, країн Каспійського регіону та Близького Сходу.

Однак Туреччина не має на своїй території значних запасів вуглеводнів, значну частину сировини країна імпортує. Прагнучи знизити залежність від імпорту вуглеводнів, турецький уряд прийняв програму "Енергетичне бачення 2023", яка передбачає використання місцевих родовищ та активний розвиток "зеленої енергетики", заснованої на відновлюваних джерелах енергії [3].

Поточна криза є результатом конкуренції обох країн за запаси вуглеводнів у територіальних водах та ВЕЗ Кіпру. Туреччина стверджувала, що ресурси Кіпру мають бути розділені, і відмовилася від буріння минулого року. Проте Анкара підписала угоду з визнанням ООН Лівійським урядом національної згоди (УНЗ), що встановлює ІЕЗ від південного узбережжя Туреччини до північного узбережжя Лівії, ігноруючи територіальні води Кипру, ІЕЗ та континентальний шельф. На початку серпня 2020 року Греція та Єгипет досягли угоди про створення ІЕЗ між узбережжями двох країн, що суперечило турецько-лівійській угоді [4].

Таким чином, питання делімітації морських юрисдикцій у Східному Середземномор'ї лише загострилося, і подальший розвиток нафтогазового потенціалу Туреччини багато в чому визначатиметься тим, наскільки Туреччина зможе подолати геополітичні розбіжності із сусідніми країнами щодо своїх морських кордонів. Разом з тим Туреччина має великий потенціал для організації транзиту нафти та газу своєю територією, зокрема, в європейські країни [5].

Криза, що розгорнулася у Східному Середземномор'ї між Туреччиною та Грецією, поки що залишаються нерозв'язними. Найімовірніше, греко-турецький конфлікт спалахне знову. У цій ситуації ЄС і всі інші країни зацікавлені у його врегулюванні та мають розробити новий план із обов'язковим запрошенням Туреччини до діалогу з метою встановлення спільної системи безпеки у регіоні. У свою чергу, потенціал розвитку зі створення справді міцних двосторонніх відносин між Афінами та Анкарою величезний, і остаточне вирішення суперечностей, що склалися, які спліталися в тугий вузол, вигідно не лише безпосереднім учасникам конфлікту, а й Євросоюзу та світовому товариству загалом [6].

Протистояння між Грецькою Республікою і Турецькою Республікою явище відоме. Без вибудовування стратегічного партнерства між двома сусідніми державами про побудову міцної регіональної безпеки не може бути мови. Тим часом, з заснування сучасної Грецької держави на початку XIX ст. і до сьогодні відносини греків і турків пройшли через безліч фаз: від збройних конфліктів до періоду нейтралітету та синергії.

Література

1. Субботин И. Турция берет кипрский шельф силой. Независимая газета. URL: http://www.ng.ru/world/2019-07-08/1_6_7617_cyprus.html (дата звернення 18.11.2021)
2. Maps, maritime zones and islands URL: <https://www.ekathimerini.com/opinion/258241/maps-maritime-zones-and-islands/>
3. Turkey, Europe, and the Eastern Mediterranean: Charting a way out of the current deadlock URL: <https://www.brookings.edu/research/turkey-europe-and-the-eastern-mediterranean-charting-a-way-out-of-the-current-deadlock/>
4. Большая игра. О чем спорят Греция и Турция в Средиземном море и кто за ними стоит. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-53940494.amp>

5. Turkish-Greek Relations/Aegean Problems URL:
<https://www.mfa.gov.tr/sub.en.mfa?deb1dc4c-926f-45bd-9a7c-27b45654c0e4>
6. Спор о кипрском газе: Греция призывает ЕС надавить на Турцию. URL:
<https://ru.euronews.com/2019/06/19/athens-ankara-cyprus-gas-row-eu>

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Делова Ксенія,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

УКРАЇНСЬКО-ЛАТВІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Питання українсько-латвійських відносин в умовах воєнної агресії Росії проти України є надзвичайно важливим та актуальним. Україна здійснює зовнішню політику, зокрема, двосторонні відносини на основі загальноєвропейських принципів та норм міжнародного права.

Фундаментом взаєморозуміння та побудови союзних відносин між Україною та Латвією є спільні риси в історії цих двох країн, а саме боротьба за незалежність від російського впливу, збереження своєї культури та нації. Слід зазначити, що така тенденція зберігається і в сучасних реаліях. Латвія визнала незалежність України 4 грудня 1991 року, а вже 12 лютого 1992 року було встановлено дипломатичні відносини. У 1995 році було підписано Договір про дружбу і співробітництво, що стало основою для розвитку активних тісних відносин [1]. Відносини між країнами в період незалежності були активними в рамках Балто-Чорноморського союзу, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Організації Об'єднаних націй, тощо.

З початку російської агресії проти України ще в 2014 році Латвія підтримує територіальну цілісність та суверенітет України, засуджує дії Російської Федерації, не визнає незаконної анексії Криму та окупації частин Донецької та Луганської областей. Латвійська республіка підтримує європейський курс України та її вступ в НАТО. З 24 лютого 2022 року, з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, Латвійська республіка стала однією з перших країн, які передали військову та гуманітарну допомогу нашій державі, підтримала та продовжує наполягати на санкціях проти Росії, а також закрила кордон з Російською Федерацією. Наразі 44,405 українців перебувають на території Латвії, де працюють центри підтримки українських біженців.

Уряд Латвії ухвалив низку вагомих заяв у 2022 році, які підтверджують беззастережну підтримку України, серед яких: Заява про рішуче засудження військової агресії та широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, участі Білорусі у вторгненні, грубого порушення суверенітету та територіальної цілісності України (прийнята 24.02.2022 р.); Заява про визнання дії збройних сил РФ в Україні геноцидом українського народу (прийнята 21.04.2022 р.) [1].

Двосторонні зносини розвиваються і на вищому рівні, що включає в себе візити представників обох країн, зустрічі президентів, підписання спільних декларацій та заяв. Таким чином, активні двосторонні відносини між Латвією та Україною продовжують активно розвиватись в сфері політичного, економічного, воєнного, гуманітарного, фінансового, культурного співробітництва. Спільні дії двох держав, направлені на боротьбу з російською експансією, відкривають нові масштаби для тісного двостороннього співробітництва.

Література

1. Латвія. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/1-td> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Політичні відносини між Україною та Латвією. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://latvia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/81-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-latvijeju> (дата звернення: 20.04.2024).

Зименко Дар'я,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена аналізу проблеми двосторонніх відносин між Україною та Республікою Польща в контексті російсько-української війни. Взаємини між нашою державою Україною та Польщею мають давню історію, яка ґрунтується на різних факторах, таких як географічне розташування, культурні зв'язки та взаємний інтерес до співпраці. Слід зазначити, що стратегічне партнерство між цими країнами базується на спільному розумінні безпекових викликів у Східній Європі. У сучасному світі, коли відбуваються зміни та формується новий світовий порядок, виникає необхідність у розвитку добросусідських відносин між цими країнами. Геополітичні та суспільно-політичні умови створюють нові виклики, тому необхідно розробити нові підходи до співпраці.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що відносини між Україною та Польщею мають велику важливість не тільки для цих двох країн, але й для всього регіону Центральної та Східної Європи. Найбільш очевидним аспектом є геополітична вага цих двох країн. Україна є найбільшою країною на сході Європи, а Польща займає ключове місце в середині континенту, вона є членом Європейського Союзу та НАТО, що дає їй значний вплив на міжнародні справи.

Метою і завданням роботи є дослідження динаміки двосторонніх відносин між Україною та Польщею, а саме:

- Розуміння їх розвитку та виявлення проблем, які можуть виникнути, або можливостей для їх подальшого розвитку, а також визначення шляхів підтримки та зміцнення взаємодії між країнами;
- Аналіз впливу на відносини між Україною та Польщею різноманітних факторів, таких як геополітична ситуація, а також російсько-українська війна;
- Виявлення головних проблем та викликів, що стоять перед двосторонніми відносинами України та Польщі: питання забезпечення безпеки та стабільності, взаємодії в міжнародних організаціях та інше.

Проаналізовано ступінь визначеності в спеціальній літературі. Динаміка двосторонніх відносин між Україною та Польщею в контексті російської агресії є досить актуальною темою для дослідження вітчизняних та європейських фахівців й істориків. У своїй роботі С. О. Білан розкриває сутність українсько-польських відносин на сучасному етапі, а саме новітні партнерські стосунки України та Польщі [1, с. 179]. М. Бучин у своєму дослідженні розкриває особливості та перспективи співпраці між Україною та Республікою Польща у сфері безпеки та оборони на сучасному етапі [2]. Військове партнерство між Україною і Польщею розглядає А. А. Савицька, яке було і є важливим задля безпеки не лише цих держав, а й усієї Європи [7, с. 365].

У зв'язку зі стратегічними цілями зовнішньої політики, Україні та Польщі відкривалися різні можливості геополітичного вибору. Однією з можливостей було залишитись в рамках модернізованого Східного блоку, який знаходився під впливом Росії. Іншим варіантом було приєднатись до європейських та євроатлантичних структур - ЄС і НАТО. Останній варіант не був доступним через недостатність внутрішнього потенціалу України та Польщі, а також у зв'язку з вектором розвитку геополітичних процесів тогочасного періоду. Враховуючи потенціал навіть ослабленої України в той момент, варто було зазначити, що її долучення до будь-якого полюсу було спроможним суттєво змінити розподіл геополітичних сил у світі [5, с.201].

Розвиток партнерських відносин між Україною та Польщею залежить від того, наскільки обізнане суспільство обох країн щодо соціально-культурних цінностей та традицій. Необхідно зрозуміти, що є основою ідентичності кожної нації. Розвиток сучасних інститутів українського та польського суспільства, євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України залежать від розвитку стратегічних комунікацій, медіа, культури та освіти і їх взаємодії та впливу на суспільство [3, с. 727].

Ми знаємо, що події 2014 року Євромайдану покращили відносини між Польщею та Україною ще більше. Польща стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях [4, с. 319].

24 лютого 2022 року став вирішальним днем для геополітичних, безпекових, економічних, соціальних та ціннісних змін у Європі та у всьому світі. Широкомасштабне вторгнення Росії на територію України у лютому 2022 року було початком першої великої війни в умовах багатопольярної міжнародної системи. Ця повномасштабна війна Росії проти України раптово змінила сприйняття російської загрози щодо державності України, виявивши екзистенційний характер складного та багатоаспектного конфлікту між Росією та Україною.

Після варварського вторгнення Росії на суверенну територію України, Польща стала одним з найактивніших партнерів, які надають підтримку Україні. Варшава відразу ж після початку вторгнення висловила свою рішучу осуду та вимогу припинення агресії з боку Росії.

Однією з найважливіших форм підтримки стала надання гуманітарної допомоги Україні. Республіка Польща почала активно відправляти до України гуманітарну допомогу, таку як медичне обладнання, ліки, продукти харчування, спальні мішки та інше. Крім того, Польща надає допомогу українським військовим шляхом надання озброєння, техніки та різноманітної спеціальної техніки. Також Республіка Польща надає підтримку Україні у політичній сфері, підтримуючи Україну на міжнародній арені, зокрема щодо вступу до Європейського Союзу та НАТО. Слід зазначити, що польська держава також надає Україні фінансову допомогу на підтримку української економіки [6, с. 203]. Польща виступила активним учасником зустрічей на рівні лідерів Європейського Союзу, на яких було обговорено питання щодо введення санкцій проти Росії.

Не зважаючи на позитивні тенденції в розвитку відносин між Польщею та Україною, все ще існують певні проблеми та виклики, які потребують уваги обох країн. Наприклад, питання безпеки та стабільності. Регіональна безпека залишається однією з головних пріоритетних справ для України та Польщі, особливо в контексті російсько-українського конфлікту. Обидві країни повинні продовжувати співпрацювати в рамках міжнародних механізмів, таких як НАТО та Європейський союз, для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

Російсько-українська війна має значні глобальні наслідки, такі як виключення Росії з числа багатьох міжнародних організацій та інститутів, застосування економічних санкцій проти Росії та її громадян, а також припинення залежності від російських поставок нафти та газу. Ця війна призвела до зменшення впливу Росії як держави-терориста на міжнародній арені.

Література

1. Білан С. О. Українсько-польські відносини на сучасному етапі. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2020. С. 179.
2. Бучин М. Особливості військової співпраці між Україною та Польщею в контексті російсько-української війни. 2022. URL: <http://surl.li/gvvai> (дата звернення: 13.11.2023).
3. Карпенко О. М. Підвищення рівня культурної свідомості українського народу в умовах російської агресії. *XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні дослідження у світовій науці»*. 2023. С. 727.
4. Лісовський О. О. Україна – Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2020. С. 319.
5. Малімон В. І. Стратегічні пріоритети українсько-польського співробітництва у короткостроковій перспективі (2020-2025 роки). *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2020. С. 201.
6. Маргітич Т. А. Дипломатичні стосунки України та Польщі на сучасному етапі. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2020. С. 203.
7. Савицька А. А. Військове співробітництво України та Польщі. *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2020. С. 365.

Злидар Марко,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

В умовах російсько-української війни перед Україною стоїть багато викликів, які пов'язані як зі збереженням власної територіальної цілісності, суверенітету, так і розширення коло партнерів здатних підтримувати нашу країну в умовах війни що затягується. Одним із найважливіших інструментів в цьому контексті є зовнішня політика.

Нормативно-правова база щодо зовнішньої політики України ґрунтується на таких ключових документах, як Конституція України, Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, Стратегія національної безпеки України тощо.

Базові моменти щодо зовнішньої політики у Конституції України містяться у декількох розділах – це Розділ I, ст. 18 в якій закріплено, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [1].

Стратегія національної безпеки «Безпека людини – безпека країни» (14.11.2020) визначає загрози, виклики та можливості, що стоять перед національною безпекою держави, як внаслідок внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Зовнішньополітична діяльність держави спрямована передусім на забезпечення незалежності і державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності України. Зокрема у Стратегії закріплюється, що Україна, прагнучи зміцнити заснований на демократичних нормах і цінностях міжнародний порядок, бере активну участь у протидії тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, міжнародній злочинності, наркоторгівлі, торгівлі людьми, політичному та релігійному екстремізму, нелегальній міграції, кіберзагрозам, негативним наслідкам зміни клімату, а також у попередженні та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру [2].

Документ встановлює стратегічні цілі та завдання для забезпечення національної безпеки, включаючи захист територіальної цілісності, суверенітету та конституційного ладу. Стратегія визначає принципи та напрямки державної політики у сфері національної безпеки, включаючи збереження армійської потужності, розвиток ефективних систем оборони та протидії загрозам тероризму та гібридній війні. Важливими компонентами стратегії є створення системи протидії кіберзагрозам, зміцнення правової та інституційної бази національної безпеки та розвиток механізмів міжнародного співробітництва в цій сфері.

Стратегія зовнішньополітичної діяльності (26.08.2021), визначає основні пріоритети, цілі та завдання зовнішньополітичної діяльності держави на міжнародній арені. В ній встановлено стратегічні напрямки взаємодії з іншими державами, міжнародними організаціями та регіональними блоками. Згідно стратегії в основі зовнішньополітичної діяльності України – стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України

в Європейському Союзі (ЄС) та в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), закріпленій у Конституції України [3].

Для досягнення основної мети - безпека і процвітання України – визначаються такі цілі зовнішньополітичної діяльності України:

- відновлення миру і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону;
- притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності;
- захист прав та інтересів громадян України за кордоном;
- протидія дезінформаційним атакам із зовнішніх джерел, що здійснюються на шкоду національним інтересам та іміджу України за кордоном;
- формування безпечного середовища дипломатичними засобами;
- набуття повноправного членства в НАТО;
- набуття повноправного членства в ЄС;
- сприяння зовнішній торгівлі та інвестиціям;
- технологічна та екологічна трансформація України;
- свобода пересування громадян України у світі;
- підтримка українців за кордоном, їх залучення до державотворчих, соціальних, економічних проєктів;
- формування і просування позитивного іміджу України у світі [3].

Стратегія визначає принципи та методи реалізації національних інтересів через дипломатичні, економічні, військові та інші засоби впливу. Важливими складовими цього документу є зміцнення позицій України на міжнародній арені, сприяння міжнародній безпеці та стабільності, а також розвиток міжнародного партнерства і співробітництва.

Ці стратегічні документи є важливими орієнтирами для формулювання та реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави. Вони встановлюють стратегічні цілі, пріоритети та методи діяльності в сферах зовнішньої дипломатії, безпеки, оборони та економіки, що дозволяє державі ефективно захищати свої інтереси та забезпечувати безпеку своїх громадян.

Отже, сьогодні Україна намагається зберегти свій суверенітет та територіальну цілісність, розширюючи та зміцнюючи зв'язки з Європейським Союзом, НАТО та іншими партнерами, після початку війни з Росією, Україна пережила серйозні трансформації у внутрішній та зовнішній політиці, спрямовані на забезпечення своєї безпеки, незалежності та територіальної цілісності.

Література

1. Конституція України. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України". № 392/2020. Указ Президента України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року "Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України". № 448/2021. Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>

4. Пашков М. Зовнішня політика України в контексті геополітичних процесів. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/02/29/2024-PAKT>

Кострюліна Поліна,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»
Маріупольський державний університет

ПРОТОКОЛ ТА ЦЕРЕМОНІАЛ ВІЗИТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Дипломатія є головним інструментом, ефективного управління в міжнародних відносинах і зовнішній політиці. Незважаючи на трансформацію системи міжнародних відносин, виклики взаємозалежного світу, війни та небезпеки інформаційної епохи, підтримання балансу між традиційним та інноваційним є єдиним дієвим активом сучасної дипломатії. Минулий досвід дипломатії має величезну цінність, а роботи видатних дипломатів Франсуа де Кальєра, Гарольда Нікольсона, Ернеста Сато та Жюля Камбона є актуальними і сьогодні. Одним з таких традиційних уроків є те, що особисті фактори та контакти продовжують відігравати ключову роль в міжнародних відносинах і зовнішній політиці. І хоч новітні технології надають нам необмежені засоби і форми комунікації (е-дипломатія, кібердипломатія, дипломатія відкритих даних, громадянська дипломатія) традиційні візити, зустрічі, особисті контакти відіграють надважливу роль, особливо, коли йдеться мова про дипломатичні візити найвищого та високого під час російсько-української війни. Такі візити вирішують багато важливих політичних цілей:

Політичні повідомлення. Візити високих державних, політичних та дипломатичних діячів до України слугують для висловлення союзницької підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, окреслення політичних позицій, осуд агресії та заклики до мирного врегулювання [4].

Дипломатичні тиски та переговори. Візити можуть бути частиною стратегії дипломатичного тиску на росію, обговорення питань військової та гуманітарної допомоги, санкцій, координацію допомоги для постраждалих та біженців тощо.

Підсилення міжнародного союзу та формування коаліції проти агресора.

Публічна та громадська дипломатія. Візити до України урядових делегацій, видатних політиків та громадських діячів з інших країн, всесвітньо відомих зірок шоу-бізу (дипломатія селебріті) мають значний громадський резонанс, адже українські політики та дипломати активно взаємодіють з місцевими ЗМІ, громадськістю та політичними лідерами для поширення інформації про ситуацію, залучення міжнародної уваги та впливу на громадську думку інших країн.

З 2022 по 2024 роки до України було здійснено 130 візитів 79 вищих представників держав [3].

Першими державними представниками, що відвідали Україну після початку широкомасштабної агресії, були делегації Польщі, Словенії, Чехії та Литва. Їх візити припали на 15-16 березня 2022 року. Президент Володимир Зеленський тоді назвав їх «рішучим проявом підтримки» країни, яка зазнала нападу [6].

Протягом окресленого вище періоду, Україну постійно відвідували впливові державні та політичні діячі з усього світу, які є справжніми «лідерами думок».

У 2023 р. до України з візитом прибув Президент США Джо Байден. Під час візиту він зустрівся з Володимиром Зеленським, виступив перед Верховною Радою України та підтвердив беззаперечну підтримку Сполучених Штатів Америки у боротьбі України проти російської агресії [2].

У той же рік до України здійснили візити Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон, Президент Франції Емманюель Макрон, які в рамках програми візиту відвідували прифронтову зону на сході України, військові підрозділи на передовій, чим засвідчили підтримку своїх країн для України. Ще одним знаковим візитом 2023 р. став візит Президента Європейської Ради Шарля Мішеля, який продемонстрував кконсолідовану підтримку ЄС. [4].

Для міжнародних візитів дуже важлива сумлінна підготовка і чіткі «інструкції». У мирний час, дипломатичні візити, особливо на вищому та високому рівнях відрізняються своєю вишуканістю і дотриманням усіх церемоніальних правил проведення того чи іншого виду зустрічі [4].

Протокольні заходи суворо дотримуються на кожному етапі програми візиту: від підготовки запрошуваних до обміну візитними картками та формування стандартного порядку подій. Важливою частиною є створення атмосфери взаєморозуміння та довіри, що сприятиме подальшим перемовинам та розвитку дипломатичних відносин.

Але зараз, під час війни протокол та церемоніал зазнали нових викликів, які потребують оперативного та творчого рішення. Так, коли в країні діє заборона на авіаперельоти, гостям доводиться добиратися до українських міст в елітних вагонах «Укрзалізниці». Поїздки світових лідерів потягами в Україну залізничники називають «залізною дипломатією», і за час повномасштабної війни в компанії сформувалася власна команда дипломатів, які супроводжують гостей упродовж усієї поїздки. «Ми на залізниці на кожен рейс намагаємось щось придумати. Чеській делегації, наприклад, робили листівки з кротиком із чеського мультика Зденника Міллера зі словами, що перефразовують назви серій мультика - «Як кротик допомагає друзям». Там була намальована ППО та інша техніка, яку Чехія передала Україні», - розповідає Шевченко, керівник із пасажирських комунікацій та клієнтського досвіду Укрзалізниці[1].

Такий неодмінний атрибут візитів як обмін подарунками під час війни також набуває нового сенсу. Символізм, такий притаманний дипломатії узагалі, через символічні подарунки просуває українську культуру, уособлює стійкість українського народу [1].

У 2022 році колишній Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон відвідував Київ. На прогулянці центром із Президентом Володимиром Зеленським до них підійшла жінка та подарувала півників, схожих на тих, які вціліли під час обстрілу Бородянки. Цей подарунок демонструє незламність, та щирість українців.

Президенту США Джо Байдену у 2022 році Володимир Зеленський подарував картину «Світло переможе», традиційну українську сорочку, комплект медалей ордену Ярослава Мудрого

Усі ці приклади підтверджують значущість дипломатичних візитів у сучасних умовах, особливо під час кризи або конфлікту. Вони вказують на необхідність адаптації та

креативного підходу до дипломатичної діяльності, коли стандартні методи можуть бути ускладнені або недосяжні [2].

Залізна дипломатія, що виявляється через поїздки світових лідерів потягами, або символічні подарунки, які відображають дух і силу країни, дозволяють зміцнювати взаєморозуміння та підтримувати дипломатичні зв'язки у найскладніших обставинах. Від цього залежить здатність країн співпрацювати та вирішувати глобальні проблеми, підтримуючи мир і стабільність у світі.

Література

1. BBC.com. Аналіз впливу війни на економіку України: втрати та перспективи. URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/features-63663612> (Дата звернення: 09.04.2024).
2. Gazeta.ua. Обійми з Дудою, Джонсоном та Байденом: хто зі світових політиків побував в Україні за рік війни. URL:https://gazeta.ua/articles/politics/_obijmi-z-dudoyu-dzhonsonom-ta-bajdenom-hto-zi-svitovih-politikiv-pobuvav-v-ukrayini-za-rik-vijni/1133388 (Дата звернення: 09.04.2024).
3. Марцинюк, М. Зустрічі “без краваток”. Як війна змінює дипломатичний етикет. Українське радіо. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=98750> (Дата звернення: 09.04.2024).
4. Міністерство ветеранів України. Проект Указу Президента України “Про внесення змін до Положення про Державний Протокол та Церемоніал України”. 2021. URL: <https://mva.gov.ua/ua/npa/proyekt-ukazu-prezidenta-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-polozhennya-pro-derzhavnij-protokol-ta-ceremonial-ukrayini> (Дата звернення: 09.04.2024).
5. Ольховий, І.О. Військовий етикет і дипломатичний протокол. Навчальний посібник. Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: https://mil.knu.ua/files/27_10917596.pdf (Дата звернення: 09.04.2024).
6. Рубрика. Стаття про візити партнерів до України. URL: <https://rubryka.com/article/partner-visits-to-ukraine/> (Дата звернення: 09.04.2024).

Pavliuk Anna,
1st year student, second (master's) level of higher education, full-time study,
educational programme «International Relations»
Mariupol State University

UKRAINIAN FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AGGRESSION. PROSPECTS FOR A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND SPAIN

The paper is devoted to the analysis of the Ukrainian foreign policy in the context of Russian aggression. In particular, the prospect of establishing a strategic partnership between Ukraine and Spain is considered. The advantages and potential difficulties of political, economic and military cooperation in the context of the Russian-Ukrainian war are analysed.

The Russian-Ukrainian war taking place on the territory of Ukraine has dramatically changed the type of partnership between Ukraine and other countries. Now there is a real necessity to materialise foreign relations. Support for the Ukrainian struggle, condemnation of the aggressor,

and common long-term interests governed by the principles of democracy and law are the key indicators of bilateral relations.

Ukraine's interests in the world are now entirely focused on ensuring its defence capability. This, in turn, means that all political and diplomatic efforts of the Ukrainian state are focused on the implementation of the Peace Formula, accession to the EU and NATO, maximisation of the anti-Russian sanctions, provision of weapons and economic recovery. [3, c.2-12].

The issue of updating relations with certain states in accordance with the updated Foreign Policy Strategy of Ukraine now depends entirely on the realities of the war. Therefore, it is logical that the position of a state towards Ukraine and the war taking place on its territory will dictate the model of further international relations. Therefore, it would be appropriate to define and regulate the conditions and means of strategic partnership. Specifically, I intend to focus on the analysis of potential cooperation between Ukraine and Spain in the political, economic and military spheres.

Obviously, the nature of Ukraine's military diplomacy is influenced in one way or another by various global trends at the regional or global level. Therefore, Ukraine must take into account the overall geopolitical picture, consider phenomena of crises as well as the positions of partner states, and conduct its foreign policy and diplomacy accordingly.

First, it's worth talking about the political sphere. The first aspect of cooperation in this area should be political support. This means Spain's support for Ukraine in the activities of various international organisations. Moreover, Spain can serve as an example of defending international law and Ukraine's sovereignty for other states, such as Latin America countries.

The second aspect of political cooperation would be diplomatic interaction. Both countries can be useful to each other in the context of exchanging diplomatic experience, which, in turn, can help the Ukrainian state to end the Russian aggression faster.

The next aspect will be the joint promotion of interests, which could attract more support from other states. Moreover, cooperation in the sector of joint draft laws will help strengthen democracy and develop mutual understanding between states. [2, c.3-8]. Political cooperation will allow both Ukraine and Spain to have more influence in the international arena and to better withstand crises and difficulties.

The next area that could become a solid base for a strategic partnership between Ukraine and Spain is economic cooperation, which is useful and highly beneficial for both countries. The first step in economic cooperation could be active trade and investment. This will increase trade turnover and help create new markets.

The second step in economic cooperation is joint infrastructure projects. For example, the construction of railways and airports, which will ensure the economic development of both countries. Moreover, joint projects for the construction of energy facilities, especially those that develop renewable energy sources, are worthy of attention. Such cooperation will contribute not only to economic benefits but also to environmental safety.

The next step would be to exchange technological innovations. Professionals in this field can exchange experiences and contribute to joint development in cybernetics, information technology and biotechnology.

Supporting small and medium-sized businesses is an equally important aspect. Involvement of this type of enterprises in cooperation will contribute to economic prosperity and job growth with the possibility of development and prospects. [1].

Economic cooperation can contribute to the strengthening and prosperity of both countries. However, an important aspect is the ability to find the most beneficial points of interaction for both countries.

The next sector of a successful strategic partnership between Ukraine and Spain would be military partnership, which would increase the level of security and defence capability of both countries. This sector of cooperation is extremely important considering the geopolitical instability of today's realities and military aggression on the part of Russia.

First, this type of cooperation can be represented by joint military training. Joint training will contribute to a better level of military proficiency as well as mutual understanding between the two armies.

Secondly, the exchange of experience and the latest technologies could contribute to a higher level of professionalism. Moreover, Spain can greatly assist in the speedy victory over Russia's enemy forces by supporting Ukraine with arms supplies, consultations and advice on military strategy. Cooperation in this area has already begun. After all, in 2022, Spain provided Ukraine with 55 M113 armoured personnel carriers and 10 Leopard 2A4 tanks, in 2023 - four Leopard tanks and a new batch of M113TOA armoured personnel carriers, 1370 C90-CR anti-tank grenade launchers, five self-propelled 81-mm and 120-mm mortars. [3, с.23].

The third aspect is information and intelligence cooperation. Such cooperation is beneficial for both sides in the context of identifying potential threats. Equally important will be cooperation to ensure peace. We are talking about peacekeeping operations to ensure peace and security. [1].

The organisation of a strategic partnership between Ukraine and Spain would be very beneficial for both countries, given the above-mentioned prospects of partnership that meet the interests of both Ukraine and Spain. However, it is important to take into account the geopolitical factors that also influence the conduct of politics and diplomacy in order to create a truly beneficial and long-term strategic partnership.

The paper identifies the main interests of Ukraine on the world stage, taking into account the prospects for partnership and cooperation with other states in the context of the Russian aggression on the territory of Ukraine. The three most important aspects of establishing a strategic partnership between Ukraine and Spain, which can ensure policy efficiency, economic growth and increased security of both countries, are considered in detail.

References

1. Диченко Д. Ключові особливості двосторонніх відносин з Україною, взаємного сприйняття та культурної сфери Королівства Іспанія. Київ. 2023. URL: <https://analytics.intsecurity.org/ukraine-spain-relations/> (дата звернення 05.04.2024)
2. Oficina de información diplomática ficha país. Ucrania. 2023. 3-8 с. URL: https://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/UCRANIA_FICHA%20PAIS.pdf (дата звернення 09.04.2024)
3. Стратегічне партнерство в умовах війни: стан, пріоритети і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2023. № 3-4, 23 с. URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Desktop/Publikation%20UA%2023-10-12%20Razumkov%20Centre.%20Strategic%20Partners%20of%20Ukraine.%20Full%20Paper.pdf> (дата звернення 02.04.2024)

Петрова Софія,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»
Маріупольський державний університет

СКЛАДОВА МОЛОДІЖНИХ ОБМІНІВ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Молодіжні обміни вже багато років користуються популярністю серед міжнародної спільноти і набувають дедалі більшої популярності серед молоді України. Завдяки таким молодіжним обмінам, як, наприклад FLEX, програмі післядипломних стипендій «Чівінг», програмі «Еразмус+», програмі «Work and Study», а також урядовим/регіональним тощо стипендіям різних країн, перед молодим поколінням українців відкривається увесь світ для освітньої та неформальної мобільності [3]. Проте, варто зауважити, що найпопулярнішими країнами призначення серед українських студентів/молоді є країни Європи, адже, завдяки Шенгенській візі, можна розглядати короткострокові програми, які не потребують відкриття спеціальної візи на навчання. Важливу роль також відіграє логістичне сполучення з країнами ЄС. Однак процес легалізації свого перебування в країнах ЄС на довший, аніж 90 днів, термін також не є дуже складним, що відкриває можливості для освітньої мобільності.

Широкомасштабне вторгнення російської федерації на територію України від початку 2022 року спричинило велику міграцію українців як в середині власної держави, так і за її межі. Політика іноземних країн, зокрема держав Європейського Союзу, щодо надання різнопланової допомоги українцям, призвела до інтеграції нашої нації в нових спільнотах, що в свою чергу також активізувало важливість народної дипломатії.

Враховуючи фактор виїзду молоді закордон в період повномасштабної війни та стирання ментальних кордонів щодо «недосяжності» європейських країн та освіти, вважаємо за потрібне розглянути проблематику молодіжних обмінів та їхнього впливу на сучасний міжнародний імідж України.

Актуальність звертання уваги саме на сектор молоді полягає в тому, що ця категорія населення має набагато більше можливостей та тенденцій для поширення різного роду інформації, аніж будь-яка інша категорія населення. Це пов'язане з тим, що молодь має більше потягу до відвідування місць масового скупчення, здобуття різноманітного досвіду (адже часто він виявляється першим в житті), пошуком нових знайомств як в реальному житті, так і в соціальних мережах, короткострокових подорожей тощо. Можна також зауважити, що перспектива поглядів молоді є по-справжньому відмінною від стандартизованих правил та практик, адже не дарма навіть всі прогресивні державні установи утворюють дорадчі молодіжні органи, які можуть виробляти нові ідеї та проекти для втілення в життя. Таким чином, доступ до широкого спектру каналів інформації та сучасних інструментів та ідей її поширення робить молодь незамінною важливою складовою дипломатичних відносин.

В рамках молодіжних обмінів на території країн Європейського Союзу вважаємо за потрібне розглянути найбільш поширену програму «Еразмус», яка була заснована Європейським Союзом ще у 1987 році. Ця програма мала на меті сприяти тіснішій співпраці

між університетами та закладами вищої освіти по всій Європі, однак за свого успішного проведення вона була розширена до формату «Еразмус+», що передбачає наразі не тільки формальне навчання, але й неформальний розвиток як в країнах Європи, так і за її межами. Не дивлячись на те, що дана програма зосереджена на чотирьох головних пріоритетах, а саме: підтримці зеленого переходу, зверненні до цифрової трансформації, сприянні соціальному залученню та різноманітності, сприянні більш активній участі в демократичному житті, загальним цінностям і громадянській активності – вона залишає місце для лобювання українськими молодіжними групами інтересів України на міжнародній арені [2].

Звичайно, що в умовах проведення програм «Еразмус+» учасники не можуть торкатись теми політики кожного разу, що може навіть бути встановлено правилами того чи іншого тренінгу/школи/програми, які проводяться за підтримки «Еразмус+». Проте, в той самий час звичайна участь в даних проєктах відкриває для молоді ширші можливості щодо поширення об'єктивної, а подекуди вигідної інформації щодо України та перебігу російсько-української війни.

Плюс програми «Еразмус+» і молодіжних обмінів зокрема полягає також в тому, що вони відкривають можливості перед нашою молоддю звертатись одразу до представників декількох інших країн. Звичайно, що за об'єктивного перебування в тій чи іншій країні, поширювана інформація також буде більше спрямована на представників умовно «приймаючої» країни. Однак, через низку психологічних факторів, студенти-іноземці та студенти за обміном мають тенденцію до тісного міжособистісного спілкування, а, відповідно, з'являються можливості для розвитку народної дипломатії.

Своєрідним плюсом програми «Еразмус+» є те, що спілкування та проєктна діяльність, у більшій кількості випадків, проводяться англійською мовою. Це ставить всіх учасників, які походять з різних країн, в однакові умови при комунікації. Завдяки використанню мови міжнародного спілкування, учасники мають рівноважний доступ до інформації та участі в дискусіях щодо тієї чи іншої висвітленої теми. Зокрема, українські студенти «Еразмус+» мають дуже гарну можливість для висвітлення перебігу повномасштабного вторгнення на території нашої держави, а також поширення власного досвіду, що на міжособистісному рівні може розглядатись як *storytelling* та мати великий успіх. Окрім того, у випадку програм «Еразмус+» студенти більш ладні піддаватись тенденції поширення власних дописів в соціальних мережах англійською або іншими іноземними мовами, що також розширює можливості та позитивну роль української народної дипломатії в формуванні українського міжнародного іміджу та встановленні сильнішої позиції нашої держави на міжнародній арені.

Окрім повноцінних студентських обмінів, українська молодь має можливість брати в короткострокових тренінгових програмах «Еразмус+» (наприклад, які тривають до 2 тижнів), які сприяють більш інтенсивному впливу молоді на покращення міжнародних відносин між країнами. Учасники даних програм є прямими представниками власних країн та культур, що відкривається не просто протягом міжособистісного спілкування учасників, але й завдяки сприянню самих програм, які передбачають ініціативи з представлення країн-походження учасників.

Таким чином, можна підсумувати, що молодіжні обміни, а саме програма «Еразмус+», має потужний потенціал в рамках народної дипломатії, завдяки об'єднанню навколо своїх

програм учасників з усього світу. Особливістю народної дипломатії є те, зокрема у випадку задіяння молоді, що її дуже важко відслідкувати та активізувати, якщо представники цього дипломатичного фронту ніколи не були задіяні в ініціативах з покращення міжнародного іміджу держави та не усвідомлюють себе як представників України закордоном. На нашу думку, використання молодіжних обмінів як інструменту народної дипломатії має закладатись закладами вищої освіти, установами, від яких молодь бере участь в програмах. Студенти, які подають заявки на участь від своїх вишів, могли би отримувати спеціальні завдання від своїх українських університетів. Наприклад, замість надсилання лише мотиваційного листа та резюме для участі в програмі «Еразмус+», студенти мали б погоджуватись на проведення тематичного фото-флешмобу, щодо висвітлення культурних особливостей України; активного ведення соціальних мереж англійською мовою з посиланням на українські медіа щодо поточних подій в нашій державі тощо. Таким чином, народна дипломатія мала б більш організовану структуру, а молодь розуміла б важливість свого перебування закордоном, обов'язкового просування інтересів держави та покращення відомостей про неї.

Література

1. Краснопольська Т. М. Механізм реалізації молодіжної політики ЄС. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки*. 2019. С. 47-52. URL: <file:///C:/Users/RedmiBook14/Downloads/7601-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-15266-2-10-20191209.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).
2. Erasmus+. EU programme for education, training, youth and sport. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/history-funding-and-future_ (дата звернення: 05.04.2024).
3. Halytska M. M., Міжнародні молодіжні зустрічі у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх фахівців. *ОД*. 2014. № 4 (8). С. 81–92. URL: <https://www.od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/184> (дата звернення: 08.04.2024).

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Головань Всеволод,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МИРОТВОРЧИХ МІСІЯХ НАТО

На тлі повномасштабного вторгнення співпраця між Україною та НАТО стає все активнішою в різних сферах. Протягом останніх десятиліть Україна мала тісні контакти з

альянсом, зокрема беручи участь у миротворчих місіях. Подібна військова співпраця є надзвичайно важливою і взаємовигідною для всіх сторін.

Миротворчі операції являють собою один з найголовніших механізмів виконання альянсом функцій щодо підтримання миру і безпеки. Наша країна почала брати участь у миротворчих операціях і місіях ООН практично відразу після проголошення незалежності. За роки, що минули після ухвалення «Рамкової угоди», було розроблено нормативно-правову базу для участі українських військових у миротворчих операціях ООН та НАТО [1].

За інформацією аналітичних матеріалів протягом перших десяти років існування України, 16 тисяч українських військовослужбовців взяли участь у 19 миротворчих операціях. Тобто Україна брала участь практично в усіх миротворчих операціях, що були відкриті для міжнародних партнерів. Якщо виділити основні масштабні місії – українські військові у складі миротворчих сил виконували завдання у Косово, в рамках операції «KFOR», ставали учасниками тренувальної місії НАТО в Іраку, а також «Міжнародних сил сприяння безпеці» в Афганістані (МССБ). Так само наша країна була учасницею антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля» у Середземному морі [2].

Активна військова співпраця, завдяки кваліфікованості наших військових і надійному виконанню поставлених завдань дозволяє НАТО розраховувати на Україну, як на потужного військового союзника. Але якщо для альянсу вступ України – це теоретичне підсилення на майбутнє і важливе стратегічне рішення, то для нашої країни це термінова необхідність. Введення миротворчого контингенту на територію України суттєво допомогло би війську і цілком можливо змінило би хід війни. Проте і Північноатлантичний альянс усвідомлює значущість України для безпеки регіону, а також розуміє очевидну перевагу існування такого сильного партнера.

Збройні сили України сьогодні мають надзвичайно цінний і унікальний досвід ведення повномасштабних бойових дій. Більше трьох тисяч кілометрів фронту із застосуванням різноманітних військових стратегій та залучення усіх типів озброєння, до того ж навіть і не конвенційних. Унікальний досвід розмінування і роботи з протидії саморобним вибуховим пристроям, а також безліч специфічних та складних технологій та розробок.

Тому в разі надання Україні статусу повноправного члену Північноатлантичного альянсу – наша держава займе провідне місце у наданні миротворчого контингенту для регулювання та вирішення різного роду конфліктів. Наші військові спеціалісти зможуть розраховувати на різні посади, в тому числі і висококваліфікованих інструкторів.

Підсумовуючи, треба зазначити, що миротворча діяльність грає провідну та важливу роль у підтриманні безпеки в сучасному світі. В час, коли держави-агресори знову легітимізували війну як спосіб вирішення конфлікту – на мир і безпеку можуть розраховувати лише ті держави, які мають не лише можливість, але й рішучість захистити себе не тільки дипломатично, але й силовим методом. Механізм НАТО щодо проведення миротворчих місій залишається дуже актуальним, особливо на тлі неспроможності міжнародних організацій, недосконалості міжнародного права і втрати впливу дипломатичних методів. Україна з моменту проголошення своєї незалежності активно бере участь в миротворчій діяльності і буде продовжувати це робити, маючи великий потенціал

стати найважливішим донором найкваліфікованішого миротворчого контингенту в Європі та світі.

Література

1. Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії. Постанова Верховної Ради України. Київ. 3 липня 1992. № 2538-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2538-12#Text> (дата звернення: 13.04.2024).

2. Левик Б. Участь пострадянських республік у миротворчих операціях ООН та НАТО. Схід. 2014. № 4 (130). С. 84-91.

Сальнікова Наталія,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри соціології та політичних наук,
Національний авіаційний університет

Жук Катерина,
здобувачка вищої освіти ОС «Бакалавр»,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»,
Національний авіаційний університет

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ УКРАЇНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Війна Росії проти України спричинила глибоку переоцінку європейських стратегій безпеки та оборони. Повномасштабне вторгнення росіян різко обірвало тридцятирічну епоху глобалізації та міжнародної співпраці, розпочавши найсерйознішу кризу безпеки в Європі з часів Другої світової війни. Глобальні наслідки цього конфлікту змусили встановити новий європейський порядок. У рамках цих змін Європейський Союз кардинально змінив свій погляд на Україну та її геополітичне значення на континенті.

Досвід євроінтеграції України під час війни є унікальним. Захищаючи східний фланг ЄС і НАТО від російської агресії, зазнаючи колосальних втрат, країна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Україна продовжує проєвропейські реформи, поглиблює співпрацю з Брюсселем, виконуючи Угоду про асоціацію та рекомендації Єврокомісії.

Детальний аналіз співпраці, інструментів та механізмів, що впливають на євроінтеграцію України та динаміку бойових дій, є необхідним для розробки ефективних стратегій розвитку України та ЄС.

Найголовнішою особливістю існуючого етапу євроінтеграції є новітня якість відносин Україна-ЄС, що обумовлено набуттям Україною кандидатського статусу, безпрецедентною інтенсивністю контактів на високому та вищому рівнях, високим рівнем довіри, лібералізацією торгово-економічних відносин, спільним протистоянням російській експансії.

Саме політико-дипломатична підтримка, військово-технічна, фінансово-економічна, гуманітарна допомога країн ЄС є критично важливими для України в умовах війни [1].

На початку широкомасштабної агресії офіційний Брюссель активізував і зміцнив курс щодо лобіювання і відстоювання інтересів України на міжнародних майданчиках і водночас засудив агресію і підтримав політичну ізоляцію Росії.

Також ЄС активізував військово-технічне співробітництво з Україною, доповнюючи на практиці спільну європейську політику безпеки новими заходами та ініціативами у відповідь на ескалацію російської загрози.

Сам Брюссель ініціював низку грантових програм, позик, кредитів і гуманітарних поставок. Зокрема в червні 2022р. Рада ЄС схвалила 9 млрд євро термінової макрофінансової допомоги на 2022р. , у грудні 2022р. лідери ЄС затвердили план надання Україні у 2023р. регулярної макрофінансової допомоги в обсязі до 1,5 млрд євро щомісяця, на загальну суму 18 млрд євро [2].

Співпраця між Європейським Союзом та Україною охоплює широкий спектр аспектів, включаючи надання притулку та допомоги українським біженцям. Експерти ООН зафіксували, що станом на вересень 2022 року кількість українських біженців, які зареєстровані в країнах Європи, перевищила 7 мільйонів осіб.

У березні 2022 року Рада ЄС розпочала застосування Директиви про тимчасовий захист громадян України на території країн об'єднаної Європи. Ця ініціатива передбачає надання доступу до ринку праці, житла, соціального забезпечення, медичної допомоги та освіти мільйонам українських громадян, які тимчасово перебувають у країнах ЄС.

Надана підтримка ЄС Україні, включаючи фінансову, гуманітарну та військову допомогу, а також вільний та безквотний доступ до ринків Союзу, має безпрецедентне значення для нашої країни. З початку російського вторгнення, Європейський Союз надає пріоритет підтримці української економіки як ключовому фактору, сприяючи відновленню та перемозі України після війни.

Крім того, важливим аспектом співпраці ЄС та України є підтримка проєвропейських реформ в Україні, спрямованих на підвищення рівня демократії, правової державності та економічного розвитку. Ці реформи сприяють поглибленню інтеграції України з Європейським Союзом та зміцненню спільних цінностей та принципів.

Література

1. Веб-сайт Європейської комісії з питань допомоги Україні: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_en (дата звернення: 18.03.2024).
2. Seven ways Russia's war on Ukraine has changed the world <https://www.chathamhouse.org/2023/02/seven-ways-russias-war-ukraine-has...> (дата звернення: 18.03.2024).
3. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи (2024). URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).

Скляренко Олена,
I курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ ІНІЦІАТИВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Україна, як сучасна держава, неодмінно відчуває вплив глобальних гуманітарних викликів, що ставлять під сумнів стабільність та благополуччя її громадян. Повномасштабне російське вторгнення призвело до багатьох гуманітарних криз в Україні, наряду з іншими надзвичайними ситуаціями. У таких умовах співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями набуває вирішального значення, що охоплює широкий спектр програм та різні напрямки. Першочергово, це надання гуманітарної допомоги у вигляді грошової допомоги, медичних засобів, продовольства, гуманітарних пакетів та житлових умов [4].

Координація з міжнародними партнерами в гуманітарній сфері відкриває широкі можливості для ефективного реагування на кризові ситуації та забезпечення невідкладної допомоги тим, хто опинився в уразливому становищі. Співпраця з різними організаціями інтернаціонального рівня дозволяє швидко мобілізувати ресурси, включаючи фінансові, технічні та людські, для надання необхідної допомоги. У свою чергу, міжнародні гуманітарні організації відіграють ключову роль у формуванні та реалізації гуманітарних ініціатив у різних сферах. По-перше, вони сприяють захисту прав людини, включаючи права вразливих груп населення, таких як діти, жінки та особи з інвалідністю. Це може включати надання правової підтримки, моніторинг порушень прав та активну участь у розробці та впровадженні законодавчих та політичних ініціатив [5].

По-друге, міжнародні гуманітарні організації сприяють розвитку громадського сектору та зміцненню його потенціалу. Це може включати надання фінансової та технічної підтримки неприбутковим організаціям, підвищення кваліфікації працівників громадських організацій та сприяння розвитку їхніх проектів та ініціатив.

По-третє, міжнародні гуманітарні організації активно підтримують населення в подоланні кризових ситуацій. Це може включати надання медичної допомоги, розподіл гуманітарних засобів, забезпечення доступу до води та санітарії, а також психологічну підтримку для постраждалих осіб. Ці заходи спрямовані на полегшення страждань та відновлення життєвого середовища у зоні кризи [2].

Все більше проектів зосереджуються на захисті та підтримці дітей, що проживають в Україні, тим паче в прифронтових зонах. Наприклад, одним із проектів, що виконується за сприянням Дитячого фонду ЮНІСЕФ, є ініціатива з проведення патронажних візитів медсестер до немовлят до трьох років. Ця програма спрямована на підтримку здоров'я та розвитку малюків, забезпечення їхнього належного догляду та попередження можливих захворювань та ускладнень у перші роки життя. «Здоров'я матері та дитини є пріоритетом у діяльності МОЗ. З 2020 року ЮНІСЕФ та МОЗ спільно впроваджують універсально-

прогресивну модель домашніх візитів, метою якої є покращення доступності та якості медико-соціальних послуг для родин із дітьми віком до трьох років. У перші роки життя дитини всебічна підтримка родин з боку системи охорони здоров'я є надважливою» [3].

Ініціатива «Спільно», яка виникла у співпраці Міністерства Освіти та Науки України та Дитячого фонду ЮНІСЕФ, спрямована на забезпечення доступу до освіти для дітей у воєнний час і в умовах обмежень. Крім того, учасники ініціативи мають змогу отримати різну допомогу, таку як медичний огляд, консультації соціального працівника та психолога. Спеціалісти проекту «Спільно» зосереджуються на виявленні та оперативному реагуванні на потреби сімей з дітьми, які стикаються або знаходяться під загрозою потрапити в складні життєві ситуації. Ці дитячі центри розташовані по всій Україні та відкриті для будь-яких сімей з дітьми. Вони надають можливість дітям проводити час в ігровому середовищі та спілкуватися, що особливо важливо в умовах закритих дитячих садочків та шкіл [1].

Ключовим аспектом ролі міжнародних гуманітарних організацій є їх досвід у реагуванні та підтримці населення в кризових ситуаціях, а також надання допомоги в управлінні та сталому відновленні [6].

Література

1. МОН і ЮНІСЕФ започатковують ініціативу «Спільно до навчання», щоб підтримати дітей у новому навчальному році URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-i-yunisef-zapochatkovuyut-iniciativu-spilno-do-navchannya-shob-pidtrimati-ditej-u-novomu-navchalnomu-roci> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 січня 2024 № 83 «Про організацію діяльності та забезпечення функціонування центрів життєстійкості». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 грудня 2023 № 1255 «Про реалізацію спільного з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту стосовно додаткових заходів із соціальної підтримки малозабезпечених сімей з дітьми». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-spilnoho-z-dytiachym-fondom-orhanizatsii-obiednanykh-natsii-iunisef-proektu-stosovno-dodatkovykh-zakhodiv-iz-sotsialnoi-pidtrymky-malozabezpechenykh-simej-i011223-1255> (дата звернення: 10.04.2024).
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2024 № 110 «Про реалізацію спільного із Всесвітньою продовольчою програмою Організації Об'єднаних Націй проекту стосовно додаткових заходів із соціальної підтримки осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-spilnoho-iz-vsesvitnoiu-prodovolchoiu-a110> (дата звернення: 10.04.2024).
5. Співробітництво з ООН. Офіційний сайт Міністерства Соціальної Політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/spivrobitnictvo-z-oon.html> (дата звернення: 10.04.2024).
6. Цілі сталого розвитку та Україна. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 10.04.2024).

Смотрицький Артем,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКЕ ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Україна та Словаччина мають глибокі традиції співробітництва практично у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Після вступу Словаччини до ЄС у 2004 році ці вектори міждержавної взаємодії тільки посилилися завдяки переорієнтації обох держав на моделі трансрегіонального співробітництва. Іншими словами – єврорегіони Словаччини стають самодостатніми партнерами окремих прикордонних регіонів України відповідно до підписаних пакетів міждержавних угод. З початку XXI століття європейські агентства з розвитку об'єднують у своїх звітних матеріалах Україну та Словаччину за принципом наявності динамічного ринку для зовнішніх інвестицій. Навіть розгортання гібридної агресії РФ проти України не припинило українсько-словацької співпраці на регіональному рівні.

Проблематика українсько-словацького співробітництва постійно перебуває у центрі уваги вітчизняних політологів та економістів (Я. Гальо, О. Дулеба, М. Лізанець) – особливо активно розробляють окремі аспекти двосторонніх відносин між державами автори з науково-освітніх центрів Закарпаття, були створені спільні науково-практичні посібники [1; 2; 4]. Водночас, необхідно констатувати, що регіональний аспект транскордонного співробітництва все ще залишається на периферії зацікавлень як українських, так і словацьких дослідників.

Таким чином, запропонована публікація має на меті окреслення основних векторів регіонального співробітництва України та Словаччини в умовах посилення гібридних загроз.

Перш за все необхідно наголосити, що транскордонне співробітництво як окремий вектор зовнішньої політики української держави найбільш динамічно почав розвиватися лише після того, як Україна твердо стала на шлях євроінтеграції. Український уряд був зацікавлений не тільки у зміцненні міжнародних позицій держави, але й пошуку нових ринків збуту – головним чином для вітчизняної агропродукції. Словаччина до вступу в ЄС певною мірою пройшла шлях, тотожний українському – держава не справлялася з надлишками промислового виробництва і шукала нові ринки збуту, проте вестернізація економіки позитивно позначилася на рівні зайнятості населення, зростанні ВВП, інтеграції європейських стандартів якості тощо. Таким чином, не дивно, що Словаччина стала надійним політичним та економічним партнером України і залишається ним навіть в умовах російської повномасштабної агресії [4, с. 29; 1, с. 244].

Водночас, неможливо не згадати й про фактори, що негативно позначилися на українсько-словацькому співробітництві після початку російської агресії. Значна частина транскордонних проектів була поставлена на паузу і строки їх відновлення наразі залишаються під питанням. Причому, частина заморожених програм є критично важливою для розвитку окремих секторів економіки прикордонних регіонів України, які роками орієнтувалися на Словаччину як на основного партнера. Одним з найбільших викликів партнерству України та Словацької Республіки стала криза, пов'язана з великою кількістю

біженців, яка стала проблемою для держав так званого Карпатського єврорегіону (Україна, Угорщина, Польща, Словаччина, Румунія). Однак, актуальна статистика та аналітичні матеріали демонструють, що Словаччина дала собі раду з потоком українських біженців – у пригоді стали саме партнерські угоди між містами та регіонами обох держав [1, с. 244-245; 3].

Про насиченість та динамічність міждержавного співробітництва України та Словаччини на регіональному рівні свідчать цифри, наведені на офіційному інтернет-порталі Посольства України в Словацькій Республіці. Зокрема, станом на 2020 рік між обома державами було підписано понад півсотні угод про співробітництво. Київ та Братислава поєднані партнерськими відносинами на рівні міських рад, а загалом кількість міст-партнерів в Україні та Словацькій Республіці дорівнює 15. Словаччина у регіональному плані поділена на 8 адміністративно-територіальних одиниць (країв) і всі вони відповідно до міждержавних угод є партнерами 10 областей України. Підкреслимо, що підписантами та активними учасниками угод про співробітництво є не лише регіони України, що безпосередньо межують зі Словаччиною, але і такі як Запоріжжя, Харківщина, Кіровоградщина тощо. Причому ці двосторонні відносини між окремими громадами були налагоджені ще до 2014 року [5].

Окремо слід відзначити про проект транскордонного співробітництва між Асоціацією міст України та Асоціацією міст та громад Словаччини, який продовжує реалізовуватися навіть в умовах повномасштабного російсько-українського військового конфлікту, де основний тягар фінансування поряд з провідними європейськими грантодавцями взяв на себе словацький уряд. Метою проекту є підтримка трансформаційних процесів у середовищі місцевих громад України. Представники органів місцевого самоврядування Словацької Республіки виступають у ролі менторів та тренерів у роботі з представниками місцевої влади в Україні. Таким чином, Словаччина бере активну участь у децентралізаційних процесах в Україні, сприяючи подальшому приведенню українських реалій місцевого самоврядування до європейських стандартів [2, с. 12, 60.].

Таким чином, саме регіональний вектор співробітництва між Україною та Словацькою Республікою проявив себе як найбільш життєздатний та результативний в умовах як гібридного конфлікту, так і повномасштабної російської агресії. Не дивлячись на замороження значної частини проектів, регіони Словаччини та України співпрацюють як над питаннями ліквідації наслідків війни та біженства, так і над проблемами подальшої євроінтеграції України – перш за все, у форматі підтримки реформ децентралізації місцевого самоврядування, місцевого бюджетування та формування сприятливого інвестиційного клімату тощо.

Література

1. Гальо Я. М., Реслер М. В. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС – випробування війною. Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». 2022. Вип. 2 (33). С. 244-266.
2. Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України: посібник з планування та реалізації проектів транскордонного співробітництва. Братислава: б. в., 2023. 60 с.

3. Єврорегіон Карпати-Україна. URL: <https://ekarpaty.com/> (дата звернення: 06.04.2024).
4. Лізанець М. В. Українсько-словацьке транскордонне співробітництво: нові пріоритети розвитку у XXI столітті. *Регіональні студії*. 2017. Вип. 10. С. 29-33.
5. Міжрегіональне співробітництво. *Посольство України в Словацькій Республіці*. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/medziregionalna> (дата звернення: 06.04.2024).

Сулейманов Наріман,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Міжнародні відносини»,
Маріупольський державний університет

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Регіон Латинська Америка що налічує 33 незалежні держави та кілька залежних територій з населенням понад 650 млн осіб, довгий час знаходився поза увагою української політики. Не дивлячись на не досить активний характер, відносини України з країнами Латинської Америки характеризуються як дружні та відкриті для співробітництва у різних сферах. Хоча географічно ці регіони розташовані досить далеко, існують певні історичні та культурні зв'язки, які сприяли налагодженню конструктивних двосторонніх відносин.

Найбільш тісні зв'язки Україна має з країнами, де проживають великі українські діаспори, такими як Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай. Ці контакти підтримуються завдяки культурним, освітнім та громадським зв'язкам.

В економічній сфері відбувається торговельне та інвестиційне співробітництво. Основними торговельними партнерами є Бразилія, Мексика, Аргентина, Куба. Експортуються українські метали, мінеральні продукти, машини та обладнання. Імпортується сільськогосподарська продукція, м'ясо, тютюн.

Політичний діалог відбувається як на двосторонньому рівні, так і в рамках міжнародних організацій. Україна вдячна багатьом латиноамериканським країнам за підтримку територіальної цілісності та засудження російської агресії.

Загалом, незважаючи на географічну віддаленість, Україна зацікавлена у подальшому розвитку багатопланового співробітництва з країнами Латинської Америки на взаємовигідних умовах.

Останніми роками Україна активізувала свої дипломатичні зусилля в Латинській Америці, особливо після російського вторгнення у 2022 році [4,6,8], про що свідчать події у відносинах України з регіоном:

У 2023 році міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба оголосив про прийняття латиноамериканської стратегії, спрямованої на активне просування українських інтересів та ініціатив у регіоні [6]. Це передбачає збільшення обсягів торгівлі, інвестицій, політичних, культурних та гуманітарних зв'язків.

Президент України Володимир Зеленський звернувся до кількох латиноамериканських країн, виступивши перед парламентами Чилі та Мексики і закликавши Організацію американських держав підтримати українську «Формулу миру». Він також

відвідав Аргентину у грудні 2023 року і запропонував провести саміт Україна-Латинська Америка, що було підтримано аргентинською стороною [6].

Україна шукає підтримки з боку країн Латинської Америки для своєї Формули миру та запланованого Глобального саміту миру [6]. Однак багато країн регіону зайняли нейтральну позицію щодо війни, а такі великі держави, як Бразилія, Мексика та Аргентина, відмовилися надавати військову допомогу Україні [4].

США зверталися до латиноамериканських країн з пропозицією придбати їхні радянські та російські озброєння і передати їх Україні в обмін на сучасну зброю американського виробництва. Але більшість країн не поспішають погоджуватися на це, оскільки не хочуть порушувати свої договори з Росією [4].

Росія виступає проти того, щоб країни Латинської Америки передавали зброю Україні, і використовує дипломатичний та економічний тиск, щоб перешкодити таким поставкам. Однак, ставлення до російського вторгнення в регіоні поступово стає більш жорстким [4].

Аргентина за нового президента Хав'єра Мілея планує провести саміт латиноамериканських країн, які підтримують Україну, хоча ще не відомо, хто візьме в ньому участь [2].

Отже, війна в Україні неоднозначно вплинула на її відносини з країнами Латинської Америки. Багато латиноамериканських країн зайняли нейтральну позицію щодо війни, відмовившись надавати військову допомогу Україні або приєднатися до західних санкцій проти Росії [3,5,7]. Це пов'язано з традицією позаблоковості та невтручання у зовнішні конфлікти [3]. Регіональні держави, такі як Мексика і Бразилія, неохоче приєдналися до Заходу в засудженні російського вторгнення [5]. Їхні президенти зберегли позицію автономії та нейтралітету. У Латинській Америці існує думка, що війна є віддаленою і викликає давню ворожість до США та Європи [3,5]. Російський аргумент про те, що розширення НАТО загрожує периметру її безпеки, знаходить відгук у регіоні [5].

Сьогодні у відносинах існують певні виклики. Війна спричинила зростання цін на паливо в Латинській Америці та посилила негативні економічні наслідки пандемії COVID-19 [7]. Росія розглядає Латинську Америку як стратегічну можливість кинути виклик впливу США, про що свідчить її присутність на Кубі, Венесуелі та Нікарагуа [7]. Це ускладнює інформаційно-пропагандистські зусилля України.

Китай використовує економічну нестабільність Латинської Америки для укладання інфраструктурних угод, що призводить до боргових пасток [7]. Це зменшує готовність регіону стати на бік Заходу проти Росії.

Отже, сьогодні Україна докладає цілеспрямованих зусиль для зміцнення своїх зв'язків з Латинською Америкою, шукаючи політичної, економічної та військової підтримки, але на цьому шляху стикається з певними викликами. Так, більшість країн регіону неохоче надають їй відкриту підтримку через історичну позаблоковість, побоювання впливу США та економічні інтереси, пов'язані з Росією та Китаєм. Подолання цього вимагатиме узгодженої стратегії з боку України та її західних партнерів.

Література

1. Cárdenas M., Hernández A. The Economic Impact of the War in Ukraine on Latin America and the Caribbean <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/PDS-Number29%20Ucrania%20EN.pdf> (Дата звернення 10.04.2024).
2. How Russia Tries to Sway Latin America on Ukraine URL: <https://www.americasquarterly.org/article/how-russia-tries-to-sway-latin-america-on-ukraine/> (Дата звернення 10.04.2024).
3. Latin America's Apathy Towards Ukraine – What it Means for the Future URL: <https://www.mccaininstitute.org/resources/blog/latin-americas-apaty-towards-ukraine-what-it-means-for-the-future/> (Дата звернення 10.04.2024).
4. Latin America's Varying Responses to Putin's War Against Ukraine URL: <https://jamestown.org/program/latin-americas-varying-responses-to-putins-war-against-ukraine/> (Дата звернення 10.04.2024).
5. Mijares, Víctor M. The War in Ukraine and Latin America: Reluctant Support URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/81478> (Дата звернення 10.04.2024).
6. Reset of Ukrainian diplomacy in Latin America URL: <https://razumkov.org.ua/en/articles/reset-of-ukrainian-diplomacy-in-latin-america> (Дата звернення 10.04.2024).
7. The Impacts of the Russo-Ukrainian War on Latin America in the Age of Strategic Competition URL: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/files/publication/Policy%20Brief%20Ukraine%20Latin%20America%20pdf.pdf> (Дата звернення 10.04.2024).
8. Ukraine – Latin America Summit would be a new step in our country's relations with the countries of the region – Ihor Zhovkva following the conversation with Lea Raquel Giménez Duarte URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/samit-ukrayina-latinska-amerika-stav-bi-novoju-lankoyu-u-vid-87053> (Дата звернення 10.04.2024).

ЛОКАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Бондаренко Карина,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Політологія»,
Маріупольський державний університет

ЕКОНОМІЧНІ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

До початку конфлікту невирішеність питань щодо розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування створювала значні інституційні перешкоди для інтеграції місцевої влади в європейські структури. Однак введення воєнного стану сприяло об'єднанню зусиль усіх гілок влади задля досягнення єдиної мети: захисту суверенітету, територіальної цілісності, інформаційної й економічної безпеки нашої країни.

Як зазначено в пункті 2 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави доручено здійснювати заходи і повноваження, визначені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

В регіонах, у яких введено воєнний стан, Президент України має право створювати тимчасові державні органи – військові адміністрації. Завданням цих адміністрацій є забезпечення дотримання Конституції та законів України, здійснення заходів, які мають зв'язок з воєнним станом, обороною, цивільною обороною, громадською безпекою та правопорядком. Крім того, вони взаємодіють з органами військового управління задля забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян. Військові адміністрації можуть створюватися в одному або декількох населених пунктах (містах, селищах, селах), в яких місцеві ради й/або їх виконавчі органи не можуть здійснювати свої конституційні повноваження у зв'язку з такими факторами, як саморозпуск, самоусунення, невиконання повноважень або припинення повноважень згідно до закону [2].

Рішення щодо утворення військових адміністрацій ухвалюється Президентом України на базі пропозицій обласних державних адміністрацій чи військового командування. Указом від 24 лютого 2022 року «Про утворення військових адміністрацій» визначено двадцять чотири обласні військові адміністрації. У районах, де не ведуться активні бойові дії, військові адміністрації й органи місцевого самоврядування можуть співіснувати. Потрібно наголосити, що створення військових адміністрацій не тягне за собою позбавлення органів місцевого самоврядування їхніх повноважень. Однак, як зазначено в п. 6 вищезгаданого Указу Президента «Про утворення військових адміністрацій», органи місцевого самоврядування є зобов'язаними утворювати ради оборони та співпрацювати з органами

військового управління у здійсненні заходів, які мають зв'язок із правовим режимом воєнного стану [3].

Фінансове забезпечення військових адміністрацій під час воєнного стану є ще одним важливим аспектом, який розглядається в «Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій», визначеному Постановою Кабінету Міністрів України №397 від 1 квітня 2022 року. Згідно з цією постановою, діяльність селищних військових адміністрацій фінансується з відповідного місцевого бюджету ТГ, в якій діє військова адміністрація, тоді як обласні і районні військові адміністрації отримують фінансування з державного бюджету, а також відповідних обласних і районних бюджетів [4]. Такий фінансовий механізм безпосередньо впливає на підтримку місцевих бюджетів, що вимагає спільних зусиль між органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями.

Потрібно відмітити, що наразі відсутнє чітке розмежування повноважень між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування в рамках здійснення державного управління за умов воєнного стану. Для ефективного вирішення багатогранних соціальних, економічних та військових викликів, що постають перед об'єднаними територіальними громадами, необхідно переглянути організаційні та функціональні механізми публічного управління на рівні ОТГ.

Таким чином, війна та воєнний стан суттєво вплинули на управління територіальними громадами в Україні. Уряд створив спеціальні військові адміністрації для управління справами окупованих територій, що призвело до децентралізації влади та прийняття рішень на місцевому рівні. У період воєнного стану ОТГ продемонстрували високу ефективність у взаємодії із органами державної влади, військовими формуваннями та громадськими організаціями для забезпечення та захисту прав, свобод і добробуту населення громад. Ця успішна співпраця заклала підґрунтя для проведення адміністративно-територіальної реформи та запровадження нових принципів публічного управління. Однак як перед ОТГ, так і перед країною в цілому постають нові виклики, зокрема, необхідність сприяння максимальній самоорганізації та взаємозв'язку для запобігання гуманітарним кризам, сприяння промислового зростання, залучення переміщеного бізнесу, а також впровадження проектних підходів до державно-приватного партнерства для післявоєнної відбудови країни. Отже, російсько-українська війна, що триває, створила значні виклики для публічного управління територіальними громадами в Україні. Економічні та конституційні аспекти воєнного стану мають далекосяжні наслідки для життя мільйонів українців.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64_2022#Text (дата звернення: 04.04.2024).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.04.2024)
3. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text> (дата звернення: 04.04.2024).
4. Про затвердження Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 01.04.2022 № 397.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

Лісовська Аліна,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація доступного середовища в громадах – це одна з актуальних проблем для України, яку в останні десятиліття почали активно пропагувати, а також для якої розробляли архітектурні та технічні елементи доступу маломобільних категорій населення до будівлі чи транспорту.

Кожна людина має право на доступ до бажаного простору. Однак після початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року багато будівель і паркових просторів було зруйновано. Задокументована сума збитків зруйнованої нерухомості на кінець 2022 року склала понад \$127 млрд. Проте війна досі триває, тому сума збитків і руйнації весь час збільшується [1].

Сьогодні українські громади страждають від ворожих обстрілів, що призводять до руйнації інфраструктури, тим самим знищуючи безбар'єрність. Тому треба вже зараз розробляти плани відновлення [8, 1].

Унаслідок бойових дій зростає кількість маломобільного населення. До маломобільних груп належать люди, які відчувають труднощі про самостійному пересуванні чи одержанні послуг. До цієї категорії людей відносять:

- людей з інвалідністю (з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо);
- люди, які отримали тимчасову травму або хворіють;
- діти до семи років;
- люди, які супроводжують дітей до семи років;
- вагітні жінки;
- люди похилого віку.

Частіше за все вони переживають складнощі через неналежну організацію громадського простору. Прикладом може бути момент, коли батьки намагаються спустити чи підняти дитячий візочок сходами. Іноді таким людям доводиться просити допомоги в інших людей, яку не завжди можуть надати [9].

Багато об'єктів інфраструктури в громадах зруйновано, а ті, що знаходяться на лінії фронту, бойові снаряди зрівняли зі землею. Через цю війну знищено немалу частину побудованих та оновлених безбар'єрних архітектурних об'єктів, однак час не стоїть на місці. Органи місцевого самоврядування повинні шукати спеціалістів і вже починати розробляти нові можливості у розвитку доступного середовища своїх громад з розумінням навколишньої ситуації в країні – війни [2, 18].

Міністерство розвитку громад, територій і інфраструктури України має план щодо певних змін у створенні безбар'єрного середовища, а саме:

- Створення дієвого механізму державного контролю та притягнення до відповідальності за порушення під час відновлень, будівництва та/чи реконструкції об'єкта інфраструктури.
- Моніторинг безбар'єрності об'єктів фізичного оточення транспорту та пристосування транспорту до потреб маломобільного населення.
- Запровадження нових та покращення чинних державних норм будівництва, а також стандартів безбар'єрного простору.
- Створення нових стандартів і нормативів доступності транспорту та його інфраструктури: дороги, зупинки, маршрути.
- Навчання фахівців у сфері містобудування та архітектури транспорту за сучасними підходами для створення безбар'єрного простору [8, 1-2].

Проаналізувавши пропозиції від Міністерства я виділила фактори, які необхідні для реалізації безбар'єрного середовища в громаді. Під час роботи потрібно продумати найголовніший етап — це безпека. Тому бажано для громад, які знаходяться на лінії фронту або на кордоні країни, де без перепочинку триває бойове зіткнення, не використовувати звичайне скло. Краще, щоб воно було армованим (допустимо гартоване чи ламіноване скло) [2, 18; 3, 44].

Сьогодні акцент сфокусовано на інклюзивності захисних споруд. Ці об'єкти повинні бути обладнані пандусами або підйомниками. Також ці споруди повинні мати системи візуальної, звукової і тактильної навігації, окрім цього потрібне контрастне маркування на сходах та порогах. Ще одним обов'язковим фактором є мати мінімум одне універсальне санітарно-гігієнічне приміщення [6].

Також потрібно користуватися наступними принципами під час проектування: рівноправне та просте використання об'єктів, гнучкість, сприймання інформації, запобігання помилкам, зменшення фізичних зусиль, належні висоти і розміри об'єктів інфраструктури, не зважаючи на мобільність і стан людини [3, 10-13].

В Україні люди з інвалідністю та особи, що їх супроводжують, мають бути залучені до участі в засіданнях місцевих органів влади. Вони повинні відчувати підтримку з боку громади, а також їхні запити щодо доступу повинні бути почутими. Для розвитку цієї сфери туризму потрібні не лише архітектурні інклюзивні оновлення, але й комунікації з фахівцями різних галузей, представниками влади та іноземними донорами [2, 18].

Потрібною є підготовка технічної інфраструктури та навчання / підвищення кваліфікації працівників для роботи з маломобільними категоріями населення, щоб зрозуміти специфіку виконання роботи. Для успішної реалізації безбар'єрності серед працівників бажано переглянути освітні програми, наприклад, «Соціальна робота», тренінги та курси, щоб розширити «інклюзивність» серед обов'язків робітника. Прикладом може бути навчання інклюзивному спілкуванню чи розширення практики до роботи з маломобільними категоріями населення [4, 79; 5, 41].

Однак для реалізації бажаних завдань потрібно шукати різні джерела фінансування. Це можуть бути кошти державного та місцевого бюджетів, участь у грантових проектах, бізнес-плани для фінансових інвестицій, залучення українських та іноземних донорів [4, 79].

Україна рухається за світовими трендами, бо також намагається впроваджувати принципи безбар'єрності. Досвід інших країн доводить, що безбар'єрність – це гарна інвестиція для країни, бо кожна людина може реалізувати потенціал як особисто для себе, так і для держави [7].

Підсумовуючи написане, я дійшла висновку, що задовольнити безбар'єрністю всі категорії населення непросто, які часи не були би. Один працівник чи організація нездатні створити універсальний проєкт для своєї громади, тому важливо залучати фахівців своєї громади чи з інших населених пунктів, також є варіант долучення іноземних спеціалістів, щоб задовольнити запити в доступі маломобільного населення.

Воєнна ситуація в країні, на жаль, затримує реалізацію програм і завдань виконавчих органів громади та громадських організацій. Однак це не заважає багатьом українським громадам продовжувати розробку та реалізацію ідей щодо безбар'єрності.

Література

1. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає понад \$127 млрд — звіт KSE Institute станом на вересень 2022 року. *Київський Інститут Економіки*. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturii-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-standom-na-veresen-2022-roku/> (дата звернення: 21.03.2024).
2. Лісовська А. М. Сучасні перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали двадцять другої міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 листопада 2023 р.) / гол. ред. В. В. Корнещук. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2023. С. 18-19.
3. Альбом безбар'єрних рішень. Посібник для проєктувальників та архітекторів публічного простору. Упорядник: Big City Lab. Видано за ініціативи «Без бар'єрів» Першої Леді Олени Зеленської. 2023. 245 с.
4. Мельник О. В., Мельник Н. В., Мельник А. В., Качаровський Р. Є. Рекреаційно-туристичний потенціал Павлівської ОТГ Іваничівського району Волинської області. *Індустрія туризму й сфера гостинності в Україні та світі : сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 80-річчя Волинського національного університету імені Лесі Українки* (м. Луцьк, 28 жовтня 2020 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2020. С. 76-80. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33030/1/II%20Міжнародна%20конференція_Індустрія%20туризму%20й%20сфера%20гостинності%20в%20україні%20та%20світі_Луцьк_28_жовтня_2020_p..pdf
5. Угоднікова О. І. Перспективи реалізації державної політики у розвитку інклюзивного туризму. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7 № 1-2. С. 37-42. URL: <https://web.archive.org/web/20201125215736/https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/480/470/>
6. В Україні затвердили нові норми будівництва споруд цивільного захисту. URL: <https://itvua.tv/news/v-ukraini-zatverdily-novi-normy-budivnytstva-sporud-tsyvilnoho-zakhystu/>

7. Без Бар'єрів. Ініціатива Олени Зеленської. URL: https://ck-oda.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9E%D0%94%D0%90-19.03.21.pdf
8. Стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. 29 с. URL: <https://desn.kyivcity.gov.ua/files/2023/11/6/1.pdf>
9. Маломобільні групи населення. Довідник Безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/components/malomobilni-hrupy-naselennia/>

Надежденко Аліна,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Маріупольський державний університет

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Російське вторгнення в Україну стало найсерйознішим випробуванням для країни з часів її незалежності. Війна спричинила не лише загибель тисяч людей і руйнування інфраструктури, а й загострила інші проблеми, такі як досягнення стійкості регіонів та громад.

Територіальні громади стали не лише основою для стабільності тилу, але й взяли на себе відповідальність у підтримці ЗСУ, забезпеченні життєдіяльності населення, сприянні евакуації та релокації підприємств, забезпечивши стабільність у суспільстві під час воєнного стану. У таких умовах місцеве самоврядування виявило свою життєздатність та здатність до ефективного управління у співпраці з державними владними органами.

В той же час в політичному оточенні і експертних колах ведуться обговорення перспектив розвитку територіальних громад у повоєнний час. Основна дискусія стосується принципу субсидіарності та доцільності надання місцевим органам значної автономії в управлінських рішеннях. Існують різні погляди на цю тему: одні вважають, що краще буде впровадження централізованої влади, інші підтримують збереження самостійності громад для максимально ефективного використання їхнього потенціалу [1].

Повоєнний період вимагає особливої уваги до розв'язання проблем, пов'язаних з відновленням і розвитком інфраструктури, соціального захисту населення, економічного стану та інших аспектів життєдіяльності територіальних громад. Тому, для їх успішного повоєнного розвитку, важливо вже зараз вжити кроки щодо зміцнення територіальними громадами фінансової самостійності та забезпечення достатньої адміністративної потужності органів місцевого самоврядування.

Однією з головних проблем для України та територіальних громад після війни є необхідність значних фінансових ресурсів для відновлення громад. Враховуючи розмір та індивідуальні потреби кожної території, що вимірюються мільярдами гривень, важливо знайти джерела фінансування для вирішення нагальних проблем та переглянути

законодавство з метою залучення фінансування як на короткий, так і на довгостроковий період.

Отже наразі варто почати працювати над законодавчими змінами, спрямованими на ці цілі, зокрема:

- з метою фіналізації реформи децентралізації та включення державного нагляду за ОМС необхідно активізувати роботу щодо прийняття Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні [2], який має наблизити цей процес до логічного завершення. Законопроектом пропонується введення дворівневої системи державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування (ОМС) на обласному та районному рівнях. Голова місцевої державної адміністрації (МДА) району контролюватиме рішення міських та сільських громад і не підпорядковуватиметься голові обласної МДА, який здійснює нагляд за рішеннями районних рад. Голова обласної МДА буде лише координувати діяльність голів районних МДА, що забезпечить більшу незалежність представників державної вертикалі.

Одним із ключових аспектів є призначення професійних державних службовців на посаду голів МДА. Кандидатами можуть бути діючі голови держадміністрацій або спеціально навчені держслужбовці із кадрового резерву. Також передбачається впровадження принципу ротації, де кожен голова МДА може працювати не більше трьох років, що має запобігти корупції. Також зазначається можливість вирішення порушень без наслідків та консультування щодо дотримання законодавства, особливо важливе для невеликих громад.

- прийняти поправки до Конституції, яка замінює обласні та районні державні адміністрації системою префектів, вже довгий час обговорюється в Верховній Раді України. Ця ініціатива може допомогти країні підвищити рівень місцевого адміністративного контролю та сприяти координації пріоритетів національного рівня на муніципальному рівні. Важливо зазначити, що такий нагляд буде особливо необхідним під час відновлення після кризи, з огляду на очікуваний значний приплив фінансування на відновлення та тиск на муніципалітети щодо ефективного розподілу ресурсів [3].

Проте уряд повинен усвідомлювати, що зосередження уваги на підвищенні рівня контролю не повинно перетворюватися на надмірний тиск чи обмеження муніципальної автономії. Необхідно зберігати баланс між підвищенням рівня нагляду та збереженням муніципальної свободи у прийнятті власних рішень.

- з метою удосконалення чинної системи адміністрування місцевих податків прийняти Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів» щодо створення дієвої системи розосередження фінансових потоків, які акумулюються у громадах, на ті, що формують дохідну частину місцевих бюджетів цих громад (Єдиний податок і податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір та ін.) і ті, які спрямовуються до державного бюджету України. Тому, законодавче врегулювання цього питання стало б логічним кроком фінансової децентралізації, розпочатої в 2015 році [4].

Додатковим заходом для покращення системи адміністрування місцевих податків може бути зміна принципу справляння податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Замість того, щоб зараховувати його до місцевого бюджету за місцем реєстрації підприємств, можна розглянути можливість направляти кошти від цього податку до місцевого бюджету за фактичним місцем реєстрації працівника. Це стає особливо актуальним через велику кількість релокалізованих підприємств і внутрішньо переміщених осіб, які тимчасово працюють та проживають у різних місцях. На повоєнному етапі багато людей з різних регіонів України також будуть працювати на відбудові об'єктів в постраждалих містах, що може тимчасово змінити місця їх реєстрації. Тому логічно, що ПДФО у таких випадках мав би сплачуватися до місцевого бюджету за місцем фактичного проживання або тимчасової реєстрації працівника. Інакше, якщо ПДФО продовжуватиме зараховуватися до місцевих бюджетів за місцем реєстрації підприємств, це може призвести до нерівномірного розподілу податкових надходжень, що відхилить увагу від основної мети цього податку [1].

Отже, у контексті повоєнного розвитку в Україні, адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування вимагають активних заходів для зміцнення територіальних громад у фінансовому та адміністративному плані. Необхідно прийняти законодавчі зміни, спрямовані на забезпечення реальної децентралізації влади, включаючи зміцнення контролю за рішеннями місцевих органів самоврядування та підвищення фінансової самостійності громад. Це може бути досягнуто шляхом прийняття змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», крім того, необхідно розробити та впровадити електронну систему адміністрування податків, яка буде доступна місцевим органам влади.

Література

1. Борщевський В., Матвеев Є., Куропась І., Микита О. Війна. Громади. Децентралізація. Як налагодити ефективне управління громадами в сучасних геополітичних реаліях. Громадський простір. 25.04.2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-hromadydetsentralizatsiya-yak-nalahodyty-efektyvneupravlinnya-hromadamy-v-suchasnyh-heopolitychnyhrealiyah> (дата звернення: 11.03.2024).
2. Прийнято за основу проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні». Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. 04.03.2021. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204354.html> (дата звернення: 13.03.2024).
3. OECD (2023), Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a5a7939d-uk> (дата звернення: 20.03.2024).
4. Адміністрування місцевих податків і зборів ОМС – наступний крок фінансової децентралізації? Тези другого діалогу «Децентралізація на зв'язку». URL: <https://hromady.org/administruvannya-miscevix-podatktiv-i-zboriv-oms-nastupnij-krok-finansovo%D1%97-decentralizaci%D1%97-tezi-drugogo-dialogu-decentralizaciya-na-zvyazku/> (дата звернення: 21.03.2024).

Серга Тетяна,
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Соціальна робота»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Бондаренко Тетяна,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
освітня програма «Соціальна робота»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надання соціальних послуг є важливою функцією будь-якої держави. Проте під час війни кількість людей, які потребують підтримки, збільшується в рази. Так, за два роки війни в Україні кількість осіб з інвалідністю збільшилася на 300 тисяч, що загалом становить вже 3 мільйони осіб. Російська агресія проти України наносить невимовних втрат – як людських, так і матеріальних. Українцям довелося зіткнутися із зруйнованою інфраструктурою, втратою житла, транспортних засобів, роботи, просто елементарних засобів для існування. Величезна кількість людей покинули дім. За останніми даними, таких людей нараховується близько 5 мільйонів осіб. Враховуючи, що війна досі триває, кількість потребуючих допомоги буде і надалі зростати.

Політика соціального захисту завжди відігравала визначальну роль не лише у суспільному розвитку, але й у розвитку держави загалом. І навіть в умовах сучасної війни дана сфера наділена важливим значенням, оскільки значної уваги з боку держави вимагають вразливі суспільні групи. Водночас від ефективності політики соціального захисту залежить не тільки стійкість та збалансованість суспільного розвитку, але й рівень національної безпеки. Тому, соціальні послуги є базовими елементами соціального захисту населення, спрямованими на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин. На законодавчому рівні пропонується широкий перелік соціальних послуг, що дозволяє забезпечити індивідуальні потреби різних груп населення чи окремих громадян. Війна вплинула на різні системи, у тому числі і систему надання соціальних послуг [1, с. 39-41].

В умовах воєнного стану для того, щоб підтримати вразливі групи населення, місцеві органи влади змушені діяти екстрено і кризово. Для цього внесені відповідні зміни на рівні законодавства, зокрема, запропонована спрощена процедура ухвалення рішення про надання соціальних послуг та порядок їх отримання. Така організація роботи забезпечує ухвалення рішення про надання соціальних послуг протягом однієї доби. Також місцеві органи влади, за потреби, можуть делегувати ухвалення рішення про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що значно скорочує строки з надання допомоги. Спрощена процедура застосовується до різних видів соціальних послуг.

Під час дії надзвичайного або воєнного стану у Запоріжжі визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово) особам чи сім'ям, які опинилися у СЖО, у зв'язку з ситуацією, що загрожує їхньому життю. До таких послуг належать: інформування; консультування; надання притулку, зокрема нічного; короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання; представництво інтересів;

підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у СЖО; соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; догляд вдома; догляд стаціонарний; денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю; паліативний догляд; соціально-психологічна реабілітація; натуральна допомога; переклад жестовою мовою; транспортні послуги тощо [2].

В сучасних умовах війни в Україні все більше зростає кількість населення, яке шукає роботу, а звичні джерела їхніх прибутків суттєво зменшились. Це пов'язано з тим, що чимала кількість суб'єктів господарювання вимушені були зупинити свою діяльність, а інші перебувають у вкрай скрутному економічному становищі. В результаті цього, доволі значна кількість населення втратили прибутки та не володіють відповідними заощадженнями. Все це вимагає від держави суттєвої уваги та сприяння, і, відтак, проблематика реалізації політики соціального захисту територій в умовах сучасної війни набуває виняткової актуальності.

Ця проблематика може бути розкритою через такі головні напрями:

1. Характеристики соціальних послуг, які надаються під час воєнного стану.
2. Аналізу соціальної підтримки малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставини в умовах війни.
3. Характеристики особливостей допомоги внутрішньо переміщеним особам в умовах війни.
4. Розкриття пенсійного забезпечення та соціального страхування під час воєнного стану.
5. Проведення дослідно-експериментальної роботи з вивчення особливостей організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану та окреслення рекомендацій громадам, щодо надання соціальних послуг в умовах війни.

Особливості організації системи соціального захисту в умовах воєнного стану буде успішною за умови:

- комплексного підходу до організації системи та реалізації державної політики соціального захисту в умовах воєнного стану;
- чіткого алгоритму дій з боку держави, щодо управління системою соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених та осіб, які потрапили у складні життєві обставини;
- зосередження уваги виконавчих органів влади щодо внутрішньо переміщених осіб відповідно до їх потреб та соціальної адаптації у нові умови;
- покращення роботи фахівців соціальної сфери органами місцевої влади у системі захисту осіб, які постраждали внаслідок військових дій.

Організуючи роботу в воєнний час і розуміючи, що соціальна робота та надання соціальних послуг – це професійна діяльність, і тут, як в медицині, головне – не зашкодити, потрібно дуже виважено підходити до прийняття рішень про надання соціальних послуг, ґрунтовно вивчали ситуацію кожної людини, її проблеми і можливості, працювати лише в тісному контакті з людиною, максимально залучаючи її до вирішення власних проблем, працювати на довірливих відносинах з людиною, а отже потрібен максимально спрощений та ефективний механізм дій з боку держави, бо сьогодні кожен день, кожна година може бути вирішальною для життя і здоров'я людини.

Література

1. Берлінець І. Аналіз сучасного стану надання медико реабілітаційної допомоги і послуг в Україні : державно-управлінський аспект. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 1. С. 43-50.
2. Білюга А. Поняття «соціальна гарантія» у контексті сучасної фінансової науки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1623/1560> (дата звернення: 01.04.2024).

ЗМІСТ

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР**

<i>Арзаманов О.</i> СТАН СИСТЕМИ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ТЕРИТОРІЯХ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДО ПРИЙНЯТТЯ ЗЕМСЬКОЇ РЕФОРМИ	3
<i>Варваріга Д.</i> РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 1991-2019 РОКАХ	6
<i>Рашевська Ю.</i> ТВОРІННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ ЗА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО	8
<i>Романцова Н.</i> М. ГРУШЕВСЬКИЙ: ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ ТА ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	10
<i>Романцов В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ ДО ВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	13

СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

<i>Безрукова О., Нечипоренко М.</i> «МИ НЕ СОНЕЧКИ І НЕ ГЕРОЇ»: ОБРАЗ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ: ВІД РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ДО СУСПІЛЬСТВА ВЕТЕРАНІВ	16
<i>Грідіна І., Булик М., Трофименко А.</i> УПОКОРЕННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМОМ: ПРАКТИКА СПІВПРАЦІ З АГРЕСОРОМ ТА НАРАТИВ «ЗРАДНИЦТВА» В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	19
<i>Грідіна І., Кондрахін Р.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ СТОСОВНО НАДАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ	22
<i>Заболотний А.</i> ЦИФРОВА ЕРА ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА	24
<i>Зубченко О.</i> ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ	26
<i>Іванець Т.</i> ХАРАКТЕРНІ ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	29

<i>Калашник С.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У КАНАДІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВЛАСНОГО ДОСВІДУ	31
<i>Комарова Д.</i> ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВИТОКИ ФЕМІНІЗМУ В УКРАЇНІ	33
<i>Костиць О.</i> ФЕНОМЕН РЕЛІГІЙНОГО ФАНАТИЗМУ: ПОГЛЯД У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ	36
<i>Крикун Р.</i> ІГРОМАНІЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	37
<i>Лепський М.</i> МЕТАФОРИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У СЦЕНАРНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ ТА ЇХ «СЛІПІ ЗОНИ»	40
<i>Лісовська А.</i> СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	44
<i>Лукашева В.</i> ТЕХНОЛОГІЯ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА	47
<i>Мелашенко К.</i> ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ СЕРЕД ВИМУШЕНО ПЕРЕСЕЛЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ	50
<i>Менсеїтова А.</i> ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ВИПАДКІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ НАД ЖІНКАМИ	53
<i>Орехова В.</i> ВПЛИВ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ	55
<i>Осіпова З.</i> УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОРІСТИЧНИЙ ДИСКУРС ПОЛІТИКИ ЗА УМОВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	57
<i>Панасовський Б.</i> ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ «БОКО ХАРАМ» ЯК ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	59
<i>Пашина Н., Овіннікова Р.</i> ВЛАДА СЛІВ: РОЛЬ НЛП У ПОЛІТИЧНОМУ МАНІПУЛЮВАННІ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ	64
<i>Руденко А.</i> МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН	66
<i>Сальнікова Н., Максимлюк В.</i> ТЕРОРИЗМ: РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ	68
<i>Серга Т., Тищенко К.</i> ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО	70

<i>Стадник А., Кузьмін В.</i> СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	73
<i>Тихонюк В.</i> РОСІЙСЬКА ПСИХОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО ВПЛИВУ НА УКРАЇНУ	76
<i>Сальнікова Н., Ляшенко П.</i> ПРОПАГАНДА В МЕДІАПРОСТОРИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	79
<i>Чежулаєв Б.</i> ВПЛИВ ПОЯВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТА НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА	82
<i>Salnikova N.</i> MODERN ARMED CONFLICTS: GENDER IMPACT	83

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

<i>Демченко С.</i> ЕТНІЧНІ ГРУПИ ІНТЕРЕСІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ КАНАДИ	86
<i>Добра М.</i> ПОНЯТТЯ «ГРУПА ІНТЕРЕСІВ» У РОБОТАХ ДЕВІДА ТРУМЕНА	88
<i>Килівник Р.</i> ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	91
<i>Клочко С.</i> ХОРВАТІЯ: ДОСТРОКОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ-2024 І УКРАЇНА	93
<i>Макаров І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ПОЛІТИЧНОГО ЯВИЩА	95
<i>Пашина Н., Руденко О.</i> ПОПУЛІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ	100
<i>Трофименко А.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЯВИЩА	102
<i>Цуркан В.</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА В МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ	108

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

<i>Авдєєв І.</i> РОЛЬ ФІНЛЯНДІЇ У ФОРМУВАННІ ЄДИНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ	110
<i>Булик М., Скоба В.</i> ЯК ВІЙНА В УКРАЇНІ ЗМІНЮВАЛА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ Е.МАКРОНА	112
<i>Булик М., Смотрицький В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	116
<i>Іванькіна Є.</i> ШВЕЦІЯ, ІСЛАНДІЯ ТА ФІНЛЯНДІЯ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ	120
<i>Константинова Ю.</i> ВІДНОСИНИ МЕРКОСУР – ЄС: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	122
<i>Маноїлова Л.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРН ЗА ЧАСІВ ПЕРШОГО КАЦЛЕРСТВА А. МЕРКЕЛЬ	125
<i>Пугачова О.</i> ПОЛЬСЬКА БЛОКАДА КОРДОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РУЙНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ НАШИМИ КРАЇНАМИ	129
<i>Садовнікова А.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТУРЕЧЧИНИ: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ	131
<i>Сальнікова Н., Майстренко А.</i> КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ	134
<i>Сальнікова Н., Погорелий Т.</i> ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	136
<i>Сальнікова Н., Половко А.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ФАКТОР НЕБЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	138
<i>Фрунзе Д.</i> РОЛЬ НАТО В МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ З ПИТАНЬ ТЕРОРИЗМУ	139
<i>Ялі В.</i> ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ФАКТОР У ГРЕКО-ТУРЕЦЬКИХ ПРОТИРІЧЧЯХ	142

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

<i>Делова К.</i> УКРАЇНСЬКО-ЛАТВІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	145
<i>Зименко Д.</i> СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В	

КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

<i>Злидар М.</i>	НОРМАТИВНО-ПРАВОВА	БАЗА	ЗДІЙСНЕННЯ	
	ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ			146
<i>Злидар М.</i>	НОРМАТИВНО-ПРАВОВА	БАЗА	ЗДІЙСНЕННЯ	
	ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ			149
<i>Кострюліна П.</i>	ПРОТОКОЛ ТА ЦЕРЕМОНІАЛ ВІЗИТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ			151
<i>Pavliuk A.</i>	UKRANIAN FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AGGRESSION. PROSPECTS FOR A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND SPAIN			153
<i>Петрова С.</i>	СКЛАДОВА	МОЛОДІЖНИХ	ОБМІНІВ	В ДІЯЛЬНОСТІ
	УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ			
				156
<i>Сальнікова Н., Головань В.</i>	УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МИРОТВОРЧИХ МІСІЯХ НАТО			158
<i>Сальнікова Н., Жук К.</i>	СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ УКРАЇНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ			160
<i>Склярєнко О.</i>	РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ ІНІЦІАТИВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ			162
<i>Смотріцький А.</i>	УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКЕ	ТРАНСКОРДОННЕ		
	СПІВРОБІТНИЦТВО: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ			164
<i>Сулейманов Н.</i>	ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ			166

ЛОКАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

<i>Бондаренко К.</i>	ЕКОНОМІЧНІ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ			169
<i>Лісовська А.</i>	СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ			171

- Надежденко А.* АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 174
- Серга Т., Бондаренко Т.* ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 177

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У
XXI СТОЛІТТІ: ЛОКАЛЬНІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ
КОНТЕКСТИ»**

**У збірнику публікуються матеріали українською та англійською
мовами**

18 квітня 2024 року

**Київ
МДУ
2024**